BIJDRAGEN

VOOR DE

GESCHIEDENIS VAN HET BISDOM

VAN

HAARLEM.

ZEVENTIENDE DEEL.

HAARLEM,
W. KÜPPERS.
1891.

SNELPERS-DRUKKERIJ SINT JACOBS-GODSHUIS TE HAARLEM.

INHOUD.

—

MEDEDEELINGEN.

OUDEWATER.

GEESTELIJKEN, KLOOSTERS EN GEESTELIJKE GOEDEREN.

(Vervolg van Deel XIII, bladz. 418).

Anno 1577.

Reeckeninck gemaect en gedaen bij Jan Pieters Schopel, Adriaen en Dirk Claas, Kerckmannen gedient beginnende Vrou Lichtmis oft in de vasten daeranvolgende A° lxxvjj tot Lichtmis ano lxxvij toe; bij k. gul. tot xl grote, den stuver tot ij groote vlaemichs, den groet tot iiij dieuts gerekent.

Noch gegeve Willem Monckie en Pieter Pieterse in veoerkerck omdat sij die kerck dueren in die kercke droegen, omdat die soldaten die nijet branden en sonden [anno] 77. . . . . iiij st. iiij dts.

Den xxx Junij 1577 die predicant gegeven om te vertrecken . . . . ij gul.

Den x. Julius 77 die predicant gegeven om een bibel te coopen voor die kerck, die welcke hem ontnomen is, int klooster . . . . iij gul.

Anno 1577.

Reeckeninche van Harmen Wouterss en Cornelis Dircks Cleyn dat zij een Jaer heijligen geestmeestren hebben geweest int Jaer van xv^c seven ent seventich tot lichtmis acht en seventich toe, bij car. gul.

van xl grooten vlaams het stuk, van de groot tot vier deuts gereeckent.

Ontfanck van rente buijten der steede.

Noch ontfangen van rente heer Dirk Amelgers den heijligen geest heeft gegeven dat nu wort betaelt bij Michiel van Keneren te Dort . . . . . . xx gul.

Uuijtgeeft.

Tot drie of te viermael tot Utrecht gereijst om nae die brieve te vernemen; van vracht ofte verteert ij gul. x st.

Noch in den hage gereijst, en mij geseijt worden dat ick die brieff soude vinden onder den raetsheer Verduijn, en geen en vonde; verrijst ofte verteert. ij gul. x st.

Noch tot Utrecht gereijst en bij den president ben gegaen, die mij aen die brieven heeft geholpen, en betaelt dat hij die spaengaert gegeven hadden ofte die brieve bewaert, tot een schenck . . . . xvij gul.

Noch is mij gelooft ij gul. dat ick te Dort en te Rotterdam gelt soude soucken, voor het gasthuijs en den heijligen geest. . . . . facit ij gul.

Anno 1578.

Reeckeninck gedaen bij Florus Willems, Jan Peeters van der Hee en Adriaen Harmanss gasthuijsmeesteren, gedient beginnende Lichtmis anno lxxviij tot Lichtmis lxxix toe, bij k. gul tot xl groot vlaems, stuijvers tot twee groot, den groot tot vier dueits gereeckent.

Item gegeven tuetrecht van Biscops pacht xvj st: iiij dts.

Item nog eens van Bischopspacht betaelt xvj st iiij dts.

Item Arien Corneliss gegeven tot betalinge van Bischopspacht tuetrecht vande Jaeren drie, vier, en vijff en tseventich . . . . facit ij gul x st:

1578.

Somma totalis van helen ontfanck beloopt iij^{c} xlij gul. iij^{c} 1 st. iiij dts.

Andere Uuijtgeven van
kijnderen te houden voor 't beleg.

In den eersten Nelle Poel gegeven van Jan Werteltjes kynt te houden, en sij op die tijt sieck lach.

vij k. gul.

Andere Uuijtgeven der kerckmeesteren geleent.

Item die kerck geleent in tijde voorleden daer 't schrijven vande copie van getijden mede betaelt is.

viij gul. ix st. iiij dts.

Uit de rekening van 1579.

Noch ontf: van de voors. heijlige geest^{m}. om het getijde boek 't Utrecht mede te lossen. viij gul. ix iiij d.

Anno 1579.

Item overcomen en int vrindelick geaccordeert met Cunera Thomasd^{r} Wed. wijlen Adriaen Goessens, beroerende die Somme van hondert car: gulden hoofsomme, dewelcke Floris Willems, Gijsbert Jacops Schijff en Cornelis Dirckxs Cleyn gasthuysmeesteren in den Jaere xv^{c} twee en tseventich op 't vierden dach Mey opgebeurt ende ontfanghen hebben, ende de voirs. somme te betaelen op twee termynen, te weeten Vroulichtmis anno tachtich deen helf en Alreheyligen daer an volgende dander helff, volgen taccoort daervan sijnde dat alles ten volle betaelt

een hondert k. g.

1579.

Item ontf. van tgemeenelant van Hekendorp van Sint Joris broederschap van rente en verloop . ij gul. x st.

Item gegeven in den doelen, doen wij daer waeren

mette pater vant ouwe klooster, doen hij die brieven vande clander heeren [1]) presenteerde over te leveren.

st ij gul. xvj st.

Item Claes Dircxs, Harmen Janss backer gegeven toen zij tamsterdam trock[en] om de brieven vande clander heeren te haelen, verrijst, verteert ofte an oncosten van schrijven gehadt . . . . ij gul. xiiij st.

Anno 1580.

Item betaelt heer Ghijsbert Janss Hack vant accoort en offcoop daer hij 't gasthuijs outaer mede beleent hadde volgende dovergifte en besegeltheijt daervan zijnde, ende dit mit advijs en consent vande wet den eersten meije 1581. facit lx k. gul.

Noch gegeven die moer vant lasarushuijs den xvj meije. . . . . ij gul.

Item an Corte Linschoten gegeven an oncosten van zeeckere acte te lichten an Schout omme tlant inde decreet te brengen, daer den brieff van heer Elbert Jacobs ophoudt . . . . facit x st. iiij dts.

Anno 1581.

Noch die kinderen van voorn. Henrick Bruijn Jans een viertel erffpacht gecomen van Heer Heynrick Heijnricks.

facit x car. gul. x st:

1581.

Ontfangen van Willem Matheus opten xvj Martij van weege die calander heeren . . . . . iij gul. ix st.

Item gegeven doe men het recht aenleijden van M[r]. Elbert Jacobs Speijert . . . . j gul. xv st. ij dts.

---

1) Denkelijk: de leden van de kalender-broederschap (fratres kalendarii) die gewoon waren op den eersten dag van iedere maand te vergaderen.

Van 't proces vande rente brieff van
M[r]. Elbert Jacobss Speijert [1]).

In den eersten gegeven opten xxij Martij den pander [2]) tot Utrecht van verdient loon, en bij den hove van Utrecht getaxeerd . . . . vj gul.

Ander uuijtgeeff van het proces tegens die weduwe van Frederich Willemss van eenen rente brieff van ses hondt[t] car: guld. hooftsoms bij heer Elbert Jacopss Speijert gegeven.

Op den viij April tot Utrecht geweest met Sebastiaen Arienss van weegen den heijligen geest, om met heer Elbert Jacopss Speijert te communiceeren tot wat menige hij het gasthuis, en den heiligen Geest begeerden te begiftigen, om het zelffden den gerechten an te dienen, verrijst ofte verteert . . . . j gul.

Item op den 1[e] Julij geweest tutrecht met Deonijs Sijmonss om den procureur het proces aen te dienen van eenen rente brieff van ses hondtert car. gulden hooftsomme bij heer Elbert Speijert gegeven, verreijst ofte verteert . . . . j gul.

Item op den 1 Julij gegeven die procureur en pander op die hant . . . . iij gul.

Item op den xiij Augusti gegeven Matthijs van Sivol bode van den hove van Utrecht iiij gul. blijct bij quitancie . . . . iiij gul.

Item gegeven voor den pander om die decreet mede te beginne, en het luijen van die clock te vervalle, te same. . . . . vj gul. x st.

Item op den leste Septemb. gegeven Matthijs van Swol

1) Mr. *Elbert Jacobsen Speijert* was priester, van Oudewater geboortig, Zie over zijne making, aan het Gasthuis aldaar in 1580 gedaan. Bijdr. deel II bl. 119-26.

2) *Pander:* executeur der vonnissen wegens schulden of geldboeten. Oudemans: Middel- en Oud Ned. woordenb.

bode van twee weten te doen, aen die weduwe van Frederick Willemss, blijct bij quitancie . facit iiij gul.

Item gegeven op den xxij martij Matthijs van Swol bode tot behouff van den pander op reeckeninge van sijn getaxeerde oncosten van decreet . . . . . xij gul.

Item gegeven op de xvj Junij tot oncosten gevallen voor den hoven van Utrecht blijckende bij sekere acte van coste bij den grefier onderteijkent.

facit xvj gul. iiij st.

Item op den xviij October tot Utrecht geweest om het proces te vervorderen, verreijst ofte verteert. xxvj st.

Anno 1582.

Item op ten goede vrijdag in den Jaere lxxxij gedeijlt voor heer Elbert Jacopss Speijert nae uuijtwijsen zijn bespreeck . . . . . . facit vij gul. vij st. vj dt.

Item op te goede vrijdach anno 1583 gedeijlt van weege en ter oorsaecke alsvoren . . . . . vij gul. iij st.

Nog aert Willemss gegeven vant ijserwerck van het clockgen in den gasthuijs thooren. . facit viij gul.

Item Mees Pieters gegeven van hout en arbeijt van voors. clockgen in den thooren te hangen.

facit iij gul vj st.

Item gegeven van die pannen off te neemen en weder op te leggen, doe men tgasthuijs thoorntgen die cap opmaecten . . . . vij st.

Item gegeven opt besteede van gasthuijsthoortgen off te breecken tot treckgelt ix st. en d'ommeroeper Cornelis Ghijss 1 st . . . . x st.

Op ten xv^e^ Martij tot Utrecht gereijst om nae het recht te zien en mit een raedtsheer geconsuleert, dier tijt verteert, ofte aen andere onkosten. f^t^ iij gul. x st.

Op ten xxvj Martij met Jan Claass tutrecht gereijst en drie dagen gevaceert, en Huijg van Cooten de procureur eens bij ons genoeijt, verteert . . f^t^ iij gul.

Item den pander ter selver tijt gegeven dat hem nog resteerde . . . . f^t iiij gul.

Item Huyg van Cooten procureur ter selver tijt gegeven in presentie van Jan Claass om in alles zijn deligentie inder saecke te doen . . . f^t j gul xiij st.

Item ten tijde de Gasthuysmeesters hem luijden mitte burgemeesters deser steede raetsloegden en missive lieten schrijven aen den raet van den hove van Utrechr, omme 't gasthuijs ende heyligen Geest haer proces aen corteren exebitie te gehelpen, verteert . . . . j gul.

Item doen dgasthuijsmrs gedachvaert waren van Merrichgen Jansd^r en Claes Janss Cock in den Hage getrocken, en met twee advocaten op te saecke consuleerden elke advocaet gegeven twee gul. ij st. en aldaer vier dagen gevaceert, overmits dat het tot Delff kermis was, verrijst ofte verteert iiij gul. x st. compt te samen:

viij gul. xiiij st.

1583.

In den eersten opt gasthuys kermisse verteert ten huijse van Pieter Roeloffs . . . . xxxiij gul.

Item op te Oudewaterse kermisse gecof[t] voor de vijff proveniers int gasthuijs vijfthien pont vleijsch, elcke pont voor elff deuijts . . . . j gul. v dts.

Noch omme te copen wortelen off te anders daertoe dienende, omme te koken, elcke provinier een stuiver. v st.

Item op Drie Coningen avondt vermogens testament van Mr Elbert Jacobs Speijert voor de proveniers gecof derdalff pont rijst en vijff mengelen soete melcx voor.

xij st. iiij dts.

Item opten Corsavondt gecof voor de vyff proveniers int gasthuys, thien pondt goet oudt speck, voor elcke provenier twee pondt, elcke pont voor twee stuivers ses dts . . . . j gul. vij st. iiij dt.

Item op die vastelavond geeof tot Adriaen Wessels voor de proveniers int gasthuijs, negen pont schapen vleijsch, voor achtien st. en elcx daertoe gegeven twee st. . . . . f[t] j gul x st.

Item gereijst tutrecht op ten xix Februarij omme bij decrete van den houve aldaer te laten vercoopen de seven mergen landts gelegen aen de corte Linschoten eertijts compterende Vrenck Willemss zal. omme daeraen te verhalen een rente van ses hondert car. gul. hoofsoms ende verscheene rente van dijen, gegeven in rechter aelmisse ter behouff van gasthuijs en den heijligen Geest, bij den E. M[r] Elbert Jacobs Speijert, betaelt voor de schuijt huijer. . . . . j gul. x st.

Noch den deurwaerder ten houve voor de vercoopinge te doen gegeven . . . . xij st.

Noch aldaer ten zelven tijde verteert . : . vj st.

Noch betaelt tot treckgelt int vercopen van 't lant voor den houve . . . . ij gul. xj st.

Item Jan Claess, pater vant ouwe convent geweest, gegeven voor die copien vande brieven van de calander heeren. iij kar. gul.

Item betaelt heer Claes Adriaens paep, van verdaenge van verlopen rente vermogens de quitancie daervan sijnde. j gul. iiij st.

Item gegeven Jacob Jacobse Speijert dat hij t clocken (gecomen van huijse van Vliet) eerst int cloosters toorntge en bij hem wederomme in de kerck tooren gehange. j gul. xv st.

1584.

Item ontfange vande Weeskijnderen van Heijnrick Dircks Cobyn als reste vant verdaenge en offcoop van de derdalff hondert gulde hoofsoms gecomen van 't Sacraments gilde . . . . j[c] xj k. g.

Item betaelt m[r] Arien Bonser pastoor van Middelburch een rente van twee k. gul. en twee stuiver dat hem verscheenen was st. Jacob dach, en soe hem hier aff vier stuiver gecort is . . . . j gul. xviij st.

Den xviij en xix October te Utrecht den procureur Anthonis Janss Schout gesproecken van Kerck proces tegens Jacob Bonser als rentmeester van de getijden uijtstaande verteert ofte van vracht . . . . j gul. iiij st. iiij dt.

Catharina Dircxs Vossend[r] eertijts heer Jacob Vosch twee beijersse gul. des Jaers losrente, gecomen van heer Gerrit Sijbertss priester, verschijnt Martiny in de Wynter. f[t] j gul. viij st.

1585.

Ander ontfanck van smal huijsrenten behoort hebbende aan 't gasthuijs altaer, daer heer Ghijsbert Janss Hack beneficiant off is geweest ende nu bij compositie aen tgasthuijs weder gecomen.

Item opte stede van Oudewater elff st. vijff dts.

Opte kerck van Oudewater . . . iiij st. xj penn.

Opt gasthuijs selver j st. nu nihil [1]).

Hiernae volcht den Uuijtgeeff.

Item opte gasthuijs kermis voor die provandier en ouwe manne en vrouwen, tot Utrecht of te alhier binnen Oudewater, gecocht aen schapen en runtvleijs, wortelen, aijen, rijst, boter, broot, cruijt, soetemelck, potten en aerde plattelen tsamen voor . . iij gul. xviij st. iiij d.

Ander Uuijtgeven van meesteren en meesterloon.

Item met M[r] Jan van Hoven op 't roode sant geaccordeert dat hij soude hebben van twee gebroocken benen te meijsteren, sestien gul. ses stuivers, een oortgen, daer-

---

1) Volgen ruim dertig namen van personen die jaarlijks van een tot hoogstens 15 stuivers bijdragen. J. P.

van bij de gasthuijsmrs is betaelt ses gul. ses stuivers twee dts, ende die andere reste betaelt bij Claes Dircx heijligen geestmr compt daeromme alhier. vj gul. vj st. ij dts.

Wij Burgemeesteren ende Schepenen der steede van Oudewater doen condt een ygelick dient behoort, dat wij van den steede wegen onse heijlige geestmrs geconsenteert hebben, en consenteren mitsdesen ons brieve hem selve te verbijnden ende te loven voor hen en haere naecomelingen heijlige geestmrs ten eeuwigen dagen een deijl te deijlen elcker arme mensch di er comen sullen, een tarruwen broot van anderhalff pont, voor heer Roeloff Heijnricx priester Vicarius van den heijligen geest altaer binnen der kercke der voors. steede, saliger memorien.

En voor Elborch Claes Wonters zal. weduwe, en haer ouders sielen, altijt op Sinte Gallen dach, mit conditien dat thoonder van desen den heijlige geestmrs in der tijt een dach of te twee te vooren insinueeren sal, des sullen die heijlige geestmrs alsdan gehouden wesen der denunchatoor te geven seven gelijcke brooden, en waert dat onse heijlige geestmrs dese voors. deijl nijet en deden ten dage voors. soe sullen sij gehouden [zijn aan den] houder des brieffs op te leggen en te restitueren de somme van hondert en vijff car. gulden, 1 stuk tot xl groot vlaams gereeckent, die de onse heijlige geestmrs in rente brieven daertoe ontfangen hebben tot den heijlige geest behouff, en dan sal houder des brieffs anderwaer d'voors. penningen om goodts wille mogen distribueren daert hoir believen sal, en indien daer verbeurnisse inne valt, dat godt verhoeden moet, soe sal ment verhalen ende executeren nuijt en aen die heijlige geest goederen sonder eenich wederseggen. Alle dinck sonder archelist. In kennisse van desen soe hebben

wy der voors. stede zegel hier beneden aen desen brieff ghangen. Gegeven int Jaers ons heeren duijsent vijff hondert een en vijftich opten negenentwintichsten dach Januarij stilo communi; en was ondert. P. Speijert en bezegelt mit een uuythangend segel in groene wassche aen dubbelden starten.

Gecollationeert jegens zijn orgineel geschr. in perkement bezegelt en onderteijkent als boven werde dese bevonden daermede taccorderen. Bij mij

J. Bonzer.

Eersame bijsondere zeer discrete heere en goede vrundt.

Naer alle behoorlycke salutatie ende groetenisse dient den inhouden deses onses schrijvens aen uwe E. dat wij nijet en hebben connen nochte moge naelaten, mit alder vruntschap aen uwe E. te versoucken, ende daertoe oock met ernst te vermanen, dat alsoe bij uwe E. het beneficium vande Commandeurie deser steede Oudewater gepossideert ende beseten wordt, ende dat met egeene andere gherechtigheden van alle uwer E. voorsaten ende praedecesseurs tselve beseten en bedient hebben, dat is, te weten, dat zij commandeuren tot allen tijde, wanneer bij haerl. desselfs beneficies jaerlicxe innecome goederen vredelijck waeren heffende, den armen derselver stede alle weecke twee ofte drie deijlinge sijluijden moesten doen van broot en bier, ende voorts door 't Jaere eenige deijlinge van witte brooden, ende oock zeeckere maeltijde voor den gerechte ende anders, volgende onse dieuchtlijcke certificatien, ende Uwer E. selffs bekentenisse in seeckere Uwer E. implijcque vermelt en bij Uwer E. daertoe overgeleijt, 't alsoe bij uwe E nu wel den tijdt van vier en twintich Jaeren vreedtsame Jaerl. vruchten en Jaerl. innecomen sijn genoten en ontvangen uuijt tvoors. beneficie van Uwer E. Commanderije,

sonder dat bij uwe E aen eenige onser steede armen eenige deijlinge of te uuijtreijkinge is gedaen, twelck al soo nijet en behoort, maer veel eer bij uwe E die onser armen hoire aelmisse te verbeteren naar dien de Jaerl. innecomen vant voors. beneficie veel meerder dan eertijts sijn importerende. Ende naer dien wij met eede sijn verplicht onsen armen in haere gherechtigheden voor te staan, soe ist dat wij mits deesen aen Uwer E. vruntlijck versoucken nijet te willen langer naelaeten onsen armen te contenteeren van tgene sijl. aen uwe E. ten achteren staen met goede reden en recht, ende oock voortaen continueren inde deilinge te doen soe als uwe E predecesseurs hebben gedaen, en oock gehouden sijn geweest te doen. Uwe E. verhaelt tanderen tijde nijet gehouden te sijn aen onsen armen eenige deijlinge te doen dan uuijt lieffden, sulcx uwe E selff begeert en dattet selve staet in Uwer E. vrije wille; maer ter contrarie tblijckt uuijt uwe E. schrifturen gehaelt uuijt des Balijers oude schriften daermede uwe E. voorneemt over te leggen en bewijsen die staat vande commanderije van Oudewater, die welcke immers mede brengt, dat uwe E. den armen deser steede alle weecken moet deijlen een schepel rogges, des sondachs nae Paeschen een deylinge doen van witte brooden, en den magistraet vereeren, des sondaechs nae Sint Martijn, met een eerlijcke maeltijdt met vinum copia, dit is uwer E. selffs seggen en overleggen; maer onse deuchtelijck ingenome certificatien spreecken al veel breeder te weten hoeveele Uwer E. zijt gehouden te doen aen den armen deeser stede. En dat ijemandt moet of te schuldich is te doen dat en geschiedt nijet bij hem uuijt lieffde maer uuijt schulden, alsoe oock als uwe E. doet sulcx tot behouff onser armen, soe en doet Uwe E. nijet meer dan Uwe E. schuldich en bent te doen.

Bij mijn Eedele heeren die staten is eertijt sgeordineert

Uwe E. over te leggen die fundatie van Uwe E. commanderije, en dacte van consent dat Uwe E. met believen van mijn Eed. heeren die staten uuijt deeser steede vertrocken zijt, maar sulck nijet geeffectueert sijnde, is de saeke voorts interrupt geloopen en tot noch toe opgehouden geweest, door veranderen van tijde en personen, en dat onse stucken of te schriften verleijdt sijn geweest, die ons nu weder ter handen, door Godes genade, sijn gecomen. Daerom soe Uwe E. onsen armen geen contentement belieft te doen, en langer in gebreecke blijft, soe doen wij Uwe E. bij deesen te weeten, dat bij onse vroetschap is geresolveert de saecke wederomme te brengen voor mijn Eed. heeren de staten, twelck wij liever verhoedt sagen, soe Uwe E. doen wilde tgunt Uwe E. schuldich is te doen, en van goeder conscientie wegen nijet en moecht naelaten. Uwe E. en staet nijet toe der armen ofte weeskens acker in te treden en in te nemen tuwer luste en henluijden van de vruchten van dien te defranderen, want haere naeste vrundt en opsiender is machtich, en weet haere saecke tsijner tijdt wel ten beste te brengen. Hiermede, verwachtende hierop Uwe E. antwoordt te schrijven, soot Uwe E. goet dunct, willen wij Uwe E. Gode almachtich beveelen. Geschreven binnen Oudewater den iiij Januari 1602.

Uwer E. goede vrunden Burgemeesteren en Regierders der steede Oudewater. Bij mij

J. Bonzer, 1602.

EEN PAAR AANTEEKENINGEN
UIT DEN
BOERGOENSCHEN TIJD.

Een onderzoek, mij opgedragen door de Société de l'Orient Latin, naar het verblijf in ons land van Laurent Pignon, O. S. D., eerst bisschop van Bethlehem-Ephrata, daarna van Auxerre, biechtvader van Philips den Goeden, en overleden den 10 April 1449, gaf geene andere uitkomsten, dan dat hij hier niet blijkt geweest te zijn op den in de vraag gestelden tijd. Deze nasporing leerde mij eenige bijzonderheden kennen, welke op de kerkelijke geschiedenis van Hollandsche steden betrekking hebben; zij zijn ontleend aan bij ons niet veel bekende bescheiden in de Archives du Nord, te Rijssel, en wel uit de rentmeesters-rekeningen, bijzonder van het Hertogelijk gezag in Holland en Zeeland. Het zijn niets meer dan aanteekeningen, die geen beter bewaarplaats kunnen vinden, dan in dit Archief, waarin een verloren hoekje haar moge toegestaan worden.

Amsterdam J. G. FREDERIKS.

ARCHIVES DU NORD.

B. 1929.

Compte du 3 Oct. 1423 au 3 Oct. 1424.

A Reverend Pere en Dieu monseigneur l'evesque de Bethleem, confesseur de mondit seigneur, la somme . . . .

pour aumosnes et offrandes . . . c'est assavoir :

Cambray, à la feste de Penthecoste.

Douay, id. id. devant mons^r.

Douay, aux enfans de cuer de ladite eglise pour racheter les esperons [du duc].

Lille,

Hesdin, a la fin de Juing 1425 (sic) pour chanter la messe devant monseigneur et devant monseigneur de Bedfort et madame sa femme.

Lille, 1er jour d'Aoust.

B. 1931.

Compte du 3 Oct. 1424 au 3 Oct. 1425.

F° 179a—180a.

ut supra . . . . c'est assavoir :

Paris, 1er jour de fevrier l'an 1423,

pour l'offrande . . . . en Notre dame.

" les reliques.

" racheter ses esperons.

" qui joua les orgues.

" deux esmaulx aux armes de mondit seigneur sur les deux fermaux de son psautier, 1 franc.

" certaines oroisons devotes escriptes et enluminees d'or et d'asur en 1 roole de parchemin pour mondit Sr 1 franc.

" rappareiller les deux fermailles du petit messel de la chapelle de mondit seigneur.

Saint Denis, "

" racheter les esperons.

Pierrepont,

Amiens, " 4e jour de Mars 1423.

B. 1933.

Compte du 3 Oct. 1425 au 3 Oct. 1426.

F° 176a.

ut supra . . . . . c'est assavoir :

Pour bailler a reverend Pere en Dieu l'evesque de Regence d'Utrecht que mondit seigneur avoir mande de venir devers lui à La Haye, pour aler celebrer devant lui le service pour feu monseigneur Jehan seigneur en Baviere son oncle que Dieu pardoint en l'eglise des Jacobins ou repose le corps dudit feu seigneur 16 livres.

Item pour faire dire et celebrer 100 basses messes en ladittc eglise le jour dudit service, pour chacune d'icelles messes 2 sous sont . . . . 10 l.

Item pour les hoffrandes de mondit seigneur a deux des messes solempnelles que par prela le jour dudit service furent celebrees en icelle eglise : 32 sous.

Item pour distribuer en aumosne ledit jour aux povres estans audit lieu de La Haye : 6 l. 8 sous.

Item pour faire dire et celebrer en laditte eglise 100 autres messes apres le jour dudit service : 8 livres.

Item pour donner et distribuer a frere Estienne d'Espaigne compagnon dudit monseigneur le confesseur lequel estoit demeure a Herlem tres grefment malade a son dernier partement dudit lieu pour lui aidier et relever de sa maladie : 8 livres.

Item pour les offrandes de mondit seigneur en l'eglise de Rotterdam a sa nouvelle entree et reception en icelle ville : 20 sols.

Item pour semblable a Delft : 40 sols.

Item 〃 〃 〃 Amsterdam : 48 〃

. . . . par mandement de decharge de mondit seigneur donne en la ville de Rotterdam le 23 Octobre 1425.

B. 1935.

Comptes de la Recette G^le^ de Flandre.

Compte du 4 Octobre 1426 au 31 Dec. 1426.

F° 139a. u. s.

. . . . , trente livres du prix de 40 gros monnaie de flandres la livre . . . pour faire faire en la ville de Leyden ung obseque ou service solempnel, chanter plusieur basses messes, payer le luminaire et faire plusieurs autres menus suffrages pour le salut et remede de l'ame de feu messire Jehan Roche, chevalier conseiller et chambellier de mondit seigneur qui en laditte ville estoit aler de vie en trespas si comme il apert par mandement de mondit seigneur sur ce fait, donne a Bruges le 27e jour d'Octobre 1426, garny de certification dudit monseigneur de Bethlehem sur la reception de laditte somme 30 l. de 10 gr.

u. s. . . . c'est assavoir :

Pour l'offrande de mondit seigneur a la messe le 14e jour de la Dedicace de l'Eglise Saint-Pierre de Leyden en Hollande ou icellui seigneur oy ledit jour ses messes . . . 15 sols.

Item pour les frais d'avoir porte et transporte en plusieurs places ung coffre plein des acoutremens de la chapelle d'icellui tant par eaue comme par charioz depuis le dernier partement de mondit seigneur de la ville de l'Escluze pour aler audit pays de Hollande jusques a son retour dudit pays . . 64 sols.

Item pour avoir fait reparer et mettre en point une croche que mondit seigneur avoit fait emprunter pour mondit seigneur de Bethleem pour lui en aidier a son service en dit pays de Hollande laquelle a este toute froissiee en portant de lieu a aultre . . . , . . . , . 32 sols.

Item aux clercs de la chappelle de mondit seigneur pour un hurceau l'ou l'on met le vin dont on celebre les messes cotidiennes pour ceque le viez estoit tout rompu et usé . . . 10 sols.

Item pour avoir fait refaire les orgues de la chappelle de mondit seigneur estant a Gand lorsqu'elles estoient tres dommagees et en mauvais point . . , . . . 6 l.

u. s. . . . c'est assavoir :

Pour deux cierges de cire pesans chacun 20 livres que mondit seigneur lui estant derrenement en la ville de Leyden ordonna estre mis devant le repositoire du Saint-Sacrement en l'eglise dudit lieu pour iceulx aidier toutes les festes et dimenches aux vespres et a la messe tant qu'ils pourroient durer 6 livres.

Item pour avoir fait plusieur grands escus ou estoient peintes les armes de feu monseigneur le duc Jean et celle de feue madamme Bonne d'Artois que Dieu absoulle pour les mettre et attacher en l'eglise de laditte ville de Leyden les jours que l'on y fit leurs anniversaires . . . . 40 sols.

Item pour l'offrande de mondit seigneur en icelle eglise le jour de la concepcion Notre Dame en dit an 1425, comme aux reliques apres la messe . . . . . 20 sols.

Montent ensemble les dittes parties . . . . . .
. . . . .

Mandement de mondit seigneur
donné à Bruges le 8e jour de Decembre 1436, garny de la quitteance dudit monseigneur de Bethlehem.

B. 1938.

Compte du 1er Janvier 1428 — 31 Dec. 1428.

fo 96b. 98a.

Ut supra . . . . c'est assavoir:

A ung varlet de Gerard Breton, lavendier de mondit seigneur pour luy aidier a faire et acomplir ung voyaige qu'il avoit emprins faire a Saint Jacques en Galice . . . . 40 sols

A luy pour l'offrande de mondit Seigneur le jour de l'Annonciacion Notre Dame en l'eglisse des carmes en sa ville de Bruges a une messe nouvelle . . . . 10 l.

A luy pour semblable en icelle eglise aux religieux apres la messe . . . . 40 sols.

A luy pour semblable offrande le jour de paques flories aux Augustins en icelle ville . . . . 20 sols.

Aux relicques en icelle eglise apres la messe . . . 40 sols.

Pour pitance et recreacion aux religieux illec cedit jour 20 sols.

Pour l'offrande de mondit seigneur le vendredi benoist a la Sainte Croix . . . . 60 sols.

Pour semblable a la messe la veille et jour de Pasques 40 sols.

Pour semblable aux relicques en l'eglise St. Pierre à Lille ledit jour de Pacques apres la messe . . . . 50 sols.

A luy pour don fait a chappelains qui ont aidie a faire le service devant mondit seigneur toute la grande sepmaine durant a chacun d'eul 20 sols pour ce 8 l.

Aux petits enfans qui semblablement aidierent ausdis services le dit temps durant . . . . 40 sols.

A ung homme qui garde la chapelle saint Michiel audit lieu de Lille et les choses y appartenantes . . , . . . 20 sols.

Aux religieux du convent des freres mineurs en la ville de Lens en recompencion de ce que le Karesme durant ils n'ont point eu de harine qu en aumosne mondit seigneur leur a acoutume donner, pour ce . . . . 40 sols.

Pour cincq ymages de saints et saintes et pour l'escripture et enlumminure de pluseurs oroisons d'iceulx sains pour mettre et asseoir es heures de mondit seigneur par marchie fait psr mondit seigneur de Bethlehem . . . . 100 sols.

A ung prescheur qui le jour de notre Dame en Mars prescha devant mondit seigneur aux Carmes au dit lieu de Bruges 26 s.

Item pour la consumacion et escripture d'un livre preça encommencié par l'ordonnance de mondit seigneur ensemble pour le parchemin . . . . 7 livres.

Item pour a plusieurs fois charger et deschargier, porter et rapporter les coffres de la chappelle de mondit seigneur depuis le Noël derraire passé jusques en ce present mois d'Avril et pour plusieurs messes dittes et celebrees en l'absence de mondit seigneur de Bethlehem et autres menuz fraiz paiees, tant par l'aumonnier de mondit Seigneur, comme par frere Estienne, compagnon dudit monseigneur de Bethlehem, lui estants absent . . . . ' 6 livres.

Pour don fait a une povre fille demeurand a Gand aupres l'hostel de mondit Seigneur en avancement de son mariage . . 8 l.

Pour semblable a un religieux de Hollande qui nouvellement estoit fait maistre en theologie a Paris pour lui aidier a faire feste et magnificence. . . , ... 8 livres.

Pour une messe que depuis la bataille de Nimen [?] mondit seigneur a ordonne celebrer chacun vendredi de l'an en la chapelle Saint Michiel audit lieu de Lille . . . . 100 s.

Comme de toutes ces parties sur Monseigneur de Bethlehem appert par sa quittance contenant assercion.

B. 1938.

Compte du 1r Janvier 1428 — 31 Dec. 1428.

F° 98a.

A frere Eustace religieux auquel mondit seigneur de Bethleem a marchandé de enluminer, relier et faire 19 personages en ung livre de doctrine appartenant a mondit seigneur en prest sur ce que a ceste cause lui porra estre deu comme apport par sa quittance sur ce . . , ... 12 livres

F° 118b.

A mondit seigneur de Bethleem pour l'offrande de mondit seigneur en l'eglise des freres prescheurs en la ville de Bruges le jour de la solempnite Saint Pierre le Martir et pour le pitance d'iceulx religieux ce jour comme appert par semblable quittance de mondit seigneur de Bethleem . . . . 5 l.

F° 119a.

A reverend pere en Dieu monseigneur l'evesque de Bethleem, confesseur de mondit seigneur.

Pour l'offrande de mondit seigneur a la messe le jour de l'Ascension passé en l'eglise de Saint Pierre de Lille . . 16 s.
Pour semblable aux relicques apres la messe . . . . 32 s.
Item pour quattre serviettes achettees par mondit Seigneur de Bethleem pour essuier les mains du prestre chacun jour a la messe . . . . 16 s.
A mondit seigneur de Bethlehem 12 caques de haren, que mondit Seigneur lui a ordonne estre baillé pour en la quaresme derrain passé la dit par lui distribue pour Dieu et en aumosne en la maniere qui s'ensuit : c'est assavoir :

aux peres prescheurs et mineurs d'Arras ung caque.
aux religieuses de ( ) ieulloye lez Arras ung caque.
aux peres mineurs de la Trinité au dit lieu, . . . 1 c.
aux freres precheurs et mineurs de Douay . . 1 caque.
aux cordelliers et jacoppins de Lille . . . . 1 "
aux religieuses de St. Abiette et Marquette dudit lieu 1 "
a l'Hoppital Comtesse dudit lieu . . . . . 1 c.
aux quatre ordres de la ville de Bruges . . . 2 c.
a la maison de Magdalaine et hospital dudit lieu une caque;
et aux quatre ordres de la ville de Gand deux caques.
Tout les 12 caques . . 2 l. 16 s.

F° 187.

A reverend pere en Dieu etc.

Pour l'offrande d'icellui seigneur a Middelbourg le 12e jour d'Aoust derrain passé . . . . 40 s.
. . . . achetté ung livre ou sont les heures Notre Dame et plusieurs autres oroisons et suffrages enlumine d'or a plusieurs histoires lequel mondit seigneur a donne aux damoiseau de Cleves son nepfeu . . . . 12 livres,
A lui pour l'accomplissement d'un livre moral diécha commenchié tant pour ledit livre relier comme pour l'enluminer et historier, oultre 24 livres autreffois pour ce payer . . 12 livres
A lui pour offrande d'icellui seigneur a la messe le jour saint Augustin et pour les pittances et reliques des religieux du couvent S. Augustin de Bruges . . . . 6 livres.
A lui pour avoir fait chargier et deschargier, porter et rapporter par plusieurs fois en pays de Hollande et de Zeelande de lieu a autre les coffres de la chapelle du mondit seigneur durant le temps que icellui seigneur y a darrennemant este 4 livres.

A lui pour l'offrande de mondit seigneur Nostre Dame de Septembre en l'eglise des carmes en la ditte ville de Bruges 18 sols.

A lui qui audit mois mondit seigneur lui a ordonne estre bailli pour faire faire l'obseque de feu monseigneur le Duc Jehan cuy Dieu absoille comme a chacun an l'en a acoustume faire et pour les messes luminaire aumosnes et autres suffrages dudit service . . . . 30 l.

Montent ensemble toutes les dettes parties comme appert par quittance de mondit seigneur de Bethleem.

NOG EEN EN ANDER OMTRENT

DEN H. THEODORUS VAN DER EEM,

EN DIENS BLOEDVERWANTEN.

(Zie Dl XV, bladz. 266).

Belangstellende personen hebben ons opmerkzaam gemaakt op enkele fouten, die in de studie: „de H. Theodorus van der Eem en diens bloedverwanten," worden aangetroffen.

Op bladz. 267 staat: rechtervrijkwartier, lees: rechterbovenhoek.
" " " staat: zespuntige ster, lees (hier en elders): vijfpuntige ster.
" " 268 staat: het Weeskamerboek: 1555—1558. lees: den bundel: Weeskamer: 1548—1598.

Een paar andere opmerkingen meenen wij meer uitvoerig te moeten beantwoorden. Op bladz. 269, hebben wij Augustijn Pouwels een kleinzoon geheeten van Dirc Pouwels, en dat niet alleen om het gebruik van denzelfden naam, maar vooral om het gebruik van hetzelfde zegel. Onderstel, wordt er tegengeworpen, dat Augustijn Pouwels, in 1458, toen zijn grootvader zegelde, den ouderdom van twintig jaren bereikt had, dan telde hij in 1554, toen hij op zijn beurt zegelde, niet minder dan 106 jaren. Was hij in 1468 geboren, dan was hij in 1554 86 jaren oud. Wij antwoorden: wat is er tegen? 't Zou alleen bewijzen, dat Augustijn, als hij in 1468 reeds 20 jaren telde, en in 1554 zegelde, een zeer respectabelen ouderdom bereikt heeft. Men kan echter ook andere onderstel-

lingen maken, ten gevolge waarvan het aannemelijk voorkomt, dat Augustijn, toen hij zijn zegel gebruikte, een man van ongeveer 50 tot 60 jarigen leeftijd geweest is. Ziehier.

In 1525, 20 Nov., komen voor Augustijn Pouwels en Lijsbet, sijn wijf. *Protoc.* 1517—1527. In 1535, 8 Oct., is de acte der boedelscheiding van Augustijn Pouwels opgemaakt. *Regist.* 1533—1535. In 1562, 19 Martij, geschiedt er uitspraak in het proces tusschen Pouwels Augustijn, als universeel erfgenaam van Augustijn Pouwelsz., zijn vader, en Gerberich, Augustijn Pouwelsz. weduwe. *Sententieboek,* 1556—1568. Daaruit volgt klaarblijkelijk, 1°, dat Pouwels Augustijn zoon is van Augustijn en Lijsbet [1]), en, 2°, dat Augustijn hertrouwd is, met welke tweede vrouw, Gerberich geheeten, de zoon uit het eerste huwelijk over de nalatenschap van zijn vader verschil heeft gehad. Ware Augustijn in 1458 geboren, volgens de eerste onderstelling, dan had hij op 87jarigen ouderdom te zorgen voor een minderjarig kind. Stelt men zijn geboortejaar in 1468, volgens de tweede onderstelling, dan zou hij op 67jarigen leeftijd in hetzelfde geval verkeerd hebben. Zulks is volstrekt niet onmogelijk, maar behoort toch tot de meer zeldzaam voorkomende gevallen.

Meer onwaarschijnlijk komt het in die onderstelling voor, dat Augustijn, op dien zóó hoogen leeftijd van 67 of 87 jaren, een acte van boedelscheiding laat opmaken. Dit geschiedde niet alleen ten behoeve van zijn minderjarigen zoon, maar vooral in Augustijns eigen welbegrepen belang. Hij dacht er namelijk aan tot een tweede huwelijk over te gaan, gelijk hij werkelijk met Gerberich getrouwd is. Augustijn wilde niet in een onverdeelden boedel blij-

---

1) Dus niet een zoon van Augustijn en Gerberich, zooals op bladz. 289 verkeerd vermeld wordt.

ven. Hij wilde weten wat hem en wat zijn zoon toekwam, ten einde elke moeilijkheid, die bij zijn tweede huwelijk zich mocht voordoen, te voorkomen. Wederom behoort het tot de zeldzaamheden, dat iemand op 87- of op 67jarigen leeftijd, die slechts betrekkelijk weinig tijdelijke middelen heeft, en belast is met de zorg voor een minderjarig kind, er op uit is een tweede huwelijk te sluiten. Er zullen dan ook andere argumenten, als zulke onwaarschijnlijke onderstellingen, voor den dag moeten gebracht worden, eer wij de meening, dat Augustijn Pouwels de kleinzoon is van Dirc Pouwels laten varen. Volkomen vereenigen wij ons, met hetgeen de WelEd. Gest. Heer H. M. Werner te Zutphen ons schrijft: „De omstandigheid, dat Augus- „tijn Pouwels, p. m. ongeveer 100 jaren later op dezelfde „wijze zegelde, is bij gelijkheid van naam, bewijs genoeg, „dat hij als kleinzoon, althans directe afstammeling van „eerstgenoemde, kan aangemerkt worden. En de door u „opgegeven afstamming op bladz. 269 is zoo logisch „mogelijk."

Een andere aanmerking betreft Andryes Symonsz, calckbrander, van der Eem. Zie bladz. 273. Wij volharden bij onze uitgedrukte meening, dat de bijvoeging: van der Eem, niet een plaats, maar zonder tegenspraak den familienaam weergeeft. Andryes Pouwelsz wordt in de eerste plaats door de bijvoeging van zijn beroep, vervolgens door de bijvoeging van zijn familienaam zóó duidelijk aangewezen, dat geen vergissing mogelijk is. In het gewoon dagelijksch leven wordt dikwijls bij den minsten twijfel, of iemand wel duidelijk genoeg is genoemd, op dezelfde wijze gehandeld. Geheel en al onaannemelijk komt ons daarom de meening voor, dat men hier aan een plaats te denken heeft.

De vraag, of het medegedeelde zegel oorspronkelijk aan de van der Eem's of de Nenninc's is toe te schrijven,

schijnt ons bij het behandelen van dit onderwerp, vóóral in deze *Bijdragen tot de Kerkel. geschiedenis*, van minder belang. Het is overigens een feit, dat het medegedeelde zegel in 1468 gebruikt is door Dirc Pouwels, en in 1554 door Augustijn Pouwels. Als oomzegger van den H. Theodorus van der Eem komt voor Paulus Buijs, zoon van Odilia, zuster derhalve van den H. Theodorus van der Eem. Een broeder van deze Odilia van der Eem is heer Peter Pouwels, die een broeder had Cornelis Pouwels, welke Cornelis Pouwels een broeder had Anthonis Pouwels geheeten. *Zie bladz.* 273. Met zulke opgaven stellen wij ons te vreden. Het is zeer goed voorzichtig te zijn, maar men kan ook al te groote eischen stellen. Op een schilderij, waarop een zeer goed geschilderd paard staat afgebeeld, zal niemand het onderschrift verlangen: dit is een paard.

Een treffend voorbeeld, hoe de familienaam van der Eem weggelaten of aangenomen werd, naar gelang de omstandigheden dat meer of minder wenschelijk maakten, levert het naschrift op. *Zie bladz.* 327.

Wij veroorloven ons de vrijheid een paar bijzonderheden hier aan toe te voegen. Er wordt verhaald, dat de familie van den H. Theodorus zóó talrijk was, dat bijna honderd personen den H. Theodorus hun oom noemden. Zulks komt zeer goed overeen met het groot getal van zijn broeders en zusters, en dezer kinderen. Zijn vrienden hebben onzen Heilige in zijn jeugd willen voorzien van een rijk en gemakkelijk beneficie, maar de H. Theodorus heeft geweigerd dit aan te nemen. Toen men hem wilde bewegen om in een rijke Abdij, (vermoedelijk de St. Paulus-Abdij te Utrecht), zijn levensdagen door te brengen, verklaarde de H. Theodorus, dat hij boven alles verkoor den armen Jesus in de orde van den H. Franciscus na te volgen.

In de Bijdragen: *de martyribus fratrum minorum provinciae German. Inferior.* Aartsb. Arch. Dl. XIII p. 304, leest men: Fr. Theodorus Amersfordiensis, sacerdos et praedicator.

Eindelijk verdient het de aandacht, dat de persoon, die uit den mond van zijn moeder gehoord had, dat de H. Theodorus, door Paulus Buijs tot afval aangezet, ten antwoord gaf, niet slechts voor den Paus, maar voor het geheele Katholieke geloof te willen sterven, Henricus van Dolre geheeten is. Deze Henricus van Dolre heeft dat tusschen den 4en Julij, 1658, en den 21en October, 1661, medegedeeld aan Hyacinthus van Linden, Ords Erem. S. Aug., S. T. Dr. Henricus van Dolre was toen een man van omstreeks 60jaren. Hij had zulks gehoord van zijn moeder, die, in negentigjarigen ouderdom, reeds sints verscheiden jaren overleden was. Zeer waarschijnlijk is deze Hendrik van Dolre een zoon van Jacob Freys van Dolre, den man van Weympgen Henderix. *Zie bladz.* 306. Met de opgave van van Dolre omstreeks 1658–1661, dat zijn moeder reeds sints verscheiden jaren overleden was, komt zeer goed overeen, dat zij in 1616 overleden zou zijn. *l. c.* 4de *reg. v. ond.* Weijmpgen is dan in of omstreeks 1530 geboren. De H. Theodorus heeft een broeder gehad, Andries geheeten, welke Andries een zoon had, Hendrik geheeten, en het zou misschien mogelijk zijn, dat deze Hendrik een dochter had, aan wie bij den H. Doop in 1530 de naam van Weijmpgen gegeven is. Maar er staat tegenover, dat de H. Theodorus, op 30jarigen leeftijd, oom van Hendrik Andries, en nog zoo jong, reeds oudoom van Weijmpgen zou geweest zijn. Het is niet onmogelijk, dat iemand reeds op 30jarigen leeftijd oudoom geheeten wordt, maar eer wij zulke exceptioneele gevallen als waarheid aannemen, zien wij gaarne betere bewijzen aangevoerd, dan niet geheel onmogelijke onder-

stellingen. Intusschen is het bewijs voorhanden, dat ook die onderstelling onmogelijk gemaakt kan worden. Op bladz. 293, is medegedeeld, dat deze Hendrik in 1582 den eed heeft gedaan, om de stad als Cameraar te regeeren. Was hem omstreeks 1530 een dochter geboren, dan zou hij in het jaar 1582, toen hij den eed deed, een man zijn geweest van 75 of 80 jaren. Aan zulk een hoogbejaard persoon werd de betrekking van Cameraar, in die bewogen jaren een zeer moeilijke betrekking, niet opgedragen

Het is dus niet alleen geheel en al in strijd met de historie, dat Weijmpgen Henderix, gehuwd met Jacob Freijs van Dolre, een zuster van den H. Theodorus geweest is, maar wat door ons op *bladz.* 406, mogelijk geacht werd, dat deze Weijmpgen misschien wel een dochter van Hendrik Andriesz, en dus een achternicht van den H. Theodorus kan geweest zijn, blijkt ten eenemale onmogelijk te zijn. Weijmpgen Henderix, de vrouw van Jacob Freijs van Dolre, staat volstrekt niet in familiebetrekking tot den H. Theodorus van der Eem. Hiermede vervalt alles, wat er, althans op dien grond, omtrent de bloedverwantschap van de Familiën Melort en Wittert met onzen Heilige in omloop is gebracht.

Aan den heer C. J. Giudici te Rotterdam, die ons zoo welwillend mogelijk op enkele fouten opmerkzaam gemaakt en belangrijke mededeelingen omtrent de Familiën van der Eem en Nenninc gedaan heeft, betuigen wij onzen oprechten dank. Met den heer Giudici zijn wij van meening, dat elke bijzonderheid omtrent onze heiligen en geloofshelden van kerkelijken aard is, en in een *Archief voor Kerkelijke geschiedenis* niet ontbreken mag.

Amersfoort, 4 Maart, 1889. W. F. N. van Rootselaar.

KEUZE VAN EEN PRIOR
IN HET KLOOSTER TE WATERINGEN.

Van het *Bernardiner* klooster, hier in het hoofd genoemd, is tot dusver weinig bekend en hetgeen we er van vermeld vinden, kan de toets der kritiek niet aan alle zijden doorstaan. Welkom zal derhalve de volgende oorkonde zijn, die ons een wettelijk verslag geeft van de priorskeuze in 1538. Het stuk schets mede den toestand van het klooster in dien tijd, en wijst ook den stam aan waaruit het voor een deel ten minste voortsproot. Zie hier:

Nos frater Franciscus, prior monasterii Montis Nostre Domine in IJsselsteyn Cisterciensis ordinis in dyocesi Trajectensi, (ratione) paternitatis immediatus visitator, ad universorum, quorum interest et interesse poterit, noticiam deducimus per presentes:

Quod anno Domini millesimo quingentesimo tricesimo octavo, septimo decimo die mensis Februarii — post venerandi domini *Bartholomei* prioris monasterii prioratus *Domus Dei de Bethleëm* in *Wateringia*, ejusdem ordinis in Trajectensi dyocesi, assumptionem et in proprii monasterii de Warmunda (: unde dudum assumptus fuerat :) in prioris officium ibidem promotionem — ad ferventem et humilem relictorum suorum religiosorum fratum requisitionem, dicto in monasterio de Bethleëm in Wateringia pro novi pastoris creatione comparuimus;

Et eodem die, videlicet Dominica in Septuagesima, peracto per nos ex more summe Misse officio, assistente nobis venerando domino Jodoco de Duino priore monasterii Sancti Salvatoris Cisterciensis ordinis dicti *te Pe-*

ter-Pots in Antwerpia, assidentibus quoque nobis Cornelio Cops patre confessore de *Lausdunis* et fratre Costino de Werina religiosis monachis professis in monasterio loci Sti Bernardi juxta Antwerpiam, singulis qui interesse habebant vocatis consueto signo capitulariter et presentibus, post habitam ammonitionem et lectis que ipsum electionis munus concernunt, fratres Gerardum seniorem et Gerardum juniorem solos electores propter personarum paucitatem comperimus, quos coram nobis stare fecimus. Et quamvis per hos duos debitum electionis (: juxta canones :) officium celebrari nequeat, ut tamen eis omnem juste querimonie ansam adimeremus, eisdem liberam electionis vocem contulimus.

Qui quidem electores admissi et a nobis ammoniti ut Deum habentes pre oculis in suorum peccaminum remissionem, injunximus ut illum in suum pastorem eligerent qui esset vite laudabilis, etatis legitime et cetera que concernunt bonum pastorem; elegerunt in suum priorem et patrem religiosum virum dominum *Johannem Munsterer* oriundum ex Nurenberga, professum in antedicto monasterio nostri ordinis vulgariter dicto *te Peter-Pots* in Antwerpia, etatis legitime sufficientisque litterature ac tunc temporis ibidem presentem, atque ipsum in suum ac sui monasterii priorem acceptarunt, cui et nos (: tamquam visitator immediatus :) voces nostras, que juxta ordinis instituta pro duabus reputantur, contulimus atque ipsum dominum Johannem antedictum sine cujuscumque contradictione in verum priorem ejusdem monasterii promovimus et nominavimus.

Qui cum hoc audisset, coram nobis prostratus tantum onus resiliebat. Illum nihilominus coram nobis stare jubentes, gratiam a Deo et honorem a fratribus factam exposuimus, hortantes ut onus juxta vocationem Spiritus Sancti non refutaret. Qui tandem consentiens, *Te Deum*

laudamus a cantore inchoari jussimus et in ipsius decantatione eundem novum priorem installavimus et alia in similibus fieri solita peragentes secundum formam ordinis explevimus. Deinde ad capitulum redeuntes dictum novum priorem, recepto ab eo ad Sancta Dei Ewangelia fidelitatis juramento, per traditionem contrasigilli predecesoris ac libri regule auctoritate Apostolica et ordinis confirmavimus et in veram, realem et actualem possesionem ejusdem monasterii in spiritualibus et temporalibus posuimus et instituimus. Deinde ipsi fratres Gerardus senior et Gerardus junior cellarius simul et frater Adrianus Cochooren laicus devotus cecus presentes pacifice et humiliter juxta formam ordinis eidem domino Johanni Munsterer novo priori voluntarie professionem fecerunt.

In quorum omnium et singulorum testimonium presens decretum sigilli nostri ac domini Jodoci de Duino prioris monasterii Sancti Salvatoris vulgariter dicti *te Peterpots* ante nominati appensione una cum sigillo monasterii de Bethleëm in Wateringia sepedicti fecimus communiri.

Acta sunt hec in dicto monasterio de Bethleem anno, mense et die ut supra.

Naar het oorspronkelijk perkement, bewaard in het archief der stad IJsselstein, Chartes n°. 26a. Van de drie zegels, die eens het stuk bekrachtigden, is niets overgebleven dan de drie sneden onder door de vouw van het charter.

Van Heussen en van Rhijn in hunne *Beschrijving van het Utrechtsche Bisdom* bl. 742 der folio-uitgaaf, zeggen ons: „Deeze priory, gelijk Sanderus schrijft, heeft onmid„delijk gestaan onder de abdye en den abt van S. Salvator „te Antwerpen". De echte oorkonde daarentegen doet zien, dat de priory van Wateringen ook onmiddelijk onder het IJsselstijnsche klooster stond en dat de prior van dit laatste ratione paternitatis mede immediatus visitator was te Wateringen. Dat de prior van IJsselstein hier geen in-

breuk heeft gemaakt op de rechten van het Antwerpensche klooster, blijkt, naar we meenen, daaruit dat de prior van *Peter-Pots* mede zijn zegel aan deze woorden hing.

Verder wordt in het *Groot Kerkelijk Tooneel des Hertogdoms van Brabant* beweerd: „Dit klooster (van S. Sal-„vator te Antwerpen) wierdt bij vervolg van tijd zoo magtig, „dat het den oorsprongk gaf aan vier kloostervoogdijen, welke „staande de inlandsche beroerten zijn te niet gedaan. Deeze „kloostervoogdyen waaren die van Ste Maria te Donck „bij Heusden, de Deure des Hemels bij Haarlem het „Hof van O. L. V. in de stad Zierikzee in Zeeland en „*Bethleëm in Wateringen* [1]). De kloostervoogd van dit kloos-„ter (te Peter-Pots) was haare geestelijke en werreldlijke „overste en had de magt om de kloostervoogden tot *de „twee laatste kloosters te noemen*". Daar we echter uit het voorgaande gezien hebben, dat het vaderschap over Wateringen toekomt of mede toekomt aan IJsselstein, moeten we besluiten, dat hier te veel is beweerd.

Als we eindelijk de lijst der priors van Wateringen nagaan, door van Heusen in Zijne *Historia Episcopatus Middelburg.* bl. 79 op Sanderus' gezag ons gegeven, dan blijkt, dat er op gezag van onze oorkonde ook hier opruiming moet plaats hebben. Na te hebben meegedeeld, dat Aegidius van Rymerswael, prior te Wateringen, in 1522 is gestorven vervolgt de schrijver:

IV R. D. Joannes Leonardi, ex Norenberga oriundus, dum e [2]) nativo suo S. Salvatoris coenobio ad monasterium B. Mariae de Bethlehem in Wateringia, ut ibidem cellarii officio fungeretur, dirigitur; ibidem, domino Aegidio mortuo, in priorem canonice electus ac institutus fuit. De quo *Annales*

---

1) Hier stond: Waterland; doch wijl in gansch Waterland geen enkel Bernardiner klooster voorkomt, en de schrijver zich straks op Sanderus beroept, die alleen van Wateringia spreekt, moet er gewis Wateringen staan.

2) Bij van Heussen stond hier: in

S. Salvatoris haec pauca habent: „Anno 1551 obiit in „conventu ordinis nostri, monasterio de Wateringia, vene„rabilis pater dominus Joannes Leonardi ex Norenberga, „illi monasterio ex conventu nostro prior suffectus, reli„giosus admodum pater". Doch het voorgaand charter geeft ons het recht om de eerste helft van deze aanhaling geheel en al te schrappen en slechts te behouden hetgeen uit de annales S. Salvatoris wordt medegedeeld. Wij erlangen dan een Joannes Munsterer Leonardsz., die afkomstig uit Peter-Pots van 1538 tot 51 ten zegen voor Wateringen de priorij aldaar bekleedde Leg daarnaast nu hetgeen v Heussen eenige regels vroeger heeft geschreven: H R. D. Joannes Munster vir summae experientiae ac prudentiae, ante conversionem suam mercator, sagaci suo ingenio ad prioratum in Bethlehem Wateringea promotus, dum munus hoc annis VII cum laude et fructu administrasset, officio immoritur anno 1510 Mag ik hier nu niet oordeelen als volgt? Gelet op de weinige juistheid van het meegedeelde onder n° IV, gezien de overeenkomst van naam tusschen Joannes Munster en Joannes Munsterer, overwogen de lofspraken die aan beide worden toegekend, — komt het mij waarschijnlijk voor dat het hier een en denzelfden persoon geldt, en n° II dus geheel moet worden geschrapt. Er zou nog meer te bedillen vallen, doch ik word er reeds moê van en de lezer licht nog meer.

J H. Hofman.

BIJLAGE,

genomen uit *Sanderus' Chorographia Sacra Brabantiae* I blz. 521.

Spiritualem hanc jurisdictionem venerabiles domini Priores (Peterpotziani) ante bellorum nebulas vel maxime exercuerunt in quatuor diversa coenobitarum monasteria,

virorum Cisterciensium, Donkam B. Mariae, Portam Coeli, Aulam B. Mariae in Zierixzea, nec non Bethleëm in Wateringia, quae duo priora virorum sub Cisterciensi labaro militantium coenobia, Donka B. Mariae et porta Coeli, per continuam subordinationem, constitutionem priorum secundum electionem inibi factam, visitationes annuas, ac curam spiritualem specialiter mandatam, necnon per post citandam Archi-abbatis Cisterciensis commissionem, — duo posteriora, scilicet Aula B. Mariae in Zierixzea et Bethleëm in Wateringia, tum per fundationem e linea Potziana factam, ut in genealogia descendente ad comites (?) de Naeldwyck declaratum est [1]), tum per solidum ac inviolabile jus paternitatis, titulo *patris immediati*, quousque in regulari Cisterciensium observantia remanserunt, monasterio S. Salvatoris fuerunt subjecta. Utque hoc sine scrupulo aut haesitatione quadam liquide pateat, annis aliquot intermediis in monasterio B. Mariae de Bethleëm in Wateringia, Ordin. Cisterciensis, mortale hoc cum immortali commutarunt septem spiritu ferventes viri, ibidem digni priores constituti e monasterio S. Salvatoris assumpti, qui in suo stabilitatis loco, pia conversatione ac morum honestate dignos aptosque sese praebuerant, ut ad regiminis culmen eveherentur. Primus fuit R. D. Guilielmus Zael, qui e supprioratu ac cellariatu (quibus muniis digne et laudabiliter fungebatur) S. Salvatoris evocatus primo ad prioratum de IJselstein in Hollandia, dein Curiae B. Mariae de Waerschoten [2]) in civitati Ganda-

---

1) Op bl. 513 deelt Sanderus mede dat Mathilde, dochter van Peter Pots, in tweeden echt werd vereenigd met Bartholom. van Raephorst, wier oudste dochter, ook Mathilde genaamd, trouwde met Hendrik heer van Naaldwyk, Wateringen en Capelle, den stichter van Bethleëm.

2) In Sanderus' *Flandria Illustrata* I bl. 178 vinden wij over Waerschot, tribus leucis ab urbe Gandavo distans, het volgende vermeld: »Est in hoc pago fundatus prioratus ordinis Cisterciensis assensu Joannis episcopi Tornacensis; eumque locus, examini abbatisVillariensis commissus, monasterio

vensi in Flandria ad prioratum evehi meruit; et tandem vir provectae aetatis et virtutis volens diem novissimum exspectare in tranquillitate mentis, ab omni officio liber, tamquam miles emeritus cursum vitae in suo S. Salvatoris stadio feliciter complevit anno 1485.

Secundus fuït R. D. Ludovicus Grimmer, qui dum nobilissimus vir Henricus comes (?) de Naeldwijck, haereditarius marschalcus Hollandiae, cum uxore sua domina Mathilde de Raephorst e nobili prosapia Petri Potzii oriunda, monasterium B. Mariae de Bethleëm in Wateringia fundasset, ad illud monasterium cum sex S Salvatoris Religiosis directus primus ibidem prioratum sortitus fuit, qui et prius in proprio monasterio supprioratu benevole functus fuerat. Vivere desiit anno 1504 officii 19.

Tertius R. D. Joannes Munster, vir summae experientiae, qui ante conversionem mecator exstiterat; trigesimus in ordine sacerdotum professus in monasterio S. Salvatoris, qui sagaci suo ingenio promotus ad prioratum de Bethleëm in Wateringia, dum munus hoc septem annis cum laude et fructu administrasset, officio immoriens anno 1510 in brevi explevit tempora multa.

Quartus R. D. Aegidius de Rymerswael, qui sacerdos saecularis existens, plenius pietati studere ac Deo vocare satagebat: unde trigesimus tertius in monasterio S. Salvatoris professus, religiosis in Wateringia duodecim annis pacifice praeesse meruit; obiit anno 1522.

Quintus R. D. Joannes Leonardi ex Norenberga oriundus, qui dum e [1]) nativo suo S. Salvatoris coenobio ad monasterium B. Mariae de Bethleëm in Wateringia ut ibidem cellarii officio fungeretur, directus fuerat, — ibidem

---

convenire judicaretur, anno ejusdem saeculi (14)48 dedicatus fuit a Nicolao suffraganeo Tornacensis antistitis et sequenti monachis, *e Warmonda Batavorum evocatis*, est concreditus, titulo *Curiae Nostrae Dominae.*

1) De Text bij Sanderus heeft: in.

domino Aegidio mortuo in priorem canonice electus ac institutus fuit. De quo Annales S. Salvatoris haec pauca habent: Anno 1551 obiit in conventu ordinis nostri, monasterio de Wateringa, venerabilis pater, dominus Joannes Leonardi ex Norenbergâ, illi monasterio ex conventu nostro prior suffectus, religiosus admodum pater.

Sextus R D. Joannes de Merica inter religiosos S. Salvatoris vigesimus nonus professus, qui cordato affectu ac pia conversatione multis placens, juvenilem aetatem in suo stabilitatis loco S. Salvatoris officio cellariatus gaudens transegit, virilem aetatem primo apud Sanctimoniales abbatiae de Roosendael prope Waeltem, archidioecesis Mechlin., dein abbatiae de Swyvick prope Teneramundam in confessionibus excipiendis impendit et tandem in priorem de Wateringia digne electus senilem aetatem consumsit. Qui obiit plenus dierum atque virtutum anno 1554.

Septimus R. D. Franciscus Ruttens, quondam provisor, supprior ac novitiorum director in S. Salvatoris matrici suo coenobio, post D. Joannem de Merica prior de Bethleëm in Wateringia et, ut loquuntur Annales S. Salvatoris, „cum „ibidem morbus contagiosus ac pestis grassaretur, tam„quam bonus pastor qui animam dat pro ovibus suis, dum „suis in monasterio spirituali et corporali subsidio zelose „assisteret, eodem morbo correptus, animam dedit pro „amicis suis, Christi Domini magisterium implens, qui di„cit: *Majorem charitatem nemo habet, quam ut animam „ponat pro amicis suis. Obiit anno* 1557".

In locum hojus D. Francisci, canonice electus fuit iteratim ex monasterio S. Salvatoris R. D. Adrianus de Molenaer, Antwerpiensis, qui vigesimus tercius cellarius fuit in suo monasterio et postmodum per decennium in prioratu de Wateringia indefessam operam novavit; obiit anno 1569. Unde Gaspar Jongelinus veraci calamo in *Notitia sua Abbatiarum* lib. 9... testatur et citat sequentia:

„In Wateringia vero praefuerunt continua serie quinque „aut sex priores evocati monasterio S. Salvatoris Ant-„werpiae".

Tot zoo ver Sanderus. De aanmerking boven op van Heussen gemaakt geldt ook hier. Het gezag van Sanders zal tegen de gegeven oorkonde wel niet opwegen. Als het verder waar moet blijven, wat Ludov. de Bessey generaal abt der Bernardinen in 1560 schrijft aan Everard Box prior van Peter Pots te Antwerpen, dat namelijk „jure paternitatis tibi specialiter incumbat Aulam B. Mariae in Zirixzea, Bethleëm in Wateringia annuatim visitare ac corrigenda corrigere", (Sanderus t. a. p.) dan zal, dunkt ons, de verklaring moeten luiden als volgt:

Krachtens de stichtingsoorkonde van het Wateringer klooster (v. Heussen Histor. Episcop. Ultraj. bl. 593 der 2de uitgaaf), werd het bestemd voor 13 monnikken en 4 lekebroeders; zes monnikken met den prior kwamen volgens Sanderus uit Peter Pots, de zes overige met de lekebroeders zullen uit IJsselstein zijn gekomen. Aldus konden beide kloosters op het vaderschap over Wateringen aanspraak maken.

J. H. Hofman.

MEDENBLIK.

KERKELIJKE RECHTZAKEN. 1466.

Moeilijkheden over een huwelijk, gerezen tusschen Frouwe Everts d[r] en Karel Jansz, waren beslecht door heer *Frederik Jansz* deken der proostdy van West-Friesland; doch eerst gemelde had in hooger beroep zich gewend tot de heeren Deken en Kapittel van den Dom te Utrecht en daar verhoor gevonden. West-Frieslands deken handhaafde zijne uitspraak in weerwil der heeren te Utrecht en hield de schuldig verklaarde pesonen in den ban. Het kapittel, dat meende zijne rechten te moeten handhaven, gaf te dien einde last en volmacht aan den domheer Evert Zoudenbalch; deze richtte daarop de twee volgende brieven aan heer Peter Petersz. pastoor te Medenblik en aan heer Sijmen Allaertsz vicaris aldaar. De stukken zijn in kladde bewaard ten archief der provincie Utrecht in den *Recueil van Brieven* gemerkt D. 6. A. bl. 18 en 19. Zij luiden:

I.

Eersame, Guede Vryent.

Also Deken ende Capittel der kercken then Doim t'Utrecht onlanxleden hebben doin scriven ain den eerbaren ende wyzen Borgermeysteren, Schout, Schepenen, Raet ende der ganser Gemeynten der gueden stede van Medemblick, hoe dat sommige priesteren der stede van Medemblick voirg., uut beveel heren Fredericx Jansz, priester, die hem vermet te wesen deken onss proystyen van West-Vrieslant, Frouwe Everts dochter ende heren Gherit Evertsz. haren broeder priester ende meer ande-

ren van haren broderen ende zusteren mitten genen die dair an clevend zijn, ondersaten der proystien voirs., mit onrecht te banne hielden, als van een matrimoniaell sake, dair die deken voirg. een sententie in gegeven zoude hebben tusschen Frouwe Evertsdochter voirs. op die ene ende een geheiten Kaerle Jansz. op die andere zijden; 't welck hij buten raet, weten ende consent der heren Deken ende Capittel then Doim voirg., den welcken die geheel geestelicke jurisdictie toebehoirt, in geenre wijs mit recht doen en mach, na uutwisinge der commissien die wij meyster Peter Mileth [1]) dairaff gegeven hebben, niettegenstainde dat die voerseide matrimoniael zaick, bij appellatien, van den voerseyden deken ende sijnen rechteren voir den heren Deken ende Capittel voirg. als voir een meerre hoff ende hoger richter getogen is, ende wij als rechter in der voirseider saken van wegen den heren Deken ende Capittel voirs. die voirgenoemde Frouwe Evertsdochter ende heren Gerit haeren broeder mit haeren medewerkers mit recht in tegenwoerdigheit der procuratoren van beyden pertyen, gerechtelick dairtoe geciteert, ad cauthelam absolveert hebben na uitwisunge besegelder absoluciebryeven die wij hemluyden dairvan gegeven hebben, — begerende dat die goede stede van Medemblick die voirseyde absoluciebrieff van weerden houden ende doin houden ende den voirg. personen, die van den voirseyden deken tot onssen heren Deken en Capittel voirs. appelleert hebben, uten banne houden ende hemluden in hoeren rechten stiven ende stercken ende voir gewelt van den deken voirg., die ons ende onsen capittel rebell ende ongehoirsam is, beschermen wouden etc., mit meer ander woirden, doe in de voirseiden brieven begrepen.

Soe is 't dat wij verstain, dat gij nu een wijll tijds

---

1) Pastoor van Hoorn en proost van West-Friesland in 1463 en 1469

herwaerts obediërt hebt ende onsen absoluciebrieff voirs. gehoirsam zyt contrarie den deken voirs., also gij van rechts wegen schuldich syt te doene; wairom wij U ernstelick scriven ende uut zonderlingen beveel onsser heren Dekens ende Capittel voirseyt gebieden sub penis in onsen absoluciebrieff begrepen, dat gij in der gueder stede van Medemblick ende anders in der proysteyen van Westfrislant divina celebreert ende Frouwe Evertsdochter mit heren Gerit ende anderen haren broederen ende susteren voirs. mit allen dengenen die dairan clevende zijn uten banne hout ende hem behulpich ende bystandich sijt tegen den deken voirg., die onss ende onsen Capittel in deser ende in allen saken rebell ende ongehoirsam is, tegen den welken onss heren Deken ende Capittel mitten scherpsten rechten procederen willen, als behoeren sall.

Ende off ('t) gebuerden, dat Got verhueden moit, dat gij hierinne onsen geboden voirs. ongehoirsam waert ende die niet na en volchden, als voirs. stait, so sullen, moten wij van wegen ende uut beveell onser heren Deken ende Capittel voirg. tegen uwen persoin ende gueden geestelick ende weerlick procederen ende voirt vaeren mit allen rechten dair 't ons gelegen wesen sall, als tegens dengenen die onsse kercke then Doim t'Utrecht van haeren rechten, privilegyen ende vrijheyden beroven ende becorten willen. Dat kenne Got, (die) U bewairen wil zalich ende gesont.

Gescreven t'Utrecht opten XXIII dach in Augusto anno (XIV^c) LXVI.

(get:) Everardus Zoudenbalch, canonick, ende commissarius der kercken then Doim t'Utrecht gestelt then stucken van appellatien voirs.

(Adres) Eersamen ende wijsen heren Peter Petersz., priester, persoen der personaetschip der kercken van Medemblick, onzen gueden in ende seer geminden vrient.

II

Guede Vrient.

Wij meynen U nog wail indechtich te wesen, als hoe die eersame heren Deken ende Capittell der kercken then Doim t'Utrecht onlancxleden hebben doen scriven ain den eerbaren ende wijzen Borgermeysteren, Schout, Schepenen, Raet ende der ganser gemeinten der gueder stede van Medemblick.. (etc. ut alia littera suprascripta per totum usque: Soe is 't...)

Soe is 't dat wij in der wairheit vernomen hebben dat gij tamquam filius inobediencie, tentatus spiritu rebellionis, onsen mandaten ende absoluciebrieff, die wij uut sonderlingen beveel dess Dekens ende Capittels an U ende ain anderen priesteren aldair wonende gesent ende gepubliceert hebben, ongehoirsam syt ende rebell ende Frouwe Evertsdochter ende heren Gerit Evertsz. priester voirs. mit haeren medewerkeren, niettegenstainde dat wy die als rechter ende commissarius van wegen dess Capittels voirg. hebben doen absolveren als voerscreven stait, noch te banne houden zoudt uut beveel des dekens voers., ende voir hemluyden geen divina in der stede van Medemblick voirg. off anderwair celebreren wilt, in versmadenisse onser jurisdictien ende vercortinge onser kercken rechten ende privilegyen, verdoemenisse uwer sielen ende tot groten schade, achterdeel ende moyenisse der stede ende der gemeinten van Medemblick; dat ons, als rechter in deser saicken van wegen onss heren Deken ende Capittell voirg., van U sonderlinge ende van meer anderen niet te lijden en stait.

Wairom mij uut specialen beveel ende der commissie der heren Deken ende Capittell voirs. eens voir all an U scriven ende gebieden, dat gij visis presentibus sulx, als voirs. is, afflaet ende onsen mandaten ende absoluciebrieve volcomelick obediërt ende Frouwe Evertsdochter

ende heren Gerit haeren broder ende anderen haeren broderen ende susteren mit all dat dairan cleven mach uten banne hout ende in der gueder stede van Medemblick ende anderswair in tegenwoirdicheit Frouwe Evertsdochter mit horen medewerckeren voirs. divina celebriert ende ouss beteringe doit van sulken excessen als ghij gedain hebt, — als dat van rechts wegen behoirt; — off wij dencken van stonden ain uut sonderlingen beveel ons heren Deken ende Capittel voirg. tegens uwe persoin ende ain uwen goeden geestelick en weerlick mitten scherpsten rechten, (als) wij sullen connen ende mogen, voirt te varen ende te procederen voir geestelicken ende voir weerliken rechteren ad invocationem brachii secularis, ende anders als dat behoirlich wesen sall, gelyck tegens den genen die der kercken then Doim voirs. van haeren rechten, vrijheiden ende privilegien beroven ende vercorten willen.

Ende wess by U hierinne gedain sel werden, dairaff begeren wy een bescreven andtwoirde van U te hebben by desen onsen bode, dair wij ons na mogen weten te richten. Got sij mit....

Gescreven t'Utrecht opten XXIII dach in Augusto anno (XIV^{c}) LXVI°.

(get:) Everardus Zoudenbalch, canonick ende commissarius der kercken then Doim t'Utrecht gesteld ten stucken van apellacien voirs.

(Adres:) Den eersamen heren Symon Allaertsz., priester, vicarius in der kercken van Medemblick, onsen gueden vrient.

Voor trouw afschrift getuigt: J. H. HOFMAN.

DE STATIE «ACHTER DEN PAUWENTUIN»

THANS

H. WILLIBRORDUS BUITEN DE VESTEN, TE AMSTERDAM.

Deze statie is zeer oud. Zij bezit ongelukkiger wijze geen archief, zoodat het moeielijk is te zeggen wanneer en door wie zij is opgericht.

Het eenige, dat als leiddraad dienst kan doen, zijn de doop- en trouwboeken, welke gedeeltelijk in het stedelijk archief, gedeeltelijk in de Pastorie berusten. Met die boeken in de hand zullen wij trachten hare geschiedenis te beschrijven.

De statie was gevestigd op de grens van Amsterdam, aan de boorden van den Amstel op het Hoedenmakerspad. Welke redenen bestaan hebben om haar te stichten juist op de grens van twee gemeenten is niet met zekerheid aan te geven, doch onwaarschijnlijk is het niet dat zulks geschiedde uit groot overleg.

In het Z. O. gedeelte van Amsterdam trof men in het begin der 17e eeuw geen enkel noodkerkje aan; — die kerkjes, ze waren bijna allen gelegen in het drukste gedeelte der stad. In stille buurten was het vieren der H. Geheimen zeer gevaarlijk, want zag men op sommige tijden meer menschen dan gewoonlijk zich op een punt vereenigen, de opmerkzaamheid zoude gaande gemaakt worden en de verklikker zoude zich spoedig voordoen.

De Katholieke Kerk trotseert echter elk gevaar, daar waar het geldt het heil harer kinderen. Een bedeplaats in het Z. O. gedeelte der stad was noodzakelijk. Vele bewoners dier buurt, waaronder niet te vergeten de warmoeziers, waren getrouw gebleven aan het katholieke geloof en verlangden een eigen Herder, een eigen bedehuisje. Maar waar dat kerkje te stichten? Vereenigden de geloovigen zich in hunne eenzame buurten, men liep gevaar voor den schout, ging men ter kerk in een der vele noodkerkjes in de stad, men miste de eigen herderlijke bediening. Goede raad was duur en men besloot het kerkje te stichten op het Hoedenmakerspad, dat onder „het geregt van Amsterveen" ressorteerde en waar het gevaar, om met de plakaten in botsing te komen, waarschijnlijk minder groot was dan op een der andere paden. De redenen waarom wij deze laatste conjectuur durven maken, zal blijken uit het volgende.

De familie Spiegel [1]) had op het Kuipers- Hoedenmakers- en Spiegelpad vele bezittingen en buitenverblijven. Hare leden telden nog vele katholieken en het komt ons met den geachten schrijver van de voortreffelijke „Geschiedenis „van het R. C. Maagdenhuis te Amsterdam" — bladz. 6 — voor, dat zij die uit eerzucht, om een eereambt van land en stad te herkrijgen, niet openlijk de godsdienst hunner vaderen beleden, toch verkleefd bleven aan het geloof hunner jeugd. De katholieke dichter Hendrik Laurensz Spiegel, overleden 1612, had zijn Meerhuyzen, een hofstede aangelegd aan den linker Amsteloever. Jan Spiegel Laurensz, die in 1581 den eed weigerde aan den Prins van Oranje als hooge overheid, stichtte een tweede Meer-

1) Zie over deze familie de tal van bijzonderheden in het voor de kath. geschiedenis van Amsterdam, zoo onmisbaar standaardwerk: „Ge„schiedenis van het R. C. Maagdenhuis te Amsterdam door T. C. M. H. „v. Ryckevorsel 1887."

huyzen op den hoek van het Hoedenmakerspad, dat bij zijn dood aan zijn zoon Laurens kwam, en in 1623 bij erfenis overging aan diens schoonzoon Michäel Pauw Reinierszoon, Heer van Achtienhoven. Achter dit tweede Meerhuyzen op het Hoedenmakerspad werd de statie gesticht, achter (Michaël) Pauwen tuin, bij verbastering „agter pau en tuyn." (Necrol. Dioec. Harl. Of nu de Spiegels in deze stichting de hand hadden is onbekend, doch zeer opvallend is het, dat het schuurkerkje gelegen was naast de bezittingen en misschien nog wel op de gronden der familie Spiegel, die in Amsterdam zeer in aanzien was. Het is derhalve niet al te gewaagd om te veronderstellen dat de katholieken van het Z. O. gedeelte van Amsterdam, de zoogenaamde padbewoners, in de familie Spiegel hun vertrouwen stelden. Bovendien „het geregt van Amsterveen," waaronder destijds het schuurkerkje ressorteerde, bestond uit vele katholieken, want in de „Acten [1]) Classis „Amstelodamensis van 1646–1656," wordt een klaaglied aangeheven dat „tot Amstelveen naest twee gereformeerde „schepenen vijf die paepsch zijn." Ook in Outewaal dat aan de overzijde van den Amstel gelegen was, werd ongestoord de H. Mis gelezen in de statie van St. Anna [2]). Men had dus gegronde redenen hier de statie te stichten. Wanneer en door wie die paapsche stoutigheid bedreven werd is ons onbekend. Zeker is het echter dat de Boschenaar Benedictus van Kessel, Doctor in de beide rechten, reeds in het midden der 17e eeuw aldaar herderlijke bediening had, want men leest in het genoemde doopboek:

„Nomina eorum qui baptizati sunt Tpre RD Ambrosii „Jois Plettenberg Rdi Dni Benedicti à Kessel successoris.

---

1) Bijd. Bisd. v. Haarl. deel XIV bladz. 293.

2) Bijd. Bisd. v. Haarlem 11e deel bladz. 129.

„Prope civitatem Amstelodamensem extra Portam Regu-„larem Anno 1661 12 Decb."

Volgens het Necr. Dioc. Harl. [1]) stierf van Kessel in zijne pastorie in de maand October 1661. Als opvolger teekent zich Ambrosius Joannes Plettenberg 12 December 1661. Over Plettenberg die in 1623 geboren werd, vindt men in de Bijdragen II bladz. 299 een zeer merkwaardig opstel van de hand van den ZeerEerw. Pater Allard.

In de statie van den H. Willibrordus buiten de Vesten berust een op doek geschilderd portret [2]) waarop Plettenberg is afgebeeld met geschoren gelaat, ten halverlijve rechts, zittende, de rechterhand voor de borst op de vastgestrikte scholastica klemmend en vóór hem een kruisbeeld en een opengeslagen boek waarop, na zijn dood, geschreven is:

„Lux orta est Justo (psalm 96). R. Adm. Ambros Joan „Plettenbergh Emdensis ex Acatholico Huius Romano „Catholicae Gregis Pastor vigilantissimus. Denatus Am-„stelredami 2 Junii A° MDCLXIII."

In den atlas van Amsterdam, toebehoorend aan den „Amstelkring" bevindt zich eene dergelijke gravure, als waarvan de ZeerEerw. Pater Allard gewaagt in zijn genoemd opstel. Op de plaat van den „Amstelkring" staat echter nog bij gedrukt „T. Matham exc" en „Consecra-„tus Sacerdos annos 1654 15 marty." Batavia sacra II blz. 405 zegt, dat de priesterwijding plaats vond 15 mei.

De gravure is geen copie van de schildery, want èn op de gravure èn op de schildery zit Plettenberg rechts, —

---

1) Zie *de Katholiek* jaarg. 1871 bladz. 346.

2) Nog hangt in genoemde statie een portret uit den pruikentijd. Vooralsnog weet men niet wiens afbeelding het is. Het stelt voor een 40 à 50 jarig priester met pruik, en toog en sjerp. Zeer trok het mijne aandacht dat èn de stoel waarop de onbekende priester gezeten is, èn een aantal boeken dezelfden zijn welke op de schilderij van Plettenberg voorkomen.

ook ontbreekt het boek en is de stoel waarop Plettenberg gezeten is een geheel andere. Ik stelde mij de vraag bij het beschouwen van Plettenberg's portret, hoe is het mogelijk dat iemand, die o. a. ook door den onbekenden dichter J. M. [1]) bezongen wordt als:

„.... *vervolcht op 't land, in dorp en stadt*," een man dus die erg op de hielen werd gezeten, tijd en lust heeft gehad een groot geschilderd portret van zich te laten maken? Op de schilderij staat geen jaartal (tenzij het dikke vernis de cijfers dekt) doch de afbeelding doet denken aan een man van 35 à 40 jaar, waaruit op te maken is dat ze gemaakt is slechts eenige jaren vóór zijn dood, welke voorviel 2 Junij 1663. In het Necr. dioc. Harl. van Bugge wordt zijn dood niet vermeld, maar wel leest men in het begrafenis boek der Nieuwe Kerk te Amsterdam „4 Juni 1663 Plettenberg Ambrosjes op „de niewe zijts voorburgwal *f* 8.—." Hij is dus niet overleden in zijne statie, maar ver uit haar buurt.

De „kerkelijke historie en outheden" van v. Heusen en v. Rijn deel IV bladz. 193 noemt als opvolger van „Leonardus" (lees Benedictus [2]) van Kessel, Johan Wandelman, [3]) Baccalaurius in de Godgeleerdheid en Kanunnik van het Oud-Kapittel van Haarlem. Ofschoon noch in de

---

1) 6 regelig vers op de gravure voorkomend, geteekend J. M.

2) Het Necr. Dioc. Harl. en het doopboek noemen hem Benedictus.

3) Na het ter perse gaan van dit opstel, verscheen in „De Katholiek" 99e deel blz. 322, van de hand van den Zeer Eerw. Heer J. H. Hofman, een fraai gesteld artikel „*Joannes Wandelman en zijn gedenkpenning*," waarin o. a. de hierboven beschreven statie behandeld wordt. Wij veroorloven ons den eerwaarden schrijver op te merken dat zijne genealogie *Wandelman* onjuist is, daar de vader van *Kathryne* niet was *Claas Jansz* maar „*Wouter Wandelman gehuwd met Machteltje wonende in de Calverstraet*" (Kerk. Huw. Proc.). Ook moeten wij bemerken dat de „*Lijst van de Paepsche vergaderplaetsen*" van 1656, als zij ons wijst op een huis, „naast den tuin van Jacob de Clerck" volstrekt niet bedoelt de statie

doop- noch in de trouwboeken iets van zijn pastoraat blijkt, zoo kunnen wij daar niet uit bewijzen, dat de uitdrukkelijke vermelding van zijn pastoraat in de „Kerk-Historie en Outheden" onwaar is. Volgens genoemde Historie is dan ook zijne herderlijke bediening in deze statie zeer kort geweest en wel van Juni 1663 — na den dood van Plettenberg — tot Augustus 1664, toen hij pastoor is geworden van de statie der Noorderkerk binnen Amsterdam. Hij werd opgevolgd door Joannes Pynacker, een Utrechtenaar. Zijn opvolger Joannes van Heumen schreef den 25 October 1701 in het doopboek: „qui sequuntur „Baptizati sunt á Rdo Dno Joanne van Heumen," terwijl het trouwboek de volgende verklaring te lezen geeft: „nota bene Rdus Dnus praedecessor meus Joannes Pyn„akker neglexit Nomina conjugatorum annotare, quare „successorem meum Rogatum volo, ne id mihi imputet. „En sequitur catalogus eorum, qui tempore meo contraxe„runt et quorum matrimonio adstiti. — Vale! Catalogus „conjugatorum extra Portam Ultrajectinam sub me Joanne „van Heumen A° D° 1701.

Waarom Joannes Pijnakker de huwelijken vergeten heeft in te schrijven is ons onbekend. Waarschijnlijk noteerde hij slechts op kladjes, welke te loor zijn gegaan. Zeker is het echter dat van af 1664 tot 1701 geen enkel huwelijk is ingeschreven.

Deze Joannes Pijnakker „Vir doctus [1])" was in 1662 priester te Weesp en nam aldaar de herderlijke bediening met den grootsten ijver waar. Uit „het getuigenverhoor „te Weesp aangaande de Roomschen aldaar 7 April

---

„*Achter den Pauwentuin.*" De tuin van den apotheker *de Clerck* lag in Outewaal buiten de „*Sint-Anthonis poort,*" — de statie in kwestie daarentegen, bevond zich buiten de „*Utregtse poort.*" Nog moeten wij in twijfel trekken of pastoor Wandelman ooit pastoreele functies in deze statie gehad heeft.

1) Bijd. Bisd. v. Haarl. V deel bladz. 113.

„1662" [1]) blijkt dat Pijnakker, niettegenstaande de vervolging waaraan hij blootstond, de H. bediening onverschrokken uitoefende. Gerard Bicker, de hoofdofficier over Weesp, schrijft en beklaagt zich dat „hebbe gelast den „priester Pijnacker aan te seggen, uyt name ende van „wegen de hooge Overheyt: dat hij, Pijnacker, binnen den „tijt van drie daeghen mijn jurisdictie soude hebben te „ruymen. In plaetse dat hij, Pynacker, hier door soude „worden beweecht, om de bevelen van H. Ed. Mog^e naer „te comen, soo gaet hij intgendeel des te stouter voort."

Joannes Pijnakker is gestorven 16 November 1701 „pastor Suburbio Amstelodamensi" zoo als bij van Bugge staat opgeteekend. Zijn opvolger Joannes van Heumen overleed in zijne pastorie 13 April 1709 en is begraven den 18 April in de Oude Kerk.

J. van Heumen was een der mede-onderteekenaars van den brief [2]) van 16 Juni 1671, waarbij vele voorname geestelijken aan den H. Vader Innocentius XI hunnen dank en vreugde betuigden over de gunstige gezindheid des H. Vaders jegens den Vicaris en zijne geestelijkheid en over den vrede en de vereffening der gerezene geschillen, terwijl zij betuigen al hun best te zullen doen om dien vrede te bewaren en te bevorderen, altijd bereid alle beschikkingen van den H. Stoel eerbiedig aan te nemen en hen te verafschuwen, die het Pausselijk gezag mochten weerstreven. Hij was ook in 1701 medeonderteekenaar van het beruchte smeekschrift ten gunste van Petrus Codde. Dit smeekschrift was onderteekend door 303 geestelijken, waarvan velen nog bij tijds hun misslag inzagen, waaronder ook, zoo wij hopen, J. van Heumen, die leefde in den tijd toen de jansenistische beweging,

---

1) Bijd. Bisd. v. Haarl. IX bladz. 392 vervolg.

2) Bijd. X bladz. 105.

welke den goeden katholiek zeer ten nadeel was, het hevigste woelde. De „Kerk. Hist. en Outh." zegt dan ook — deel IV bladz. 193 — „dewijl de gemeente door de „thans zweevende kerkkrakeelen vrij verloopen was; en „om de gemeente zooveel noch mogelijk was bij een te „houden (had van Heumen) met de toestemminge van „verscheide Amsterdamsche pastoors, een ander kerkje in „een bijgelegen plaets getimmert [1])." Welke de naaste beweegredenen geweest zijn tot de verplaatsing der statie naar het *Kuiperspad*, gelegen in de onmiddellijke nabijheid van het oude schuurkerkje, is ons onbekend.

Zijn opvolger was Arnoldus van der Kruyssen, Amsterdammer, vroeger vice-pastoor te Leeuwaarden. De verplaatsing der statie kwam den vurigen Jansenist v. d. Kruyssen zeker goed te pas, want het Kuiperspad was gelegen binnen „'t geregt van Amsterdam" dat de Jansenisten zeer genegen was.

Wij mochten niet ontdekken in welk jaar v. d. Kruyssen de statie verliet en zich te Hilversum vestigde. Het doopboek loopt tot 18 October 1719 en zegt:

„Duobus Annis Haec statio vacavit," en begint op nieuw 9 November 1721 terwijl in margine geschreven staat: „Abeunte Dno van der Kruysen Jansenista locum „ejus postea replevit RD . . . . de Jager qui Medenblico „veniens hic fere per 13 annos cum dimidio fuit past^{r}."

Het is waarschijnlijk dat de gemeentenaren, niet gediend van jansenistische priesters, liever hun kerkje zagen ledig staan, dan als herder te zien optreden een onwettig priester. Zij waren zoo gelukkig als opvolger van den jansenist v. d. Kruysen, een goed katholiek priester tot pastoor te ontvangen, die zelfs een oprecht bekeerde

---

1) Uit aanteekeningen, berustend in de archieven van het Bisdom Haarlem, blijkt dat zulks ook geschied is *op raad* der Amsterdamsche pastoors.

Jansenist was. Ongelukkig echter had er bij zijne aanstelling, door de onvoorzichtigheid van den Aartspriester van Amstelland, G. van Wyckersloot, iets plaats dat door de geheele Missie eene groote ergernis, en in deze statie eene treurige verwarring en ontsteltenis te weeg bracht. Uitvoerig is die geschiedenis verhaald in de Bijdragen deel 11 bladz. 324 en volgg. in het hoogst belangrijk opstel: Het Apostolisch-Vicarisschap van Joannes van Bijlevelt. In het kort komt ze hierop neder. Nog vóór de Jager zijne benoeming van den Apost. Vicaris ontvangen had, gaf de Aartspriester, wiens gunsteling hij was, hem voorloopig volmacht om de pastoreele functies in de statie waar te nemen; en om zekerder de noodige toelating of admissie van de Jansenistieschgezinde Magistraat te erlangen, liet hij hem een getuigschrift vragen van den jansenist Steenhoven, die zich valschelijk Vicaris van Utrecht en Haarlem noemde. Deze maakte van die gelegenheid gebruik om zijne gewaande volmacht te toonen en gaf de Jager eene formeele aanstelling tot pastoor. Deze echter was daarover verontwaardigd en weigerde die aan te nemen. Maar de zaak werd — zeker door toedoen der Jansenisten zelven — ruchtbaar en bracht onder de katholieken zulk een ergernis te weeg, dat de Apost. Vicaris van Bijlevelt op last van Rome de Jager suspendeerde en penitentie oplegde voor zijne onvoorzichtigheid. Demoedig onderwierp deze zich aan die straf en hij toonde zulk een berouw dat v. B. hem spoedig van zijne suspensie kon ontslaan en hem tot wettig pastoor dezer statie aanstelde. Van toen af heeft hij als ijverig en voorbeeldig pastoor ruim dertien en een halfjaar de statie bediend. Hij overleed 11 October 1735 [1]).

Waarschijnlijk is hij onmiddelijk opgevolgd door Jose-

---

1) Arch. Aartsb. Utr. deel I blz. 314.

phus de Weerdt, die van 1735 [1]) af in deze statie pastoor is geweest en van wien het doopboek d° 16 Januarij 1751 zegt:

in vigilia nativitatis „Hic cessat numerus baptizatorum ab adm. Reve-
„rendo domino Josepho de Weerdt qui hic per sex-
„decim annos munus Fidelis vigilantisque Pastoris
„exsecutus, post meridiem in lecto paululum recubans
„circa vesperam in eo diem supremum clausisse in-
„provise ad luctum et stuporem omnium est repertus.
„Req. in Sancta pace."

Na den plotselingen dood van van Weerdt is de statie waarschijnlijk alleen bediend geworden door den kapelaan Wilhelmus Boom die sedert 28 October 1750 [2]) aldaar bediening had. Eerst den 5 Januarij 1752 nam Joannes Duijn, als opvolgend pastoor, de statie in bezit en werd Wilh. Boom den 14 Febr. 1752 als kapelaan naar „de Posthoorn" verplaatst. Pastoor Duijn mocht slechts zestien maanden de herderlijke bediening waarnemen, zooals wij in het doopboek lezen: 16 mei 1753 „Hic finit cat. Bapt. „a Rev. adm. Domino Joanne Duyn qui ex Pastore Hor„nano hic factus est pastor Amstelodami intra et extra „urbem et per sexdecim tantummodo menses hoc pastorale „munus fideliter hoc in loco perfunctus lenta tabe in brevi „consumtus explevit tempora multa. Req. in pace."

Zijn opvolger was Joannes Hermanus Stappers, die reeds 29 Mei 1753 van de stedelijke regering zijne toelating of admissie kreeg [3]) en op den 10 Juni 1753 in het doopboek schreef „Hic incipit Index Bapt. sub me Joanne „Herm. Stappers Pastore Rom. catholico."

Pastoor Stappers werd geboren 17 Augustus 1705 te Amsterdam [4]). Op den 31 Maart 1733 kreeg hij zijne

1) Bijdragen XIV blz. 180.
2) Bijd. Bisd. v. Haarl. XIV deel blz, 183.
3) Bijdragen XIV bladz. 184.
4) „ XIV bladz. 96.

aanstelling als kapelaan „in de Heintje-Hoeksteeg [1])," daarna werd hij pastoor in Koudekerk aan den Rhijndijk, vervolgens Jezuiet en eindelijk pastoor dezer statie. Hij was een man van een driftig en wonderbaar karakter, waardoor deze bloeiende statie eerst in groot verval is geraakt. Wij vinden van hem aangeteekend in de „Missionis „Batavae Status A° 1758 [2])" Vir quidem honestus, prae„cipiti vero ac mira indole; qua de re florida illa statio „multum collabescit." In de „Relatio Ghiliniana ab A° 1763 [3])" wordt hij alleen genoemd „Vir honestus." Hij schijnt dus zijn „voorbarig en wonderlijk karakter," dat „zoo ten nadeele was zijner gemeente" afgelegd te hebben; hetgeen ten voordeele zijner gemeente bleek, welke met 100 communicanten vermeerderd was.

Bijna vier en twintig jaar bediende hij zijne statie, welke hij einde 1776 verliet om te Lier in Brabant de welverdiende rust te smaken. Zijn opvolger Joannes Casparus Onstein teekent 18 November 1776 aldus zijn vertrek aan: „Sequentes Baptizati sunt sub me Joanne Cas„paro Onstein ex Pastore Goudana huc vocato post dis„cessum Rev. Adm. Dni Joïs Herm. Stappers, qui post „24 annorum ministerium in hac statione Lyram Brabantie „petiit, ibidem reliquos vitae Dies transacturus."

Pastoor Onstein geboren te Amsterdam, was eerst kapelaan te Overveen en van hem staat in de genoemde „Missionis Bat. Status ab 1758" opgeteekend: Overveen, „Sacellanum habet R. Joannem Gasparum Onstein, inge„niosum nec indoctum optimisque moribus [4])." Later vinden wij hem te Gouda van 1760 af tot 1767 en wordt hij in de Relatio Ghiliniana A° 1763 genoemd: „Studiis

1) Bijdragen XIV bladz. 179.
2) Arch. Aartsb. Utr. deel VIII bladz. 347.
3) Arch. Aartsb. Utr. VIII bladz. 128.
4) Arch. Aartsb. Utrecht deel VIII bladz. 344.

et moribus commendabilis [1]).” In de naamlijst der Roomsche priesters te Amsterdam door den stedelijken Raad toegelaten [2]) wordt gezegd dat Onstein 15 Nov. 1776 zijne admissie kreeg als *kapelaan* op 't Kuiperspad, hetgeen zeker onjuist is, daar hij medio November 1776, pastoor zijnde te Gouda, pastoor Stappers was opgevolgd. Als zijn kapelaan wordt genoemd: 6 Mei 1777 Joannes Lesscher; 6 Febr. 1784 Bernardus van Kokkelink.

Het doopboek dat in de pastorie berust begint met 1785. Op het eerste blad staat geschreven: „Extract uit „het doopboek der Roomsch Catholyke Kerk buiten de „Utrechtsche poort beginnende met den jaare 1785,” en is onderteekend „Concordantiam cum originali attestor „J. C. Onstein Pastor.” De redenen waarom dat *extract* gemaakt is, begrijpen wij niet recht. Dat men in 1811, toen de doopboeken bij den Burgelijken Stand moesten worden ingeleverd, een afschrift maakte van alle inschrijvingen is begrijpelijk; maar dat men in 1785, toen het doopboek reeds ruim een eeuw bestond, een duplicaat begon te houden en op 't eind van elk jaar tot den jare 1811 nederschreef, „concordantiam cum originale” moet nog worden opgehelderd; te meer, daar die attestatiën door de opvolgende pastoors onderteekend zijn en men derhalve gelijken tred hield met het origineel, waaruit men om zoo te zeggen dagelijks extraheerde.

Pastoor Onstein, die dit duplicaat-boek aanlegde, kwam in 1792 ongelukkig aan zijn einde. Hij verdronk in de sloot, welke de pastorie van de kerk scheidde. Na dit treurig voorval is er eene kapel aan de pastorie gebouwd, waarin de pastoor dagelijks, uitgenomen Zon- en Feest-

---

1) Arch. Aartsb. Utrecht deel VIII bladz. 117.

2) Bijd. Bisd. v. Haarlem XIV bladz. 189.

dagen, de H. Mis las en ook doopte. De onkosten voor dezen aanbouw werden gevonden door eene leening [1]).

Zijn opvolger, Joannes Hegeman, schreef in het doopboek: „2 February 1792 Sequentes baptizati sunt sub „me Joanne Hegeman ex pastore in Diemen et Overdiemen, „huc vocato post obitum Rev. Adm. Dni Joïs Casp. „Onstein.''

In de reeds genoemde „Naamlijst der Roomsche priesters te Amsterdam toegelaten'' (zie Bijd. XIV blz. 194) staat dat pastoor Hegeman 8 Februari 1793 zijn toelating kreeg. Welke redenen bij de Magistraat bestaan hebben, om de admissie een jaar na het in bezit nemen der statie te geven, is ons onbekend.

Joannes Hegeman, geb. 1752 en overleden 20 Februari 1818, bediende de statie totdat hij in 1801 verplaatst werd naar het Begijnhof te Amsterdam, waar hij overleden en in de Engelsche kerk begraven is. Hij werd opgevolgd door Nicolaus Joannes Halmans, weleer President van het Seminarie Warmond. Hij was de eerste die in het origineele doopboek zich van de hollandsche taal bediende: „16 September 1801, deeze volgende zijn „gedoopt door mij N. J. Halmans R. P. en Pastoor „buyten d' Utrechtse poort tot Amsterdam.'' Hij overleed 13 Mei 1814, en zijn opvolger, Joannes Antonius Deekens, geb. te Amsterdam, vulde op 6 Juli 1814 den eersten doop in. Pastoor Deekens werd 14 December 1849 wegens ouderdom en ziekelijkheid van de H. Bediening ontslagen en opgevolgd door Vincentius Franciscus Simmers, vroeger pastoor te Nootdorp. Hij schreef 31 December 1849 in 't doopboek: „Sequitur nunc series eorum qui „a me V. F. Simmers, pastore hujus communitatis a Jan„nuario Anni 1850 Baptizati sunt:''

---

1) Aanteekeningen in de Archieven van het Bisdom Haarlem.

Eervol werd hij uit de H. bediening ontslagen 30 September 1856.

De tegenwoordige pastoor Joannes Daniel Gregorius Wubbe, geb. te Leiden 28 November 1825, volgde pastoor Simmers op, en nam 21 October 1856 de statie in bezit. Gedurende dertien jaar nam zijn Eerw. de herderlijke bediening alléén waar en eerst den 26 September 1869 werd hem een kapelaan toegevoegd. De zegen Gods rustte op zijne herderlijke bediening. Hem was het gegeven eene nieuwe kerk en pastorie te bouwen voor zijne gemeente. Het schuurkerkje, door pastoor van Heumen gesticht, werd te klein en te bouwvallig en konde bovendien de gemeente niet meer bevatten, welke belangrijk was toegenomen, getuige het aantal communicanten dat in het eerste jaar der bediening van pastoor Wubbe omstreeks 350 [1]) bedroeg, thans ver boven de 4000 gestegen is.

De „turfloods [2])," zoo strikt gebouwd naar de strenge regels der plakaten, werd in 1872 verlaten. Dat bedehuiske [3]) hoe armzalig ook met zijn rieten dak en zijne weinige hooge vensterkens, was ruim 200 jaar de woonstede des Allerhoogsten en het geliefd heiligdom van de bewoners „buyten d'Utrechtse poort." Eene afbeelding is er van bewaard op de prent „de bloei der R. C. Kerk „te Amsterdam. C. v. Waardt del. J. L. van Beek fec." Zij getuigt van de onverdraagzaamheid onzer 17e en 18e eeuwsche regering. De mensch wikt, God beschikt! Door den kundigen bouwmeester Dr. P. J. Cuypers werd eene kerk ontworpen, welke bij hare voltooiing ons herinneren zal aan de Kathedraalkerken uit het begin der XIIIe eeuw

---

1) „Kerkelijk Nederland," jaargang 1856 bladz. 132.

2) J. Wagenaar, deel III bladz. 214.

3) In de pastorie bevindt zich het zeer volledig model van het schuurkerkje, uit hout vervaardigd.

en welke onder de grootste van ons land geteld zal moeten worden. Op den 15 Juni 1871 werd, ter gelegenheid van den heugelijken feestdag van het Jubilé van Z. H. Paus Pius IX de eerste paal geslagen en het werk begonnen, — 25 Juli 1871 legde en wijdde de ZeerEerw. Heer Deken van Amsterdam, H. van Luenen, den eersten steen en 10 Sept. 1873 heeft genoemde Deken het gebouwde gedeelte der kerk plechtig ingezegend. Geldelijke omstandigheden verhinderden den verderen bouw en slechts het sanctuarium is voltooid.

Wij wenschen den ijverigen Herder, aan wien de gemeente veel te danken heeft, van harte toe dat het groote werk vol vertrouwen door hem ondernomen, met veel volharding voortgezet, spoedig voltooid worde. De voltooiing zal voor zijn Eerwaarde het schoonste loon hier op aarde zijn voor al het goede hetgeen hij in het belang der aloude statie gedaan heeft, vooral in die dagen toen hij zonder eenige priesterlijke hulp, blootgesteld aan koude en hitte, dagelijks uren en uren ver moest loopen om de zielen zijner gemeentenaren voor te bereiden tot de eeuwige gelukzaligheid, welke ook wij zijn Eerw. hiernamaals toewenschen.

Amsterdam, October 1888. BERNARD J. M. DE BONT.

NAAMLIJST

VAN

R. C. PRIESTERS TE AMSTERDAM IN BEDIENING EN ALDAAR OVERLEDEN.

Voor mijne onderzoekingen op het gebied der kerkelijke geschiedenis van Amsterdam, heb ik eene lijst samengesteld van ruim 900 namen van priesters, die alhier in de 17e en 18e eeuw in bediening zijn geweest. Die lijst zij heeft mij, bij het ontmoeten van een naam, die in den eersten opslag mij onbekend voorkwam, dikwerf op den rechten weg geholpen. De groote vraag was echter, in welke statie, in welke „paepsche vergaderplaets" oefenden die priesters hun H. ambt uit? Als hulpmiddel, tot oplossing van dit moeilijke vraagstuk, sloeg ik de *sterfregisters* na, welke de gracht of straat aangeven, waar het overlijden plaats vond; – en daar nu de belangstelling voor de beoefening der kerkelijke geschiedenis van deze stad meer en meer toeneemt, zoo vermeen ik den navorscher een dienst te doen onderstaande lijst, welke aanvankelijk voor eigen gebruik bestemd was, door den druk gemeen goed te maken.

Het getal van ruim 900, waarvan hierboven gesproken is, zal natuurlijk aanmerkelijk inkrimpen, daar vele priesters, ofschoon hier in bediening, elders eene laatste rustplaats vonden. Onderstaande lijst bestaat uitsluitend uit Geestelijken te Amsterdam overleden. Zij leert ons den naam van den priester, de plaats waar en den datum waarop hij begraven is, volgens de *sterfregisters;* – den datum van overlijden, volgens het *Necr. Dioc. Harl.;* –

de plaats waar zijn portret berust [1]) of beschreven staat; — eenige bijzonderheden over zijne statie, zijn leven, enz.

Ik oordeelde het niet noodig den lezer te verwijzen naar *alle* plaatsen in de *Bijdragen* of in het *Archief voor de Gesch. Aartsb. Utrecht*, waar van den overledene melding gemaakt wordt; — ze zijn talrijk en met de registers in de hand gemakkelijk te vinden. Slechts daar waar ik het wenschelijk vond, om het een of ander te bevestigen, heb ik van eene verwijzing gebruik gemaakt.

Gemakshalve veroorloofde ik mij de volgende verkortingen:

A. Archief voor de Geschiedenis van het Aartsb. Utrecht.

B. Bijdragen voor de Geschiedenis Bisdom van Haarlem.

D. Descriptio Sacerdotum Episcopatus Harlemensis; zooals zij voorkomt in de Bijdragen V, blz. 104. Deze „Descriptio" is opgesteld door Josephus Cousebant. Eenige priesters door hem destijds gunstig beoordeeld, zijn later in Jansenisterij vervallen.

E. K. Engelsche Kerk.

O. K. Oude Kerk.

N. K. Nieuwe Kerk.

M. met volgend nummer. Fred. Muller's „Beschrijvende catalogus van 7000 portretten van Nederlanders" enz.

N. Necrologium Dioc. Harlemensis van Joannes Buggaeus. Zie „de Katholiek", 60e deel, blz. 57 en vervolg.

O. Ouderdom bij overlijden volgens het omschrift der gravures, vermeld in Fred. Muller's catalogus van 7000 portretten.

Amsterdam, December 1888. BERNARD J. M. DE BONT.

„ALBERTS. SEBASTIAEN, op de Haerlemmerdyck *f* 8.— „10 October 1672." E.K. Met dezen naam is waarschijnlijk bedoeld *Sebastianus Vinck*, die in N. voorkomt als overleden

---

1) Portretten op doek of paneel worden alleen opgenoemd. Voor de gravures verwijs ik naar de rijke portefeuilles berustend in het Museum „*Amstelkring*" alhier, en in het Biss. Museum te Haarlem.

8 October 1672. Welke statie hij bediend heeft is mij onbekend; – ik vermoed de kerk in de Haarlemmerstraat „*het Friesche Wapen*", welke statie in 1687 verplaatst werd naar de Prinsengracht bij Brouwersgracht „*de Posthoorn.*"

„ALKEMADE. HENDRICUS VAN, vryer, zoon van wylen „*Jacob van Alkemade*, op Keysersgraft *f* 8.– voor 3 en „een half uer luyden *f* 5.17. 9 November 1680." N.K. – Jezuiet in „*de Zaaier*", stichter van genoemde statie. (Zie „de St. Franc. Xav. kerk of de Krijtberg, door H. J. Allard, 1883", blz. 14). Bij M. komt zijn portret voor onder nº 74 en 75. – In N. is zijn overlijden niet ingeschreven. – O. aet. 67. B. I blz. 99 en 374 leveren een belangrijk artikel over de Alkemade's

„ALCKEMADE. JOHANNES VAN, vryer, zoon van wylen „*Jacob van Alckemade* op Keyssersgraft *f* 8.– 2 Februari „1683" N.K. – Broeder en opvolger van bovenstaande, Jezuiet in „*de Zaaier*" (1680–83). (Zie als boven blz. 15). In N. is zijn overlijden niet ingeschreven.

„ALMA. DOMINICUS AB [1]), vryer, op raemgraft *f* 15.– „17 Juli 1688." N.K. Pastoor in „*de Pauw*" in de Keizerstraat. (Zie Kerk. Hist. en Oudh., deel III, blz. 193). N „13 Julij 1688 Amstelodamie Rdus ac Erudit. D. „Dominicus ab Alma, S. T. L. past. ibid."

„ANGELINUS. FRANCISCUS, komt vant rockin leyt op „Coor en is 3 en een half uer beluyt gr. clock *f* 37.– „12 Maert 1665." O.K. – Franciscaan in „'*t Boompje*" (B. II, blz. 94). N. „obyt Amst. 8 Martij 1665, R. Pr. „Franciscus Angelinus Ord. S. Franc."

---

1) Bij zijn overlijden liet hij na: „Een huysje en erve buyten de Wees„perpoort op de hoeck van 't Oetjenspad met een thuyntje daerachter. „Een huysje op de Elandsgraft aen de noordtzijde. Een huysje en erve tot „Edam op de hoeck van Claes Louwensteegh. Een stuck land onder de „jurisdictie van Edam in de Zuydpolder. Een stuck land buyten de mon„nikendammerpoort als voors." Alles getaxeerd op *f* 1475.— (Reg. 20e. penn. subject. Arch. Amstm).

„ARNHEM. JOHANNES VAN, in de Amstelkerckstraet „*f* 15.– 22 November 1689." N.K. – Kapelaan bij pastoor Mensingh in „*het Vredenduifje*." (B. V, blz. 110). N. „R.D. Joannes ab Arnhem, sacellanus Amsterlodami, „ibique obijt 15 Nov. 1689."

„BACKX. WILHELMUS, op de grimmelickx sluys *f* 8.– „23 Juli 1664." O.K. – Pastoor van de statie „*op de* „*Cingel*." (Zie hetgeen over deze statie vermeld wordt hieronder bij „Jacobus van den Bergh"). In N. lezen wij: „R.D. ac Mr Guilielmus Bax S. T. B. F., qui Amstelodami „magno zelo inservijt pestiferis. Obijt ibid. 21 Julij 1664". In „de lijst der paepsche Vergaderplaetsen van 1656" komt voor onder n° 25 „op de Grimnesse sluis waer een „paep woont." Daar stierf ook de opvolger van Backx, pastoor Jacobus Verhaer, zoodat het huis op de grimnessersluis waarschijnlijk behoorde òf aan de statie „op de Cingel" òf aan eene Katholieke familie.

„BAERT. JACOBUS, Priester princegraft *f* 8.– 3 uuren „luyden *f* 2.2. 18 februari 1722." N.K. – Augustijner pater, pastoor van de statie „*de Posthoorn*" (B. III, blz. 221). Deze statie werd tot 1722 bediend door de EE. PP. Augustijnen. N. „13 Febr. 1722 Amstelod. R.P. Jacobus „Baart, Ord. Erem. S. Aug. mission. ibid."

„BECKAFF. PATER PETRUS, op de cingel, N(oord) Z(yde) „n° 326 *f* 8.– voor 3 uuren luyden met de grote klok „*f* 10.10, 25 September 1764." O.K. – Dominicaan in „'*t Torentje*" (A. I, blz. 98).

„BENNINGH. WITIERS JAN, geluyt met de grote kl. „*f* 18.– 8 October 1647." O.K. – Zie over dezen bekeerling, B. II, blz. 277. N. noemt hem: „R.D. *Joannes Benning*, obijt Amsterd. 4 Octob. 1647." Bij M. komt zijn portret voor onder de nommers 6254, 55 en 56. Zie ook Biogr. Vondelswerken, door J. H. W. Unger, 1888, blz. 120. – O. aet. 28.

„Bergh. Andries van den, (Andreas Bergius) in de „Calverstraet *f* 15.– 17 November 1671." N.K. – N. „R.D. Andreas Bergius, defunctus Amsterd. 14 Nov. 1671." Zie over hem B. III, blz. 446.

„Bergh. Jacobus van den, priester op de cingel *f* 15.– „3 uuren luyden *f* 2.2, 17 Januari 1722." N.K. – Pastoor *„op de Cingel vierde huys van de d'oude Spiegel-„straet noortzyde.*" Na zijn dood viel deze statie in de handen van de Jansenisten. (Zie mijn „Kerk der R. K. „op de Cingel". B. XIV, blz. 450). N. „13 Januar 1722, „Amstelodami, R.D. Jacobus van den Berg, p. ibid."

„Blessius. [1]) Hendrikus, op de niewe zyts Achter-„burghwal 12 April 1673." N.K. – N. „Adm. R. ac Ampliss. „vir D. Henricus Blessius, S. T. L. olim pastor in *Noord-„wyck*, pastor ac Archipresbyter Amsterodamensis, Proto-„notarius Apostolicus, Capitularis Harlemensis, Vicarius „Frisiae, Groningae nec non et Omlandiae, obyt Amst. „8 Aprilis 1673." – Vondel dichtte op hem: *„Lykklaght „over den eerwaerdigen heer Henricus Blessius, Licenciaet „in de Godheid, provicarius en ertspriester.*" Hij was de zoon van *„Andries Henrickss, geboortich van Haerlem*". (B. VII, blz. 382, 385 vv.). In den Amstelkring berust eene zeer schoone gravure (Legaat A. H. Walter), waarschijnlijk gemaakt door J. Munnickhuysen. Zij stelt Blessius voor te halven lijve, rechts, met rechterhand vasthoudend een boek, linkerhand rustend op zijn bonnet. In 't verschiet bibliotheek en crucifix.

In „drietal Schetsen" (zie Volksalm. voor Ned. Kath.

---

1) Bij zijn dood liet hij na. „1° Een huys en erve staende tot Haerlem „op 't Bagynhoff in de groene buyrt agter de Brouwerye van de Kande-„laer. 2° Een huys en erve staende mede aldaer opt Korte Spaer naest „de Brouwerye van de halve Maen. 3° Een stuck Lants omtrent de vijf-„huyzen buyten Haerlem." (Register van de aengegeven goederen de 20° pen̄ subject. Arch. Amsterdam).

1869) wordt Blessius genoemd pastoor der Oude Zijde, hetgeen daar ter plaatse wil zeggen: *Pastoor van „het Hert" van „S. Nikolaas op den O. Z. Voorb.-wal, hoek Heintje Hoeksteeg"*, bovendien wordt medegedeeld, dat hij genoemde statie met ter woon heeft betrokken. Beide mededeelingen zijn onjuist. Primo was Blessius, voor zooverre mijne navorschingen strekken, geen pastoor der Oude Zijde, nog minder pastoor in „het Hert." Wel lees ik in A. II, blz. 103: „deze onderteekening van den „Heer Henr. Bles, *den Pastoor der Oude Zyde te Am- „sterdam* enz.", doch uit deze mededeeling lees ik volstrekt niet dat Blessius dien titel bezat. Secundo „metter woon betrokken" is geheel verdicht en kan niet gehandhaafd worden.

„Boelisz. [1]) Jan, comt vande breestraet, is 3 uyren „beluyt met de gr. klock *f* 26.– 25 Mei 1655." O.K. – Franciscaan in de statie „*Mozes en Aron*." N. noemt hem: „R. adm. P[r] *Joannes Brelens*, ord. min. Regul. observ. „obyt Amst. 21 May 1655." Het randschrift om zijn portret, gegraveerd door C. de Visscher, luidt „*Boelensz*." M. n° 498). O. aet. 56.

„Bourlet. Theodoor, op de breestraet *f* 8.– 28 De- „cember 1696." O.K. – Pastoor „*op de Breestraet*." Deze statie verliep geheel toen zij in handen viel der Jansenisten en is in „*de Barndesteeg*" overgebracht. N. „R.D. „Theodorus *Boulet*, pastor Amst., obyt ibid. 21 Decem- „bris 1696." In D. wordt gezegd „mediocris gregis rector." (B. V, blz. 110).

„Brakenhoff. Anthonius, op de haarlemmerdyk. „Smits capel n° 25 *f* 15.– 19 December 1794." O.K. – Seculier priester, kapelaan bij Theodorus Bastian, S. J., in „*de Zaaier*". (B. XIV, blz. 194).

---

1) Zie noot 1, blz. 89 van deze Bijdragen.

„Branden. Petrus van den, *f* 15.– 3 uur luyden „*f* 2.2 28 Augustus 1733." N.K. – Dominicaan in *'t Torentje.*" (A. I, blz. 98). In het doopboek dezer statie, berustend op het stads-archief alhier, leest men: „Theol. „Prof. obyt 24 Aug. 1733."

„Brouwer. Jacob, inde Kalverstrat *f* 8.– 15 October „1655." N.K. – In de „*Descriptio Status* enz." (A. XII, blz. 417) komt hij voor als medewerkend priester der Missie te Amsterdam. Waarschijnlijk bediende hij een der zolderkerkjes „in de Calverstraet". (Zie „de Katholiek", jaarg. 1885, blz. 384, „lyst van de paepsche vergaderplaetsen" van 1656). N. „R.D. ac M^r^. Jacobus Brouwer, „S. T. B. F. obyt Amstelodami 11 Octobris 1655."

„Burgert. d'E. Mr Godefridus, J(ong) M(an) komt „van de nieuwe zyts Voorburghwal en is 3 uuren beluyt „met de groote klok *f* 26.– 15 April 1677." O.K. – N. „R.D. Mr Godefridus Burgert S. T. B. F. obyt Am„stelodami 12 Aprilis 1677."

„Cavellier. Philippus, *f* 8.– voor 't ligt *f* 2.10. „1 Juli 1733." N.K. Pastoor in de statie van S. Anna = „*de Pool.*" (B. II, blz. 132). Overleden 27 Juni 1733.

„Cauwenbergh. den Eerwaerde Pater Adrianus „van, uyt het Boomtje in de Kalverstraet by avond be„graven *f* 18.10 .... Augustus 1742." O.K. – Franciscaan in „*'t Boompje*". (Zie Volks-Alm. voor Ned. Kath. 1858, blz. 228). Voor zijn portret zie M. n° 995. O. aet. 58.

„Cleerbesem. Mr Bavo, comt van de haerlemmerstraet „is 2½ uyr beluyt met de grote clock *f* 23.– 17 Novem„ber 1661." O.K. – In 1650 uit Zijdewind gebannen en als rustend pastoor te Amsterdam in hoogen ouderdom gestorven. B. III, blz. 170, waar hij genoemd wordt „*Bavo Costerus Cleerbesem.*" N. „R.D. *Bavo Kleerbesem*, „pastor olim in Nieurop, obyt in senectute Amst. ...

„Nov. 1661." La Torre prijst hem als „een uytgediende „kampvechter van Christus. Hij stierf in het drie-en-„seventigste van zijn leven en het acht-en-veertigste van „zijn priesterschap" (v. Heusen en v. R. 3e deel p. 262 onder Nierop). Zie B. VIII, blz. 216, over de sluiting zijner kerk te Zijdewind.

„COETENBURG. SIMON FRANCISCUS [1]), op Begynhoff *f* 8.– „14 mei 1712." N.K. – N. „Rev. ac Ampliss. D. Simon „Coetenburg, obyt Amst. 10 May 1712, pastor Begghi-„nasy ibidem et Archipresbyter Amstelandiae." Hij was mede-onderteekenaar van het beruchte smeekschrift ten gunste van Codde, dat door 303 Geestelijken was onderteekend. – In D. lezen wij: „vir studiosus ac multae „lectionis, qui facunde dicit." (B. V, blz. 166. Zie ook A. IX, blz. 86).

„COKER. EGIDIOS, op de blommarckt by nacht begra-„ven *f* 8.– 12 Augustus 1664." N.K. – Pastoor der Noorderkerk. Zijn kerkje was gelegen op de Nieuwezijds Voorburgwal bij het Spui „de Lely." Deze statie van de H. Catharina is den 15 Januari 1821 verplaatst naar den Singel bij den Heiligenweg. N. „R.D. ac Mr Aegidius de „Koocker S. T. B. F. qui Amstelredami pestiferis inser-„viendo gloriose obijt 10 Aug. 1664." In de pastorie van genoemde statie op den Singel hangt zijn portret, op doek

---

1) Bij zijn dood werd hij ingeschreven in het „Register van de aange-„geven goederen, de 20e penn subject" voor een bedrag van *f* 17547,10, zeker eene, voor die dagen, niet onaanzienlijke som. De opgaven zijner bezittingen beslaan drie zijden groot folio, en vragen te veel plaatsruimte voor de „Bijdragen." Verkort deel ik mede dat hij bezat o.a in de Zype ettelijke morgen land, „een huys tot Purmerent in de Paepel (?) straet „daer myn heer van Poddringe de pastoor in woont", — te Amsterdam „een „Kalck en Steenkoopdry met een woonhuys staende op de nieuwe zijds „voorburgwal bij de oude haerlemmersluys — de helft van een huys en „erve op de westzijde van de eingel het 5e huys van de Warmoesgraft „bewoont bij de Wede van den ontfanger Backer, — drie losrente brieven „enz. enz. alles te zamen getaxeerd voor de hier boven genoemde som."

geschilderd door „Jo[s] V. Hoeven P." : te halven lijve rechts, de linkerhand rustend op een opengeslagen boek, waarnaast een crucifix, met de rechterhand wijzende op een zilveren horloge, dat 5 min. vóór 5 aangeeft. – Hij is in het hiervoor genoemd huiskerkje gestorven, dat zijn eigendom was zoo als blijkt uit het *Register, de 20[e] penn̄ subject :* „naergelaten by Gillis de Koocker een huys staende „op d' Blommarckt achter 't Begijnhof, jegenwoordigh „bewoond by Johannes Wandelman priester *f* 6200.—"

„CONINGH. JACOBUS DE, priester op de Raemgraft *f* 8.– „26 April 1698." N.K. Jezuiet op „*de Verwersgracht*". (Zie St. Franc. Xav. kerk of de Krijtberg, door H. J. Allard, 1883, blz. 13). N. „R. P[r] *Jacobus de Coninck*, „Soc. Jesu. mission. Amst. obyt ibidem 22 Aprilis 1698." – D. beschrijft hem „vir prudens et facundus. Secundum „concordata admissus est." (B. V, blz. 111).

„CONINX. PETRUS, opt rokkin int Boomtie *f* 16.– 2 Juni „1693." O.K. Franciscaan in „*'t Boompje.*" N. „R. P[r] „*Petrus Koninx*, Ord. FF. Min. obyt Amstelodami 27 „Maij 1693, missionarius ibidem."

„COOPENOL (Copallius). M[r] WILLM, op de niewe dick „*f* 8.– 10 October 1662." N.K. – N. „Ampliss. et Eruditis. „Vir Dnus ac M[r] *Guilielmus Coopallius*, S. T. L., Cano„nicus et Archidiaconus Capituli Harl. olim pastor in „Obdam, Purmerent, Municendam, demum Amsteld. „strenue laborans, ibidem obyt 5 Octob. 1662." Hij volgde Henricus Ebbius op, als pastoor der Oude zijde, 20 November 1657. (Zie B. III, blz. 447, noot 1).

„COUVRCLE. KAROL, Inde Santstrat *f* 8.– 2 October „1664." N.K. – Charles Couvrechef was oud Prior der Karmelieten te Antwerpen en daarna priester alhier. In het Relatio van de la Torre wordt hij genoemd „*Couvercelius*", terwijl N. hem noemt: „R. P[r] *Carolus Couvren„hoef*, ord. Carmelitarum obyt Amstel. 29 Sept. 1664."

In de „lyst van de paepsche Vergaderplaetsen in Amsterdam 1656" (zie „de Katholiek" 1885, blz. 384) komt voor onder n° 6 „pater Carel Brabander heeft vergade„ringe in de Santstraet." Waarschijnlijk was Pater Couvrechef zijn medehelper. – In een notarieel stuk, berustend op het sted. archief alhier, lezen wij dat 29 Sept. 1664 Pieter van Tol, notaris, in de Santstraet, opent de kamer daar het lijk lag van den Eerw. Pater Carolus Couverchef, carmeliet, en daar vindt zakjes met geld ten bedrage van *f* 501.17. – Hij was een vriend van Vondel, zie register Biogr. Vondel's werken, door J. H. W. Unger. 1888.

„CROOCK. HENRICUS [1]), in de Middelstraet (Vinkenstraat) „*f* 8.– 13 Juni 1676." N.K. Pastoor *„in de Vinkestraat"* (zie v. Heussen en v. Rijn, IIIe deel, blz. 193). N. „Adm. „R. Henricus Croock, obyt Amstelodami pastor ibid. 9 „Juny 1676."

„CRUIJSEN. ANDRYS VAN DER, op de Sengel *f* 8.– 2 „mei 1663." N.K. Aanvankelijk lid der Soc. Jezus, Aartspriester van Amstelland. (Zie Volks-Alm. voor Ned. Kath. 1861, blz. 202). N. „Adm. R. et Eximius Vir Dnus „Andreas van der Cruyssen, S. T. D., per plures annos „Amstelodami fidelis operarius in vinea Dni, obyt ibidem „29 aprilis 1663." Voor zijn portret zie M. 3046*a*, 3046**b*. – O. aet. 53.

„DEBBAUT. THOMAS, priester in de Spinhuyssteegh *f* 8.– „3 uur luyden *f* 2.2 8 mei 1713." N.K. Pater Augustijn in „*de Ster*." N. „4 maij 1713 Amstelod. A. R. P. Thomas „Debbaut, Ord. Erem. S. August. mission." Voor zijn portret zie M. n° 1251*a*. – D. beschrijft hem: „ipsius „socius, valde sedulus." (B. V, blz. 111). O. aet. 74.

---

1) Waarschijnlijk is hij een zoon van Maria van Alkemade ondertrouwd 30 Jan. 1631 met Henricus Croock van de Conincxgraft. Hij liet na bij zijn overlijden: Een obligatie à *f* 5000. -- (Reg. 20e penū subject).

„DIEROUT. FRANCISCUS CORNELIUS, 14 September 1745." E.K. – *Overste van het Begijnhof te Amsterdam*, overleden 8 Sept. 1745. Hij was een der mede-onderteekenaars van het beruchte smeekschrift in 1701 ten gunsten van *Petrus Codde.* Dit smeekschrift was onderteekend door 303 geestelijken, waarvan velen nog bij tijds hun misslag inzagen, waaronder F. C. Dierout. Zijne mede-onderteekening en zijne in 1737 uitgegeven *„Naamlijst der Roomsch „catholyke Pastoors en Missionnarissen, welke in de VII „Provincien enz. in bedieninge zijn in 't einde van 't jaer* „1736", waarin de Jansenisten geestelijken niet voorkomen, berokkenden hem een vinnig geschrift, dat aan hem en aan „Johannes van den Steen" werd „opgedraegen" en getiteld is: „driedubbelde Naemlijst der Pastooren, „priesteren en zendelingen 1° die in 't jaer 1701 voor de „waerheid en Gerechtigheid getuigd hebben. 2° die in „'t jaer 1736 om 't formulier en de bulle Unigenitus zig „van hunne Medebroederen afscheiden. 3° die vreedzaemig „zijn met hen die de vreede haeten." – In de pastorie van het Begijnhof hangt zijn op doek geschilderd vierkant portret, dat van zeer fijne uitvoering is. De naam des schilders is onbekend, doch daar het portret zijns broeders, eerst kapelaan op het Begijnhof, later pastoor te Zwolle, door dezelfde hand geschilderd schijnt en aangeeft „P. Koets", zoo kan die schilder ook zijn portret vervaardigd hebben. Het portret stelt Dierout voor op jeugdigen leeftijd, zittende, te halven lijve rechts, de rechterhand voor de borst op de vastgestrikte priesterlijke scholastica, de linkerhand rustend op een doodshoofd, liggend op een tafel, waarnaast een crucifix. Boven rechts zijn wapen: twee loopende leeuwen. Er hangt nog een tweede portret, ovaal en op doek geschilderd: te halven lijve, met brevier in de linkerhand. – O. aet. 71.

„DOBBESSE CORNELIS, comt van de binnen Amstel

„by de halve maenssteegh *f* 8.– 3 uuren geluydt met „de groote klock *f* 18.– 4 februari 1679." O.K. In „de „lijst van de paepsche vergaderplaetsen in Amsterdam „1656" (zie „de Kath." 1885, blz. 384) staat onder n° 45 „*op de binnen Emster in de melck can.*" In genoemde lijst treft men nog onder n° 9 „*op den hoeck der Langhe hout-„straet Pater Cornelis Dobbesz.*" Waarschijnlijk is hij „*in „de melck can*" gestorven. Bij zijn dood liet hij na: 1° „een huys en erve staende op de binnen Amstel, het „tweede huys benoorde de halve maansteeg. 2° noch een „huys daer naest bewoont by Abraham, comeney houwer „3° noch een huys en erve in de Liesdal aen de noort-„zijde daer de goutsblom in de gevel staat, bewoont by „Reinier Loftinck tinnengieter" (Reg. 20e penn̄ subject). In de „quoyer van de quotisatie A° 1628" (Arch. Amst.) komen reeds twee huizen voor op den Binnen Amstel toebehoorend aan Elbert, Wouter en Jacob Dobbesz. — Hij was verwant aan het oude katholieke geslacht Dobbe. (Zie het belangrijk artikel van Pater Allard, B. V, blz. 179). In N. wordt hij geen *pater* genoemd, maar wel: „R.D. „Cornelius Dobbesse, obyt Amstelodami pastor 31 January „1679."

„Dommer. Mr Jan, komt van de Haerlemmerdyck *f* 8.– „6 maart 1663." O.K. Waarschijnlijk bediende hij de statie „*het Friesche Wapen*", welk in 1687 verplaatst werd naar de Prinsengracht by Brouwersgracht „*de Post-hoorn*" (A. XI, blz. 139). N. „R.D. ac Mr Joannes „Dommer, pastor in Duyvendrecht prope Amstelodanum, „obyt in juventutis flore .... Martij 1663."

„Duyselius. Josephus [1]), van de Breestraet is 2 uyr „beluijt *f* 20.– 11 Juli 1673." O.K. – Franciscaan in

1) In de statie „Mozes en Aaron" bevindt zich zijn portret, met potlood geteekend door „H(ubertus) Quellinus del" „aet. 44 A° 1664." Te halven lijve, links, met brevier in de rechter hand.

de statie „*Mozes-Aron*" (B. IX, blz. 86). Voor zijn portret zie M. 1398*a* en zie „register Biogr. Vondel's werken, door J. H. W. Unger 1888." N. zegt: „R. P. Jo„sephus Duyselius, Ord. Min., Mission. Amsterd. obyt „ibid. 7 July 1678." O. aet. 53. Hij was geboren te Montfoort.

„DYCK. JACOB VAN, op het Spuy *f* 8.– voor 6½ uer „luyden *f* 4.11 29 mei 1676." N.K. – N. „Adm. R.D. „M[r] Jacobus van Dyck, obyt Amst. pastor ibidem, 25 „maij 1676." In 1654 was „*Costeres van heer Jacob van „Dyck, Tryntje Ysbrandts geestelyke dochter*" (welwillende mededeeling van M[r] N. de Roever).

„EBBIUS. HENDRIK, comt van de Warmoesgraft *f* 8.– „20 November 1657." O.K. – In „de lijst der paepsche „Vergaderplaetsen in Amsterdam 1656" (zie „de Kath." 1885, blz. 384) komt voor onder n° 58 „*op de Singel „by Appelmart naest de Karsseboom de paep Mr. Hendrick „Ebbe.*" Zou Ebbius na het indienen der lijst aan Burgemeesteren in 1656 van woning veranderd zijn? Waarschijnlijk is het, dat hij op de „*Warmoesgraft*" woonde en dienst deed op „*de Singel by Appelmart.*" Deze vergaderplaats schijnt in 1656 niet te zijn „*gheweert*", want in de door mij uitgegeven „lijst van den Jaere 1683" (B. XV, blz. 215) treft men aan „*op de Zingel over de „Appelmerckt, int Boerinnetje.*" Men heeft dus reden te veronderstellen dat met „*in 't Boerinnetje*" en „*naest de Karsseboom*", een en dezelfde vergaderplaats bedoeld is. Zijn portret vindt men bij M. n° 1409. N. „R. adm. D. „ac M[r] Henricus Ebbius Pastor S. Nicolai Amstel., fide„lissimus in Vinea Dni per annos 40 operarius, obyt „Amst. 13 novb. 1657." Met „*S. Nicolai*" wordt verstaan de geheele „*Oude Zijde*", welke tot 1578 als parochiekerk had de „Oude of S[t]. Nicolaas kerk." De „Oude Zijde" had begin en midden der 17[e] eeuw vele zolder-

kerkjes, welke allen ressorteerden onder de St. Nicolaas-parochie. Het toezicht over deze kerkjes werd aan sommige geestelijken toevertrouwd, die daarvoor aanstelling ontvingen en genoemd werden „Pastor Antiqui-lateris", „Pastor Veteris Lateris." Indien men dus spreekt van „Oude Zijde" of van „S. Nicolai", beduidt zulks geenzins bijv. het kerkje in de Heintje Hoeksteeg, waar eerst in het midden der 17e eeuw gekerkt werd, en dat later aan S. Nikolaas toegewijd is, maar beteekent *de geheele Oude Zijde.* Bijv. Sybrand Sixtius was pastoor van het Begijnhof en ontving in 1610 „*ook de pastorele bediening* VAN „DE OUDE ZIJDE, die op het Begijnhof werd overgebracht." („de Katholiek", deel 50, blz. 104). Ebbius was tot 1615 pastoor te Weesp (zie v. Heussen en v. Rijn, IIe deel, blz. 277) en schijnt toen in Amsterdam gekomen te zijn. – O. aet. 68.

„FLEMMINGH. JACOBUS DE, (Jacobus Vleminex) op de „Zingel *f* 8.– 29 Augustus 1699." O.K. – Jezuiet in „*de Krijtberg*" (zie St. Franc. Xav.-kerk of Krijtberg door H. J. Allard, blz. 61). N. „R. Pr Jacobus Flemminck, „Soc. Jesu, mission. Amst. obyt ibid. 26 Augusti 1699."

„FOX. WILHELMUS, van Cattenburg *f* 8.– 24 Juni 1695." O.K. – Pastoor op Kattenburg. Deze statie „*St. Anna*" (B. II, blz. 129) bestond reeds lang vóór de Reformatie op Outewaal; zij werd in 1663 verplaatst naar Oostenburg, kwam eenige jaren later op Kattenburg in een huis „*de Ploeg*" en weder weinige jaren daarna op het Kattenburgerplein, waar zij voorkomt op de lijst der paepsche vergaderplaatsen van 1683. (B. XV, blz. 217). Omstreeks 1718 werd de S. Anna-statie voor goed verplaatst in het huis „D. Pool" op de IJgracht. N. „R.D. „Guilielmus Fox, pastor Amst. obyt 21 Juni 1695." In D. wordt hij beschreven als „bonus et gratus operarius."

„FRANKEN JOANNES, Haantje Hoeksteeg, zuydzyde

„n° 33 *f* 8.- vier uuren luyden *f* 14.- 6 Juli 1785." O.K. Pastoor in de statie „*het Hert*" = „in de Heintje „Hoeksteeg." De priesters, die deze statie bedienden, bewoonden destijds alleen de achterwoning van het huis, dat zijn voorgevel had op den O. Z. Voorburgwal. De ingang tot kerk en pastorie was in de Heintje hoeksteeg. Eerst later werd het voorhuis pastorie, nogtans behield de kerk, tot hare opheffing in 1887, steeds den ingang in genoemde steeg.

„GODEFRIDI. THOMAS, vryer, zoon Govert Willems zal^r „van Leytsegraft *f* 8.- 5 November 1678." N.K. Pastoor „*in het Maagdenhuis*" (zie Gesch. R. C. Maagdenhuis te Amst. blz. 47). N. „R.D. ac Mr Thomas Godefridi, S. T. „B. F. obyt Amst. 1 Novembris 1678."

„GRAEFF. JOHANNES DE [1]), priester op de brouwersgraft „*f* 15.- 3 uuren luyden *f* 2.2 2 November 1708." N.K. Hij was de opvolger van den Jansenistischen pastoor Mathias Oorsterling in de statie op de Brouwersgracht. (Zie „Het doopboek der Jansenisten op de Brouwersgracht" B. XV, blz. 218). N. „Adm. R. D. Joannes de Graaf, „pastor Amst., obyt ibidem 28 Octobris 1708." Zijn portret komt voor bij M. 1941*a*. Hij was mede-onderteekenaar van het beruchte smeekschrift ten gunste van Codde, dat door 303 Geestelijken was onderteekend.

„GROOTENHUYS. HARMANUS, comt vande Kyssersgraft „by de beerestraet, 2 ueren beluydt met groote klock, „4 december 1679." O.K. – Pastoor in „*den Haas*" [2]) (Zie v. Heussen en v. Rijn, IIIe deel, blz. 193). N. R.D.

---

1) Hij liet na „$^1/_2$ in een huys en Erven genaemt de Gildos op 't Reaelen „eylant op den hoeck van de 4 windestraet. $^3/_5$ parten in een d° in de „Langestraet aen de oostzyde tussen de molensteegh en Brouwersgraft. Een „scheepstimmerwerfie tot Haerlem op de Scheepmaekersdyck gebruyckt by „Dirck Jansz. Blaeck." Te zamen *f* 1330.— (Reg. 20 penn. subject.)

2) Kan men mij ook zeggen waar de Statie „den Haas" gelegen was?

„Hermanus Grotenhuys S. T. B. F. obyt in efflorescente „aetate pastor Amst. 30 nov. 1679."

„GUESTIERS. SALOMON, van de Zingel *f* 8.– 9 Juny „1696." O.K. – N. „R.D. Salomon Guestier, obyt Amst. „6 Juny 1696."

„HARWYNEN. M^r. (Mr Joannes Herwynen), op de niew „zyts achterburghwal *f* 8.– 2 September 1664." E.K. In B. III, blz. 445, staat: „per conniventiam Amstelo-„dami toleratur." N. „R.D. ac Mr Joannes Herwynen, „S. T. B. F., Amstelodami pestiferis inserviendo obyt 30 „Aug. 1664."

„HEEREMANS. JACOB [1]), inde calverstraet *f* 8.– 3 februari „1663." N.K. – N. „R.D. Jacobus Heeremans obyt .... „January 1663 Amst." In het A. XII, blz. 417, wordt hij genoemd „Prothonotarius apostolicus."

„HEUKELMAN. CORNELIS, van de Ygraft *f* 8.– 5 July „1721." O.K. – Kapelaan in de statie „*D. Pool.*" N. „.... July 1721 Amst. R.D. Cornelius Heukelman, Sa-„cellan. ibidem."

„HEUKELMAN. JOANNES, *f* 8.– voor 't ligt *f* 2.10 6 „November 1734." N.K. – Franciscaan in de statie „*Mozes en Aron*" (B. X, blz. 393). Overleden 2 November 1734.

„HEUMEN. JOHANNES VAN, buyten d'Uytr. poort *f* 8.– „18 April 1709." O.K. Pastoor der statie „*agter Pau en tuyn.*" (Voor nadere bijzonderheden zie mijn „Statie achter „Pauwentuin thans St. Willibrordus buiten de Vesten" B. XVII, blz. 42). N. „Adm. R.D. Joannes van Heumen, „pastor in sub-urbio Amst. obyt ibid. 13 Aprilis 1709)."

---

1) Bij zijn overlijden deed „Silvester Heereman, Heere van Suytwijck" aangifte zijner nalatenschap: „Een huys ende erve staende in de Kalver-„straet bij de Spaerpotsteeg à *f* 12000.—, noch een huys als vooren „*f* 6000.— noch een huys op d'oude wortelmarckt aen de oude zijde, „zijnde het hoek huys aan de zuydtzijde van de Heeremarct op de Voor-„burgwal daar Frans de Geer in heeft getapt en noch een herbergh is „11.600.—" (Reg. 20e Penn̄ subject).

„HEYDEN. Pr HERMANUS VANDER, van St. Antoni bree-„straet is 2 uuren beluyt met de groote klock *f* 20.- „2 January 1674." O.K. Franciscaan in de statie „*Mozes en Aron*." N. „R. Pr Hermanus van der Heyden, Ord. Min. „Recoll. mission. Amst. obyt ibid. 29 Decembris 1673."

„HOEVEN. den Eerw. Pater JACOBUS VAN DER, in de „Kalverstraet in 't Boomptje hoge choor, no 24 *f* 16.- „voor 4 uuren luyden met de grote klok *f* 14.- 7 Juli „1769." O.K. – Franciscaan in „*'t Boompje*." Tijdens zijne bediening werd „*het St. Caecilia-collegie*" „in de „kerk van d'Eerwaerde Paters Minnebroeders genaemt „de Boom getransporteert", en aan Pater v. d. Hoeven overgedragen: „eene silvere vergulde remonstransie, ver-„beelde het Mirakel van Amsterdam, met een diamante „halve maantje en een ditto kruys", onder belofte van restitutie aan de Heeren Collegianten „by vernietinge, „verplaetsingh ofte cessatie, dat Godt verhoeden wil van „het collegie van St. Caecilia." (Gesch. v. h. R. C. Maag-„denhuis te Amst., blz. 83). Hij werd geboren te Amsterdam.

„HOFMAN. Mr LAMBERT, in de Begynensteeg *f* 8.- „13 October 1665." E.K. – Pastoor van het Begijnhof. Hij stierf in de Begijnensteeg en niet „op 't Hof." N. „R. D. ac Mr Lambertus Hofman, S. T. B. F., pastor „Begginagii Amstel. obijt ibid. 9 Octob. 1665."

„HORST. JAN BIPTA VAN DER, priester op cingel by „Bergstraet *f* 8.- 13 Maart 1704." N.K. – Pater Dominicaan in '*t Torentje*." N. „R. Adm. Pr Joannes Baptista „van der Horst, Ord. S. Dominicij, mission. Amst. obyt „ibid. 9 Martij 1704."

„HUGLAS. Dr JOANNES ANDREAS, priester inde Calver-„straet *f* 8.- 3 uuren luyden *f* 2.2 15 July 1717." N.K. – Pastoor in „*de Papegaai*" van 1713–17. (A. VIII, blz. 97). Onder de 303 onderteekenaars van het beruchte smeek-

schrift ten gunste van Petrus Codde (zie hiervoor) komt voor „Joannes Andreas Huegla, Pastoor te Spanbroek." N. „13 July Amst. 1717, A. R. D. Joannes Hugla, „p. ibid."

„HUYSEN. AMBROSIUS VAN, *f* 8.– voor 't ligt *f* 2.10 „29 Juni 1733." N.K. – Pater Dominicaan in *„'t stadhuis „van Hoorn."* (A. I, blz. 98). Hij overleed 24 Juni 1733.

„HUYSMANS. JACOB, comt van St. Anto breestraet is 2 „uyren beluyt met de grote clock *f* 20.– 3 April 1661." O.K. – Franciscaan in de statie *„Mozes en Aron."* (B. IX, blz. 86). N. „R. P. Fr. Jacobus Huysmans, Ord. Min. „mission. Amst. ibid. obyt 2 Apr. 1661." Zijn portret bevindt zich in de statie „Mozes en Aäron" met potlood geteekend door „H(ubertus) Quellinus del. 1664" „aet. suae 40." Daar de teekening vervaardigd is drie jaar na het overlijden van Huysmans, zoo is zij hoogst waarschijnlijk gemaakt naar een bestaand portret. Quellinus maakte in hetzelfde jaar ook het portret van Duyselius.

„JACHT. HARMANUS [1]), in de Begijnesteegh *f* 8.– voor „3 ueren luyden *f* 2.2 19 October 1675" [2]). Kapelaan van het Begijnhof. N. „Adm. R.D. ac Mr Hermanus Jaght, „in Begginasio Amst. sacellanus, obyt ibid. 15 Octobris „1675." Het verdient aandacht, dat sommige pastoors en kapelaans van het Begijnhof als Jacht, Marius, Hofman enz.,

---

1) Hij liet na: „een huys en erve staende in de St. Lucyuisteegh aen de noordt „zijde, het 2e huys van de hoeck van de Kalverstraet in te gaen, bewoont „bij de tinnegieter Gerardus Claes Schurman *f* 2500.— noch een huys en „erve op 't Bagynhof aen de Westzij bij de beeck daer St. Ursula in de „gevel staet ende de pyl boven op staet *f* 1700.—. Een lyfrente brief op „deze stadt *f* 450 te lyve van Cornelis Cornelisz. barck out omtrent 25 „jaren van *f* 50 — jaerlyx, — noch een lijfrente brief te lyve van Heyltie „Jans out om'rent 47 jaren ten laste van de huyssits van de oude zijde." (Reg. aangegeven goederen 20e penn̄ subject).

2) In „de Gesch. van het Begijnhof" (zie „de Katholiek", Deel 50, blz. 114) wordt zijn dood „1674" onjuist vermeld.

niet „op 't Hof" maar in de Begijnensteeg, op 't Water en in de Warmoesstraat overleden zijn.

„JAGER. JOANNES GERARDUS DE, pastoor van buyten „de Utrechtse poort en het Rustenburgerpad. Z(uid) Z(yde) „n° 215 *f* 8.– 2 uyren luyden met gr. kl. *f* 7.– 18 October 1735." O.K. – Pastoor in de statie *„agter pau en tuyn"* (zie mijne beschrijving dier statie in B. XVII, blz. 42). Overleden 11 October 1735.

„JONG. JUSTUS DE [1]), pater (?) op de braeck (palmgracht) „*f* 15.– 24 January 1697." N.K. – N. „R.D. Justus de „Jonge, sacellanus Amst. obyt ibid. 20 January 1697."

„KAN. Pater PIETER, komt van de bloemmarck en is „twee ure en een half beluyt met G. K. *f* 23.– 27 De-„cember 1636." O.K. – N. „M[r] Petrus Cannius Amster-„dami 24 Decemb. 1636."

„KANTER. CORNELIS, op de niewe zyts agterburghwal „*f* 8.– 4 November 1660." N.K. – N. „R. P. F[r]. Cor-„nelius Canter, Ord. Min. obijt Amstel. 30 Octob. 1660." De redenen waarom Kanter (Canterus), die Minderbroeder was, niet kwam van „S. Ant° breestraet", uit de statie *„Mozes en Aron"*, maar van de N. Z. Agterburgwal zijn mij onbekend. In de lijst paepsche Vergaderplaetsen van 1656 (zie „de Kath." 1885, blz. 386) komt voor onder n° 56 *„naest de Brouwery van de* 5 *Hoeck „daer de dienst doet Pater Cante."* Deze brouwerij was gelegen Achterburgwal tusschen Korte Gasthuismolensteeg en Torensteeg. (von Zesen blz. 350).

---

1) „Zijn Capitael is waerdig: $^1/_4$ part in een huys en erve op de noor-„derhoek van de Watersteege over de Westzijde vant rockin, $^1/_4$ part in „een huys en erve staende op de Weesperstraet tegenover het Doolhof, „$^1/_4$ in een dito daernaest, $^1/_4$ in een huys in de kleyne Kattenburgstraet „over de Westzijde bij de laeste dwarsstraet, $^1/_4$ in een daarnaest. $^1/_4$ in „een huys, tuyn en afterwoninge op de braeck of palmgraft bij de 3 hoek-„straet aan de noortzijde — $^1/_4$ in een huys en erve in de palmdwarsstraat „aen de westzijde." Te zamen *f* 3155,— (Reg. 20[e] penn̄ subject).

„KEMP. ANTHONY [1]), vryer zoon van wylen Joh' Kemp „op Singel *f* 15.– 2 Maart 1683." N.K. Pastoor „*op de Cingel*" (zie over deze statie B. XIV, blz. 453). N. „R.D. „Antonius Kemp, pastor Amstel. obyt 26 feb. 1683."

„KEYSER. ALEXANDER DE, op de Zingel *f* 8.– 22 no„vember 1686." N.K. – Dominicaan in „'*t Torentje.*" N. „R. Pr F^r^ Alexander de Keyzer, Ord. Praed. mission. „obyt Amstel. 23 nov. 1686." Daar de Keyser begraven is 22 Novb., zoo kan hij onmogelijk den 23^en^ gestorven zijn.

„KOOL. GODEFRIED [2]), uyt de O. teertuynen *f* 8.– 9 „January 1706." O.K. Pastoor in de statie „*de drie bonte Kraeyen.*" Na zijn dood drong Jacobus Krijs, de heftige Jansenist, zich in deze statie, welke van toen af in handen der Jansenisten bleef tot hare opheffing. – N. „Adm. „R.D. Godefridus Kool, pastor Amstel. obyt ibid. 5 Ja„nuari 1706."

„KRIJS. JACOBUS, Pastoor in de teertuynen by avont „begraven, zuyd zy n° 425 *f* 10.10 7 november 1724." O.K. – Pastoor in „*de drie bonte Kraayen.*" Heftig jansenistisch priester die, vereenigd met den beruchten Theod. Doncker, den Katholieken van Amsterdam ontzaggelijk veel leed berokkende. – Voor zijn portret zie M. 3047*a*, 3048*b*. – O. aet. 51.

„KUIJLERT. HARMANUS, vande N. Syts afterb.wal is 3½ uyre beluyt grote clock *f* 29.– 24 January 1670." O.K. – N. „R.D. ac Mr Hermanus Cuilart, obyt in cura „pastorali 20 Jan. Amstel. 1670."

„KUYSTEN. HARMANUS, komt uyt de teertuynen 3 uyre

---

1) Bij zijn overlijden had hij verscheiden vaste eigendommen te Gorkum. (Reg. v. d. aengegeven goederen de 20^e^ penn̄ subject. Arch. Amst^m^).

2) Hij liet na: „Eene obl. ten laste vant gemeene Landt comptoir in „'s Gravenhage op den naem van Jan van Ulsum, gedateert feb. 1703 „*f* 1000. Eene obl. als boven op de naem van Bartholomeus de Wael „gedateert Oct. 1697 *f* 1000.—" (Reg. 20 penn̄ subject).

„beluyt met de grote clock *f* 26.– 21 October 1666.” N.K. – Pastoor in de statie *„de drie bonte Kraayen.”* (Zie hierboven). N. „R.D. ac M[r] Hermanus Kuysten, „S. T. B. F. obyt Amst. 17 Octob. 1666.

„LAYTON. JOANNES, op n. prinssegraft 22 november „1679.” E.K. – Pastoor in de statie „den Haas.” (Zie v. Heussen en v. Rijn, III[e] deel, blz. 193). In het verslag van De la Torre wordt hij genoemd *„Heytton”*, terwijl N. zegt: „R.D. *Joannes Leiton* Anglus obyt Amstel. „pastor 18 Novemb. 1679.”

„LEMMENS. JOANNES, G(etrouwd M(an) comt vant „Rockin is 2 uyren beluyt met de grote clock *f* 20.– „28 april 1649.” O.K. – Het sterfregister heeft zeker bedoeld J(ong) in plaats van G(etrouwd) M(an), zoodat de letter G klaarblijkelijk een schrijffout is. – Lemmens was Pater Franciscaan in *„'t Boompje.”* N. „R. P[r] Joannes „Lemnes, Ord. FF. Min. obyt Amst. 26 aprilis 1649.”

„LODEWYCK. MATHIAS, comt vant rokkin uyt boomtje „3 uuren beluydt met de groote klock *f* 18.– 22 decem„ber 1679.” O.K. – Pater Minderbroeder in de statie *„het Boompje.”* N. R. P. F[r] Mathias Lodewycx, Ord. „FF. Min. Recoll. obyt Amstel. mission. 18 Decembris „1679.”

„MARCHAL. PISAN, geluyt 2 uure langk *f* 1.8 4 De„cember 1708.” N.K. Pater Carmeliet in de *„Fransche kerk”* op de boommarkt. N. noemt hem: „R. P. *Martialis „a S. Joan. Bapt.* Ord. Carmelit. discal. miss. ibid. 29 „novemb. 1708.” In de „Mémoires sur la Mission des „Carmes” (A. Deel I, blz. 108) wordt hij genoemd *„Marchial.”* Het woord *„Pisan”*, dat in het sterfregister voorkomt, is zeker eene vrije spelling van *„Sint Jean.”*

„MARIUS. LEENDERT, comt uyt de Bagynesteeg is 3 „uyren beluyt met de G. K. *f* 26.– Leyt op ê Hoogh

„Coor *f* 8.– 22 October 1652." O.K. [1]) N. „Rever. ac „ampl. Dnus D. Leonardus Marius S. T. D. Praepositus „Harlemensis, pastor Amstel., Vic. H.... Obyt Amst. „18 Octobris 1652 post ad administratum ibid. Beggina„gium per annos ....." Ook Marius kwam uit de „*Ba„gynesteeg.*" Zijn portret vindt men beschreven bij M. 3438*a*, 39*b*, 40*c*, 41*d*. In de pastorie van het Begijnhof hangt zijn op paneel geschilderd portret: bejaard, de linkerhand voor de borst op de priesterlijke scholastica. O. aet. 64. Zie register „Biogr. van Vondels werken, „door J. H. W. Unger, 1888."

„MEER. NICOLAES VAN DER, agterburghwal *f* 8.– voor „'t ligt *f* 2.10 31 July 1728." N.K. – Pastoor van de statie „*de Lely*" = „*Geloof, Hoop en Liefde*", later de S. Catharina, Vicaris-Generaal en Deken van het zoogenaamde Kapittel van Haarlem. In de „Acta Ampl. Ultraj. (A. I, blz. 310) wordt hij genoemd „ex-pastor Amstelodamensis." Hij was Vicarius en Decanus capituli van het zoogenaamd Kapittel van Haarlem. (B. II, blz. 321). Fred. Muller in zijn beschrijvenden Cat. van 7000 portretten noemt hem onder 3518*a*. „der Biss. Klerezy met een ?" Het beste antwoord op dat vraagteeken geeft „Het „Ap. Vicarisschap van Joannes v. Bijlevelt" (B. deel V, blz. 233). Zijn op doek geschilderd portret hangt in de pastorie der statie van de H. Catharina en is vervaardigd door A. de Coxie: Kniestuk rechts, linkerhand op een opengeslagen boek waarop „A. de Coxie fec." rechterhand met een pen, leunend op een stoel. – D. „vir doctus „et prudens." O. aet. 76.

---

1) In de Volks-Alm. voor Ned. Kath. jaarg. 1857 komt een boeiend verhaal voor „op het Hof." In dat stukje wordt Marius begraven in de *Nieuwe Kerk*, hetgeen geheel onjuist is. Ook in „de Katholiek" Deel 50, blz. 112 wordt in „de Geschiedenis van het Begijnhof" tegen de waarheid gezondigd.

„MENSINCK. PHILIP, in de Kerkstraet *f* 8.– 19 augus-„tus 1707." O.K. Pastoor in de statie „*het Duifje.*" N. „Adm. R. D. Philippus Mensinck, pastor Amstel. obyt „ibid. 12 Augusti 1707", terwijl D. hem beschrijft: „qui „post graviores labores et persecutiones in Transisalaniae „patibus tenuissimam stationem Amstelodami accepit, gra-„viter excolit, ac singulari industria non mediocriter auget."

„METZ. SAGGERIAS, op de Sencgel *f* 9.– 14 July 1661." N.K. Apost. Vicaris en Bisschop van Tralles. N. Peril-„lustris ac Rev. Dnus Zacharias de Mez J. U. L. Vicaria-„tus Aplici per unitas Belgii provincias coadjutor perpe-„tuus, vir magni zeli, Episcopus Trallensis, obyt Amstel. „13 July 1661." Zie M. 3726*a*, 27*b*. 28*c*. Vondel dichtte bij zijn overlijden „Lyckklaght enz." O. aet. 62.

„MEYNERT. Mr [1]), pastoor van Edam opt hooch choor „1 augustus 1573." O.K. Deze „Mr Meynert" was Meindert van Enkhuizen, verbannen pastoor van Edam. (B. IIIe deel, blz. 4).

„MEYERS. BONAVENTURA, prister int Boomtie *f* 16.– „24 Oct. 1718." O.K. – Pater Franciscaan in „*'t Boompje.*" N. „R. P. Bonaventura Meyers minorita acc. miss. ibid. „*sub signo arboris* 19 Octob. Amstel."

„MILDERT. BARTHOLOMEUS VAN DER [2]), op de Voor-„burghwal *f* 8.– 23 Sept. 1661." O.K. – N. „R.D. Bar-„tholomaeus Mildert obyt Amstel. 19 Sept. 1661." Bij v. Heussen en v. Rijn wordt hij genoemd „*pastoor der*

---

1) Petrus Opmeer in zijn Martelaarsboek IIe deel blz. 160 noemt hem „een zeer voortreffelijk belijder en waardig Pastoor der kerke van Edam."

2) Volgens „*Register van de aengegeven goederen de 20e penn̄ subject* „blz. 63)." (Arch. Amstm) werden zijne goederen bij zijn overlijden getaxeerd op *f* 7702.— als „een huys inde Calverstraet aen de westzijde „tussen de Begynensteegh ende Rooseboomsteegh daer de dry ..... inde „gevel staen ende de zon uythangt. Een huys noortzijde van de Haerlem-„merdyck tussen Brouwerstraet ende prince sluys daer het waterschip inde „gevel staet ende gegenwoordigh de pampiermolen uythangt."

Zuyderkerk" en de voorganger van Schoen en van van Schaik, beiden pastoors van de statie "*het Hert*", later de "*S. Nicolaas.*" Daar de "Zuyderkerk" behoorde onder de parochie der Oude Zijde, zoo geloof ik, dat het niet al te gewaagd is te zeggen, dat Mildert de grondlegger is geweest van de statie op den hoek van de Heintje Hoeksteeg, van "S. Nicolaas binnen de Veste."

"MORGATIUS. EGIDIUS, uyt de Kalverstr. *f* 16.– 29 "Decemb. 1691." O.K. – Pater Franciscaan in "*'t Boompje.*" N. "R. Pr Aegidius Morgatius, Ord. FF. Min. obyt 25 "Decembris 1691 mission. Amst. – D. beschrijft hem: "Superior Missionis; vir doctus et zelosus strenue et in- "defesse laborat in vinea Domini. Secundum concordata "admissus est."

"MUNNICKHOVEN. FRANCISCUS, 5 april 1736." N.K. – Pater Augustijn in "*de Ster.*" Overl. 31 maart 1736. Grafnummer G. 34.

"MYE. DAVID VAN DER, [1]) priester ten huise Gerrit "de Bruin op 't water *f* 8.– 16 november 1700." N.K. – Deze Begijnenvader stierf ook niet "*op 't Hof*" maar "*op 't water.*" N. "Adm. R. ac Ampliss. D. et Mag. David "van der Mije, Protonotarius Ap. Archi-Amstelo-Decanus "Ruralis Amstel. ac pastor Begginagy Amstel. obyt ibid. "11 novembris 1700." D. Est vir Urbanus, suavis in

---

1) De geleerde schrijver van „het Begijnhof te Amst." (zie „de Katholiek", deel 50, blz. 120) zegt dat van der Mye „*weleer advokaat in den Haag*" was. Voor deze mededeeling bestaat zeker een bron. Vreemd is het echter dat zijn naam noch in het „Album Stud. van Leiden, Utrecht of Groningen voorkomt, hetgeen bijv. bij den Priester Doctor Schellingwouw wel het geval is. In het Reg. der 20^e^ pen̄ subject wordt hij genoemd M^r^ en liet hij na „Een huys en packhuys daar achterstaend op de d'Antonis- „breestraet op de hoek van de snoekjessteegh bewoont bij Monsieur Marcellis „Croon *f* 3000. Een huys en stal op de uyterste straet op de hoek van de „Kerkstraet bewoont bij Cornelis van der Burgh *f* 2400." Zijne erfgenamen waren Gerard de Bruyn van Berendrecht en Pieter de Jager.

conversatione et facundus. Satis notus est in Urbe. — Hij werd den 18 Feb. 1688, in eene bijzondere vergadering van Kardinalen voor de zaken van Holland, onder inwachting der Pauselijke bekrachtiging, tot Apostolischen Vicaris en Bisschop *in partibus* benoemd. Die benoeming verkreeg echter (iets dat bijna zonder voorbeeld was) de Pauselijke bekrachtiging niet. (De Cock, de Petro Coddaeo). (R. C. Jaarboek 1843, blz. 111, noot 15). Zijn schoon geschilderd portret hangt in de pastorie van het Begijnhof: op jeugdigen leeftijd, te halven lijve eenigzins links, met de priesterlijke scholastica. – M. beschrijft zijn portret onder 3790*a*. O. aet. 67.

„NAERDEN. Mr HENDRICK [1]), van de Cloveniersburghwal „*f* 8.– 27 July 1668." O.K. – N. „R.D. ac Mr Henri-„cus Nardenus obyt Amst. 24 July 1668." Hij was in bediening te Amsterdam. A. XI, blz. 138.

„NECK. NICOLAES VAN, op Voorburghwal op de Colck „*f* 15.– 23 mei 1668." N.K. – Rustend (?) pastoor, vroeger in bediening te Binnenwijzen. (Zie v. Heussen en v. Rijn, III, blz. 277). N. „R.D. ac Mr Nicolaus van „Neck, S. T. B. F., pastor in Hooghcarspel obyt Amst. „20 Maij 1668."

„OEM. JOHANNES SIMON HERMANUS, Pastoor en Aards-

---

1) Hij schijnt niet onbemiddeld geweest te zijn, want bij zijn overlijden liet hij o. a. na: „Een huys staende op de hoek van Onckelboersteeg over „'t oost Indiesch huys. Een huys staende in de Doelestraet, daer Weduw „Cuysten inwoont. 21 morgen Lants gelegen in de bannen van de Niewer „Amstel. Taxatie *f* 15.000. (Reg. aengegeven goederen de 20e penn̄ subject. Arch. Amstm). Hij is in zijn eigen huis gestorven dat gelegen was „Clo-„veniersburgwal hoek Onckelboersteeg" en dat vermeld wordt in de lijst van de paapsche vergaderplaatsen van 1656, onder No 8 „op de hoeck „Onkkelboerssteehien in 't huys van den Heer Burgemeester Sas zaliger." Ruim een eeuw later erfde het R. C. Maagdenhuys van Pieter Sas en van Hendrik Jacob van Naarden „de aanzienlijke nalatenschap welke ongeveer „een ton gouds bedroeg." (Gesch. R. C. Maagdenhuys te Amstm 1887 blz. 140-141).

„priester op Amstelland *f* 8.– 3 uur luyden *f* 2.2 31 „mei 1771." N.K. – Pastoor in de statie „*de Lely*" = *Geloof*, *Hoop en Liefde* later S. Catharina. In de statie van „*S. Catharina*" wordt van Oem een portret bewaard, door P. Koets op doek geschilderd: te halven lijve van voren, een brevier in de rechterhand voor de borst, achter hem een crucifix en bibliotheek, „A° 1740. Etat. 42". Zijn devies was: *Vivio Leo Cespite tutus.* – M. beschrijft het portret onder 3946*a*. 47*b*. O. aet. 73.

„OLY. JANZ JACOB, op de cingel *f* 8.– 19 January „1647." Hij werd geboren 8 October 1593, was pastoor der statie „de Lely" en stichtte in 1617 het St. Andries-Hofje. [1]) (Zie J. Wagenaar, II[e] stuk, blz. 360). N. „Adm. „R.D. Jacobus *Olaeus*, S. T. L. post XXI sui annos laboris „in Hollandia, obyt Amst. 15 Jan. 1647." M. beschrijft zijne gravure onder 3957*a*. In de pastorie der statie van de H. Catharina, hangt zijn op doek geschilderd portret door N. Moyaert: Te halven lijve rechts, met calot op, rechterhand voor de borst op de vastgestrikte priesterlijke scholastica, leunend op een opengeslagen boek, naast hem een crucifix. – O. aet. 53.

„OLI. NICOLAUS, in de corte coningstraet *f* 8.– voor „3 clocken *f* 2.2 8 October 1672." N.K. Pastoor in „*de Breestraet.*" (Zie over deze statie bij „*Theodor Bourlet*"). N. „R.D. Nicolaus Oly, past. Amst. obyt ibid. 4 Oct. 1672."

„OMMEREN. M[r] STEFANUS VAN, uyt de Calverstraet „*f* 8.– 10 October 1676." O.K. – Gewezen pastoor van Schagen. Van Heussen en v. Rijn, III[e] deel, blz. 261, laten hem sterven te Schagen. N. „Adm. R.D. Stephanus „van Ommeren, pastor in Schagen, obyt Amstel. 7 Oc- „tobris 1676."

---

1) In „de Katholiek" deel 50, blz. 124, wordt gezegd dat *Ieo of Ieff Gerritsz.* de grondlegger was van het *S. Andries-hofje.* Over nadere bijzonderheden zie genoemd deel van „de Katholiek."

„PARMENTIER. PETRUS, op O. Z. achterburghwal *f* 8.–
„voor vier neren luyden *f* 2.16 31 December 1681."
N.K. – Pater Augustijn in de statie op de O. Z. achterburgwal bij Huivettersloot [1]), thans het pakhuis „de Tijd." (Zie verdere bijzonderheden B. XV, blz. 215, noot 1).
N. „R. Pr Petrus Parmentier, Ord. Erem. S. Aug. obyt „Amstel. mission. 28 Decemb. 1681."

„PAUWENS. GASPAR, Priester op de niewe zyts agter-
„burghwal *f* 8.– 18 maart 1698." N.K. – Dominicaan in „*'t Stadhuis van Hoorn.*" N. „R. Pr Casparus Pauwens,
„Ord. FF. Praed. Mission. Amst. obyt ibid. 14 martij
„1698." D. beschrijft hem: indefessus zelator.

„PLETTENBERG. AMBROSJES, op de niewe zyts voor-
„burgh. *f* 8.– 7 Juny 1663." N.K. – Bekeerling, pastoor der statie „*Achter den Pauwentuin*" thans S. Willibrordus buiten de Veste (zie B. XVII, blz. 42, alsmede het belangrijk artikel van Pater Allard in B. II, blz. 298). In het Museum „*Amstelkring*" te Amsterdam hangt, in bruikleen van de statie S. Willibrordus, zijn op doek geschilderd portret. (Zie beschrijving van dit portret hiervoor, bl. 45). M. noemt het onder 4233*a*. O. aet. 40. – Het is wel de moeite waard hier aan te teekenen dat zijn sterfdag *niet* in het Necr. voorkomt, terwijl Mundanus, over wien Pater Allard den twijfel oppert dat hij èn Plettenberg een en dezelfde persoon zijn [2]) *wel* in het Necr. en *niet* in een der sterfregisters te Amst. voorkomt.

„POST Pater FERDINANDUS DE, in de Spinhuyssteegh

---

1) In A. IX, blz. 55 staat dat Parmentier de Statie „*de Ster in de Spinhuissteeg*" bediend heeft. Daar de Augustijnen eerst na zijn dood die Statie betrokken, zoo berust die mededeeling zeker op een drukfout. In de Bijdr. XV, blz. 215, noot 1, werd ook door mij een drukfout over het hoofd gezien. In plaats van „Parmentier hield in 1683" gelieve men te lezen „1681".

2) B. II, blz. 300.

f 8.– voor 3 uuren luyden *f* 2.2 8 July 1699." N.K. – Pater Augustijn in *„de Spinhuissteeg*" = de Ster. N.: „R. Pr Ferdinandus de Post, Ord. S. Aug. mission. Am-„stel. obyt ibid 5 July 1699."

„PRAUWELS. GABRIEL, cingel by ouwe Spiegelstraet „*f* 8.– 3½ uur luyden *f* 2.9 22 maert 1709." Pastoor „op *de cingel het vierde huys van d'oude Spiegelstraet noort-„zyde*" (B. XIV, blz. 453). N.: „Adm. R.D. Gabriel „Prauwels, pastor Amstel. obyt ibid. 18 martij 1709." Hij was mede-onderteekenaar van het beruchte smeekschrift ten gunste van P. Codde. D. beschrijft hem: „linguarum Graecae et Hebraicae peritus; ac zelosus." Hoynck in zijn Hist. der Utr. kerk schildert hem als een heftig Jansenist.

„ROUSSEAUX. PHILIPPUS DES, vryer, op n. z. achter-„burghwal *f* 8.– 26 april 1684." N.K. – Pater Dominicaan in *„'t stadhuis van Hoorn*." N. „R. Pr F^r Philippus „de Roisseaux, Ord. Praed. mission. Amstel. obyt 21 „aprilis 1684."

„RUYS. JOH^s, inde Vinckestraet *f* 8.– voor 4 ueren „luyden *f* 2.16 31 December 1680." N.K. – Bekeerling, Pastoor in de statie *„de Vinkenstraat*", welke statie later in handen is gevallen der Jansenisten. (Zie v. Heussen en v. Rijn IIIe deel, blz. 193). N. „R.D. Joannes Ruysch, „obyt Amst. pastor 25 decembris 1680."

„RYCK. HIACINTIUS DE, van de N. Syts voorb. wal is „3 uyren beluyt groote clock *f* 26.– 3 September 1671." O.K. – Dominicaan in *„'t stadhuis van Hoorn*." N. „R. „Pr Hyacinthus de Reycke, Ord. Praed. mission. obyt „Amsterd. 31 aug. 1671."

„RYCKELYCKHUYSEN. ANDRIES, in de cleyne Cappel „begrav. 28 october 1670." O.K. – N. „R.D. Andreas „Ryckelyckhuisen, coadjutor Dni Wandelman Amst. obyt „ibid. 24 Octob. 1670."

„Ryser. Willem, comt van de heeregraft is 2 uyr „beluyt met de grote clocke *f* 20.– 3 maart 1650." O.K. – N. „R. P[r] Wilhelmus Riser, Regularis observ. Post xlij „sui laboris annos obyt Amst. 28 Febr. 1650." In de „lijst der paepsche vergaderplaetsen" van 1656 komt voor onder n° 48: „Opde oude Heeregraft by de Heeresluys „in 't Swarte Kruis woont een paep genaemt beste vaer „in de wandeling." Zoude met „beste Vaer" de opvolger van „Vaair" Rijser bedoeld worden?

„Sayer. Tymen de, comt vande Grimmenisessluys is „3 ueren beluyt met de grote clocke *f* 28.13 30 July „1658." O.K. – N. noemt hem: „R. ac Eruditiss: D. ac „M[r] Thimotheus Sporeus S. T. L. qui obyt Amst. 27 July „1658." P. C. Hooft noemde hem „*Timon Lambertz.*" (A. deel I, blz. 272 en 388). Lees de acten der Kapittelvergadering van 10 Oct. 1657. (B. VI, blz. 305, noot 1). In de „lijst der paepsche vergaderplaetsen" van 1656 komt voor onder n° 25: „op de grimmenesse sluys waer „een paep woont." Die „paep" was zeker Sporeus. M. noemt hem onder 4714*a*. – O. aet. 54.

„Schagen. Gerrit, komt van de ouwe heeregraft J(ong) „M(an) en is 3 ure beluyt met de grote klock *f* 26.– „18 november 1649." O.K. – In N. wordt hij in plaats van „*Gerrit*", genoemd: „R.D. *Cornelius* Schaegen obyt „Amst. 14 Nov. 1649."

„Schayck. Lourentius van, op de oudezyds agter„burgwal *f* 8.– 3 uuren luyden *f* 2.2 11 October 1727." N.K. – Rustend pastoor van de statie in „*de Heintje Hoeksteeg = Het Hert.*" Hij overleed 6 October 1727. (A. I, blz. 309). In het Doopboek van de kerk „Het Hert" berustend op het Sted. Archief alhier leest men tusschen 8 en 30 December 1684: „Nadat den Eerw. Heer Wil„lem Schoen den 11 Decb. 1684 overleden was, soo is „my Laurentius van Schayck, de sorgh van des overle-

„dens pastory aanbevoolen uyt Last of bevel van zyn „Hoogwaerde Heer Bischop van Castorien, Joannes Neer„cassel. Dies heb ick de selve aengenomen op de feest„dagh van S[t] Thomas apost: Tot meerder Eer en glorie „(soo ick hoop) van Godt en zyn H. Kerck, tot grooter „voortganck en geluckzaligheyt van myn evenmensch, „alsmede tot my overvloedigher belooninge en kroningh, „die ick voor my arbeyt, van Godt bereyt, ben ver„waghtende in de Eeuwighe zaligheid." Laurentius van Schaijck compareert 1 Sept. 1694 als borg bij den verkoop van het huis, op de N. Z. achterburgwal bij de Korte Lijnbaansteeg, aan den Jansenistischen pastoor Jacobus 't Zul, die het tot kerk liet vertimmeren. (Not. acte). Over zijne rechtzinnigheid leze men de „*Apologia*" (A. IX, blz. 288). D. „affabilis ac suis valde charus."

„SCHELLINGWOU. (Mr ANTONIUS), comt van de Haer„lemmerdyck is 3 uyr beluyt met de grote clock *f* 26.– „29 augustus 1651." O.K. – Pastoor der statie „op de Brouwersgraft." (Zie v. Heussen en v. Rijn, IIIe deel, blz. 193). M. 4767*a*. O. aet. 49. – Schellingwou was, vóór dat hij de priesterlijke waardigheid ontving, doctor in de Medicynen. Uit het „Album Studiosorum Ac. Lugd. Bat." blijkt dat hij („Antonius Petri Schellingwouwe Amsterdamensis") den 28 februari 1624 op 21-jarigen leeftijd, onder Rector „Petro Cunaeo" als student in de Medicynen werd ingeschreven.

„SCHELLINGWOU. HENDRICK, J(ong) M(an) comt van „de Princegraft, is 3 uyren beluyt met de g. k. *f* 26 – „5 January 1654." O.K. – N. R.D. M[r] Henricus *Schellingwerve* S. T. B. 31 Decb. 1653." Volgens v. Heussen en v. Rijn bediende hij de statie te Outewaal = S. Anna.

„SCHEP. GUILILMO, priester ten huyse Willem Schep „in de houttuyne *f* 8.– 16 mei 1702." N.K. – N. „obyt „Amstel. 12 May 1702 R. adm. atque Ampliss. D. Wil-

„helmus Schep S. T. L. Dioc. Harl. quondam Provicarius „ac Pastor Amstel." D. „est valde doctus et zelosus." [1]) Schep was de voorganger van den jansenistischen pastoor Jacobus 't Zul, die zijn kerk had *„op de nieuwe zyts „agterburgwal by Korte Lynbaensteeg."* (B. XIV, blz. 450). Laatstgenoemde kwam, toen hij zijn kerkje op de N. K. achterburgwal in 1794 betrok, van de *„N. Z. agterburg-„wal by de Brouwery de Hooiberg"* en daar Schep Zul's doopboek opende in 1655, is het meer dan waarschijnlijk dat *„Guililmo Schep"* de statie *„by de Hooiberg"* bediende. [2]) Deze statie was volgens Wagenaar, Deel II, blz. 215, weleer gevestigd in het huis *„de Helm"* op de O. Z. Voorburgwal. - Over het huis *„de Helm"* zie mijne vraag B. XV, blz. 217, noot 4.

„Schepel. Jacobius, van de Prinsegraft is 2½ uyr „beluyt *f* 23.- 10 Januari 1671." O.K. - N. „R.D. ac „Mr Jacobus Scheepel S.T.B.F. obyt Amst. 6 Jan. 1671."

---

1) Zie over Schep „Paqnot Mem. pour servier à l'histoire litteraire des „XVII Prov. des P. B. blz. 68." Hij liet vele goederen bij zijn overlijden na, zooals het „Reg. 20 penn subject" aangeeft: Een huys en erve op droogbak daer 't gekroonde schaep uythangt by de oude stadsherberg. Een do op de Warmoesgraft aen de zuydzyde by de singel. Een do in de Langestraet aen de westzyde by de blaeuwburgwal. Een do op de heeregragt over „myn glas loopt ras" daer de gouden colom bewoont by de Wede prent. Een do als vooren daernaest zynde een houten gevel. Een huysje in de Langestraet in een gangetje recht achter de colom bewoont by Herbert Huijsman. Een obl. ten laste van 't Gemeene lands comptoir op naem van Louis de Lobestrate gedateert 14 Oct. 1672. — Zijn erfgenaam was Eleonora van Linteloo Wed. Willem Schaap.

2) In „Volksalm. voor Nederl. Katholieken" 1869, blz. 243, dient Schep tot aanvulling van het lijstje der Pastoors van de statie „Heintje Hoeksteeg." Hij woonde daar evenmin want het „Reg. 20e penn subject" zegt: „naer-„gelaten by Weyntje Simons Sept 1673 een huys staende op de zuydzyde „van de warmoesgraft, het 3e huys van de zingel, daar Mr Willem Schep „*inwoont* en Weyntje Simons in overleden is." Thans weten wij ook wie „Viduae Winaudae Simoni" is, van wie Schep zijn doopboek ten geschenke ontving. (Zie Bijd. XIV, blz. 451).

„SCHICKINK. ALBERTUS, priester op de Brouwersgraft „ƒ 15.– 3 uur luyden ƒ 2.2 16 Juny 1711." N.K. – Jansenistisch pastoor op de Brouwersgracht. (B. XV, blz. 222). Hij overleed 12 Juni 1711.

„SCHOBBENIUS. ANTHONIUS, op de Singel ƒ 8.– voor „6 ueren luyden ƒ 4.4 6 December 1692." Dominicaan in „'t *Torentje*." (B. V, blz. 112). N. geeft geen datum van overlijden op: „Adm. R. P[r] Antonius Scobbenius, „obyt Amstel. mission. ibid. 1692."

„SCHOENIUS. WILHELMUS, Haentjehoecksteeg ƒ 8.– 15 „December 1684." O.K. Pastoor van de statie „het Hert" later S. Nicolaas binnen de Veste. N. „R.D. Guilielmus „Schoenius, S. T. B. F., obyt pastor Amst. 11 decembris „1684." Met pastoor Schoen vangt het doopboek aan van de statie „het Hert" of S. Nicolaas binnen de Veste.

„SCHOUWEN. JOANNES FRANCISCUS, uyt de Kerckstraet „by de Spiegelstraet N(oord) Z(ijde) n° 406 ƒ 15.– 2 uuren „luyden met de groote klok ƒ 7.– 18 Juni 1749." N.K. Pastoor in „*het Duifje*." Van hem getuigt de Vicaris v. Bijlevelt: „*boven alle andere priesters een ijveraar in de* „*goede saak enz.*" (B. V, blz. 129).

„SILLIERS. MICHEL, van de N. S. achterburghwal ƒ 8.– „25 September 1664." O.K. – Dominicaan in „'t *stad-* „*huis van Hoorn*." N. R. P. Michael Selliers Ord. FF. „Praed. obyt Amstel. inserviendo pestiferis 24 Sept. 1664."

„STEENOVEN. THEODORUS, vryer, zoon van Theodorus „Steenoven op n. heeregraft ƒ 8.– 26 mei 1692." N.K. – Hij bediende de kapel in het R. C. Jongensweeshuis. Zie over de familie Steenoven „Gesch. v. h. Maagdenhuis, „door T. C. M. H. v. Ryckevorsel." N. „R.D. Theodorus „Steenhove, obyt Amstel. 21 May, pastor ibid. 1692."

„STEVIUS, FULGENTIUS, priester op de Princegraft ƒ 8.– „3 uure luyden ƒ 2.2 11 July 1710." N.K. – Pater Augustijn in „*de Posthoorn*" (A. I, blz. 103). Deze statie

werd tot 1722 bediend door Paters Augustijnen. N. "Adm. "R. P[r] Fulgentius Stevius, Ord. S. Aug. mission. Amst. "obyt ibid. 8 July 1710." – Voor zijn portret zie M. n° 5155*a*. – O. aet. 56.

"SWART. WILHELMUS DE, weduwenaer van Catharina "Coops van Keysersgraft *ƒ* 8.– 27 October 1678." N.K. – In v. Heussen en v. Rijn, IIIe deel, blz. 192, wordt hij genoemd "Willem Zwart, overl. 22 Octob. 1678", pastoor van "*den Haas.*" Of nu Wilhelmus "*de Swart*" en "*Willem Zwart*" één en dezelfde persoon zijn, kan ik niet beslissen. In N. wordt hij ook genoemd "*Guilielmus Swart*" en niet "*Zwart.*" "R.D. Guilielmus Swart, pastor Amstel. "obyt ibid. 22 Octobris 1678." Zie mijne vraag over Swart "B. XIV, blz. 139, noot 6."

"SYBERANT, die pastoor compt uyt die waermoestraet "en laeyt oop het hoochkoor en is twee ueren en half "beluyt met die grotie kloock *ƒ* 31.– 14 Januari 1631." O.K. – Sybrandus Sixtius, ook wel Visscher genoemd, (A. I, blz. 221, III, blz. 376 en VI, blz. 367, alsmede hetgeen voorkomt in de "Tabula Chron.", zie register B. I, blz. 469) was pastoor van het Begijnhof en de opvolger van Marius. M. beschrijft zijn portret onder n° 4957*a*. Zijn op paneel geschilderd portret vindt men in de pastorie van het Begijnhof. In "de Katholiek" deel 50, blz. 104, treft men over dezen waardigen priester een zeer gewaardeerd artikel aan. – O. aet. 63. N. "Ampl. et Adm. R.D. M[r] Sibrandus Sixtius, pastor Am- "sterd. Cathed. Eccl. Harl. praepositus et V. G. Vere "post magnum illum Adelbertum Eggium alter pater "patriae 9 Jan. 1631."

"SYMEN. Heer, wonende op de Keysersgraft naest dije "Ackademy ende 2 uyren geluydt met de grote klock "*ƒ* 24.– 12 January 1626." O.K. Hiermede wordt zeker bedoeld "*Simon van der Wielen*" (B. X, blz. 11). N. dat

geen datum van overlijden aangeeft zegt: "M[r] Simon "Wyelius. Amst. 1626."

"Sype. Franciscus van der, van de breestraet *f* 8.– "17 December 1698." O.K. Pater Franciscaan in de statie "*Mozes en Aaron.*" Zijn op doek geschilderd portret hangt in de statie "Mozes en Aaron."

"Teylingen. Augustyn van, van de fluweelenburgh- "wal *f* 8.– 6 augustus 1669." O.K. – Jezuiet (zie de S. Fr. Xav. kerk of de Krijtberg te Amst., door H. J. Allard, blz. 12 en 32). N. "R. P[r] Augustinus van Tey- "lingen, Mission. Soc. Jesu obyt Amst. 4 Aug. 1669." In de "lijst der paepsche vergaderplaetsen in Amst." van 1656 komt hij voor onder n° 17 "op de oude zyts voor- "burgwal over de Oude kerk tot pater Lourens van "teylinge."

"Tieras. Pater Jan [1]), compt uyt de Nes en wan-

---

1) Door de welwillende mededeelingen van den Zeer Eerw. Pater J. J. Burgmeyer, dien ik hier gaarne openlijk daarvoor dank zeg, ben ik in de gelegenheid over de statie „Mozes en Aäron" de volgende bijzonderheden mede te deelen. Zijn Eerw. schrijft mij: Nadat op den 26 Mei 1578 de PP. Minderbroeders uit hun klooster verdreven en met de andere Geestelijkheid en eenige Magistraatspersonen der stad in een vaartuig „zonder mast of roer waren inge- „scheept, om daarmede naar de Zuiderzee op te drijven en in de golven „om te komen" (?), heeft de altijd waakzame Voorzienigheid Gods gegeven dat het wrak waarop zij zich bevonden, aan het strand onder Diemen is aangespoeld en men dus het land behouden heeft kunnen bereiken. Onmiddelijk daarop hebben de Guardiaan Pater Arnoldus ab Isca en de Concionator Pater Henricus van Biesten, zich boerenkleederen weten aan te schaffen en zijn alzoo onbekend, terstond naar de stad teruggekeerd om daar het heil der zielen en het behoud van hen die nog niet waren afgedwaald te behartigen. — Zonder vaste woonplaats, waren zij als altijd vluchtenden, binnen en buiten de stadswallen, altijd in gevaar ontdekt, door de Magistraat gevangen en om het leven gebracht te worden; tot dat in 1594 *Pater ab Isca* Amsterdam heeft verlaten. Daarna is te Amsterdam gekomen Pater *Frans Fransen Strijp*, die altijd nog zonder vaste woonplaats, zich bij afwisseling in verschillende huizen van geloovigen moest verbergen, tot dat hij eindelijk op het Rokin bij het Valbruggetje, nabij de Taksteeg naast „*de drie Soutvaten*", op eene kamer, later in de Oude Kennissteeg ten huize

dert (?). Vier beluyt met grote kl. *f* 17.– 24 maart 1633." O.K. – Pater Franciscaan. (B. XIV, blz. 14). N. "Pr. "Joannes Tyras, minorita 21 Martij 1633." Hij was geboren te Antwerpen. In de statie "Mozes en Aäron" berust zijn met potlood geteekend portret. Hij is afgebeeld liggend op zijn lijkbed, in habyt, de kap over het hoofd, met kruis en rozenkrans in de handen. Boven staat: "F. Joës Tiras obiit 1633." Merkwaardig is ook de schilderij zijns broeders. Hij ligt in habyt, de kap over het hoofd, dat op stroo rust. Op de schilderij (paneel) staat: "R. P.

---

van een zilversmid, zich met der woon vestigde, terwijl hij 's nachts preekte en godsdienstoefening hield in *'t blauwe Bijltje* op de Outewale Weg, alsook aan de *Boerenwetering* tegenover *Stadlander*, nu ten 2 ure, dan ten 3 of 4 ure, zoo ook op verschillende plaatsen binnen de stad, totdat hij in 1629 heiliglijk is overleden en begraven in de „Kerk van de Oude Zijde" in 't graf van Dirk Dommer. Zijn opvolger was Pater Joës Tiras, die gewoond heeft in de Nes ten huize van *Pieter Pietersen Kan* (zie over Kan „Gesch. R. C. Maagdenhuis" door T. C. M. H. v. Ryckevorsel, blz. 22 en vervolg) alwaar hij na een verblijf van 4 jaren in 1633 is gestorven, hebbende evenals zijne voorgangers buiten en op verborgen plaatsen binnen de stad, vooral in het huis van *Moet Suiker* (vermoedelijk *'t verloren Schaap*) de godsdienstoefeningen verricht. Als opvolger is in 1633 gekomen Pater Joës Boelensz., die gedurende een en een half jaar heeft gewoond bij bovengenoemden *Kan*, waarna hij zich heeft gevestigd op de *Joden Breestraat* in *'t verloren Schaap*, Buurt Q, thans n° 47 het 10de huis van de Uilenburgersteeg. In het jaar 1619 is reeds aangekocht het huis, waar *Mozes* in den gevel stond, door Lucas van Valckenburgh voor *f* 7810. — In dat huis en in het belendende huis waar *Aäron* in den gevel stond, woonden de Gebroeders Tensini, warme Katholieken. In 1641, vermoedelijk na het overlijden van een der Gebroeders *Tensini*, is het huis *Mozes* overgedragen op naam van Pieter Pietersen Kan, waarna Pater Boelensz. zich met der woon in dat huis heeft gevestigd, maar bleef nog altijd kerken in *'t verloren Schaap* tot het jaar 1649. Daarna is men ook in het bezit gekomen van het huis *Aäron* en is door Mejuffrouw *Calchoven*, zuster van den Pater Minderbroeder in het klooster te Megen, aangekocht een blok van drie pakhuizen op de *Groenmarkt*, thans *Waterlooplein*, aan de achterzijde belendende de huizen *Mozes en Aäron*, waarvan gezamenlijk een ruim kerkgebouw is vervaardigd. (Extract uit het Archief der kerk "Mozes en Aäron" te Amsterdam).

"Jacobus Tiras Ord. Min. moritur Horna 3 Sept. 1638. "Leeft eer gij sterft. Jisbrans Reyers. Deyer fec."

"TINGA. JOHANNES, in de voetbooghstraet *f* 8.– 4 fe- "bruari 1693." E.K. – Emeritus te Amsterdam. (B. V, blz. 113). N. "Adm. R.D. Joannes Tinga, obyt Amstel. "31 January 1693, quondam pastor Groningensis." Zoude hij overleden zijn in het huis waarvan "de Gesch. van het Maagdenhuis" blz. 44 en 45 melding maakt?

"THOORENBURGH. JACOBUS VAN, den Eerwaerde Pater "in de kerk 't Boompje in de Kalverstraet 't hooge choor "n° 24 *f* 16.– voor vier uuren luyden grote klok *f* 14.– "19 maert 1771." O.K. – Pater Franciscaan in "*'t Boompje.*"

"UTENHOUT. (Uyt ten Eekhout) JOH^s, vryer, O. Z. "achterburghwal *f* 8.– 23 mei 1682." N.K. – Pater Augustijn in het huis op den zuiderhoek van de Huidenvettersloot [1]), waar naderhand de Engelsch Episcopale kerk gehouden is en dat thans tot een pakhuis "de Tijd" is ingericht. N. "R. Pr N. Uyt ten Eekhout Ord. S. Aug. "obyt Amstel. mission. ibid. 20 may 1682."

"VERHAGEN. SERVAES, op niewe zyts achterburgwal "*f* 8.– 15 October 1671." N.K. – Dominicaan in "*het stadhuis van Hoorn.*" N. "R. Pr Servatius Verhagen, "Ord. Praed. mission. per 36 annos, obyt Amst. 12 October 1671."

"VERPLANCKE. JACOP, komt van de niwe syts achter- "burghwal en is 3 uren beluyt met de groote klock *f* 26.– "12 January 1645." O.K. – N. "Adm. R. D. Jacobus "Verplancken, Antwerpiensis, Amst. 9 Jan. 1645."

"VERVER. MEESTER NIKLAES, komt vande niwe syts "achterborghwal en is drie ure beluyt met de grote klock "*f* 26.– J(ong) M(an) 17 October 1647." O.K. – Van

---

1) In A. IX, blz. 55 staat: „*in de Ster in de Spinhuissteeg*", hetgeen onjuist is, daar eerst in 1699 het pakhuis „de Ster" tot kerkgebouw vertimmerd is.

Heussen en v. Rijn geven als datum van zijn overlijden aan „18 October" hetgeen te lezen is „13 Octob." N. „Adm. R.D. Mr Nicolaus Verwerus S. T. L. Can. Harl. „obyt Amsterd. 13 Octob. 1647." Zijn portret komt voor bij M. onder n° 5657*a*. – O. aet. 36.

„WANDELMAN. JOHANNES, op de Kysersgraft 20 Juny „1686." O.K. Pastoor van de statie „*de Lely*" op de N. Z. Voorburgwal bij het Spui. Hij was Provisor van het Holl. Collegie of „*Pulcheria*." (B. VIII, blz. 277). Hij was een bekeerling en Vondel noemde hem in Juni 1659 „*den E(erzamen) Jongeling, beyveraer der Wysheyt, Kun*„*sten en H. Godtgeleertheit.*" – In de Pastorie der statie van „*S. Catherina*" hangt zijn zeer schoon op doek geschilderd portret, gemaakt op jeugdigen leeftijd, te halven lijve links, staande voor een tafel met boeken, de linkerhand rustende op een doodshoofd, de rechter houdende omhoog. De priesterlijke waardigheid is alleen zichtbaar aan de col. M. beschrijft hem onder 5937*a*. 38*b*. 39*c*. N. „Adm. „R. ac ampl. D. Joannes Wandelman, obyt „pastor Amstel. 17 Juny 1686." De redenen waarom Wandelman zijne statie op de N. Z. Voorburgwal verliet en zich vestigde op „*de Kysersgraft*" zijn mij onbekend. Het verlaten dier statie vindt men bevestigd in de Lijst der paapsche vergaderplaatsen van 1683 (B. XV, blz. 217) „Nieuwe zyts Voorburghwal achter het Begynhoff daer „Wandelman gewoont heeft."

„WILLEMA. WILHELMUS, vryer, zoon van wylen Johs „Willema, in de calverstraet *f* 15,– 23 mei 1685. E.K. – Pastoor in „*de Papegay*" (zie v. Heussen en v. Rijn, IIIe deel, blz. 192). N. „R. D. Mr Guilielmus Wilma „obyt Amstel. 20 may 1685."

„WOLF. CORNÉLIS DE, pater op de Prinsegraft op de „noorde marct *f* 8.– 15 October 1695." N.K. – Pater Augustijn in de statie „*de Posthoorn*", welke tot 1722

door Augustijnen bediend werd. N. „R. Pr Cornelius de „Wolf Ord. Erem. S. Aug. mission. Amstel. obyt ibid. „12 Octob. 1695." D. „Vir integerrimus et zelosus."

„WYCKERSLOOT. den Eerwaerde Heer GERARDUS, uyt „de Pool op de buytencant Z(uid) zij 290 by avont begraven *f* 8.– en *f* 2.10 11 September 1727." O.K. – Aartspriester en Pastoor in „*D. Pool* = *S. Anna.*" (B. V, blz. 229, 439). – Overleden 7 Sept. 1727.

WYELIUS. Zie SYMEN.

„WYNGAERDEN. MICHAEL VAN, haantjehoeksteeg in de „R. Kerk, zuidzyde nº 169 *f* 8.– .... uuren luyden „*f* 14.– 27 December 1783." O.K. Pastoor in de statie „*het Hert* = *S. Nikolaas binnen de Veste*" van 1772–83.

„ZEGERS. NICOLAUS, jongman priester op de heeregraft „*f* 8.– 2 December 1704." N.K. – Geb. 13 Oct. 1655, werd Jezuiet 29 Sept. 1675, later pastoor te Naarden tot aan den herfst van 1704. „Kommer en verdriet hadden „zijne krachten ondermijnd en hij stierf op ruim 49 jarigen „leeftijd te Amst. [1]) 28 novb. 1704." (A. I, blz. 277).

„ZUL. JACOBUS 'T [2]), Priester Nieuwe zyde 3 Augustus „1719." Pastoor der Jansenisten „op *de nieuwe zyts ag-* „*terburgwal.*" (Zie de Gesch. over deze statie B. XIV, blz. 450).

(*Wordt vervolgd*)

---

1) In de „*Zonnebloem*" (Heliotropium). Daar „woonden ook de zieken „uit de omstreken." (Zie „de S. Franc. Xaver.-kerk of de Krijtberg" door H. J. Allard, 1883, blz. 16). Zijn overlijden is niet in N. opgenomen.

2) Volgens „Reg. 20e penn subject" liet hij na: ½ in een huys en erve op de nieuwe zyts voorburgwal het 6e huys van de Lynbaensteeg, zynde de roomse kerk *f* 6500.— ½ in een huysje en erven op de nieuwe zyts achterburgwal achter het voorgaende *f* 2000.— ½ in een huys en erve met de houtwal daervoor op droogbak by de buytenbrouwerstraet het 2e huys beoosten de straet daer het haerlemmerwapen uythangt totaal *f* 11166-13-4.

UIT DE AKTEN
VAN HET HAARLEMSCHE KAPITTEL.

(Vervolg van blz. 385, XV^de Deel).

Anacephaleosis.

Pag. 140.

Hactenus Capitulum pulchrum floridumque, nunc primum ab Illmo Trallensi tempestas, quae ut nubes atra diu cervicibus nostris imminere visa, quantumvis ipsi pacem offerremus, imo satis iniquis Capitulo conditionibus convenissemus, et pacis articulos ad ejus votum suscripsissemus, non cessabat tonitrua et fulmina minari, donec ipse morte finitus, in ipsa morte sua conatus sit Capitulum extinguere; frustra nostram innocentiam calumniis falsis Romae denigrans: imo clerum universum commaculans.

Successit ei merito Ill^mus Castoriensis; ac in locum paulo post defuncti Ephesini ab Alexandro septimo subrogatus Philippensis. Tunc geminato Castoris quasi et Pollucis sidere nova lux oriri visa. Balduinum Catzium Philippensem Archiepiscopum et Joannem Neercasselium Episcopum Castoriensem nobis fulgere fecit. Sed non erat diu stabilis Ill^mi Balduini lux, brevi cum vita extincta, et res tota ad Ill^mum Neercasselium Vic. Apl. devoluta est; qui perpensis Capituli fundamentis cum Illmo Dno Hieronymo de Vecchiis Bruxellensi Internuntio re communicata, nobiscum in pacis et concordiae foedera consensit, articulosque sua manu et sigillo munivit: subscribentibus Capitularibus inter quos electi Erud^mus D. Joannes Braessem [1]) Archipresbyter Borealis Hol-

Pag. 141.

1) Vergelijk Dl. XV, blz. 356-58.

landiae et Erud^mus D. HENRICUS BLESSIUS, Archipresbyter Amstelodamensis, et Eximius D. JOSEPHUS COUSSEBANT, Pastor magni Begginagii Harlemensis. Electus quoque in Capituli Decanum CORN. CATZIUS, ac pariter cum nominatis novis capitularibus installatus. In Thesaurarium vero et Capituli Secretarium electus Erud^mus D. GUILIELMUS BEIJER Pastor Assendelfius, cui nunc cursu lampada trado.

Igitur hic status est Capituli anno 1663 sub Illmo Dno JOANNE NEERCASSELIO, Episcopo Castoriensi Vic. Apl. ut Decanus Capituli sit CORNELIUS CATZIUS, quem etiam Ill^mus Dnus Vicarium suum in dioecesi Harlemensi esse voluit; Capitulares autem

D. JOANNES STENIUS, Archipresbyter Waterlandiae,

D. GUILIELMUS BEIJER, Thesaurarius et Secretarius,

D. JUDOCUS VERCAMPEN, Archipr. Alcmarianus,

D. GUILIELMUS SCHEP, Provisor Pulcheriae,

D. JOANNES BRAESSEMIUS, Archipr. Hornanus,

D. HENRICUS BLESSIUS, Archipr. Amsteledamensis et Vic. Frisiae,

D. JOSEPHUS COUSSEBANT, Pastor magni Begginagii Harlemi, qui omnes sunt vel in theologia gradum licentiae aut doctoratus vel in utroque jure consecuti.

Pag. 142. Propter temporum malitiam et irregularem modum procedendi R^mi Episc. Trallensis nonnihil dilati sunt conventus capitulares. Haec tamen per modum Breviarii notanda.

1. Articuli concordiae Capituli cum Episcopo Trallensi.
2. Obitus Ejusdem.
3. Electio Episcopi Castoriensis.
4. Successio Archiepiscopi Philippensis.
5. Consecratio solemnis utriusque Coloniae, praesente utroque clero.
6. Obitus Archiepiscopi Philippensis Lovanii.
7. Reditus Episcopi Castoriensis Colonia.
8. Concordata cum R^mo Castoriensi, servantur in Archivo.

9. Electi Canonici Joan. Braesemius, Blessius, Cousebandius, Ampl. Corn. Catz Decanus, Beijerus Secretarius et Thesaurarius, item Ampl. Corn. Catz Vicarius Capitularis et Vicarius Vicarii Apostolici.

Capitulum ordinarium aestivale. 8 Julii Anno 1664.

Pag. 143.

Convenerunt Ampl^mi et RR. admodum DD. Decanus, BEIERUS, VERKAMPEN, BRAESEMIUS, BLESSIUS, COUSEBANT; STENIO et SCHEPPIO absentibus in Brabantia propter res Collegii [1]); factaque Spiritus S. invocatione.

1° Lectae sunt conditiones initae inter Ill^mum Vic. Apost. et Capitulum Harlemense et laudatae; item

2° Lectae litterae facultatum Ampl^mo CORN. CATZIO et Vicario generali dioecesis Harl. concessae; eique a Capitulo congratulatum.

3° Lectae sunt leges et statuta Capituli in compendium.

4° Actum de communicatione confraternitatis Capituli Harlem. cum Capitulo Ecclesiae Gandavensis. Scribet in illum finem Ampl. Decanus R^mo Episcopo Gandav. vel Capitulo ibid.

Capitulum ordinarium autumnale, anticipatum 16 Septemb. 1664.

Praesente R^mo Vic. Apostol. convenerunt Ampl. ac admodum RR. DD. Decanus, STENIUS, BEIJERUS, VERKAMPEN, BRAESEMIUS; factaque S. Spiritus invocatione

1° Actum de variis in Vicariatu Apost. casibus occurrentibus, ad informationem R^mi Vicarii qui de illis scribet ad Urbem.

2° Injunctum D. STENIO, ut inquirat de testamento

Pag. 144.

1) Namelijk van het Hollandsch Collegie Pulcheria te Leuven. Vergelijk Bijdr. VIII Deel, blz. 265 volg.

R.D. ab Alma [1]), ut satisfiat ultimae voluntati caeterisque actis in proximo conventu.

3° Dno Blessio mandatum, ut expediat tamquam Protonotarius Apostol. duas vel tres attestationes in causa quorumdam Religiosorum.

4° Quaesitum, an liceat publice orare pro iis, qui sine Sacramentis moriuntur, et non observarunt communionem Paschalem, cum Rmus Vicarius tulit legem tunc temporis generalem, quod in casu proposito non liceat publice pro similibus orare vel consulendus est Vic. Apost.

5° Lectae litterae supplices D. Nieuwkerck in causa haeredum Illmi Vicarii Apost. de la Torre p. m. pro summa mille florenorum. Resolutum, Capitulum de tali debito nihil omnino recordari.

Capitulum ordinarium vernum die 15 Aprilis 1665.

Praesente Rmo Vic. Apost. comparuerunt Ampl. ac admodum RR. DD. Decanus, Stenius, Beijerus, Scheppius, Braesemius, Blessius, Cousebant. Invocata Spiritus S. gratia, ut moris, et praevia charitativa adhortiuncula Illmi Vicarii.

1° Actum est de electione novorum Canonicorum [2]) et priori loco electus est Admod. R.D. ...... [3]) Kuijsten, Pastor et archipresbyter Alcmarianus; 2do loco electus est R.D. Lamberti [4]) ...... Pastor Baginagii Amstelodamensis.

---

1) Gewis van *Eilardus ab Alma*, past. van *Enkhuizen*, den 2 Jan. 1664 aldaar overleden. Hij was ook gedurende eenigen tijd lid van het Kapittel geweest. Zie Bijdr. Dl. XV, blz. 383-85. Het bevreemdt, dat hij bij de opgaaf van den *Status Capituli* (blz. 96) niet genoemd wordt.

2) Op 15 Nov. 1664 was namelijk Kanunnik Verkampen overleden.

3) De stipjes staan zóó in het M.S.

4) Vreemd, dat ook hier, niet alleen de naam, die *Hoffman* zou moeten zijn, niet genoemd wordt, maar ook Lambert*i* staat in plaats van Lambert*us*.

2° Actum de provisione nonnullorum pastoratuum in *Edam*, *Purmerenda* etc. Pag. 145.

3° Comparuit Ampl. D. BLOCKHOVIUS, Praeses Collegii D. Pulcheriae Lov. rationem redditurus de iis quae spectant ad Collegium et studiosos.

Capitulum ordinarium aestivale 18 Augusti 1665.

Praesente Illmo Vic. Apost. comparuerunt Decanus, BEIJERUS, BLESSIUS, SCHEPPIUS, BRAESEMIUS, KOUSEBANT, KUIJSTEN, LAMBERTI. Praevia Spiritus S. invocatione,

1° Introductus et installatus est in Capitulo, post praestitum juramentum et solemnem fidei professionem, admodum R.D. LAMBERTI, post sponsionem de suscipiendo gradum intra annum.

2° Actum de statu Ecclesiae *Leowardiensis* in Frisia.

3° Actum de visitatione Pastorum in Episcopatu Harlem.

4° *Edam.* 5° *Rijp* en *Gracht.*

6° Resoluti varii casus conscientiae pastorales.

Capitulum ordinarium 4 Maji A° 1666. Pag. 146.

Praesente Illmo Vic. Apost. convenerunt Ampl. DD. ac admodum RR. Decanus, STENIUS, BEIJERUS, BRAESEM, BLESSIUS, COUSEBANDIUS, KUYSTIUS, et invocata Spiritus S. ope,

1° Actum de controversiis cleri saecularis cum Regularibus tum Romae tum Bruxellis apud Illmum D. Internuntium. Deputatus nomina Capituli et Illmi Vic. Amplmus D. BLESSIUS cum caeteris Ampl. de clero Ultrajectino, ad conveniendum Bruxellis Illmum Internuntium.

2° Actum de Indulgentiis antiquae ecclesiae S. Bavonis Harl. quas proposuit Exim. D. COUSEBAND.

3° Actum de matrimoniis haereticorum in hisce partibus.

4° Resolutum, matrimonia taliter contrahere peccata esse mortalia, et ita definitum Romae; 2° si pars Catholica velit contrahere ritu Catholico et pars haeretica consentit in hoc, statim posse illos conjungi et admitti ad Sacramentum Poenitentiae, non tamen Eucharistiae, nisi post annum, loco poenitentiae. Vide Constitutionem Ill. Vic. Castoriensis de hoc casu.

Pag. 147. 5° Electus est communibus suffragiis in Capitularem D. GROENHOUTIUS; debet intra annum suscipere gradum requisitum. Est deinde legitime installatus.

Capitulum ordinarium vernum 19 Aprilis 1667.

Convenerunt Ampl. ac admodum RR. DD. Decanus, BEIJERUS, SCHEPPIUS, BLESSIUS, BRAESEMIUS, COUSEBANT, et invocata S. Spiritus ope,

1° *Haarlem.* 2° Lectae litterae ad Sanctissimum D. Alexandrum VII P. M. nomine utriusque cleri, tum gratulatoriae tum supplices ac petitoriae pro majori elucidatione decreti suae Sanctitatis, de observandis concordatis.

Pag. 148. 3° Admodum RR. DD. COUSEBANT et GROENHOUTIUS petierunt coadjutores, eo quod infirmantes civitati non possint esse ad servitium. Scribendum Illmo Vic. Apost.

4° *Edam.*

Capitulum extraordinarium 10 Julii 1667.

Praesentes fuerunt Ampl. et admodum RR. DD. Decanus, BEIJERUS, SCHEPPIUS, BLESSIUS, COUSEBAND, KUIJSTEN, GROENHOUTIUS, et invocata S. Spiritus gratia,

1° Lectae litterae Ill^{mi} Vic. Apost. de convocando Capitulo, et deputando aliquos e Corpore ad congratulandum nomine Capituli Harl. Illmo .... [1]) ROSPIGLIOSIO, Inter-

---

1) De voornaam is opengelaten.

nuntio Bruxellensi, jam Emin. Cardinali electo, et in eo simul Sanctissimo DDno Papae CLEMENTI NONO, Patruo suo. Electus est ad hoc D. Decanus.

3° [1]) Litterae congratulatoriae subsignatae sunt nominibus praesentium Canonicorum.

4° Actum de variis Pastoribus et eorum difficultatibus in suis respective pastoratibus. Pag. 149.

Capitulum ordinarium autumnale 11 Octobris 1667.

Praesentes fuere Ampl. ac admodum RR. DD. Decanus, BEIJERUS, BLESSIUS, COUSEBAND, GROENHOUTIUS, et invocata S. Spiritus gratia,

1° Electus est in Canonicum Harlem. R. D. ADAMUS PETRI, Pastor Enchusanus et postea Archipresbyter borealis. Inquiret Decanus de electi consensu et scribet Illmo Vicario pro ratihabitione.

2° Resoluti sunt varii casus Pastorales.

Capitulum ordinarium hyemale 15 Februarii 1668.

Capitulum hactenus delatum tum propter morbos nonnullorum confratrum, tum impedimenta Illmi Vicarii, tum propter maximam aëris intemperiem.

Comparuerunt nunc, Illmo Vicario praesente, Ampl. et admodum RR. DD. Decanus, BEIJERUS, SCHEPPIUS, BRAESEMIUS, BLESSIUS, COUSEBANDIUS, GROENHOUTIUS; et invocata S. Spiritus ope, Pag. 150.

1° Lectum et promulgatum est decretum Cardinal. de Indice librorum prohibitorum, occasione nonnullorum librorum diffamatoriorum, sparsorum in hoc Vicariatu.

2° Lectae sunt litterae Romanae de molimine et conatu PP. Societatis Jesu contra Concordata Sedis Apostol. Res

---

1) In plaats van 2°.

satis periculosa; et videbantur nonnulli Cardinales inclinari in partes PP. Soc. Re delata ad Summum Pontificem, declaravit Sua Sanctitas, Concordata debere manere in pleno vigore ut ante. Imo decretum ea de re formatum Eminmorum Card. de Propaganda fide, quod auctoritate Vic. Ap. suo tempore lucem aspiciet.

3° Lectae sunt variae epistolae tum ad legatos Regum et Imperatoris tum ad Eminmos Cardinales [1]), tum ad suam Sanctitatem pro bene esse et incolumitate Vicarii Apostolici foederati Belgii et Cleri saecularis ibidem latitantis, quae insignem vigilantiam et zelum manifestant praedicti Vicarii Apostolici.

Pag. 151. Capitulum ordinarium die 9 Aprilis 1668.

Praevia S. Spiritus invocatione, coram Illmo Vic. Apost. convenerunt Decanus, BEIJERUS, BLESSIUS, SCHEPPIUS, COUSEBANDIUS, GROENHOUTIUS, et

1° Electus est communibus suffragiis in Capitularem adm. R. D. CORNELIUS KEESMAN, Pastor Alcmarianus, postea ibid. Archipresbyter.

2° Installatie sunt more ordinario, post solemnem fidei professionem et publicum juramentum ADAMUS PETRI SUCHTELENIUS [2]) et CORNELIUS KEESMAN, promittentes se intra annum suscepturum [sic] gradus requisitos.

3° Lectae litterae Romanae, quibus significatur Illmum Internuncium Bruxell. in via ad Belgium esse, Clero insuper nostro addictum esse, remque Ecclesiae cordi [habere].

4° Lectae et approbatae Constitutiones Illmi Vic. Apost. pro bono communi, et aedificatione Cleri et conformitate disciplinae Ecclesiasticae, noviter et novo ac pio zelo edendae.

---

1) Nog is er bijgeschreven: Nuncium Apostolicum.

2) Pastoor van Enkhuizen Zie het Kapittel-verslag van 11 Oct. 1667.

Capitulum ordinarium vernale die 29 Aprilis 1669. Pag. 152.

Convenere, praesente Illmo Vic. Apost., Ampl. et admodum RR. DD. Decanus, BEIJERUS, SCHEPPIUS, BLESSIUS, KOUSEBANDIUS, GROENHOUTIUS, ADAMUS, KEESMAN. Invocata Spiritus S. gratia,

1° Lectae sunt ad longum Responsiones PP. Societ. J. ad Gravamina, quae Ill^{mus} Vic. Apost. coram Illmo Internuncio retulerat ac proposuerat. Lectae item sunt earumdem Responsionum solidissimae refutationes Ill^{mi} Vic. Apost.

2° Propositae et relatae sunt querelae Amp. D. Praesidis D. Pulcheriae, de tenuitate redituum Collegii Lovan., et conclusum, collectam colligendam a benevolentibus ac faventibus Collegio; invigilabunt in hoc praecipue provisores.

3° Varii resoluti casus pastorales.

Capitulum ordinarium autumnale die 25 Sept. 1669. Pag. 153.

Illmo Vic. praesente, comparuerunt Decanus, BEIJERUS, SCHEPPIUS, BLESSIUS, COUSEBANDIUS, GROENHOUTIUS, ADAMUS, KEESMAN; invocata S. Spiritus gratia,

1° Lectae sunt informationes PP. Societ. J. bene longae contra Clerum saecularem, Congregationi Emin^{morum} Card. de Propaganda fide Romae exhibitae, item Responsiones fundatissimae ejusdem Cleri, contra praefatas informationes, idque occasione nonnullorum locorum in hac Missione, Patribus Soc. satis irregulariter concessorum.

2° Lectae et recitatae litterae, in eodem negotio Ill^{mi} Vic. Apost. ad Emin^{mos} Card. de Propaganda fide optimo tenore deductae, eorumdemque Emin^{morum} Card. litterae, significantes, litteras Ill^{mi} Vic. fuisse Romae gratissimas.

3° Propositi, examinati et definiti plures casus pastorales et maxime matrimoniales.

4° Ill^mus Vic. Ap. laudatus de zelo, et manutenentia privilegiorum Cleri saecularis, etc.

Pag. 154.

Capitulum ordinarium autumnale [vernale?]
die 15 Aprilis 1670.

Convenerunt Decanus, BEIJERUS, SCHEPPIUS, BLESSIUS, GROENHOUT, COUSEBAND, KEESMAN, ADAMI, et praevia S. Spiritus invocatione,

1° Lectae sunt epistolae Ill^mi Vic. Ap. absentis, quibus insinuat, ipsi gratum fore si non procederetur ad electionem novi Capitularis in locum Ampl. STENII [1]) nisi illo praesente.

2° Recitata sunt Statuta generalia Ecclesiae Cathedralis Harlem.

3° Lectae sunt facultates ab Illmo Vic. datae Ampl^mo Decano CORN. CATZIO, ut Vicario Ejus et Ecclesiae Harl.

4° Proposito varii casus de Baliuvis et aliis, praecipue circa loca *Beverwikam*, *Velsen*, *Heemskerck* etc.

Capitulum extraordinarium Harlemi habitum
2 Septembr. 1670.

Praesente Illmo Vic. Apost. comparuerunt Decanus, BEIJERUS, SCHEPPIUS, BLESSIUS, GROENHOUTIUS, COUSEBANDIUS, ADAMUS, KEESMAN, et implorata Spiritus S. assistentia,

Pag. 155.

1° Electus est communibus suffragiis in Canonicum Harl. admodum R.D. DAVID VAN DER MIJ, Pastor Baginagii Amstelodamensis, et post factam solemnem fidei professionem et publicum juramentum ad stallum adductus est more solito.

---

1) Joannes Stenius, vroeger pastoor van *Edam*, die 24 Sept. 1669 te Emmerik als nonnen-rector overleden was.

2° Susceperunt in se Admod. RR. DD. Capitulares, pro expensis et sumptibus Ill^{mi} Vic. itineris sui Romani, solvere in paratis tria millia florenorum, prout propositum fuerat Roterodami in solemni utriusque Cleri conventu, ante poucos dies, et Ultrajectinus Clerus in se susceperat.

3° Actum de modo colligendi hanc summam, et resolutum, quod praecipui et ditiores pastores in Missione sint charitative conveniendi, qui et pro communi bono et affectu erga Vic. Apost. haud fuere illiberales, postquam et Capitulares sua peregerant zelose.

4° Propositi et resoluti varii casus conscientiae.

Circa finem hujus anni coeptum est iter Vicar. Apost. ad limina Apostolorum per Galliam, comitantibus nonnullis de Clero, quod faustum felixque sit.

Pag. 166.

Ill^{mus} Vic. ut sollicitudinem suam ostenderet erga Clerum suum, dederat ante discessum Ampl^{mo} Abrahamo Brienio litteras institutorias per modum provisionis, casu quo moreretur Ampl. Catzius Ejus Vicarius, qui tunc temporis lecto decumbebat; unam pro Ampl^{mo} Guilelmo Scheppio, qua in casu obitus Ampl. Catzii instituebatur Vicarii Apostolici Vicarius in Episcopatu Harl., alteram pro Ampl^{mo} Grotio, tunc temporis Pastore Purmerendano, qua instituebatur Pastor in Angulo Harlemi. Quod utrumque cum applausu Capituli est actum et acceptum, ni fallor, 13 Januarii 1671, cum 20 Januarii ejusdem anni, celebratae sunt solemnes Exequiae Ampl^{mi} Catzii p. m. ab Sapient^{mo} Cousebandio, Diacono Ampl. D. Keesman, Subdiacono Ampl. van der Mij, praesentibus omnibus Capitularibus. Ab Ampl. D. Scheppio Vicar. Harl. habita oratio funebris.

Pag. 157.

Capitulum ordinarium vernale Anno 1671, die 6 Aprilis.

Convenerunt Ampl^mi ac admodum RR. DD. Vicar. Harl., Beierus, Blessius, Kousebandius, Groenhoutius, Adamus, Keesman, van der Mij, et invocata Spiritus S. ope,

1° Actum de distributione Sacri Olei, tempore paschali, in vacantibus Archipresbyteratibus, et resolutum, quod in Archipresb. Harl. seu Kennemaria fieret per A. D. Cousebant, et in Archip. Waterlandia per A. D. Adamum.

2° Lectae variae epistolae Ill^mi Vic. Ap. Roma scriptae, quibus declarat, adventum ejus Emin^mis DD. Card., Suae imprimis Sanctitati fuisse gratissimum, spemque effulgere, omnia ad votum contra aemulos obventurum.

3° Lectae etiam litterae Ampl^mi Vicarii Harl. tum nomine suo tum nomine Capituli exaratae, congratulatoriae de optimo successu.

4° Propositi nonnulli casus conscientiae, praecipue tamen matrimoniales.

Pag. 158.

Hoc eodem anno circa festa Pentecostes rediit Roma Ill^mus Vicarius Apost. cum suis, post suscitatas varias difficultates ex aemulis, cum pleno triumpho et secura victoria. Concurrentibus plurimis ex utroque Clero *) Coloniam, Heusden, Ultrajectum, post oscula humillima manuum, Vicario congratulantibus et applausum Cleri manifestantibus.

Vicarius Apost. ex itinere lassus et defatigatus, postquam paululum de quieti dederat, convocat Amsterodamum utrumque Clerum *), in quo conventu plenariam

---

*) „Utroque clero" en „utrumque clerum" is te verstaan van de Utrechtsche en Haarlemsche geestelijkheid, en meer bepaaldelijk van de Haarlemsche kannunniken en de leden van den bekenden Utrechtschen Vicariaatsraad, door

actorum Romae dedit significationem; et post distributionem argenteorum nummorum indulgentialium [1]), Vicario Ap. animi sui [2]) ab utroque Clero est denique gratias actum et gratulatum. Det Altissimus, ut Acta, Concordata, Indulta Apostolica etc. maneant firma et inviolabilia.

In hoc conventu simul electus, communibus suffragiis, est Ampl. D. GROTIUS in Canonicum Harlem.; cui postea contulit Ill^mus Vicarius Apost. Archipresbyteratum Kennemariae; cui a Capitulo est congratulatum.

Capitulum ordinarium autumnale
die 6 Octobr. 1671.

Pag 159.

Praesente Illmo Vic. Apostolico, comparuerunt Ampl. admodum RR. LD. BEIJERUS, BLESSIUS, COUSEBAND, GROENHOUT, KEESMAN, VAN DER MIJ, GROTIUS, et invocata Spiritus S. gratia pro more,

1° Post solemnem fidei professionem ac praestitum juramentum, introductus sive installatus est in Capitulo Ampl. D. GROTIUS, qui intra annum debet suscipere gradum requisitum.

2° Electus est plurium suffragiis in Capitularem novum adm. R. D. JOANNES WANDELMAN, Pastor Amstelodamensis.

3° Electus est in Decanum Eccl. Harl. Sapient^mus D. JOSEPHUS COUSEBANT, et a Vic. Apost. confirmatus.

4° Motu proprio resignavit Erud^mus D. BEIJERUS mu-

Rovenius ingesteld, doch die zich later tot het beruchte pseudo-Kapittel van Utrecht opgeworpen en de jammerlijke Jansenistische scheuring bewerkt heeft.

1) Gewijde zilveren medailles, *nummorum* = numismatum.

2) Aldus duidelijk in het handschrift. Ik weet er althans niets anders uit te maken. Denkelijk heeft de schrijver plan gehad, den zin te maken met een „animi sui *grati* testimonium" of iets dergelijks.

nus Secretariatus et Thesaurariatus. Et in locum ejus post nonnullam tergiversationem electus est Ampl. D. GROTIUS, cui proinde lampada trado. [1])

Pag. 160. 5° Designatus BEIERUS poenitentiarius, librorum censor et visitator.

6° Resoluti sunt varii casus pastorales.

7° *Beverwijk*. 8° *Texel*.

Capitulum vernale ordinarium Anno 1672
die 25 Aprilis.

Praesente Illustr. Dno Vicario Apost. comparuerunt Ampl. et admodum Rdi Dni SCHEPPIUS, BEIJERUS, BLESSIUS, COUSEBAND, GROENHOUT, KEESMAN, VANDER MIJ, DE GROOT, WANDELMAN.

Post celebratam missam ab Illustr. Dno pro anima Ampliss. Dni ADAMI PETRI et invocatam Spiritus S. gra- Pag. 161. tiam, facta solemni fidei professione et praestito juramento introductus est in Capitulum Rdus Dnus WANDELMAN, Pastor Amstelodamensis. — *Blocker*. — Sopitum etiam est dissidium *Beverwickanorum*. Denique cautum ob imminens bellum Gallicum, ne loquelâ adversariis dent caussam offensionis, sed omnes se modeste et pacifice erga quoslibet exhibeant.

Capitulum autumnale Anno 1673 [1672?], die 4 Octobris.

Convenerunt, absente Illustrissimo Dno, spiritu praesente, Ampliss. et admodum Reverendi Dni CAUSSENBANDIUS, BEIJERUS, BLESSIUS, SCHEPPIUS, GROENHOUT, VANDER MIJE, KEESMAN, DE GROOT, WANDELMAN. Lectae sunt litterae, enz. *Buitenveldert*.

---

1) Waarlijk gelukkig voor den kopiist; het schrift toch van Kanunnik Beijer is niets minder dan een torment voor den lezer.

Capitulum extraordinarium 3 Februarii anno 1673.

Interfuerunt admod. Rdi et Ampliss. Dni COUSSENBANDIUS, BLESSIUS, SCHEPPIUS, GROENHOUT, VANDER MEIJ, DE GROOT, WANDELMAN. Absentibus Dnis BEIJERO et KEESMAN. Horum ille litteras circulares non acceperat, hic ob itineris molestias se excusaverat. Pag. 162.

Actum est de tempore et forma promulgandi Jubilaeum a SS. Patre Clemente X concessum, ad avertenda mala Regno Poloniae a Turcis imminentia. Occasione quâ proposita est quaestio, an per votum vitae monasticae votum dumtaxat professionis, vel etiam quod quis adhuc in saeculo existens spondet de ingrediendo monasterio, intelligendum sit? Resolutio erat affirmans, ac per consequens quod tale vigore Jubilaei in aliud opus pium non possit commutari. — *Zandvoort* en *Wijk aan Zee*. Pag 163

Capitulum ordinarium habitum undecimo Aprilis anni 1673.

Interfuerunt admodum Rdi et Ampliss. Dni COUSSENBANDIUS, SCHEPPIUS, BEIJERUS, GROENHOUT, KEESMAN, VANDER MEIJ, DE GROOT, WANDELMAN.

Celebratis exequiis pro anima Amplissimi viri HENRICI BLESSII, Vicarii Frisiae et Groningae necnon Ommelandiae, totum reliquum temporis consumpsimus in componenda re *Texalica*, enz.

Capitulum ordinarium autumnale 4 Octob. 1673. Pag. 164.

Interfuerunt admodum Rdi et Ampl. Dni COUSSENBANDIUS, SCHEPPIUS, BEIJERUS, GROENHOUT, VANDER MEIJEN, KEESMAN, DE GROOT, WANDELMAN, quando aliqua sunt peracta quae utilitati Ecclesiae videbantur necessaria.

Inter alia id actum, ut BEIERUS ob scandalosam et vitam minus castam Pastoratu suo in *Assendelft* ab Illustr. Castoriensi juste sit privatus, in cujus locum suffectus est Dns VAN CUYL.

Capitulum ordinarium Harlemi loco consueto
3 Aprilis anno 1674.

Interfuerunt admodum Rdi et Ampliss. Dni COUSSEBANDIUS, SCHEPPIUS, [1]) GROENHOUT, VANDER MEIJ, Pag. 165. KEESMAN, DE GROOT, WANDELMAN, quando omnium suffragiis electus est in Capitularem Rdus et Ampl. Dnus THEODORUS VISSCHER, Pastor Purmerendanus et Decanus Hollandiae Borealis.

Buitenveldert. — Demum ex mandato Illustr[mi] quidam Capitularium designati sunt, ut illum Antwerpiae convenirent ac cum illo de rebus Clerum concernentibus tractarent, deprecantes etiam, ut Illustr[ma] Sua Dominatio in officio Vicariatus Apostolici dignaretur perseverare.

Post quorum reditum habitum est Capitulum extraordinarium apud Rdum et Ampl. Dnum GROENHOUT, in aedibus Amp. Dni WANDELMAN, et facta relatione eorum quae cum Illustr[mo] egerant, illa tractavimus quae per Pag. 166. nos fieri Illustr[mus] Dnus decreverat. Adhortati etiam, enz. *Edam. Abcoude.*

Capitulum habitum Anno 1674, 3 Octobris.

Adfuerunt adm. Rdi et Ampl. Dni COUSSEBAND, SCHEPPIUS, GROENHOUT, VANDER MIJ, KEESMAN, DE GROOT, WANDELMAN.

Post invocationem S. Spiritus introductus et installatus

---

1) De naam BEIJERUS is hier eerst geschreven geweest, doch daarna doorgehaald.

est in Capitulum Amp. Dnus VISCHER. Et varia quae videbantur e re communi ordinata. Pag. 167.

Capitulum habitum 3 Aprilis, Anno 1675.

Interfuerunt Illustrissimus et Ampl. Dni Capitulares, nemine absente. Actum est de re *Thessalica*, de Doctoratu Erudit. Domini Praesidis, de *Wilma* et *Alcamada.*

Capitulum autumnale Anno 1675, 4 Octobris.

Adfuerunt omnes Capitulares: sopitae sunt aliquae differentiae inter Pastorem in *Assendelft* et illius subditos. Provisum etiam est Dno SILVIO de annuo reditu.

Capitulum vernale Anno 1676, 24 Aprilis. Pag. 168.

Convocatum est Capitulum *Hussiam* [1]; in quo actum est de validitate matrimonii celebrati dumtaxat coram Magistratu; sed quia Sedes Apostolica nihil de hujusmodi matrimoniis determinare voluerit, cumque de illorum validitate judicandi relicta est libertas: censetur tamen S. Sedes illa permittere, quia desuper interrogata tamquam invalida non rejecit.

Datae sunt etiam tunc temporis litterae Romam, in quibus de zelo, doctrina et fidelitate Illustr[mi] Dni Vic. Apost. testimonium dedimus.

Capitulum autumnale 1676, 4 Octob. Pag. 169.

Convenerunt Amp. Dni Capitulares Harlemum, ibique

---

1) De Vicarius Ap. Neercassel heeft vijf jaren lang in het voormalig Franciskanessen-klooster van de H. Elisabeth te Huissen (toenmaals onder Kleef en tot het Koninkrijk Pruisen behoorend) verblijf gehouden. Zie *Bat. Sacra* P. II, pag. 483 en *Bijdragen*, Dl. II, bl. 9. De Vicarius was blijkens de Acten gewoon de Kapittelvergaderingen te Haarlem bij te wonen. Op 26 April 1676 echter en 4 Mei 1679 riep hij de Kannnniken te Huissen bijeen, verhinderd als hij zal zijn geweest om naar Haarlem te komen.

de necessitate Collegii Hollandici actum, ac eidem provisum.

Capitulum vernale Anno 1677, 4 Maji.

Convocatum est Capitulum *Hussiam;* adfuit tum etiam Eruditissimus Dnus Praeses, cui pro socio datus est Dnus Vander Mere; sed res illa non habuit successum.

Capitulum autumnale Anno 1677, 6 Octobris.

Habitum est Capitulum Harlemi; actum est de matrimonio invitis parentibus inito.

Pag. 170.

Capitulum Paschale.

Adfuerunt Harlemi Ampl. Dni Capitulares 20 Aprilis anno 1678. Varii casus conscientiae sunt propositi et decisi.

Capitulum autumnale Anno 1678, 5 Octobris.

Adfuerunt Harlemi Ampl. Dni Capitulares, quando statutum est, ne ullus institueretur Pastor, nisi praevio examine.

Capitulum vernale Anno 1679.

Habitum est Harlemi Capitulum ordinarium 11 Aprilis.

Anno 1679. Die 7 Octobris habitum est Harlemi Capitulum ordinarium.

A° 1680. Die 30 Aprilis habitum est Harlemi Capitulum ordinarium.

Pag. 171.

A° 1680. Die 4 Octobris habitum est Capitulum ordinarium Harlemi loco ordinario.

A° 1681. Convocatum est Capitulum ordinario tempore feria 3 post octavam Paschae.

A° 1681. Habitum est Capitulum vernale [autumnale] 8 Octobris Harlemi.

A° 1682. Capitulum fuit Harlemi feria 3 post Pascha.

A° 1682. Convocatum est Capitulum 17 Septembris.

1683. Habitum est Capitulum ordinarium Harlemi 26 Aprilis; adfuerunt, omnes excepto Illustrissimo, qui erat in Brabantia. Statutum est, ut qui in Capitulo vernali et autumnali, dum habentur die ordinaria, non adfuerit hora nona, pro mulcta solvat quinque florenos; si vero se absentaverit decem; a qua mulcta excusabit caussa. Pag. 172.

A° 1683. Habitum est Capitulum autumnale Harlemi die 5 Octobris.

A° 1684. Habitum est Capitulum vernale feria 3 post Dominicam in Albis.

A° 1684. Habitum est Capitulum feria 3 post festum S. Bavonis.

A° 1685. Habitum est Capitulum feria 3 post octavam Paschatis. Pag. 173.

Eodem anno. Habitum est autumnale feria 3 post festum S. Bavonis.

A° 1686. Habitum est Capitulum ordinarium feria 3 post Dominicam in Albis.

Eodem anno. Habitum est autumnale feria 3 post festum S. Bavonis.

A° 1687. Habitum est Capitulum feria 3 post Dominicam in Albis.

Eodem anno. Habitum est Capitulum feria 3 post festum S. Bavonis.

A° 1688. Habitum est Capitulum feria 3 post Octavam Paschatis. Pag. 174.

Eodem anno. Habitum est Capitulum feria 3 post festum S. Bavonis.

A° 1689. Habitum est Capitulum feria 3 post Octavam Paschatis.

Eodem anno. Habitum est Capitulum feria 3 post festum S. Bavonis, et unanimiter conclusum est, ut prohi-

beretur Patri Gallo Ordinis Carmelit. binare tamquam res nullatenus necessaria.

Pag. 175. A° 1690. Habitum est Capitulum feria tertia post Octavam Paschatis.

Eodem anno. Habitum est Capitulum feria tertia post festum S. Bavonis.

[Hierachter zijn de bladzijden 175–78 verder onbeschreven gelaten.]

Pag. 179. Anno 1685.

Die vigesima tertia Julii, Pleno Capitulo, suffragiis omnium conclusum est, ut DD. Archipresbyteri (quisque in suo districtu) adeant Catholicos ditiores, sive ecclesiasticos sive saeculares, et ad conferendam eleemosynam, pro ferendis afflicto Collegio D. Pulcheriae suppetiis perhumaniter exhortentur; cui collectae si ad mille ducentos florenos carolinos non pervenerit, promittunt Dni Capitulares se benevole suppleturos, quicquid ad praedictam summam deficerit, idque quatuor annis proxime sequentibus. [Volgen de eigenhandige onderteekeningen.]

J. Eps Castorien: Vic. Apost.
Joseph Cousebant.
G. Schep
Theodorus Groenhout.
David Vander Mije.
J. De Groot.
Joan Wandelman.
Theod. de Visscher.
Bartholomaeus vande Velde.
Justus Modersohn.

[De bladzijden 180 en 181 zijn weder onbeschreven gelaten.]

A° D. 1693, 31 Martii congregatum fuit Capitulum Harlemi in loco ordinario, praesente Illmo D. Archiepiscopo Sebasteno Vicario Apostolico; et electi sunt et installati in Canonicos Eccl. Cath. Harlem. Eximius D. MARTINUS DE SWAEN [1]) S. T. D. in locum seu Canonicatum Ampl. D. CORNELII CATZII, adm. R. D. SIMON COETENBURG, Pastor Purmerendanus S. T. B. F. et adm. R.D. CORNELIUS VAN DER COOGEN, Pastor Egmundanus. Pag. 182.

Eodem die deliberatum est circa negotium D OPMEER, et conclusum communibus votis, eidem D^no^ OPMEER quotannis tribuendos esse quinquaginta ducatones, quamdiu sese honeste, ut probum sacerdotem decet gesserit, sed ea lege ut domicilium *Amstelodami* non retineat; omnes autem judicarunt omnino consultum illi esse ut *Hussiae* figat habitaculum.

Insuper conclusum est, Bibliothecam Ampl^mi^ D. JUSTI MODERSOHN [2]) vendendam esse quamprimum sub directione Ill^mi^ D^ni^ et Ampl. DD. VANDER MEIJE et VANDER MEER, prout illis prudenter fieri oportere videbitur; et si quid aliud rem istam concernit, eorum DD. judicio relinquetur.

Placuit et omnibus, ut usus mobilium quae in domo mortuaria praedicti D. JUSTI MODERSOHN reperta sunt, concederetur R^do^ D^no^ DE GRAEF [3]), successori ejus, ea lege

---

1) *M. de Swaen* was, als pastoor van „den Hoek" te Haarlem, opvolger van *J. de Groot*, die 6 Nov. 1692 overleden was, en *Cornelis Catz* tot voorganger had gehad.

2) Pastoor te Amsterdam op de Brouwersgracht, overleden 8 Jan. 1693. Zie nadere bijzonderheden over hem en zijn testament in het opstel van den Heer Bernard J. M. de Bont: Bijdr. Dl. XV, bl. 218 volg.

3) Deze (Joannes) de Graef was, van het laatst van 1692 tot in 1708 Pastoor der Statie op de Brouwersgracht en als zoodanig huurder van kerk en pastorie: eigendom van het Kapittel. Vandaar die onderhandelingen en contracten met hem, waarvan hier en in volgende Acten. — Zie Bijdr. Deel XV, pag. 222.

ut eadem bona integre vel saltem in aequivalenti conserventur, et ad usum successorum ejusdem oratorii relinquantur, et si qua alia mobilia imposterum accedant, similiter ad usum sacerdotis succedentis destinentur.

Pag. 183. A° D^ni^ 1693 congregatum fuit Capitulum Harlemi in aedibus Ampl. D. COUSEBANT, praesente Illmo D. Archiep. Sebast.; et lecta fuit epistola R.D. SUURHUIZEN, Pastoris in *Lemsterland*, qui petebat a Capitulo subsidium aliquod in structuram domus pastoralis, et conclusum est illi tribuendos esse centum flor. quos illi ministraret Ampl. D. VANDER MEIJE nomine Capituli, qui eosdem nummos recipiet ex primis fructibus ad Capitulum pertinentibus.

Actum est, enz. *Berkenrode.*

Insuper visum fuit D^no^ DE GRAEF nomine Capituli addicere, quod domus Ampl. D. MODERSONII ad ipsius usum elocatus sit, donec functionem sacerdotalem in dicto oratorio exercere perget. Caeterum, si contingat, sive per mortem sive altera occasione, isto munere ipsum defungi, contractus ille conducti et locati eodem tempore cessabit. Addicendum illi similiter esse, quod mobilia illa, quae tempore ipsius ad domum oratorii accedent, ipse secum auferre possit, si forte per infirmitatem aut alia de causa functionem suam desereret, et si tum quibusdam ad usum suum indigere contingat; si vero eodem in loco et munere dies suos finiat, omnia omnino mobilia quae in obitu ejus isthic invenientur, ibidem remanebunt.

A° 1694 tempore verno et autumnale, item A° 1695 tempore vernali loco consueto celebratum est Capitulum praesente Illustr. Sebasteno.

A° 1695, 15 Octobris celebratum fuit Capitulum Harlemi in loco ordinario, praesente Illmo Dno Archiepiscopo Sebasteno, qui proposuit, an non, consentientibus DD. Capitularibus, certa quaedam pars bibliothecae Moedersonianae

sub taxa sibi transferri posset, ea conditione ut Ill^mus Dnus traderet in manus Capituli obligationem summae ex libris istis producendae, sed ita ut reditus dictae summae capitalis ad vitam sibi retineat ad sublevamen onerum, quae ex parte muneris sibi sustinenda sunt. Cui propositioni omnes DD. Capitulares unanimi consensu annuerunt. Pag. 184.

A° 1696, 8 Maji congregatum fuit Capitulum Harlemi loco solito, praesente Illmo D. Archiepiscopo Sebasteno, Vicario Apostolico ubi, enz. *Wormer.*

A° 1696, 9 Octobris congregatum fuit Capitulum Harlemi, loco et hora solitis, non praesente Illmo D. Archiepiscopo Sebasteno Vic. Ap. et Ampl^mo D. SCHEPPIO; et propositum est, an non conveniat, statui hac in dioecesi publicum librorum censorem, sine cujus approbatione nulli libri novi in hac dioecesi spirituales vel Theologici, aut conscientiam concernentes imprimerentur. Et conclusum est convenire. Pag. 185.

Propositum fuit, an non expediat confici catechismum communem pariformiter per totam dioecesim usurpandum, et an eum in finem non foret consultum formare compendium ex Catechismo Romano, tamquam oblocutionibus minus obnoxium?

Item enz. *Haarlem.* – Deliberatum est insuper, an proxima vice non sit rogandus Ill^mus Dnus, ut procedatur ad electionem Decani nostri in locum Ampl^mi D. COUSEBANT piae memoriae.

Praeterea deliberatum est circa conciones Moedersonianas, an non conveniat illas Harlemi conservari in loco communi videlicet „in Angulo" [1]), et si quis ex nobis voluerit aliquibus ex illis uti, relicta sceda, testetur se tales penes se habere et per se restitui debere. Pag. 186.

Insuper, an non urgendus R. D. DE GRAEF, ut sin-

---

1) Men weet, dat hier bedoeld wordt de statie „in den Hoek."

gulis annis computum reddat Ampl^mis DD. VANDER MEIJE et VANDER MEER circa proventus domus et oratorii, quae a Capitulo nostro conducit et eorum utensilium, sive domus sive oratorii, quae loco suo hactenus accesserint, et signet id quod inter Capitulum et ipsum contractum est. Et resolutum est, haec omnia praedicta puncta proxima congregatione Illmo Domino proponenda.

A° 1697, congregatum fuit Capitulum Harlemi loco solito, praesente Illmo Dno Sebasteno, et in illo conclusum est, ut in proximo conventu contractus cum Dno DE GRAEF signetur, quem Ill^mus Dnus hodie exhibuit et DD. Capitulares examinarunt.

Pag. 187. Eodem die electus est in Decanum Dnus DE SWAEN in locum Dni JOSEPHI COUSEBANT piae memoriae, qui et praestitit juramentum.

A° Dni 1697, 1^a Octob. congregatum fuit Capitulum loco et hora ordinaria, absente Illmo D. Archiepiscopo Sebasteno, Vic. Apost. et Ampl. D. VANDER MEIJE; statutum autem est quod ex parte Capituli tribuentur ducenti floreni R° D^o OPMEER meditanti ingressum in Ordinem Augustinianorum . . . . [1]) sed quod istae pecuniae non ante sint conferendae quam tres menses post professionem effluxerunt.

Insuper conclusum est, contractum cum R° D° DE GRAEF tunc non potuisse signari, eo quod abesset Ill^mus Dominus.

Censuerunt autem omnes unanimiter, conciones Modersonianas Harlemi conservandas esse in loco communi, scilicet in angulo, et si quis ex nobis voluerit aliquibus illarum uti, ab eo relinquendam esse schedam, qua testatur, se tales penes se habere et a se restituendas esse.

Pag. 188 A° 1698, 8 Aprilis congregatum fuit Capitulum hora, locoque solitis, praesente Illmo Dno Archiepiscopo Sebasteno

---

1) De regel is zóó slechts met stipjes aangevuld.

Vic. Apost.; et cum quaereretur, an si imposterum festum Annuntiationis B. V. Mariae inciderit intra Dominicam Palmarum et Dom. in Albis, non sit in hac dioecesi Harlemensi transferendum in feriam secundam proxime sequentem dictam Dominicam in Albis, sed ita ut tunc non sit festum in populo, conformiter ad usum dioeceseos Ultrajectensis; et resolutum est: affirmative.

Deinde ad petitionem Domini Bleijenberg, statutum est ut nomine Capituli Ampl^mi DD. Commissarii eidem porrigant actum quo confiteatur Capitulum ab ipso recepisse ea quae ex legato Ampl^mi D. Moderson piae memoriae ad idem Capitulum sunt devoluta.

In consideratione laborum gravium quae ad ornandam et promovendam stationem suam impendit R. D. De Graef, addictum est illi nomine Capituli, si forte prae infirmitate eo redigeretur, ut curam suam deberet deponere, sublevamen ducentorum florenorum; quos annue recipiet, quamdiu in infirmitate et extra curam pastoralem eo nomine erit constitutus. Cujus sublevaminis medietatem subministrandam in se recipit Ill^mus Dominus, Pag. 189. sed totum hoc sub illa conditione, ut praefatus D^nus De Graef subsignet contractum inter Capitulum et ipsum formatum; quem contractum Ampl. DD. vander Meije et vander Meer, tamquam ad hoc specialiter deputati, nomine Capituli quamprimum perficient.

Denique addicta est D^no Opmeer nomine Capituli summa ducentorum florenorum, si relicta hac patria, Ordini se addicat religioso, ita tamen ut quinquaginta floreni ei numerentur simul ac habitum religiosum induerit, post trimestre iterum quinquaginta, semestri elapso rursus quinquaginta, et demum tempore professionis postremi floreni quinquaginta.

A^o 1698, 1° Octob. celebrata fuit congregatio Capituli Harlemensis hora locoque solitis, absente Illmo D. Archiep.

Sebasteno Vic. Apost. et Ampl^{mo} D. VANDER MEIJE, et censuerunt omnes, formandam esse actam qua confiteatur Capitulum, se recepisse a Dno Bleijenberg ea quae ex legato Ampl^{mi} D. MOEDERSON piae memoriae ad idem Capitulum devoluta sunt; istamque actam postea ab omnibus Capitularibus esse subsignandam.

Pag. 190. Wij ondergeschreven als gecommitteerden van het Capittel van Haerlem bekennen bij dezen in die qualiteyd dat de H^{r} Pieter Bleijenberg volkomen ter hand gestelt heeft aen hetselve Capittel al het geene de Eerw. Heer Judocus Modersohn zal^{r} gedagtenisse hem heeft opgelegt aen 't voorschreve Capittel van Haerlem ter hand te stellen, en belovet dienvolgens in die qualiteyt de voorgenoemde H^{r} Bleijenberg voor alle naemaeninge diesaengaende te vreijen en te waeren.

Praelegit in eadem congregatione Ampl. D. VANDER MEER epistolam sibi ab Illmo D^{no} missam in hanc formam:

Op de naestvolgende byeencomste van het Capittel sal ik niet konnen verschijnen, alsoo ik niet als omtrent November weder na Amsterdam keeren sal. Indien ik de gemelde byeenkomst hadde konnen bijwoonen, soo soude ik alle de obligatien raekende de verkogte bibliotheecque van H^{r} Moederson zal^{r} die onder mij beruste overgelevert hebben. Alles wat die saek belangt legt klaer en gereed, soo dat er niet aen ontbreekt dan enkelijk het overleveren. Soo drae als ik wederom in Holland gekomen sal sijn, soo sal ik het behandigen aen wien de Heeren het gelieven sal; en ik wensch dat sy zulx nu besluyten; want ik wil liever alles overgeven dan het langer bewaeren. Het sal geraedsaem sijn, dat alles in een doos

te saemen bewaert worde omdat men er een byzonder boek en rekening van houde.

Audita hac epistola conclusum est obligationes illas, de quibus scribit Ill^{mus} D. deponendas esse in manus Ampl. D. de Swaen, easque simul in Angulo in eadem theca esse reponendas et ibidem conservandas.

Similiter commune omnium votum fuit, ut ad eumdem locum deferantur conciones omnes scriptae ejusdem Rdi Dni Moedersonii, ibidemque perpetuo conserventur juxta resolutionem praecedentem.

A° 1699, 28 Aprilis celebrata est congregatio Capituli, praesente Illmo D. Archiepiscopo Sebasteno V. A. et censuerunt omnes, conciones Ampl^{mi} Dni Moederson de fide, spe et charitate, typis esse mandandas, cujus negotii curam Ampl^{mi} Dni vander Meije et vander Meer simul cum R. D. Prauwels subire parati sunt. Pag. 192.

Ordinatum insuper est, ut Ampl. D. de Swaen recipiat ab Illmo Dno omnes obligationes ortas ex venditione librorum Ampl. Dni Moderson, qui scripto Illmo D^{no} tradendo se illas asseret recepisse, easque in Angulo suo conservandas suscipit.

A° Dni 1699, ... Octobris celebrata est Congregatio Capituli hora locoque solitis, praesente Illmo Dno Archiep. Sebasteno. Et nihil speciale hac in congregatione statutum est.

A° Dni 1700, 20 Aprilis celebrata est Congregatio Capituli, praesente Illmo Dno Vic. Apost., hora locoque solitis. *Spanbroek.*

A° Dni 1700, 8 Junii habita est extraordinaria Congregatio Capituli, hora locoque solitis, praesente Illmo Dno Archiep. Sebasteno, Vicario Apost., a quo exhibitae sunt litterae Bruxellis per Ill^{mum} D. Internuntium Joannem Bapt. Bussium. Abbatem S. Salvatoris ad Dominos Pag. 193.

de Capitulo Harlemensi, quibus benignissime respondet ad illas quas ante idem Capitulum ad eum dederat, offertque sua officia Illmo Dno Vicario Apostolico in curia Romana, quo benigna, uti scribit, SSmi Domini Nostri et Eminentissimorum Patrum invitatione evocatus erat. [1])

De Apostolische Vicaris Codde, die naar Rome ontboden was om zich te verantwoorden, en daar schromelijk tegenopzag, had zich met Josephus Catz van Utrecht en zijn neef Martinus de Swaen tot den Internuntius begeven en daar allerlei uitvluchten in het midden gebracht om van die reis verschoond te blijven. Het mocht echter niet baten. Aan de oproeping moest voldaan worden. Quesnel zelf raadde hem aan te gehoorzamen; en nu schreef de Swaen namens het Kapittel een brief aan den Internuntius, met verzoek om diens voorspraak en aanbeveling van Codde. Het was op dien brief dat de Internuntius het vriendelijk antwoord gaf, hetwelk in deze Kapittelvergadering werd overgelegd.

Deinde electus est in locum Ampl^mi Dni Couseband, piae memoriae, adm. R. D. Franciscus Groenhout, Pastor int Kalf.

Similiter Illmo Dno Vicario Apost. placuit creare duos provicarios pro dioecesi Harlemensi etc., scilicet Ampl^os DD. Theodorum Groenhout et Martinum De Swaen.

A^o 1700, 12 Aug. congregatum fuit extraordinarium Capitulum, praesente Illmo Dno Archiep. Sebasteno Vic. Apost. et retulit Ampl. Dnus van der Meer, Ampl. Dnum Scheppium viribus deficientibus locum suum in Capitulo nostro resignasse.

Pag. 194. Unde in ejus locum electus est Adm. R. ac Erud.

---

1) Ik dank aan de bereidvaardige welwillendheid van den HoogEerw. Heer Msguore J. F. Vregt de toelichtende noten, die voor het goed begrip van dit allerbelangrijkst gedeelte der Kapittelakten zoo dienstig, ja zelfs onontbeerlijk zijn. Tot grooter gemak voor den lezer worden ze tusschen den tekst ingevoegd.

Dnus JACOBUS 'T ZULL, Pastor Amstelodamensis. Quorum uterque eodem die in Capitulum introductus est, et rite possessionem cepit.

Cum autem Ill^mus^ D. Vicarius Apost. a Sanctissimo Dno Eminentissimisque PP. benigne ad Urbem invitatus, isti itineri pro communi bono Missionis se accingeret, censuerunt omnes DD. unanimiter, eorum esse ut ex parte Missionis onera ac sumptus itineris necessarii, quoad fieri potest, subleventur, atque promisimus omnes, quod ex parte Capituli nostri duo millia florenorum in istum finem sint contribuendi, ad quam summam singuli Dni Capitulares aequalem summam conferent.

Deinde DD. Archipresbyteris commissum est, ut per suum districtum in finem praedictum collectam faciant inter Missionarios de Clero, illos potissimum quos judicabunt ejusmodi oneri nonnihil contribuendo aptiores esse ac promptiores fore.

A° 1700, Octobris 12 celebrata est congregatio Capituli Harlemensis, absentibus Illmo D. Archiepiscopo Sebasteno, Vicario Apostolico et Amplmis DD. DE VISSCHER et FRANCISCO GROENHOUT. Pag. 195.

In ea praelectae et approbatae sunt litterae ad A. D. FRANCISCUM GROENHOUT, qui se Illmo D. Sebasteno in itinere Romano socium adjunxit dirigendae.

Praelectus quoque est libellus supplex enz.: *Spanbroek* en *Wognum.*

A° 1701, 5 Aprilis congregatum fuit Capitulum, absente Illmo D. Archiep. Sebasteno etc., et in locum Ampl. Dni VANDER MEIJE, p. m., cui, simul cum Adm. Dno VANDER MEER, cura commissa erat domus relictae ab Amp. Dno MODERSON et quae ad illam pertinent, in eadem cura surrogatus est omnium consensu Adm. D. JACOBUS 'T ZULL S. T. L., et in urbe Amstelodamensi pastor. Pag. 196.

A° 1701, ... Octobris habita est congregatio Capituli Harl. absente Illmo D. Archiep. Sebasteno etc.

A° 1702, 26 Aprilis habita fuit congregatio ordinaria Capituli hora locoque solitis, absentibus Illmo D. Archiep. Seb. et Ampl. Dno THEODORO GROENHOUT. Comparuit Pag. 197. autem ibidem Adm. R. D. N. VAN GELDER, Pastor in *Lambertschagen* en *Abbekerk*, enz. [1])

A° 1702, die 4 Aug. habita fuit congregatio utriusque Capituli Amstelodami in aedibus Adm. R.D COETENBURG; et in ea rursum scriptae sunt litterae ad SS. Pontificem in favorem Ill^mi Dni Sebasteni, unaque concepta est formula quaedam appellationis adversus Ill^mum Dnum Internuntium Bruxellensem, quae et ab omnibus subscripta fuit et missa ad amicum quemdam Bruxellensem, hac tamen lege, ut illam non traderet, nisi periculum immineret alicujus censurae.

Hier worden de *Acta Capituli* onvolledig en eenigszins geheimzinnig; blijkbaar met opzet heeft men veel verzwegen, of slechts ten halve genotuleerd. Om de belangrijkheid echter van de handelingen des Kapittels bij het begin der rampzalige Jansenistische scheuring, willen we hier de leemten in de Acta uit andere geschiedkundige bronnen aanvullen, zooals uit de *Historia Episcopatus Ultrajectini* van Hoynck v. Papendrecht, de geschiedenis van Mozzi, en vooral uit het geschrift van den Provicaris de Cock, waarvan een Afschrift in het Seminarie Warmond berust: *de Missione Bataviae perturbata*, en verder uit andere authentieke bescheiden, in het Bisschoppelijk Archief van Haarlem aanwezig.

Sedert Codde zijn neef en vurigen geestverwant Martinus de Swaen en den niet minder jansenistiesch gezinden Amsterdamschen

---

1) Men zie verder Deel II, bl. 149. Dáár is echter door vergissing onvermeld gebleven wat hier nu eene plaats vindt. Men leze daarom achter „sopiri posse": Porro intentio ejus erat se conferre vel *Embricam* vel in *Heussen*, et ibidem apud honestos sacerdotes commorari aliquamdiu, ac ita se gerere ut ab iis probae vitae testimonium obtinere mereatur: quo facto Ampl^mi DD. ipsi addixerunt suam apud Illmum Dnum commendationem, ut ad alterius cujusdam loci ministerium promoveatur.

pastoor 't Zul in het Kapittel had weten in te werken, geraakte het geheel in het Jansenistisch vaarwater verzeild, en vereenigde het zich een tijd lang met de Utrechtsche scheurmakers in hun verzet tegen den H. Stoel.

Den 7 Mei 1702 was Codde van zijn Vicarisschap gesuspendeerd, en bij Pauselijke Breve van 13 Mei daaraanvolgende werd Theodorus de Cock tot Provicaris aangesteld met alle volmachten van een Apostolischen Vicaris. Dit werd (waarschijnlijk door den Internuntius) aan van Heussen, die door Codde tot Provicaris van Utrecht was aangesteld, medegedeeld, met verzoek het aan zijne „Socii" kenbaar te maken. Daarop kwam het Kapittel van Haarlem met die van Utrecht op 2 Juli te Amsterdam bijeen om te beraadslagen wat te doen. Eenigen waren van oordeel, dat men de Cock voorloopig moest erkennen; maar anderen kwamen met zulk een heftigheid daartegen op, dat ten slotte algemeen besloten werd Codde te blijven handhaven en de Cock nooit te erkennen. Dit was helaas, het noodlottig begin der scheuring. Van die allerbelangrijkste vergadering vinden we in de Acta met geen enkel woord gerept; misschien deed een gevoel van schaamte hen aarzelen, die daad van ongehoorzaamheid tegen het hoogste Kerkelijk gezag te notuleeren. Ook het zoo even meegedeelde van 4 Aug. is eerst later aan den kant der bladzijde bijgevoegd.

Nu schreven zij een gemeenschappelijken brief naar Rome, waarin ze hunne verbazing over die verandering en de verslagenheid en verwarring die daaruit in de Missie zou ontstaan, te kennen gaven, met dringend verzoek, dat Codde toch in zijn Vicarisschap mocht hersteld worden. Ook schreven ze aan den Internuntius, dat de Paus misleid was en zij alles zouden aanwenden om Codde in zijne eer te herstellen. De aanhangers van Codde te Rome, die de Cock zelfs intrusus durfden noemen, stookten hen nog meer tegen hem op. Op 19 Juni 1702, schreef van Heussen aan den bekenden Fransche Benedictijner Gerberon, toen vurig Jansenist, later bekeerd: „Les deux Chapitres (de leden van den Utrechtschen Vicariaatsraad hadden zich reeds den naam van Kapittel aangematigd) n'ont jusqu'à present reconnu le Sr Cock" – en den 7 Juli schreef hij weder: „Les deux Chapitres „qui ont été assemblés depuis pour la seconde fois" (ook van die tweede Vergadering vernemen we in de Acta niets) „demeurent

„toujours étroitement unis dans la cause de M. de Sébaste." – De Internuntius schreef hun den 21 Juni een vriendelijken brief om hen tot erkenning van de Cock te bewegen. Toen dit niet hielp, vermaande hij hen ernstig en eindelijk gaf hij hun een streng bevel van zich aan de beschikking van den H. Stoel te onderwerpen. Van Heussen schreef daarover weder aan Gerberon op 4 Augustus: „Le Patron (hiermede bedoelt hij den Internuntius) nous enjoint toujours de le [de Cock] reconnoitre, même nous ayant y admonesté pour la troisième fois, ce qui nous fait craindre une suspension, pour laquelle prévenir, nous avons interjetté appel du Patron au Pape, mais nous avons seulement envoyé l'acte en Brabant pour le faire insinuer d'abord, qu'on en aura le vent. Vous nous avertirez si vous en decouvriez quelque chose." Wat van H. daar schreef vinden we ook op dien datum hierboven genotuleerd. In dat appel durfden ze, – zooals de Cock in zijn aangehaald werk schrijft, – als doel van hun appel aan te geven: „ut de universo isto negotio eorum constans mens ac firma voluntas Sanctitate Suae innotescat." Op 26 September en 3 October schreven ze opnieuw aan den Paus; altijd maar opdat Codde in zijne waardigheid hersteld mocht worden, of anders aan de Provicarii, door hem aangesteld, het Bestuur over de Missie zou worden opgedragen.

A° 1702, 26 Sept. congregatio Capituli fuit celebrata Harlemi hora locoque solitis, absente Illmo Dno Archiep. Sebasteno. Et ob infirmitatem Ampl. Dni Coetenburg, ac suspenso per Pontificem a Vicariatu praedicto Archiepiscopo Seb. et ab altera parte per Ill^mos Ordines Hollandiae inhibita functione Rdo adm. Dno Cockio, judicatum est, sedem hanc istis in circumstantiis censendam esse vacantem, ita nobiscum sentientibus Clarissimo Viro Bernardo van Espen J. U. Doctore in Academia Lovaniensi, aliisque amicis Theologis ibidem; atque adeo unanime Amplissimorum DD. judicium erat, hoc tempore incumbere Capitulo, officialem seu Vicarium Capituli constituere, conformiter ad Conc. Trid. Sess. 24, Cap. 16.

Pag. 198.

Hinc ergo communibus suffragiis per dioecesim Harlemensem electus ac nominatus est Exim. et Ampl. D. MARTINUS DE SWAEN S. T. D. qui nomine Capituli locis vacantibus de dignis et idoneis presbyteris ac pastoribus provideat, donec aliter Dominis de Capitulo visum fuerit. Una tamen judicatum est consultum esse, ut interea attendatur, quid et quomodo Dni Ultrajectenses circa *Mudensem* parochiam, per mortem R. D. BLANKENBIJL vacantem, sint acturi, et quem successum eorum acta sint habitura; quod si tamen haec praedicta res Ultrajectensium prolixiores moras traheret, et interim in nostra dioecesi contingeret parochiam aliquam vacare, censuerunt omnes rem istam ac dispositionem prudentiae ac directioni ejusdem Dni DE SWAEN esse committendam.

De beruchte van Espen, hun noodlottige raadsman, had hun, in overleg met Quesnel, de rechten van een Kapittel aan de hand gedaan, als middel om zich tegen de beschikkingen van Rome te verzetten: „fortiter insistendum esse juribus Capitulorum et secundum ea generose peragendum." — Hoe zij dien raad opvolgden zien we uit deze Notulen van 26 Sept. 1702. Ofschoon voor de statie Muiden door die van Utrecht al spoedig een pseudopastoor werd aangesteld, met name Schulte, die echter het jaar daarop bekeerd, door den Provicaris de Cock wettig benoemd werd, wilde de Swaen toch niet wachten met de uitoefening van zijn aangematigd Vicarisschap en aarzelde hij niet, namens het Kapittel twee Pastoors te benoemen, te Wormer namelijk en te Duivendrecht. Die van Wormer was de later bekeerde en vurige bestrijder der Jansenisten, de beroemde eerste Aartspriester J. van der Steen. Hij was toen Kapelaan van de Swaen.

Statuerunt insuper omnes unanimiter, Illmo Dno Sebasteno ex fundatione R. adm. Dni PRONKII, quondam Pastoris in Akersloot, in subsidium nomine Capituli designandos quamprimum ac mittendos esse mille florenos. Pag. 199.

Nota, me [1]) subministratis ex proprio meo patrimonio praedictis illis mille florenis, non ex fundatione Adm. R.D. PRONKII sed Adm. R.D. MODERSON litteras rentiales ejusdem valoris mihi assumpsisse, cum illae sub nomine meo notae essent. Et ideo similis obligatio mille florenorum ex fundatione Dni PRONK adjuncta est obligationibus Dni MOEDERSON.

A° 1702, ... Octobris habita est congregatio ordinaria, absente Illmo Dno Archiep. Sebasteno et Romae detento.

A° 1703, 3 Jan. habita est congregatio extraordinaria utriusque Capituli, Harlemi in aedibus R.D. BOOTE, in qua de consensu communi directae sunt litterae ad SS. Pontificem, testes obedientiae nostrae erga Sedem Apostolicam necnon affectus nostri erga Ill^mum^ Sebastenum completissimae.

Pag. 200. A° 1703, 6 Martii habita est congregatio extraordinaria Capituli Harlemensis loco horaque solitis, in qua absente Illmo D. Archiepiscopo, uti supra, tres tantum praeter Decanum comparuerunt Canonici Harlemenses, et duo deputati ex Capitulo Ultrajectensi; fuitque resolutum, ut litterae ad SS. Pontificem dirigerentur per modum appellationis, adversus sententiam quamdam (uti scripserat Internuntius) juribus Capituli non admodum faventem. Reservantur hoc litterae in Archivis.

De heiligschendende aanmatiging van het Kapittel en zijn zoogenaamden Vicaris de Swaen werd door den Internuntius gestrengelijk veroordeeld. Hij verwierp het Kapittel als een „Capitulum *imaginarium*"; en toen de Swaen het als wettig poogde te verdedigen, kreeg hij van den Internuntius tot antwoord eene vermaning, onder bedreiging met de oordeelen Gods, „ut a jurisdictione exercenda abstineret ac quemcumque actum praetensi Capituli

---

1) De Acta Capituli zijn namelijk sedert 31 Maart 1693, van de hand van den Haarlemschen pastoor *Martinus de Swaen*.

nomine exercitum sine mora retractaret." Maar ook uit Rome kwam, in dato 2 December 1702, een schrijven van Kardinaal Paoluzzi, Prefect der Propaganda, aan M. de Swaen „et socios presbyteros", waarin hun de uiterste bevreemding van Z. H. te kennen werd gegeven, dat zij, blijkens hunne brieven, de wettigheid der aanstelling van de Cock tot Provicaris in twijfel durfden trekken. De Paus vorderde nadrukkelijk de erkenning van de Cock dien hij om gewichtige redenen tot Provicaris had aangesteld. Daarop zonden zij den brief, waarvan in de bovenstaande Acta van 3 Januari 1703, vol huichelachtige betuigingen van gehoorzaamheid. Maar men liet het te Rome daar niet bij. Den 3 Februari 1703 werd door de Propaganda „ad plurimos Missionarios" in Holland een schrijven gericht, waarbij, uit naam van den Paus, verklaard werd, dat „omnes provisiones Pastorum, Deservitorum aliorumque destinatorum ad curam animarum et administrationem Sacramentorum factae, etiam pro interim, et sub titulo necessitatis, tam a praeteritis Provicariis, quam ab Archipresbyteris, aut ab assertis assessoribus istorum praetensorum Capitulorum, post suspensionem D. Archiepiscopi Sebasteni ab Apostolico Vicariatu, sint nullae, irritae ac nullius valoris." Verder wordt hun „sub poena excommunicationis ipso facto incurrendae" verboden, „ne ullo modo se ingerant in regimen istarum Missionum." Wie zulk een brief ontving, moest hem aan wien hij kon mededeelen, „ut quilibet sciat supradictam mentem SS. D. N. et securitati conscientiarum provideatur." Codde zelf had den brief ontvangen en deelde hem aan zijne aanhangers mede. Ook de Internuntius, die natuurlijk het Kapittel er van in kennis stelde. Van de Cock vernemen we, dat het Kapittel zelf den 9 Februari van de Propaganda een gelijkluidend schrijven ontving, waarbij zij „Summi Pontificis jussu, intellecto coetum Harlemense jura Capitularia sibi denuo arrogare, eoque temeritatis modo proruppuisse ut presbyteros in stationes deputare praesumeret: definire consultum ducit, Capitulo isti nullam jurisdictionem auctoritatemque inesse, ac una declaravit Capitulum illud esse praetensum, edicitque omnes provisiones pastorum, deservitorum, aliorumve ad curam animarum, istius Capituli nomine factas, per se esse nullas, irritas ac nullius valoris, ac districte jussu S. Pontificis inhibuit sub poena excommunicationis

ne se imposterum ingereret in Missionis regimen." – Tegen deze afdoende uitspraak, die zij – nog al euphemiesch – „juribus Capituli non admodum faventem" noemen, durfden de weerspannigen bij den Paus zelven – appelleeren – zooals we uit de Acta van 6 Maart 1703 hierboven vernemen. Eindelijk vaardigde de Paus zelf eene Breve uit aan alle Katholieken der Vereenigde Provinciën, waarbij Z. H. al het bovenstaande aan alle geloovigen bekend maakt, en dezen tevens tot onderwerping en gehoorzaamheid vermaant. Die Breve van 7 April 1703 is te vinden in de Appendix Monumentorum van de Hist. Eccl. Ultraj. van Hoynck v. Papendrecht. De partij van Utrecht was woedend en vergaderde ter beraadslaging, wat tegen die Breve te doen. Op die vergadering verscheen ook de Swaen; maar hij was de eenige van het Haarlemsch Kapittel. Al de overige Kanunniken bogen gelukkig het hoofd, onthielden zich van dat oogenblik af, van alle uitoefening van jurisdictie, ofschoon ze toch nog een Vicarius Capituli bleven benoemen – genoeg – zij onderwierpen zich aan de laatste uitspraak van den H. Stoel, terwijl die van Utrecht, naar het getuigenis van de Cock in hunne goddelooze hardnekkigheid „statuerunt toto nisu Breve Pontificis subnervare." Van toen af was alle gemeenschap met Utrecht verbroken, en ontstond er een duurzame kloof tusschen de beide zoogenaamde Kapittels, die dat van Haarlem voor de scheuring bewaard heeft.

A° 1703, 2 Octobris, hora locoque solitis celebrata est congregatio Capituli ordinaria, non comparente Illmo D. Sebasteno; et ibidem progressi sumus ad electionem novi Capitularis in locum Ampl. Dni DAVIDIS VANDER MEIJE p. m. et communibus omnium votis surrogatus est Adm. R.D. LAMBERTUS SCHAEP, Pastor in Lisse, ea conditione ut quamprimum gradus in erectione Capituli requisitus suscipiat.

Pag. 201. A° 1704, 9 Aprilis celebrata est congregatio Capituli in qua Illmo D. Sebasteno ob causam non praesente, absente quoque Adm. D. NICOLAO VANDER MEER, solemniter installatus est, praemissa fidei professione, solito

jurejurando, nec non praevia sponsione de suscipiendo quamprimum gradu requisito. R. adm. D. LAMBERTUS SCHAEP.

A° 1704, die 9 Julii habita est congregatio extraordinaria, in qua omnes Canonici fuere praesentes, exceptis DD^{nis} [1]). In eadem deputati fuere ad Ill^{mum} D. Sebastenum Decanus et Senior Capituli. Commissionis ipsorum haec erat summa:

1° proponerent Illmo D. praefato eumque rogarent, an dignetur declarare DD. deputatis, an intendat munus suum imposterum exercere, necne;

2^{e} eidem significarent, sententiam capitularium esse, periculum esse in mora, ac proinde expedire, ut pro conservatione Capituli et Missionis duos tresve quamprimum eligant SS^{mo} D. N^{ro} proponendos, ut ex illis sibi placentem in Vicarium Apostolicum nobis constituat

3° ut ab eodem praesule petant (si nempe respondeat se munus suum posthac non exerciturum), quem vel quos judicet ipse maxime idoneum vel idoneos.

A° 1704, 4 Septembris, in congregatione Capitulari extraordinaria deliberatum est, omnibus DD. Capitularibus praesentibus, annon sit in praesenti rerum statu omnino expediens, ut ex parte Capituli litterae mittantur Romam. Pag. 202

Responsum est affirmative, nempe mittendas esse ad Pontificem vel ad Congregationem de Propaganda.

2° Quaesitum est, an non sit expediens, mittere aliquem ad D. Internuntium Bruxellis, ut a longe proponantur aliqua pacis et concordiae media?

Censuerunt DD. Capitulares, rem hanc nondum esse maturam.

3° Deliberatum est, an non sit expediens, instanter

---

1) Er zijn geen namen genoemd. Wel zijn er enkele letters achter ingevoegd, doch geheel onleesbaar.

rogare aliquem ex episcopis vicinioribus, ut misere afflictae ecclesiae nostrae patrocinio suo apud Sanctitatem Suam velit adjuvare?

Judicatum est similiter, rem hanc maturam non esse.

4° Propositum deinde est, an non sit consultum, per litteras Romam mittendas nominare aliquos ex Capitulo nostro, ac instanter petere, ut Sanctitati Suae placeat, unum ex iis eligere, quem Missioni nostrae praeficiat?

Judicatum est, id consultum esse, et eo fine tres e Capitulo nostro esse nominandos, et nominationem illam Pag. 203. propediem Romam esse mittendam. Nominati autem sunt per vota capitularia Exim. atque Ampl. D. Decanus DE SWAEN, A. D. COETENBURG et D. DE VISSCHER, sub juramento silendi, quinam praecise nominati sint, et quae vel quot vota singuli capitularium habuerint.

5° Protestationem nomine Ill^mi Dni Archiep. Sebast. exhibuit Capitulo nostro Adm. D. DE SWAEN in hanc formam. [1])

Dat protest van Codde, 't welk men in de Acten vergeten heeft in te lasschen, zal, zooals we van de Cock, uit zijn brief van 2 Mei 1706 aan Kardinaal Paoluzzi, vernemen, gericht zijn geweest tegen hunne pogingen en voordracht van kandidaten ter benoeming van een anderen Apostolischen Vicaris. Hij beschouwde dit als eene beleediging hem aangedaan. „Frequenter", zegt de C., „studiose tam scripto quam verbis, quin etiam solemni instrumento Cleri sui primoribus indicavit de sibi facta protestatus injuria, hoc quoque Consilium enervare contendebat, verum" voegt hij er bij „ab amicis instantius flagitatus, pacis ergo concessit, ut alius quispiam muniis Apostolicis, jure suo salvo, fungatur." Ofschoon het Kapittel van Haarlem zich niet tegen 's Pausen beschikking en uitspraak bleef verzetten, had het toch

1) Er is hier wel plaats opengelaten voor een vijftal regels, doch er is niets ingevuld.

de vermetelheid en de aanmatiging om aan den Paus drie leden uit zijn midden ter keuze van een anderen Apostolischen Vicaris voor te dragen. Maar ze werden ter dege op hunne plaats gezet door Kardinaal Paoluzzi, die hun den 4 November 1704 antwoordde, dat Z. H. ook vóór hunnen brief met den rampzaligen toestand der Missie bekend was, waarvan de oorzaak alleen was de ongehoorzaamheid der geestelijken en hun verzet tegen 's Pausen heilzame beschikkingen. „Si invicem mordetis", waarschuwde de Kardinaal met den Apostel, „et comeditis, videte ne ab invicem consumamini." — Overigens moesten zij gerustelijk het bestuur der Missie aan den Paus overlaten, die nooit iets anders had beoogd noch zou beoogen dan wat strekken kon tot glorie van God en het heil der Missie. Ten slotte kregen ze op nieuw de vermaning om zich van alle uitoefening van jurisdictie te onthouden en zich niet meer met de zaken der Missie in te laten. Gelijk schrijven was ook gericht aan die van Utrecht, welke insgelijks kandidaten voor een Apostolischen Vicaris aan den Paus hadden durven voordragen.

Unanimiter quidem hanc protestationem DD. Capitulares admiserunt, sed nonnisi protestando vicissim contra istos terminos: Cleri Harlemensis primores, atque ita nonnisi in qualitate Capitularium Harlemensium.

A° 1704, 16 Septembris in congregatione Capitulari ordinaria omnibus rursum DD. Capitularibus praesentibus, praelectae sunt duae epistolae, altera ad SS^{mum} D. N. Clementem XI, altera ad S. Congregationem de propaganda fide directae, et in quibus tres a Capitulo nostro nominati, in congregatione praecedenti electi, commendabantur tum Sanctitati Suae tum Congregationi jam memoratae.

Eodem die in congregatione pomeridiana praedictae litterae subsignatae fuerunt ab omnibus, exceptis tamen iis qui in illis nominati designabantur. Pag. 204.

2° Declararunt DD. Capitulares, se per litteras suas nequaquam intendere decretum Inquisitionis Rom. ad-

versus Ill. D. Archiep. Sebastenum approbare vel improbare.

3° Liberum utriumque nostrum relicta est facultas, nominatos suis respectivis Magistratibus manifestare, si ad hoc requisitus fuerit.

A° 1705 in Octobri, in congregatione ordinaria scriptae sunt litterae, in quibus significant DD. Capitulares, se gaudere quod SS^mus Dominus ipsis non attribuat ullas doctrinas perniciosas, aut praxin aliquam a communi Ecclesiae disciplina dissidentem.

A° 1705, 2 Decembris habita fuit congregatio Capituli nostri extraordinaria, et communibus omnium suffragiis visum fuit, ut R^mus D. GERARDUS POTKAMP, quem placuit SS^mo D. N. Clementi XI huic missioni nostrae tamquam Vicarium Apostolicum praeficere, a Capitulo nostro in praedicta qualitate quantocius agnoscatur, salvis salvandis, atque eo fine Dni Capitulares ad praedictum R^mum Dnum censuerunt deputandos esse nomine Capituli Ampl^mos DD. MARTINUM DE SWAEN, Capituli nostri Decanum, ac THEODORUM GROENHOUT Seniorem Canonicorum; qui Pag. 205. etiam rogati id ipsum exsequi in se susceperunt, conformiter ad illa quae circa hanc rem in Capitulo nostro eodem die fuerunt ordinata.

Censuerunt etiam DD. Capitulares eligendum esse Capituli nostri Secretarium, prout etiam isti functioni elegerunt D. THEODORUM DE VISSCHER.

Judicarunt etiam serio rogandum esse nomine Capituli R^mum D. ut quamprimum circulari epistola satagat, ut tumultus inter Catholicos exorti sopiantur, pax et concordia inter sacerdotes tam saeculares quam regulares instauretur, et sacerdotibus omnibus sua existimatio misere lacerata restituatur.

Insuper rogandum illum esse, ut per litteras ad Ampl. dioecesis nostrae Archipresbyteros, stantibus hisce tumul-

tibus, atque deinceps in Archipresbyterii functionibus perseverare debere [1])

Ut autem posthac sciatur quae circa R^{mum} D. POTKAMP steterit Illmo D. Sebasteno sententia, addam [2]) haec pauca, nimirum: me ex colloquio cum ipso plus semel habito percepisse, ipsum pacis ergo ac observantiae erga Sedem Apostolicam nihil omnino impedimenti velle ponere, quominus D. GERARDUS POTKAMP munere Vicarii Aplici in hac regione libere ac secure fungatur, sed eodem tempore haud obscure mihi significavit, se paci promovendae sic velle studere, ut tamen innocentiae, honori, dignitati, jurique suo nullum detrimentum afferat.

Ita testor.

Haec quoad substantiam Dominis Capitularibus oretenus exposui. — Martinus De Swaen, Capli Harl. Decanus.

Pag. 206.

Denique oborta quadam contentione inter D. CAVELLIER ab una et curatorem D^{ni} HUGLA p. m. ab altera parte circa domum pastoralem in *Berkenrode*, enz.

A° 1706, 13 Aprilis habita est congregatio ordinaria Capituli, praesentibus omnibus, excepto dumtaxat D° SCHAEP ab infirmitatem domi detento. In ea resolutum, ut litterae ad D. Internuntium conscribantur valedictoriae, in quibus gratiae ei agantur pro susceptis in negotio afflictae ecclesiae laboribus.

A° 1706, die 5 Octob. habita est congregatio Capituli ordinaria, in qua praesentes fuere omnes DD. Capitulares, exceptis DD. DE VISSCHER et COETENBURG, in eaque conclusum est:

1° Rogandum esse Illmo D. Archiep. Sebastenum, ut

---

1) Hier schijnt het woord *statuat*, of een dergelijk, in de pen te zijn gebleven.

2) Het is altijd nog de Haarlemsche pastoor *Martinus de Swaen* die de Acta Capituli schrijft.

tradere dignetur nobis testamentum Ampl. Dni MODERSON p. m. utpote in favorem Capituli nostri conditum.

2° Conclusum est, in futurum dandum esse honorarium duorum solidorum sacerdotibus, qui SS. Missae Sacrificium oblaturi sunt in refrigerium Rev. Dni JACOBI WUYTIERS p. m.

Pag. 207. 3° Censuerunt DD. Capitulares, ut si epistola D. Cardinalis Pauluccii ad D. Decanum et Vicarium Capituli scripta, per adversarios Cleri in lucem edatur, et ipse quoque responsa sua in lucem per prelum ederet.

4° Consenserunt DD. ut res Capituli meliori quo posset modo defenderetur.

5° Voluerunt Dni Capitulares, ut Domini Commissarii monerent Dnum DE GRAEF, de reddendo per ipsum computu eorum quae ex parte Capituli recepit.

6° Propositum est a Dno Decano, an non DD. Capitulares ipsum adhuc agnoscerent uti Vicarium Capituli, idque eum in finem, ut posset, ubi visum ei fuerit, instituere protestationem, casu quo quidquam in jura Capituli quidam molirentur. Cui nullus contradixit.

Na den dood van Potkamp was de Swaen, even als Joseph Catz en van Heussen, weder begonnen jurisdictie uit te oefenen als Vicarius door Potkamp aangesteld. Zij ontvingen daarover een ernstig schrijven van Kardinaal Paoluzzi op 31 Juli 1706, waarin ze namens den Paus herinnerd werden aan het vroeger uitdrukkelijk verbod en nietigverklaring van alle dergelijke uitoefening van jurisdictie. — Mocht Potkamp hen ook al tegen de intentie van den Paus tot Vicarii hebben aangesteld, — met zijn dood was dat toch komen te vervallen. Ten overvloede verklaart de Paus alle volmachten of delegatieën hun verleend voor nul en van geener waarde; en bedreigt hen opnieuw met de excommunicatie „ipso facto incurrenda.” De twee van Utrecht publiceerden een antwoord tegen dien brief van Paoluzzi; de Swaen schijnt ook geantwoord te hebben, maar uit n° 3 der Acta van 5 October

1706 hierboven zou men afleiden, dat hij zijn antwoord niet gepubliceerd had, maar slechts dreigde te publiceeren, indien de brief van Paoluzzi in 't licht verscheen; waarmede ook al de Kanunniken instemden.

Overigens ziet men uit die Acta, dat de Swaen zich zelven aan het Kapittel opdrong als Vicarius Capituli. Opmerkelijk is het, dat, terwijl anders zulk eene benoeming met stemming, en meestal met algemeene stemmen plaats had, — hier slechts gezegd wordt, dat niemand hem tegensprak „cui nullus contradixit." — Waarschijnlijk durfde niemand hem tegenspreken. Hij beheerschte het gansche Kapittel en deed het altijd nog min of meer met de kwade partij heulen. Eerst toen zij door zijn dood, die op 30 Maart 1713 voorviel, van zijne dwingelandij verlost waren, werd het Kapittel volkomen van den jansenistischen zuurdeesem gezuiverd, en is het voortdurend, ofschoon altijd zijne zoogenaamde rechten verdedigende, ondanks alle verleiding, aansporing en bedreigingen zelfs van de Utrechtsche Jansenisten, getrouw aan den H. Stoel en goed Katholiek gebleven.

A° 1707, Maji 24, habita est congregatio Capituli ordinaria, in qua, licet varia agitata et proposita fuere, nihil tamen ob motam magni momenti difficultatem, nihil conclusum est.

A° 1707, 5 Octobris congregatio ordinaria Capituli Pag. 208. celebrata est Harlemi, absentibus DD. SIMONE COETENBURG, et FRANCISCO GROENHOUT; et judicatum est, aequum esse ut instrumentum originale extremae voluntatis Ampl. Dni MODERSONII p. m. quo vir ille Capitulum haeredem librorum suorum instituit, sit et conservetur penes Capitulum praedictum, ac proinde debita cum veneratione rogandum esse Ill^{mum} D. Archiep. Sebast. ut dignetur illud originale tradere Eximio Dno DE SWAEN, Decano nostro, ut inter caetera Capituli archiva reponatur et custodiatur, et simul eidem Archiepiscopo offerendam esse istius originalis instrumentum copiam authenticam.

Censuerunt etiam enz. *Wognum.*

A° 1708, 17 Aprilis congregatio ordinaria Capituli celebrata est Harlemi, loco horaque solitis, omnibus DD. praesentibus; et in illa electus est in Canonicum Harl. Dnus CORNELIUS KRIJS, sub hac expressa conditione, ut intra trimestre gradum requisitum consequatur, nisi ob Pag. 209. rationem legitimam Capitulum, ad hoc ab ipso requisitum, prolongationem aliquam ipsi indulgendam censuerit.

A° 1708, in Octobri, feria tertia post festum S. Bavonis habita est congregatio Capituli ordinaria, praesentibus Ampl. DD. Decano, DE VISSCHER, COETENBURG, FRANCISCO VAN GROENHOUT. Supplicavit in eodem Dnus CORNELIUS KRIJS dilationem aliquam ulteriorem ad suscipiendum gradum Licentiae requisitum; quem asserebat, se quamprimum posset, suscepturum. Post haec de consensu Dominorum, praemissis prius fidei professione, aliisque ceremoniis adhiberi solitis, installatus est, omnibus praesentibus illum amplexantibus et congratulantibus.

Ampl. D. VANDER COOGEN ob legitimum impedimentum, uti scribebat, excusatum se haberi per litteras rogavit, eo quod Capitulari huic congregationi non assisteret.

A° 1709, 16 Aprilis, habita est congregatio Capitularis hora, locoque solitis, absentibus Ampl. DD. SIMONE COETENBURG et FRANCISCO GROENHOUT; ibidemque paribus votis judicatum est, acceptandam esse oblationem Ill^mi D. Archiepiscopi Sebasteni, qua se paratum praebet ad restituendam Capitulo nostro summam quatuor millium florenorum, quae summa producta erat ex venditione librorum Ampl. D. JUSTI MODERSONII, quos praedicto Capitulo idem D. Modersonius legaverat. Rogaveruntque omnes Exim. atque Ampl. Dominum DE SWAEN, Decanum Pag 210. Capituli nostri, ut praefatam summam ab eodem Illmo Dno, nomine Capituli, in parata pecunia recipere dignetur.

A° D. 1709, 8 Octobris, congregatum fuit Capitulum nostrum, loco temporeque solitis, absentibus Ampl. DD.

Simone Coetenburg et Francisco van Groenhout; et isthic actum est denuo de oblatione facta per Illmum D. Archiep. Sebastenum, qua sese praebet paratum ad restituendam Capitulo dictam summam *f* 4000 .... [1]) Et iterum censuerunt insistendum esse, ut praedicta summa in parata pecunia Capitulo nostro numeretur. Verumtamen rogavimus Exim. et Ampl. D. De Swaen, ut hac de re agens cum Illmo praefato, ei rationes exponat oretenus, ob quas nobis visum in hac congregatione fuit, ut in rem istam capitalis summa, Domino pridem exhibita non repetatur.

A° 1710, 29 Aprilis, congregatum fuit Capitulum loco solito, absentibus utroque Ampl. Domino van Groenhout et D. Coetenburg et D. De Visscher, et isthic resolutum, insistendum esse resolutioni immediate supra expositae, circa dictam summam *f* 4000, ab Illmo D. Archiep. oblatam Capitulo nostro.

A° 1710, 7 Octob. ordinaria congregatio Capituli fuit celebrata, hora locoque solitis, absente Ampl. D. Francisco van Groenhout ob pedis incommodum, et censuerunt omnes DD. Capitulares (octo numero) unanimiter, per A. D. de Swaen, Capituli Decanum, denuo insistendum esse apud Ill. D. Archiepiscopum Sebastenum, ut tandem dignetur in manus ejusdem D. Decani tradere Pag. 211. testamentum Dni Modersonii p. m. quod sub ipso hactenus servatur, simul cum aliis instrumentis et chartis omnibus, quae concernunt praedictum Capitulum, et penes ipsum adhuc sunt, confirmiter ad ipsa verba promissionis quae inveniuntur expresse annotata ad annum 1698 in congregatione autumnali. [2])

Item respondendum esse, enz. *Berkenrode.*

---

1) Aldus staan er vier stipjes in het handschrift.
2) Zie boven blz. 120-21.

A° D. 1711. ..... [1]) congregatum fuit Capitulum loco solito, absentibus AA. DD. FRANCISCO GROENHOUT, COETENBURG et DE VISSCHER; in eoque unanimi consensu conclusum, ut ab haerede Ill. Dni Archiep. Sebasteni reciperetur summa florenorum quatuor millium, pro libris ex bibliotheca A. D. JUSTI MODERSZON ab eodem receptis, summamque illam, ubi recepta fuerit, in obligationes ad onus Patriae convertendam esse.

2° Statutum est unanimiter, ut conditiones sub quibus A. D. MODERSZONIUS Capitulum nostrum haeredem bonorum suorum instituit, libro Capituli inscribendas esse [sic]. Sunt autem haec, juxta copiam manu A. D. DAVIDIS VAN DER MEIJE conscriptam.

Copia

Memoria pro venerabili Capitulo Vicariatus Harlemensis pro directione haereditatis, quam ei relinquam ego infrascriptus.

Pag. 212. Dignabitur venerabile Capitulum mox a meo decessu adire haereditatem a me relictam sub nomine sub nomine [sic] D. Petri Blijenberg, sequentibus conditionibus

1° Domus mea semper, quoad fieri poterit, erit ac manebit oratorium pro exercitio Religionis Romanae Catholicae.

2° Rogatur obnixe Venerabile Capitulum, ut ad hunc finem agat diligenter cum Illmo Vicario Apostolico, aut

---

1) De dag is onvermeld gebleven, doch in het boek der Acta Capituli ligt een strook papier, waarop, gewis als notulen die onder de vergadering geschreven zijn, het navolgende aangeteekend staat:

A° 1711, 14 Aprilis congregatum fuit Capitulum enz. et .... conclusum, acceptandam refusionem 4000 flor. ab haeredibus .... summamque illam ubi recepta fuerit in obligationes ad onus patriae convertandam esse.

2° Similiter statutum.... ut conditiones sub quibus A. D. Moderszonius Capitulum haeredem bonorum suorum instituit, libro Capituli nostri scribendas esse [sic].

3° Voluere, ut ex A. D. Van Heussen ediscerem, quo in statu res esset circa D. V. Beeste.

ejus legitimo successore, ut semper oratorio huic praeficiat idoneum pastorem, ita ut decedenti uni statim succedat alius idoneus.

3° Ab hac successione in perpetuum volo exclusum D. Matthiam Oosterlingh, qui in muneris mei nuper adscitus consortium, post quatuor mensium spatium, coram Ill. Vic. Aplico professus est oratorii hujus oneri imparem se esse, adeoque petiit a me, ut ipsum dicto onere levarem et pactum secum initum rescinderem; quod et factum est, praesente eodem Vic. Aplico.

4° Debebit Venerabile Capitulum, pastore designato, quemque Domini Capitulares, suffragantibus ad minus duabus tertiis Capituli partibus, judicaverint idoneum, domum sive oratorium elocare pretio annuo, quod pro temporis ratione justum videbitur.

5° Pretium dictae elocationis a Ven. Capitulo impendetur, suffragantibus ad minus suffragantibus [sic] duabus tertiis Capituli, partibus ad usus pios, sive pro communi bono nostrae Missionis, sive etiam ad subsidia particularia missionariorum, prout Dominis Capitularibus videbitur. Pag. 213.

6° Quod si temporum ac rerum vicissitudine domus non posset esse oratorium, vel servire exercitio Religionis Romano-Catholicae: poterit Venerabile Capitulum eam deputare usibus [1]) et pretium inde proveniens impendere ad usus pios, ut supra dictum est, art. praecedenti.

7° Quod articulo quinto dictum est restrictum volo in favorem Ill^mi D. Petri Archiep. Sebasteni, cui, ad sublevationem onerum Missionis quo gravatur, quamdiu Vicarii Aplici munere fungetur, lego unam tertiam partem fructuum ex oratorii elocatione annue provenientium. Haec autem exceptio pertinet ad solum atque unicum D. Petrum Archiep. Sebastenum, exclusis omnibus ejusdem successoribus, qui nullam pro se ex hac indulgentia poterunt

---

1) Hier schijnt het woord *profanis* of *aliis*, of iets dergelijks in de pen gebleven te zijn.

trahere consectarium aut exemplum, ita ut defuncto Sebasteno, ad Venerabile Capitulum redire debeat plenissima fructuum oratorii dispositio, juxta tenorem art^li 5.

Quae hisce septem articulis complexus sum et propria manu descripsi, tamquam ultima voluntatis meae decreta, secundum testamenti mei a Notario scripti clausulam, rata et firma esse volo. Justus Moderson, hac die vigesima secunda Decembris anno Domini 1692.

Sequitur epistola Ampl. D. Davidis Vander Meije J. U. L. Canonici Harlemensis, p. m. ad Ill. D. Archiep. Seb. data 11 Jan. 1693.

Ill^me ac R^me D^ne.

Het haestigh overleyden van Amp. Moderson hebbe Pag. 214. door H^r 't Zul UH. doen verwittigen, alsoo ik toen gecleet zijnde aen de altaer gingh, 't is mij leet, dat niet ontfangen heeft.

Ik zende UH. copie van het renversael van D'Heer Pieter Bleijenberg, en de copije van zijn uyterste wille, voor zoo veel tot nog toe ons bekent is; 't zal my zeer aengenaem zijn UH. hier te sien, en verders omtrent het sterfhuis te schikken naer UH. ordre. Verblyve met alle opregte eerbiedigheyd

Ill^me D^ne

Amsterdam 11 Jan. 1693. UH^s
Met haest onderdaeningsten Dienaer
myn groetenisse aen D. Vander Mije.
Amp. Catzius.

Deze brief met de bovenstaende copije berust in de doos van het Capittel.

A° Domini 1711, feria 3 post festum S. Bavonis, congregatum fuit Capitulum loco solito, absentibus AA. DD. Francisco van Groenhout et Simone Coetenburg, Denuo resolutum est, ut ab haerede Ill. D. Archiep.

Sebasteni recipiatur summa florenorum quatuor millium florenorum ex bibliotheca A. D. Moderson ab eodem receptis [sic], summamque illam, ubi recepta fuerit, in obligationes ad onus patriae convertendam esse.

A° D^ni^ 1712, feria 3 post Dom. in Albis congregatum est Capitulum loco solito, absentibus prae infirmitate corporali AA. DD. THEOD. DE VISSCHER, SIMONE COETENBURG, FRANCISCO VAN GROENHOUT, et aliam ob rationem D^no^ VANDER COOGEN, et in eodem unanimiter acceptatum est legatum Ill. D. nuper Archiep. Seb. consistens in tribus obligationibus una ad onus R^di^ D. Pag. 215.

[De schrijver heeft zijn verslag niet voltooid. De oorzaak daarvan is gewis het overlijden geweest van Pastoor de Swaen. [1]) Na tusschenruimte van eene halve bladzijde, worden de Acta vervolgd].

Anno Dni 1713, die 6 Aprilis, convocante Amplissimo D° THEODORO VAN GROENHOUT, Seniore, post mortem Ex^ii^ et Amplissimi D^i^ DE SWAEN, congregatio fuit extraordinaria, in qua in Vicarium Capituli omnium praesentium votis electus est R. ac Amplissimus D. THEODORUS DE VISSCHER. [2])

[Een zestal regels is opengelaten, waarna de Acta doorgaan op de volgende bladzijde].

Anno Dni 1713, 26 Aprilis Amplissimus D. THEODORUS GROENHOUT, mortuo Eximio D. DE SWAEN, tamquam Senior convocavit Capitulum Harlemi in aedibus Pag. 216.

---

1) Hij stierf 30 Maart 1713.

2) Men ziet uit deze onzinnige benoeming van een nieuwen *Vicarius Capituli*, dat het Kapittel ook toen nog niet geheel zuiver was. Immers wat moest zulk een Vicarius beteekenen, nadat de Paus hun zoo nadrukkelijk alle jurisdictie ontnomen en alle inmenging in het bestuur der Missie zoo strengelijk verboden had?

consuetis, et processum est ad electionem duorum Capitularium et per pluralitatem votorum electi sunt Adm. R. D. STEPHANUS VAN DER WERVE, pastor Harlemi et Adm. R. D. NICOLAUS VAN SWEERINGEN, pastor in Purmerend, qui monebuntur, ut intra annum gradum Licentiae suscipiant.

Censuerunt etiam, Archiva, chartas et bona Capituli, quae ordinarie in Angulo Harlemensi conservari consueverunt, tradantur Ampl^nis^ DD. GROENHOUT et VAN DE WERVE, qui illa consignata sub sua cura prospicient et conservabunt pro interim, donec aliud quia statuatur.

Anno Dni 1713, 3 Octobris habitum est Capitulum autumnale Harlemi in Angulo, praesentibus Ampl. DD. omnibus, excepto Ampl. D^no^ FRANCISCO VAN GROENHOUT, deputati sunt unanimiter Ampl^mi^ DD. THEODORUS VAN GROENHOUT et THEODORUS DE VISSCHER, ut ex manu haeredis Exim. D. DE SWAEN p. m. accipiant omnia bona et chartas, praefatum Capitulum ullo modo concernentia. Item Mr Jacobus Locq, Executor testamenti Illustrissimi D. Archiepiscopi Sebasteni p. m. solvit Capitulo *f* 3000 florenorum, in plenariam solutionem debiti *f* 4000 flo. quae praefatus Illustr. D. Capitulo debebat. Alios vero *f* 1000 florenos jam antea solverat Ex^o^ D^o^ DE SWAEN, 17 Maji 1712.

Pag. 217. Introductus est Ampl. D. NICOLAUS VAN SWEERINGEN, ultima congregatione in commembrum nostrum electus, in locum defuncti Ampl^i^ D. SIMONIS VAN COETENBURG p. m. Quia vero D^s^ STEPHANUS VAN DER WERVE eadem congregatione electus, electionem de se factam declinavit: in locum Eximii D^i^ DE SWAEN noviter electus est D^o^ JOANNES VAN DEN STEEN, pastor in Wormer.

[Een halve bladzijde onbeschreven].

Capitulum ordinarium vernum 15 Maji 1714 habitum. Pag. 218.

Noortwijci in aedibus Amp. D. THEODORI VAN GROENHOUT, senioris Canonici ac Vicedecani, absentibus Ampl. DDis NICOLAO VAN DER MEER, FRANCISCO VAN GROENHOUT, imbecilli corpore, et JACOBO 'T ZUL; atque post imploratum divinum auxilium, primum more consueto introductus est in Capitulum nostrum Harlemense Ampl. D. JOANNES VAN DER STEEN, pastor in Wormer.

Deinde ab Ampl. D. Vicedecano propositum, quid agendum de *f* 3000, quae nuperrima nostra congregatione pro Illustr. Sebasteno p. m. solvit Magister Jacobus Locq, Executor praefati Illustr. Unanimiter resolutum est coëmendos esse reditus ad onus statuum patriae.

Die 2 Octob. 1714 habita est congregatio ordinaria Pag. 219. autumnalis Capituli Harlemensis in Angulo, hora consueta; praesentes fuere Amp. Dni omnes in Angulo, dempto solo Amp. Dno FRANCISCO VAN GROENHOUT, ob infirmitatem impedito.

Exhibuit Amp. D. Vicedecanus tres obligationes, ut vocant, ad onus Statuum patriae, singulas de summa florenorum mille, quarum reditus solventur Alkmariae, atque ita ostendit satisfactum esse resolutioni, in ultima congregatione Capituli captae super pecunia, quam pro Illustr. D. Sebasteno p. m. solvit Magister Jacobus Locq, Executor testamenti praefati Illustr. Dni. Insuper resolutum, ut Amp. D. Vicedecanus scriberet ad Illustr. D. Internuntium Bruxelensem, rogaturus consilium, an non supersit modus, quo afflictae nostrae Ecclesiae Vicarius Apostolicus, hic residens a Sanctitate Sua impetrari queat.

Post habitum Capitulum hoc, Harlemi resolutum, ut singulis Capitularibus fiat distributio quinquaginta florenorum.

1715. Septima Maji habita est congregatio ordinaria Pag. 220.

verna Capituli Harlemensis in Angulo, praesentibus Ampl. Dominus Vicedecano, CORNELIO VAN DER COOGE, NICOLAO VAN SWERINGEN, JOANNE VAN DEN STEEN, absentibus Ampl. DD. VISSCHER ob morbum, NICOLAO VAN DER MEER, JACOBO 'T ZUL, et CORNELIO CREIJTS, licet legitime convocatis. Et electus est in locum defuncti FRANCISCI VAN GROENHOUT plurimorum votis R. D. STEPHANUS VAN DER WERVEN; et electionem acceptavit. Et plurimorum votis resolutum est, ut ejus installatio differatur in proximam Capituli congregationem. Item resolutioni in ultima congregatione habitae satisfactum est, de distribuendis quinquaginta florenis singulis Capitularibus.

Insuper resolutum est pluralitate votorum, ut Capitulum Harlemense mutuo det ad annuum reditum summam quingentorum florenorum, quorum reditus viginti flerenorum solventur a Collegio D. Pulcheriae, per Ampl. D. VAN GROENHOUT ejusdem Collegii Provisorem, qui hujus obligationis scriptum chirographum dedit, qui [sic] in archivis Capituli sub praefati Domini custodia servatur.

Pag. 221. Cum nulla jam effulgeret spes brevi a Sede Apostolica obtinendi novum Vicarium Hollandicae nostrae Missioni, et urgentissima negotia Collegii nostri Pulcheriae flagitarent imo urgererent novam Provisoris electionem praedicti Collegii, in locum jam ab anno defuncti Exim. Dni MARTINI DE SWAEN (quare hic necessitas coëgit me THEODORUM VAN GROENHOUT, alterum post obitum superstitem in vivis, nunc Provisorem eligere, in locum Exim. D. DE SWAEN, novum alterum Provisorem Pulcheriae) hic se habente toto hoc Capitulo, septimo Maji habito 1715, approbante et applaudente, elegi secundum leges Collegii Reverendum D. JOANNEM VAN DEN STEEN, pastorem in Wormer in novum Provisorem, qui et benigne hoc onus acceptavit.

THEODORUS VAN GROENHOUT.

Den 8 October [sic] 1715 in congregatione ordinaria autumnali, praesentibus omnibus Ampl. Dominis, in Canonicum Harlemensem electus est R. D. GERARDUS WYKERSLOOT, pastor Amsterodami op Cattenburg. Pag. 222.

Item introductus est more majorum R. D. STEPHANUS VAN DER WERVEN, pastor in Angulo Harlemi. Confirmata est electio extra-capitulariter ante facta Amp. Dni THEODORI VAN GROENHOUT in Vicarium generalem Capituli Harlemensis. Exhibiti sunt etiam ex fundatione D. JUSTI MOEDERSON reditus *f* 508–3, qui inter Amplissimos Dnos sunt distributi ad intentionem testatoris.

Anno Domini 1716, die 21 Aprilis. Pag. 223.

Amplissimus Dominus NICOLAUS VAN DER MEER, post obitum Ampl. Dni THEODORI VAN GROENHOUT tamquam Senior convocavit Capitulum vernum, et habita est ordinaria congregatio feria tertia post Dominicam in Albis, hora et loco solitis Harlemi, absentibus Amplissimis DD. CORNELIO VAN DER COOGEN et NICOLAO VAN SWERINGEN. Introductus est R. D. GERARDUS WYCKERSLOOT, ultima congregatione electus, atque in locum defuncti Amplissimi D. THEODORI VAN GROENHOUT electus est R. D. JOANNES HEIJMENBERGH, Alckmariae habitans.

Data est etiam commissio Amplissimis DD. JOANNI VAN DEN STEEN et STEPHANO VAN DE WERVE, ut nomine Capituli ab haeredibus Ampl. Dni THEODORI VAN GROENHOUT, piae memoriae, recipiant omnia bona et chartas praefatum Capitulum ullo modo concernentia; praefatique Ampl. DD. rogati ut hanc commissionem reciperent, eam libenter admiserunt.

Rogatus insuper Ampl. D. STEPHANUS VAN DE WERVE, ut praefata bona et chartas sub sua fideli custodia servare dignetur, qui et hoc in se suscepit.

Electus quoque fuit Ampl. D. NICOLAUS VAN DER

Meer in Vicarium generalem Capituli Harlemensis, in locum defuncti Ampl. Dni Theodori van Groenhout, piae memoriae.

Pag 224. Anno Dni 1716, die 6 Octobris, feria 3ia post festum S. Bavonis, more consueto habita est Congregatio autumnalis Capituli Harlemensis Amstelodami, in aedibus Ampl. Dni Gerardi Wijckersloot, absente Ampl. D. Jacobo 't Zul. Introductus est Adm. R. D. Joannes Heijmenbergh, ultima congregatione in membrum Capituli nostri electus.

Commissionem datam Amplis DD. Joanni van den Steen et Stephano van de Werve, recipiendi ab haeredibus Ampl. Dni Theodori van Groenhout p. m. chartas et bona Capitulum Harlemense concernentia, praefati Amplissimi retulerunt se implevisse, ac dictis haeredibus quitantiam dedisse. Verum ob rationes Capitulo probatas, Ampliss. D. van de Werve postmodum omnia illa bona et chartas transtulit Amstelodamum ad manus Ampl. Dni Senioris nostri D. Nicolai van der Meer, sub ejus fideli custodia servanda.

Resolutum etiam est, ut de quingentis florenis, qui supersunt ex summa capitali, ante hac per Ampl. D. Wyckersloot Capitulo soluta, ematur reditus ad onus Statuum patriae, addendo praedictis quingentis florenis quantum sufficit ad coëmendam obligationem (ut vocant) mille florenorum. Curam hoc exequendi in se suscepit Ampl. D. Senior D. Nicolaus van der Meer.

Pag. 225. Anno Domini 1717, die 6ta Aprilis, habita est congregatio verna Capituli Harlemensis in aedibus Ampl. D. Gerardi Wijckersloot Amstelodami, absentibus Ampl. DD. Cornelio van der Coogen et Jacobo 't Zul.

Exhibuit Ampl. D. Senior obligationem, ut vocant, ad onus Statuum patriae mille florenorum a se coëmptam, juxta resolutionem factam in autumno anni praecedentis.

Resolutum est, enz. *Wieringen.*

Facta est per Ampl. D. Seniorem distributio florenorum viginti octo singulis Capituli nostri membris.

Ampl. D. Joannes van den Steen, Provisor Collegii D. Pulcheriae, solvit Capitulo capitale florenorum quingentorum, anno 1715 septima Maji mutuo sumptorum pro Collegio D. Pulcheriae Lovanii per Ampl. D. Theodorum van Groenhout p. m. tunc tem poris Provisorem ejusdem Collegii, una cum florenis quadraginta pro reditu duorum annorum.

Anno Domini 1717, die 5[ta] Octobris habita est congregatio autumnalis Capituli Harlemensis in aedibus Ampl. Dni Gerardi Wijckersloot absente Ampl. Dno Jacobo 't Zul propter infirmitatem. In locum defuncti Ampl. Dni Joannis Heijmenbergh p. m. electus est Rdus adm. D. Cornelius Marquis, pastor Amstelodami. Pag. 226.

Resolutum est omnium votis, eligendum esse Decanum nostri Capituli, et statim votorum pluralitate electus est in Decanum Capituli Ampl. D. Nicolaus van der Meer, Senior noster.

Resolutum etiam, ut pro summa septingentorum florenorum, quam persolvit Ampl. D. van den Steen, Provisor divae Pulcheriae, et pro centum et sex florenis qui restant ex capitali, olim persoluto ab haeredibus Illustrissimi Sebasteni, ematur obligatio, ut vocant, mille florenorum ad onus Statuum patriae, addendo praedicto octingentis et sex florenis quantum sufficit ad coëmendam dictam obligationem. Nota bene. Ex septingentis florenis supra memoratis quingenti soluti sunt in ultima congregatione verna, et ducenti hac congregatione autumnali.

Adhuc resolutum, enz. *Zandvoort.*

Amplissimus D. Senior nosterque Decanus distribuit singulis Capituli membris florenos viginti octo.

Ampl. D. van den Steen, Provisor Collegii divae

Pulcheriae, ad exemplum Ampl. D. GROENHOUT p. m., et ob easdem rationes ipsum moventes, elegit in locum praefati Ampl. D. GROENHOUT, alterum Provisorem, approbante et applaudente toto Capitulo, Ampl. Dnum WIJCKERSLOOT, qui et benigne hoc onus acceptavit.

Pag 227. Anno Domini 1718, die 26 Aprilis habita est ordinaria congregatio verna Capituli Harlemensis Amstelodami, in aedibus Ampl. D. WIJCKERSLOOT, absentibus Ampl. DD. CORNELIO VAN DER COOGEN et JACOBO 'T ZUL. Introductus est in coetum nostrum ultima congregatione electus Ampl. D. CORNELIUS MARQUIS, pastor Amstelodami.

Exhibuit Ampl. D. Decanus obligationem, ut vocant, ad onus Statuum patriae florenorum mille, juxta resolutionem ultimae congregationis coëmptam.

Ampl. D. Decanus distribuit singulis Capitularibus florenos viginti.

Anno Domini 1718, die 4 Octobris, habita est congregatio autumnalis ordinaria in aedibus Amplissimi Dni WIJCKERSLOOT, absente Ampl. D. JACOBO 'T ZUL. In locum Ampl. Dni NICOLAI VAN SWERINGEN, pastoris Purmerendani, piae m., electus est Ampl. D. JOANNES VAN DE VELDE, qui etiam in pastoratum Purmerendanum successerat.

Amplissimus D. Decanus distribuit singulis Capitularibus florenos decem.

Pag. 228. Anno Domini 1719, die 18 Aprilis, habita est congregatio ordinaria verna in aedibus Amplissimi D. GERARDI WIJCKERSLOOT, Amstelodami, absentibus Ampl. DD. CORNELIO VAN DER COOGEN et JACOBO 'T ZUL. Introductus est Ampl. D. JOANNES VANDER VELDE, pastor Purmerendanus, ultima congregatione electus.

In locum Ampl. D. STEPHANI VAN DE WERVE, piae memoriae, electus est Reverendus D. FRANCISCUS CORNELIUS DEROUT, pastor in Begginasio Amstelodami.

Ampl. D. Decanus distribuit singulis Capitularibus florenos decem.

Anno Domini 1719, die 3 Octobris.

Habita est congregatio autumnalis ordinaria in aedibus Ampl. D. GERARDI VAN WIJCKERSLOOT, absente Ampl. D. CORNELIO VAN DER COOGEN, per aegritudinem impedito. Introductus fuit Ampl. D. FRANCISCUS CORNELIUS DEROUT, pastor Begginasii Amstelodami, ultima congregatione electus.

In locum Ampl. D. JACOBI 'T ZUL p. m. electus est Reverend. D. JOANNES RINGERS, pastor Alcmariae.

Ampl. D. Decanus distribuit singulis Capitularibus florenos decem.

Insuper idem Ampl. Decanus exhibuit computum administrationis suae bonorum nostrorum temporalium, quem ex commissione Capituli approbarunt et subsignarunt Ampl. Domini CORNELIUS FRANCISCUS KRIJS et JOANNES VAN DEN STEEN.

Anno Domini 1720, die 9 Aprilis. Pag. 229.

Habita est congregatio ordinaria verna Capituli Harlemensis Amstelodami, in aedibus Ampl. Dni FRANCISCI CORNELII DEROUT in Begginasio. Introductus est Ampl. D. JOANNES RINGERS, pastor Alcmarianus, ultima congregatione electus in Canonicum.

Amplissimus D. Decanus distribuit singulis DD. Capitularibus florenos decem.

Anno Domini 1720, die 8 Octobris.

Habita est congregatio ordinaria autumnalis Capituli Harlemensis Amstelodami, in aedibus Ampl. Dni FRANCISCI CORNELII DEROUT, absente Ampl. Dno CORNELIO MARQUIS, aegritudine impedito. Electus est, in locum Ampl. D. CORNELII KRIJS defuncti, Admodum R. D. THEODORUS DE JAGER, pastor in Velsen.

Ampl. D. Decanus distribuit singulis DD. Capitularibus florenos decem.

Pag. 230. Anno Domini 1721, die 22 Aprilis. Habita est congregatio ordinaria verna Capituli Harlemensis Amstelodami, in aedibus Ampl. Dni FRANCISCI CORNELII DEROUT, absente Ampl. D. CORNELIO VAN DER COOGE. Electus est in locum Ampl. D. CORNELII MARQUIS defuncti, Adm. R.D. FRANCISCUS SCHATTER, pastor in 't Velt.

Ampl. D. Decanus distribuit singulis DD. Capitularibus florenos decem.

Anno Domini 1721, die 7 Octobris, habita est congregatio autumnalis ordinaria Capituli Harlemensis Amstelodami, in aedibus Ampl. D. FRANCISCI CORNELII DEROUT, in Begginasio. Introductus est more consueto Ampl. D. FRANCISCUS SCHATTER, pastor in 't Velt.

Ampl. D. Decanus distribuit singulis DD. Capitularibus florenos decem.

Pag. 231. Anno Domini 1722, die 14 Aprilis, habita est congregatio verna ordinaria Capituli Harlemensis Amstelodami, in aedibus Ampl. D. FRANCISCI CORNELII DEROUT, in Begginasio, absente Ampl. D. JOANNE VAN DE VELDE; et resolutum est a DD. Capitularibus, ut reditus ex domo pastorali Ampl. D. MODERSCHON [sic] proventi et nuperrime a Dno THEODORO DONCKER persoluti, ad summam *f* 1765–20–0 florenorum, exponantur pro majori parte in summam capitalem, juxta intentionem fundatoris.

Ampl. D. Decanus distribuit singulis Dominis Capitularibus florenos decem.

Anno Domini 1722, die 6 Octobris, habita est congregatio ordinaria autumnalis Capituli Harlemensis Amstelodami, in aedibus Ampl. D. FRANCISCI CORNELII DEROUT, praesentibus omnibus Capitularibus.

Exhibuit Ampl. D. Decanus duas obligationes, ut vocant, ad onus Statuum patriae, singulas octingentorum

florenorum, juxta resolutionem ultimae congregationis coëmptas.

Dedit etiam Ampl. D. Decanus ex consensu DD. Capitularium pastori *Wieringano* [1]) Amstelodami decumbenti, summam centum florenorum, iisdemque consentientibus solvit praefatus D. Decanus florenos circiter 50 apothecario pro eodem pastore.

Ampl. D. Decanus distribuit singulis Dominis Capitularibus florenos decem.

In hac congregatione autumnali anni 1722 insuper a Dominis Capitularibus Ampl. Dno VAN DEN STEEN, tamquam Collegii Pulcheriae Provisori, cura demandata est, ut litem adversus D. PETRUM MELIS [2]), ejusdem Collegii Praesidem inchoatam promoveat, qui et in praefata qualitate pro expensis futuris se fide-jussores libenter constituunt. Pag. 232.

Anno Dni 1723, die 6ta Aprilis, habita est congregatio verna ordinaria Capituli Harlemensis Amstelodami, in aedibus Ampl. D. GERARDI VAN WIJCKERSLOOT, praesentibus omnibus Capitularibus.

Resolutum est in hac congregatione, ut Liber Capituli renovetur.

Distribuit Ampl. D. Decanus singulis DD. Capitularibus florenos decem.

[Ingevolge het besluit, in deze vergadering genomen, houdt het tweede deel der Acta Capituli hier op, en zijn de nog overige bladen onbeschreven gelaten. In eene volgende aflevering zal een aanvang worden gemaakt met het afschrijven van het derde en laatste deel.]

J. J. GRAAF, *Pr.*

---

1) Dit is in Deel VII, bl. 197 bij vergissing onvermeld gebleven.
2) Over dit proces leze men Bijdragen Dl. VIII, bl 270 en volg.

JANSENISTISCHE PLAGERIJ IN HET BEGIN DER 18de EEUW.

De zoogenaamde fransche kerk te Amsterdam, die bediend werd door fransche Carmeliten, en onder bescherming stond der fransche consuls, bezit in haar archief een aantal oude in perkament gebonden boeken, als trouw- en doop-boeken, een afleesboek en een boek met verschillende losse aanteekeningen.

In het laatste (een echt klad-boek) heeft père Thierry de Breilly eenige aanteekeningen gemaakt over een plagerij, hem door zijn jansenistischen buurman (Hr. Prime, zooals hij hem noemt), aangedaan.

Van de veelvuldige gevaren en moeijelijkheden, waaraan onze katholieke voorouders en hunne zielzorgers onophoudelijk blootstonden, waren wel die van de „valsche broeders" het smartelijkst te verdragen.

Een enkel woord was hier en daar na herhaalde pogingen met geen mogelijkheid te ontcijferen. Het schaadt evenwel aan den zin en het verhaal volstrekt niet.

Le 26 Fevrier 1722, Mr. Fromenteau vint me dire, que le sécrétair de m. le grand officier luy avait dit, qu'on devait envoyer 2 bode de la ville pour fermer mon église jusqu' a ce que j'eu comparé devant luy, que le dit secretair avait prié M. le grand officier, de ne pas nous faire cet affront, et qu'il tacherait de l'aterminer a l'amiable; qu'il me démandoit 1000 f. pour mon compagnon que j'ai. [1]) Je dis a mr. Fromenteau, que je ne

1) Tusschen de regels staat geschreven: que moy ne sachant pas la flamand il avoit fait venir Mr. Fromenteau priant luy, dire tout ce que dessus; et qu'il venoit me le dire.

pouvois pas payer cette somme, que mon église étoit trop pauvre. Le dit Fromenteau m'á dit qu'il luy diroit. Le dit Fromenteau luy dit effectivement ce que mr. le sécretair du Fay ayant tout répresenté a mr. le Schoulte, le dit grand-schoult rémit encore 150 fl., et dit, qu'il se contenteroit de 450 fl., mois qu'il n'en rémettroit pas un double; et qu'il vouloit avoir la ditte somme dans l'espace de 2 jours, faute de quoy mon église seroit fermée. Cette réponse du gd-officier a mr. le sécretair est dans une lettre écrite en flamand a mr. Fromenteau; elle est icy jointe.

Le soir 28 février j'allay avec mon compagnon voir mr. Dufay sécretair. Je luy demanday, quel sujet de plainte mr. le Schoulte avoit de nous. Il me dit que c'etoit la jalousie de nos confrères, et qu'ils veulent absolument qu'on aille a mr. Stenoven [1]) de Leyde avoir ses permissions, ce qui fait toute la peine qu'on nous fait; qu'il avoit eu bien de la peine a apaiser l'esprit de mr. le Schoulte mais qu'il ne le rélacheroit pas d'un double sur la somme de 450 fl.

A cela je luy répresentay: 1° la pauvreté de notre église, qui consiste en 4 ou 5 familles aisés, que le reste étoit des pauvres, des savoyards, dauphinois, qui démeure au frans paten [2]); 2° que s'il falloit absolument payer cette somme, que je luy démandois du temps pour faire cette collecte; 3° qu'au moins je pu aller voir mr. le Schoulte et que peut-être il s'adouceroit; 4° enfin que du moins ou écrivit dans le gros-livre le nom de mon compagnon.

---

1) Deze Stenoven is de bekende Cornelius Steenhoven die zich toen den titel had aangematigd van Vicaris Generaal van Utrecht en Haarlem, en onder dien titel de geestelijken der Hollandsche Missie trachtte te dwingen, hem als hunne kerkelijke overheid te erkennen, waarin hij vaak door de Regeering en de Magistraten gesteund werd. Zooals men weet, werd hij in 1724 de eerste Jansenistische pseudo-bisschop.

2) Het van ouds bekende *Fransche pad*, thans de Willemstraat.

A la 1ère le sécretair me reponds: qu'il n'y avoit pas lieu d'esperer une plu grande diminution; à la 2de que si je n'avois pas la somme comptante, que mr. Fromenteau s'étoit offert à me l'avancer sur l'heure. A la 3me que je pouvais aller, si je voulois, trouver le gd-officier, mais que de vingt fois que j'irois je ne le trouverois pas une, et que c'étoit inutile; A la 4ème; qu'il ne pouvoit écrire mon compagnon, que mr. le grand-officier ne le pouvoit pas, et qu'il n'y avoit pas qu' un bourguemaistre qui pu le faire, et que je devois chercher un ami aupres d'eux.

Je répondi, que je ne pouvois trouver de meilleur ami aupres de mrs les bourguemaistres que luy, et que s'il vouloit s'employer, il obtiendroit infailliblement.

N'ayant donc n'eu pu gagner sur le sécretair le samedy, le sécretair nous dit qu'il failloit que le lundi au plus tard vers ij heures mr. Fromenteau apporta à la maison de ville les 450 fl. qu'on me démandait. Je luy dis que je parleroy mr. Fromenteau ce que j'ay fait. Il ne me restoit plus que le dimanche et le lundi pour travailler.

J'allay le dimanche apres vêpres voir mr. Lebreton avec le père Hilarion. Je devois luy dire en l'abordant: „Monsieur, nous venons à vous comme à notre protecteur, voicy ce qui s'est passé etc." ut supra.

Comparaissant devant le sécretair, je luy dis: „Monsieur qu' avons nous fait de nouveau? en quoy avons nous offensé mr. le gd-officier?" Et il nous repondit: il y a de la jalousie contre vous, certaines gens vous font du tort, et vous ne sauriez croire comme on remue dépuis l'affaire de mr. Stenoven, cette division dans votre réligion vous nuit beaucoup.

R. [respondi?] „Jalousie, monsieur, contre nous, nous n'avons affair qu'à nos François qui consistent en 4 ou 7 familles; les autres sont des Flamands et des Hollan-

dois qui viennent par curiosité ou pour s'entretenir dans le peu de François qu'ils savent; cela ne doit faire de peine à personne."

Enfin mr. l'officier est ainsy disposé: il vouloit d'abord fl. 1000; je l'ay porté a se relacher jusqu'a 600 fl., et puis jusqu'a 450, mais il ne veut pas en rabbatre un double. Nous avons exposé notre pauvreté etc. ut supra; démandé du rétardement ut supra; 3° d'aller saluer mr. le Schoulte etc. ut supra; enfin du moins d'écrire le nom de mon compagnon dans le régistre. A ce dernier il m'a répondu qu'un bourguemaistre seul pouvoit le faire, ut supra etc. — „Monsieur je vous prie de 2 choses: 1° qu'il écrive mon compagnon; nous sommes réçus sur ce pied à Amsterdam d'être deux; 2° je ne disconviens pas de payer quelque chose, soit *f* 100 ou *f* 150, mais *f* 450 c'est trop. Si mr. Lebreton peut obtenir cela de mr. Tripp [1]) je luy auray beaucoup d'obligation. Je devois dire tout cela a mr. Lebreton, mais ayant été chez luy, il me fit dire qu'il n'avoit pas le temps de nous parler ny á l'un ny a l'autre, et qu'il nous feroit dire quand il le pourroit.

Copie d'une lettre écrite le même jour au R. P. Ange [2])
en réponse de la sienne.

Samedy l'apres diné sur les 4 heures j'allay voir le sécretair de mr. le gd-officier. Je luy demanday en quoy nous avious offensé mr. le Schoulte. Il me dit, que nous

---

1) *Trip* was Burgemeester van Amsterdam.

2) Deze R. P. Ange zal waarschijnlijk geweest zijn de Karmeliet de Wacquant, wiens kloosternaam was Angelus a Jesu Maria, huiskapelaan van den Keizerlijken gezant in den Haag, Baron van Heems. Hij was zeer werkzaam in de zaken van de Missie, stond geruimen tijd den Apostolischen Vicaris van Bijleveld in het bestuur der Missie ter zijde (zie Bijdr. Deel I, pag. 195) en had grooten invloed. Daarom zal père de Breilly in deze netelige zaak zijn toevlucht tot hem genomen hebben.

avions des jaloux: mais encore, que nous imputent ils? „que vous avez un compagnon non écrit dans les livres. Je luy dis, que j'avois la permission de mr. Trippe: mais d'...... pas écrite[?] Il nous a dit luymême, que cela n'étoit pas nécessaire. Le sécretair m'a dit: mes honnêts gens, j'ai accommodé votre affair, votre église ne sera pas fermée, mais il faut donner a mr. le Schoulte des gants, et des épingles, et cela dans l'espace de 2 jours, sans quoy vous serez interdits.

La lettre de Votre Rev. est arrivée apres les vèpres. J'ay été avec le père Hilarion chez mr. Lebreton; il m'a fait dire, qu'il ne pouvait me parler. Mais quand pourrois je revenir? — je vous le feray savoir, me fait il dire. Ce qui m'a fait plus de peine c'est qu'ayant dit a mr. le sécretair: du moins que mon compagnon soit écrit dans le livre du grand officier, il dit qu'il ne le pouvoit ny luy ny le Schoult, qu'il n'y avoit qu'un bourguemaistre qui pu conceder cela: employez vos amis aupres de quelqu'un d'eux.

Votre Reverence voit, que je n'ay pu pas employer d'autre que mr. Lebreton. Ayant fait les prémiers pas pour me faire recevoir ce serait le choquer que de ne pas s'addresser a luy pour le faire agréer tout-à-fait. J'espère que votre Rev^{ce} luy verra encore pour luy faire connaitre le besoin que nous avons de son sécours, pour nous mettre a couvert des vexations, qu'on me fera continuellement a ce sujet car c'est á cette fin qu'on forme tant de difficultés pour l'inscrire. Votre Rev^{ce} même y est interessée puisque c'est elle qui a fait agréer le dit père pour mon compagnon en se servant de mr. Lebreton. Je suis tr. Rev. père

Vot. tres humble serviteur
TH. DE BREILLY.

D'Amsterdam ce 1er Mars.

Origine de la peine qu'on nous fait en Mars 1722.

Nous avons dans notre voisinage une église. Jusqu'à la mort de Mr. Vandenbergen, qui est arrivée le mois dernier de février 1722, nous avons été tranquils; mais depuis sa mort on a mis à sa place un Janseniste nommé mr. Prime, chapelain cy devant de mr. Crijs. Comme Janseniste plusieurs personnes de sa paroisse cy devant l'ont quitté pour venir a moy, scl. mr. v. de Zee, m^lle^ Crocselle, m^lle^ Gorse; et mr. v. Lingerberg n'y va plus du tout. Cela luy a fait de la peine, et pour se venger il me fait inquiéter par les magistrats. C'est ce qu'il faut entendre par ce mot que mr. le sécretair du Schoulte nous a dit, qu'il y avoit de jalousie contre nous, que nos divisions nous nuisoient, surtout dépuis l'affair de mr. Stenoven.

N.B. Gens qui m'ont deservis dans cet affair: 1° mr. Prime ou Crijs; 2° mr. Overoude et sa fiancée à cause de la correspondance ou je suis avec mr. Vanlingenberg, qui a promis qu'il n'iroit plus à cette église ou vont le dit seigneur et ditte fiancée; 3° mr. from...... [1]) qui aura peut-être dit, que nous étions riches, que nous feinions les pauvres, et que pour obvier à cela il s'offroit à avancer la somme qu'on nous démandoit (scl. de 450 fl.) et qu'il a fait; car s'il ne l'avoit avancé et promis de donner en 2 jours, du moins m'auroit on donner le temps de la chercer et sous ce pretexte d'agir auprês des amis pour dissiper l'orage. [2])

P. A. van den Bosch, *Rector.*

---

1) De naam van Fromenteau is door den schrijver zelf op deze wijze afgekort.

2) De eenigzins voorbarige vriend Fromenteau schijnt wijnkooper te zijn geweest. Tusschen ernstige gebeurtenissen in staat in het boek, slechts door een paar streepen afgescheiden: le 8me may 1722 j'ay envoyé a Utrecht à Md^lle^ Bauduyn 70 bouteilles de vin bourgogne, fourni par mr. Fromenteau; il les fait payer 18 la bouteille [18 stuivers] Les 70 font fl. 63; pour les frais du scel et du l'indrage et du batteau 2 fl. total 65 fl.

MEDEDEELINGEN.

In de X[de], dezer dagen verschenen, aflevering van de *Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van Geschiedenis en Kunst* [voorhanden in het Bisschoppelijk Museum], wordt een zeer belangrijk opstel gevonden, een zestigtal bladzijden groot, over het **Klooster van Sinte Agatha met het Prinsenhof te Delft.** Wij meenen onzen lezers geen ondienst te doen door de mededeeling van den „Inhoud", gelijk die door den schrijver zelven even zakelijk als beknopt aan zijn opstel is toegevoegd.

I. *De gebouwen in hun tegenwoordigen toestand.*

Ligging der gebouwen (Kazerne en Prinsenhof). — Historische zaal en portaal. — Voormalig Charitaathuis. — De Fransche kerk.

II. *De gebouwen als bezitting van het St. Agatha-convent.*

Bronnen. — De stichting. — Vestiging op het tegenwoordig terrein. — Insluiting der zusters. — Het convent geëximeerd. — Aantal zusters. — Kleeding der nonnen. — Kapel en altaren. — Aanzienlijke zusters en beroemdste priors. — Rijkdom van het gesticht. — De schilder Heemskerck. — Schilderstuk van Erasmus. — Logement en Refectorium. — Inrichting der kapel. — Woning van den prior. — Eigendom der gebouwen en kloostergoederen na de omwenteling.

III. *De gebouwen ten tijde van Prins Willem I.*

Vestiging van den Prins. — De Prins en Musius. — Vertrekken door den Prins bewoond. — De kloosterkerk wordt hofkapel. — De kapel als schermschool. — Regeeringscolleges in het klooster (de Spinkamer). — Bewaarplaats der landsarchieven. — Vertrek der Regeeringscollegies uit Delft. — De concierge. — Schenking van het S. Aachtenconvent aan den Prins. — Lijfrente voor Prins Frederik Hendrik. — 's Prinsen moord. — Vlucht van den moordenaar.

IV. *De gebouwen na 's Prinsen dood tot op onzen tijd.*

Vertrek van het Vorstelijk hof. — Hooge gasten in het Prinsenhof. — Aanzienlijke bewoners van het voormalige klooster. — De groote zaal in het Prinsenhof. — De schilder Leonard Bramer. — Vergaderingen der Synode. — Concertzaal. — Het gezelschap „de Eendracht" en de „Societeit der oeconomische Tak." — De Fransche kerk na 1586. — Lakenhal. — Saaihal. — Charitaat- en Weduwenhuis. — De Latijnsche school en het Fraterhuis. — De letter Y. — De armenschool. De gebouwen als militair verblijf. — Het Departementaal Bestuur van de Delf.

V. *De restauratie en de opening van de Historische zaal in het Prinsenhof.*

Ellendige toestand. — Groen van Prinsterer in 1850. — Gedichten van den Heer J. C. Perk. — Rapport van den ingenieur Musquetier. — Rede van Baron Sloet tot Oldhuis. — Rede van Minister Thorbecke. — Rede van M[r] J. van Lennep. — Antwoord van Minister van Reenen. — Professor Kist. — Holland op zijn smalst. *) — Rede van den Heer J. J. van Kerkwijk. — Gelden voor de restauratie op de begrooting gebracht. — Overleg met den Minister van Oorlog en het Gemeentebestuur van Delft. — Tentoonstelling op 10 Juli 1884 in de groote zaal. — De restauratie, bepaling van den stijl. — D[r] P. J. F. Vermeulen over Musius. — Antwoord van Minister Heemskerk. — Beschrijving der gerestaureerde zaal. — Tijdelijke opening op het feest van Hugo De Groot. — Opening.

---

*) Het beroemde artikel van Jhr. M[r] Vict. de Stuers in *De Gids*, jaarg. 1873, tegen de verwaarlozing onzer vaderlandsche monumenten van Geschiedenis en Kunst.

NAAMLIJST

VAN

R. C. PRIESTERS TE AMSTERDAM IN BEDIENING EN ALDAAR OVERLEDEN.

(Vervolg van Deel XVII, blz. 94).

Vooraf veroorloven wij ons eene enkele verbetering en bijvoeging. Blz. 89 van Deel XVII staat dat *Sybrandus Sixtius* de *opvolger* was van *Marius*. Men gelieve deze schrijffout te veranderen in „*voorganger*." — Op blz. 82 hebben wij het portret van *Olaeus* opgegeven als geschilderd door *N. Moyaert*. Een belangstellende schreef ons: „zoude het portret, zooals het in de pastorie van S. Catha„rina hangt, wel zoo zeker van Nic. Moyaert zijn?" Wij antwoorden: omdat de gravure van Matham, welke bijna niet afwijkt van de schilderij, aangeeft „N. Moyaart pinx." zoo gaven wij genoemden schilder op als maker van het portret. Bij herhaalde vergelijking echter met de twee schilderijen „*de keuze van een vryer*" en „*Regenten van het* „*Oude Mannenhuis*", welke hier op het Rijksmuseum van dien grooten, doch helaas weinig bekenden meester zich bevinden, moeten wij eerlijk bekennen wel wat te bout ons verklaard te hebben. Zooals men weet was Moyaert „een nabootser van Elsheimer." Rembrandtiek nu is de schilderij van Olaeus volstrekt niet. Als Mr A. D. de Vries Azn., zelfs het portret van *Marius* op 't Begijnhof, dat van de hand van *Moyaert* moet zijn, in *de Gids*, van 1876, 3e deel, blz. 545, noemt „onbeduidend „en zonder uitdrukking", dan durven wij niet langer onze mededeeling handhaven. De uitvoering van *Marius* en *Olaeus* verschillen nog hemelsbreed. In den met veel zorg

bewerkten catalogus der „Historische Tentoonstelling van „Amsterdam 1876" heeft men dan ook den naam van Moyaert niet durven noemen. Waarschijnlijk zal de schilderij een copie zijn naar de gravure, want van overschilderen is hier geen sprake. Wij wenschen voor de Katholieke geschiedenis van Amsterdam dat de origineele schilderij van *Olaeus*, tegelijk met die van *Steven Cracht*, nog eenmaal plaats moge nemen in de rij van opvolgende pastoors, welke de zaal van de pastorie der S. Catharina-statie opluistert.

Blz. 77 van genoemd deel. Men gelieve achter *Leendert Marius* nog te lezen: In de verzameling van het Zeeuwsche Genootschap bevindt zich eene zeldzame gravure van Marins „G (?) Moyaert pinx, C. Gousblom sc. „Fred. de Witt exc." De pastoor van het Begijnhof is: zittende in wit priesterlijk gewaad met een boek in de hand, vóór een altaar. Het onderschrift luidt: „Den eer„waardig Hoochgeleerden Heer Leonardus Marius van der „Goes, Docter en Professor in de godtheyt, overleden te „Amsterdam XVIII October Anno 1652 out synde 64 „jaren." Deze gravure is noch bij Muller of Dela Rue vermeld en bevindt zich in geen der rijke portret-verzamelingen van den „Amstelkring" of van het Bissch. Museum te Haarlem. — Bij de hierboven beschreven gravure bevindt zich een prentje, waarop gegraveerd: Christus met de doornkroon en een glorie van goud; van onder staat gedrukt A. Voet, van achter is met de hand van Marius geschreven:

Maria Jacobi.
Gekroonde hooft
Bedroefde hert
Zyt gy myn troost
En weerd myn smert.
L. Marius 1649. [1])

---

1) Deze bijzonderheden danken wij den WelEd. Heer J. G. Frederiks alhier, uit Mr M. F. Lantsheer en F. Nagtglas, Zeelandia Illustrata. Deel I.

Blz. 80, noot 1. De twijfel omtrent het advokaatschap van *David van der Mye* is uit den weg geruimd. Dank zij de welwillende mededeeling van den heer Rijksarchivaris, kunnen wij melden, dat gevonden wordt in het „Register der advocaten bij het Hof van Holland gead-„mitteerd: H[r] David van der Mye Amstelod. 4 Decb. „1653. Noto. Dat David van der Mye heeft syne brieven „geobtineert van de academie van Leuven, ende alsoo „die maer waren onderteykent by den Bedel, ende maer „eene attestatie scheen te zyn van de promotie, ende „geene brieven van de promotie selfs; hebben de heeren „van den Rade gedifficulteert denselven den eedt als ad-„vocaat af te nemen, meynende dat hij andere brieven „halde inhoudende een paepschen eedt die alhier aen-„stotelick is, dan naderhand gehoort hebbende dat hy „geene andere brieven en hadde ende dat hy noyt zoo-„danigen eedt hadde gedaen als andere brieven wel in-„houden, is goetgevonden dat hy daerop zoude worden „geatmitteert."

Blz. 89 *Wilhelmus de Swart.* In de *Dietsche Warande,* 3[e] jaarg. 1890, blz. 87 komt voor: 12 mei 1678 Rev. Dom. *Wilhelmus de Swarte*, doopgetuige van Anna, dochter van Bernardus Smet en Geertruida Schaap. Hij wordt daar genoemd de neef van vaderszijde.

Amsterdam, Maart 1890. BERNARD J. M. DE BONT,

„ALEWYN. M[r] SYMON, onsse Pastoor begr. den 23 „augusty 1573, noch de groot klock." O.K. Geen kosten zijn voor deze begrafenis uitgetrokken. – Hij werd ook geheeten *„Symon Slecht.*" Hij stichtte in de Oude kerk een kapelletje met een „sierlyk Mariaes beeltje." De geusgezinden maakten op hem een schimpdicht in 1566, en het beeldje moest het bij de beeldstormerij ontgelden.

Weyn Okker, huisvrouw van Jurjan ter Moole door de kerk gaande en dit beeldje in het oog krijgende, begon „uit haat tegen de Roomschen met haer toffel daerop te „smyten." (Domselaar VI, blz. 213). Hij was eerst kapelaan daarna pastoor der Oude kerk. In 1569 wenschte hij het pastooraat neder te leggen „overmits die sobere „profyten, waerop hy hem nyet bequaemelicken draegen „mach", doch de vroedschap wilde hem behouden en schonk hem „een gratuiteit" van dertig gulden, waarvoor hij beloofde, de eerste vijf jaren althans nog niet te zullen heengaan. (ter Gouw, Gesch. v. Amst. V, blz. 165).

„ARIAENS. Heer JAN, begr. den 15 Augusty 1574 „*f* 4–7–" O.K.

„BARTHOLEMEUS. Pastoor M^r, begr. den 28 augusty „1573 *f* 4–7– noch de groot clock *f* 6.–" O.K.

„BELLEFLAM. HENRICUS, in de Calverstraet, in de „kerk 't Boompje. Hooge choor n° 24 *f* 16.– 3 uur lui-„den *f* 10.10. 3 februarij 1778." O.K. Franciscaan. Medewerker in „*'t Boompje*", waartoe hij 23 Aug. 1758 de admissie kreeg van de stedelijke regeering. [1]) (B. XIV, blz. 185).

---

1) Daar wij gebruik maakten van de „*Naamlijst der Roomsche Priesters „te Amsterdam door den stedelijken Raad toegelaten tusschen* 1730 *en* 1794" door *A. v. Lommel, S. J.* (Zie B. XIV, blz. 177), zoo zijn wij genoodzaakt eene bemerking te moeten maken op „*De toelating der Roomsche Priesters „in Amsterdam tusschen* 1730 *en* 1794, *door B. H. Klönne.*" (Zie B. XV, blz. 21). De Zeer Eerw. Schrijver van „*De toelating enz.*" zegt: „dat de „priesters, die eenmaal in de stad waren toegelaten dit voorrecht behielden „zoolang zij er verbleven; zoodat bijv. een kapellaan bij zijne bevordering „tot pastoor zich niet opnieuw bij de Burgemeesters behoefde aan te mel-„den. De toelating geschiedde „tot wederzeggens" toe. Slechts twee uit-„zonderingen komen op deze regel voor: *Basilius Lejeune* en *Henricus „Milius*, die nogmaals het formulier moesten onderteekenen." Voor mijne studie heb ik die authenticke lijst, berustend op het Sted. Archief alhier, moeten naslaan. Ik zocht echter te vergeefs naar die „twee uitzonderingen", want niet alleen *Lejeune* en *Milius*, maar bijna alle priesters, die hetzij van statie veranderden of van kapelaan tot pastoor bevorderd werden, moes-

„Boone. Albertus, op de N. Z. agterburghwal int „stadhuys van Hoorn *f* 8.– voor 't ligt *f* 2.10. 12 novem„ber 1727." N.K. Dominicaan in „*Het stadhuis van Hoorn*" van 1698 tot 1727.

„Boons. Gaspar, *f* 8.– 4 uuren luyden *f* 2.16. 2 „Juny 1762." N.K. – Franciscaan. Geb. te 's Bosch 1707. (A. IX, blz. 63). Medehelper in de statie „*Mozes en Aron*" van 1739 af tot aan zijn dood, welke voorviel 27 Mei 1762. (Arch. genoemde statie). In deze statie hangt zijn op doek geschilderd portret: staande, links, in bruinen [1])

ten wel degelijk opnieuw het formulier ten stadhuize komen onderteekenen. Om slechts te noemen: J. B. Wynans had geteekend 27 Oct. 1730 als kapelaan in „de Posthoorn" en moest opnieuw teekenen 6 Maart 1754 bij zijne bevordering tot pastoor van het Maagdenhuis. — Thimotheus Ewald 22 Aug. 1748 als kapelaan in „'t Duifje" en 14 April 1772 als pastoor van het Begijnhof. — Cornelius van Vliet 9 Aug. 1757 als kapelaan op het Begijnhof, 30 Oct. 1767 als pastoor in „de Papegaai." — H. T. Hekkingh 15 Sept. 1774 als kapelaan in „de Posthoorn", 1 Juli 1785 als pastoor in „de Liefde." — J. B. Schorrenberg 5 Mei 1746 als kapelaan in „de Pool" en 19 Aug. 1762 bij zijne bevordering tot pastoor dier statie. — M. v. Wyngaerden 5 Jan. 1758 en 14 Oct. 1772. — J. Hegeman 26 Novb. 1776 en 8 Feb. 1793. — Theod. Bastian 16 Feb. 1792 en 12 Juni 1792. — H. Beukman, Wilh. Boom, Jos. Maju, H. Grevingh, F. L. Spoor, G. Pyselman, G. Hegeman, J. Francken, T. Broeckaert enz. enz. moesten opnieuw teekenen, ja zelfs J. A. Offerman moest wel driemaal het formulier komen onderteekenen: 28 Juli 1778 als kapelaan in „de Posthoorn", 28 Mei 1782 als pastoor van 't Maagdenhuis en 12 Mei 1789 als pastoor in „het Duifje." Een enkel uitzondering op de regel, dat alle priesters bij verandering of bij bevordering opnieuw hun naam op de lijst *moesten* zetten vindt men bijv. bij J. C. Hoefkens en bij Nicolaus van Rhenen, doch het M.S. van Burgemeester Deutz (zie B. XV, blz. 229) leert ons, dat, al teekenden beide genoemden niet tweemaal het formulier, zij wel degelijk voor Burgemeesteren moesten verschijnen om een *nieuwe* acte van admissie te verkrijgen. De admissie-acte was het gevolg van de onderteekening of zooals bij *Hoefkens* en *v. Rhenen* blijkt, van het doen der belofte in Burgemeesterskamer. Van uitzonderingen in den geest door den ZeerEerw. Schrijver bedoeld is geen sprake.

1) Sommige paters dezer statie, ofschoon den zwarten toog dragend, werden in bruinen toog afgebeeld, waarmede op het bruine habyt gedoeld werd.

toog met pruik, rechterhand op de borst, linkerhand op een boek. De stedelijke admissie als socius kreeg hij eerst 2 Maart 1746. (B. XIV, blz. 181).

„BROERS. JACOBUS, *f* 8.- voor 't ligt *f* 2.10. 26 „february 1737." N.K. Grafnummer G. 111 [1]). Medehelper in de statie „*Mozes en Aron*" van 1722 tot aan zijn dood. Bij zijn overlijden was hij 46 jaar oud, waarvan hij 26 jaar in zijn orde doorbracht. (Arch. genoemde statie). De stedelijke admissie kreeg hij 25 October 1730. (B. XIV, blz. 178).

„COPPELAER. THEODORUS, S. Anth. breestraet in de „Moses en Aronkerk. Noortzyde [2]) n° 49 *f* 8.- 3 uure „luyden *f* 10.10. 27 maart 1776." O.K. Franciscaan. Geb. te Driel (A. IX, blz. 63). Medehelper in de statie „*Mozes* „*en Aron*" van 1746 tot aan zijn dood, 23 Maart 1776. (Arch. genoemde statie). De admissie der stedelijke regeering ontving hij 1 Novb. 1746. (B. XIV, blz. 182).

„DAAZENBERG. Den Eerw. Pater JOANNES, uyt de „Spinhuyssteeg, voor 3 uuren luyden met de groote klok „*f* 18.10. 7 november 1760." O.K. Pater Augustijn in „*de Ster*." Hier wordt bedoeld Joannes Dautzenberg, die 22 Sept. 1746 door de Magistraat toegelaten werd als kapelaan in „*de Ster*." (B. XIV, blz. 182).

„DUYN. JOANNES, pastoor *f* 8.- 17 mei 1753." E.K. Grafmerk OC. Pastoor „*buyten d'Utrechtse poort*." (Zie mijne beschrijving dier statie, thans H. Willibrordus buiten de Vesten, in B. XVII, blz. 42). Komende van Hoorn, ontving hij 5 Jan. 1752 van de stedelijke regeering de toelating „omme en binne dese stad en derselver juris„dictie." (B. XIV, blz. 183).

---

1) In dit graf ligt ook begraven Pater *Joannes Rademaker*.

2) In dit graf liggen ook *Conradus Mettens*, *Joh. Franc. Voornen* en *Petrus Woortman*.

„GHERYTSZ. M[r] JAN, pastoor in Sinte Pieters gasthuys „die 14 in Junyo 1567, begraeven opt rhonde bagynhof „hy heeft ghehat die groot klock *f* 6.–" – De plaats, waar het Sint Pieters-gasthuis gestaan heeft, wordt ons nog herinnerd door de Sint-Pieterspoort, met de sleutels, in de Nes.

„GRASPER. HENRICUS JOSEPHUS, *f* 8.– 3 uuren luy- „den *f* 2.2. 18 feb. 1734." N.K. Grafnummer D. 208. Bekeerd Jansenist. Geboren 1679. Eerst kapelaan bij den Aartspriester v. Wyckersloot in de kerk *„de Pool"*, alwaar hij A° 1722, vol ijver voor de Kerk, zijn eerste preek hield over de gehoorzaamheid aan het wettig kerkelijk gezag verschuldigd, hetgeen de verbittering en ergernis der Jansenisten opwekten, die bij de regeering wisten te bewerken dat hij geschorst werd. (B. III, blz. 223). Hij werd verplaatst naar Bullewijk, van waar hij in 1728 terugkeerde naar Amsterdam. Van 1728 tot aan zijn dood was hij pastoor in de kerk *„de Lely"*, later de statie van S. Catharina. Hij was „Capituli Cath. Harlem. Canonicus" (A. I, blz. 311). Toen de Ap. Vicaris Joannes v. Bijlevelt in 1719 de algemeene invoering van één en denzelfden Kathechismus voor de geheele missie noodzakelijk achtte, vond zulks niet overal medewerking. Pastoor Grasper o. a. wordt beschuldigd van „ongehoorzaamheid, „wijl hij pastoor geworden, nooit den Mechelschen Kathe- „chismus heeft willen gebruiken, zooals hem bevolen was." (B. VI, blz. 347). Bij M. komt zijn portret voor onder n° 6408. – O. aet. 55. In genoemde pastorie hangt zijn portret, op doek geschilderd: en face, met pruik, brevier in rechterhand.

„GLABBAIS. Pater AEGIDIUS DE [1]), van de breestraet „*f* 8 – 31 December 1722." O.K. Franciscaan. Geboren

1) B. V, blz. 111 noemt hem verkeerdelijk *Henricus*.

te Brussel 1647. „Vayer" in de statie *Mozes en Aron.* Praefectus Missionis. (B. II, blz. 261). D. „facundus et „vehemens concionator ac zelosus. Hunc Jos. Consebant „prov. apost. Harl., secundum concordata admisit." Met betrekking tot de beschuldiging, ingediend bij den Paus en de Congregatie tot voortplanting des Geloofs, dat hij den Ap. Vicaris niet geheel erkende en dat hij eigenmachtig handelde, leze men zijne *apologie* 13 Febr. 1720 aan den H. Vader, waarin hij in de „eerbiedigste en nobelste „bewoordingen zich verklaart" (de Studiën, 18e jaarg., blz. 478). In de pastorie der statie Mozes en Aron hangt een groot schilderstuk van *Jacob de Wit,* voorstellende: de Glabbais gekroond door zijn Provinciaal bij gelegenheid van zijn Jubilé. Bij M. komt zijn portret voor onder de nummers 1867 en 68. O. 71. Na zijn overlijden werd zijn portret in koper gebracht. Uit het onderschrift leest men, dat hij was „gewesene Vicarius, des Eerwsten P. „Commissaris Generael Secretarius, Guardiaan, Superior „der Missionarissen, Definitor van der Nederduytsche Pro„vincie, Visitator van Saxen en Westphalen, en van de „Missien derselver H. Orde in de Vereenighde Neder„landen daedelijcken Apost Prefect: vierende den 8 De„cember 1717 tot Amsterdam syn Jubilé van vyftigh „jaeren Religieus. Overl. binnen Amsterdam de 26 De„cember 1722 in den ouderdom van 71 jaaren, van zijn „professie 53, zijn priesterschap 47 en 't vierde van zijn „Jubiljé." 35 jaar [1]) lang bediende hij de statie Mozes en Aron, „welke hy met allerhande kostelykheden en „cieraden zochte te verryken."

„HALMAN, HENRICUS, komende van de fluweelenburgh„wal *f* 8.– 15 Feb. 1669." O.K. – Geb. te Antwerpen 1632. Zijn vader heette Joannes; zijne moeder Maria

---

1) A. II, blz. 160 stelt zijne komst in Amsterdam te laat.

Coninex. Jezuiet. In 1664 kwam hij te Amsterdam als medehelper van Augustyn van Teylingen. (Studiën, 1[e] jaarg. blz. 111). Hij schijnt bij genoemden Missionaris ingewoond te hebben. Vondel dichtte bij zijn dood: „Lyckdicht op „den eerwaerdigen Vader Henrick Halman, Priester van „Jesus Societeit." Uit die dichtregelen blijkt dat hij „noit „ruste, tot dat de doot zyn' yver bluste." In N. is zijn naam niet ingeschreven.

„Harinck. Heer Cornelis, priester, begr. 17 Augusty „1573 *f* 4.7 betaelt by *Jan Verduyn*, als voocht." O.K. – Onder de regeeringspersonen van Amsterdam treft men in de zestiende eeuw het geslacht „Haring" aan, dat verwant was aan de familie „Oly."

„Huysman. Cornelis, *f* 15.– voor 't ligt *f* 2.10. 2 „uur luyden *f* 1.8 2 augustus 1736." N.K. – Geb. te Amsterdam. Was in 1701 „onderpastoor te Amsterdam" zooals blijkt uit het beruchte smeekschrift ten gunste van Codde. Hij zag, met zooveel anderen, zijn misslag in, want 25 Nov. 1730 verklaart de „bailluw van Esselyker„woude" dat hij „niet is van het gevoelen der sooge„naamde Jansenisten." (B. XIV, blz. 68). Hij was pastoor te Rhijnsaterwoude. Op de „Naamlyst der Roomsche Pries„ters te Amsterdam door den stedelijke Raad toegelaten „tusschen 1730–1794" (B. XIV, blz. 177) komt hij niet voor. Hij had dus waarschijnlijk hier geen pastoreele bediening. Hij was een weldoener van het R. C. Maagdenhuis. (Zie Gesch. R. C. Maagdenhuis, door v. Ryckevorsel, blz. 77).

„Jansen. Bruno, in de Spiegelstraet *f* 8.– 23 novem„ber 1661." E.K. – Waarschijnlijk had hij hier geen pastoreele bediening. In 1658 was hij nog pastoor te *Rijp en Graft*. (B. VII, blz. 174). N. „R.D. Bruno Janssen, „olim pastor in Tessel et Ryp et Gracht. Obyt Amst. „Novb. 1661."

„JANSSEN. MARTINUS, op de cingel by de oude Spie-„gelstraet, 3 uuren geluyt met de groote clock *f* 26.-„23 deeb. 1686." O.K. – Pastoor der statie, gevestigd op „den cingel, het vierde huys van d'oude Spiegelstraet „noortzyde." (B. XIV, blz. 453). N. „Adm. R.D. Mar-„tinus Janssens, obyt pastor Amstelodami, 18 mensis „December 1686." Hij was geboren te Gent en baccalaureus in de theologie. (v. Heussen en v. Rijn, Haarl. Bisd. blz. 193). Van Nov. 1678 tot April 1681 bediende hij het Maagdenhuis. (Zie het register Gesch. Maagdenhuis). Josephus Cousebant noemde hem „een vroom en „welsprekend man." (Historie der Utr. kerke door Hoynck, blz. 53).

„JOSEP. Heer, pastoor der leprosen begr. den 28 Jun-„nius 1573 *f* 4–7–" O.K. – Het Leprozen-Huis had een eigen kapel, welke in 1609 is afgebroken.

„KANNIUS. Meester CLAES, item opte ij^e aprilis ont-„fanghen dat grafgelt; de 18 marcy hyr begraven 1555 „*f* 4–7–" O.K. – Geb. te Amsterdam 1504 en verwant aan het Amsterdamsch geslacht *Kan* of *Can*, dat na de hervorming zoo echt Katholiek is opgetreden. Zijn vader heette Jan, zooals blijkt uit zijn handteekening berustend in het Museum „Amstelkring": „Claes Jansz. Can, prior „van XI dusent maegden binnen Amstelredamme 1543." In zijn jeugd trad hij in dienst bij Erasmus te Basel en was daar belast met het uitschrijven van grieksche werken. (B. IX, blz. 424). Later tot priester gewijd werd hij pastoor der Nieuwe Kerk en Rector van het St. Ursulaconvent te Amsterdam. Daarna pastoor van *St. Geertruid* te Spaarnwoude, alwaar hij overleden is. Zijn lijk werd naar Amsterdam vervoerd, en zooals hierboven vermeld in de Oude Kerk bijgezet. Zijn zeer schoon portret, op paneel geschilderd, berust thans op het Begijnhof van Amsterdam „A° 1534 aet. suae 30."

„Kessel. Benedictus van, op de niewe syts voorburghwal *f* 8.– N.K. 24 Oct. 1661." – Pastoor op het Hoedemakerspad. (Zie mijne beschrijving dier statie B. XVII, blz. 42). N. zegt: „R. ac Consultiss. D. Benedictu „van Kessel J. U. L. Deservitor loco dicti: achter pau „en tuyn, obyt ibid. Octob. 1661." In mijne genoemde beschrijving deelde ik mede dat *van Kessel* in zijne pastorie overleden is. Deze mededeeling blijkt nu onjuist. Vreemd is het dat ook zijn opvolger *Ambr. Plettenberg* „op de „niewe syts Voorburghwal" gestorven is.

„Martens. Gregorius, vryer, zoon van Gregorius „Martens, op d'oude heeregraft *f* 8.– 18 novb. 1693." N.K. – Jezuiet. In „De S. Franc. Xav. kerk of Krijtberg „door H. J. Allard" blz. 61, wordt gezegd dat Pater Martens in zijne statie (de Krijtberg) overleed. Hij schijnt echter overleden te zijn op de Heerengracht bij de Brouwersgracht in het *Refugium* „*de Zonnebloem*." D. „vir „gravis et zelossus, secundum concordata admissus." N. „R. Pr Gregorius Mertens, Soc. Jesu, obyt Amstelodami .... Novb. mission. ibidem 1693."

„Mettens. Conradus, S. Anth. Breestr. in Mozes en „Aron. Noordzyde n° 49 [1]) *f* 8.– 4 uur luiden *f* 14.– 25 „maart 1777." O.K. – Franciscaan in de statie „*Mozes en* „*Aron*." 27 Julij 1745 ontving hij de stedelijke toelating als socius (B. XIV, blz. 181), — even voor zijn dood, welke voorviel 20 Maart 1777, werd hij benoemd tot „Vayer." Hij stierf in den ouderdom van 66 jaar, in het 41^e^ jaar zijner professie. (Arch. Mozes en Aron). In genoemde statie hangt zijn op paneel geschilderd portret: links, linkerhand op de borst, rechterhand schrijvende in een boek waarop: „Passio D^ni^ Nostri Jesu Christi", voor

---

1) Zie de noot onder *Theodorus Coppelaar.*

hem een crucifix, achter een bibliotheek. „B. G. fecit „1763." Volgens zijn bidprentje stierf hij 20 Maart 1777.

„MULDER. JOHANNES, op de breestraet in de kerk „Moyses en Aaron. Noortzy n° 337 *f* 15.– voor 3 uuren „luyden met gr. kl. *f* 10.10 12 october 1770." O.K. – Franciscaan in genoemde statie. Hij werd door de stedelijke Regeering toegelaten als socius 19 Oct. 1759. (B. XIV, blz. 185). Hij stierf den 12 Oct. 1770. (Arch. gen. statie).

„PANCERAS. Mr WILLEM, pater van Sinte Catrynen-„convent begr. int convent de 20 februario 1575 *f* 4–7– „met die groot clock *f* 6.–" O.K. – Wilhelmus Pancratius was begiftigd met een fundatie op het H. Sacramentsaltaar in de Oude Kerk. (B. IX, blz. 134).

„POISSON. d'Eerw. heer ARNOLDUS, komt van de haer-„lemmerdyck, is 2½ uur beluyt met de middelklok *f* 22.10 „25 Juny 1674." O.K. – De statie welke hij bediende, is mij vooralsnog onbekend, de straat waarin hij overleden is doet denken aan het huiskerkje *„het Friesche wapen"*, welke statie in 1687 verplaatst werd naar de Prinsengracht *„de Posthoorn."* N. geeft ook geen licht: „R. D. „Arnoldus Poisson, obyt Amst. 21 Juny 1674."

„POST. den eerwaerden Pater HENRICUS VANDER, van „de S. Anthonius breestraet uyt de Moses en Aaron *f* 8.– „voor 3 ueren luyden met de groote klok *f* 10.10 19 „february 1746." O.K. – Franciscaan. Medehelper in de statie „Mozes en Aron", waar zijn op doek geschilderd portret hangt: in bruinen [1]) toog en met pruik. Ofschoon reeds in 1740 in bediening (Arch. Mozes en Aron) kreeg hij eerst den 18 October 1743 de stedelijke admissie. (B. XIV, blz. 181). Hij stierf in den ouderdom van 36 jaar, in het 14^e zijner professie. (Arch. gen. statie).

---

1) Zie de noot onder *Gaspar Boons*.

„PUTHEM. Pater PETRUS VAN, *f* 8.– voor 't ligt *f* 2.10 „12 Decb. 1738. Grafnummer D. 46." N.K. – Pater Augustijn in *„de Ster.*" Hij kreeg 26 Oct. 1730 de stedelijke admissie als medehelper in genoemde statie. (B. XIV, blz. 178).

„PYSELMAN. GYSBERTUS, op de S. Anthony breedstraet „in de kerk Moses en Aron. Noordzyde n° 250 *f* 8.– 11 „mei 1798." O.K. – Geb. te Utrecht 1735. Franciscaan. „Vayer" in de statie *„Mozes en Aron*" van 1791 tot aan zijn dood, welke voorviel 7 Mei 1798. Hij stierf in den ouderdom van 61 jaar, in het 38e zijner professie. (Arch. gen. statie). De stedelijke admissie als socius ontving hij 31 Dec. 1769, als pastoor 1 November 1791. (B. XIV, blz. 187 en 194). In zijne statie hangt zijn op doek geschilderd portret: in toog en met pruik, linkerhand rustend op een dichtgeslagen boek: *Post fata superstes.* Op zijn bidprentje staat: „Hij heeft in zijn leven het huis „des Heeren onderstut, en den tempel in zijne dagen „versterkt. Hij heeft zorg voor zijn volk gedraagen en „het van het verderf bevryd."

„RADEMAKER. JOANNES, *f* 8.– voor 't ligt *f* 2.10. 1 „Juny 1745. Grafnummer [1]) G. 111." N.K. – Geb. te Amsterdam 4 Aug. 1684. Franciscaan in de statie *„Mozes „en Aron.*" Socius van 1709 tot 1727, daarna „Vayer" in genoemde statie. Hij stierf plotselings ten huize van Jacob de Wit [2]) den 27 Mei in 63 jarigen ouderdom, in het 43e zijner professie. (Arch. Mozes en Aron). In genoemde statie hangt zijn portret, waarschijnlijk gemaakt

1) Zie de noot onder *Jacobus Broers.*

2) „De Rubens van zijn tijd." Geb. te Amsterd. 1695, overl. 12 Nov. 1754. „Hij was zeer ijverig, godvruchtig en liefdadig, hetgeen hem aan„spoorde, om verscheidene kerken der Roomschgezinden, zoo in Amster„dam, als in andere steden, met zijne kunsttafereelen te versieren." (v. Eynden „en v. d. Willigen II, blz. 43). Menig kerk en hofje te Amsterdam bezitten

door Jacob de Wit. Krijtteekening, in bruinen [1]) toog en met pruik. Bij M. komt zijn portret voor onder n° 1362. O. aet. 61 (?).

„SCHEPEN, JOANNES BAPTISTA, Roomsch pastoor. *f* 8.- „8 Sept. 1762. Grafnummer OC. 41." E.K. – Geb. te Amsterdam. In 1726 was hij kapelaan in „*het Duifje*" bij pastoor Cavellier (A. X, blz. 23), daarna pastoor te Heemskerk van 1727–49. In 1749 werd hij pastoor van de statie „*het Duifje*", waartoe hij de stedelijke toelating ontving den 2 Juli 1749. (B. XIV, blz. 183). In de *Missionis Bat. Status* van 1758 (A. VIII, blz. 346) wordt van hem gezegd: „laudabilis vitae sacerdos, et muneri „suo unice intentus nec minime ineptus." Hij overleed 3 Sept. 1762. (Kerk. Nederl. 1850, blz 143). Volgens „Reg. aengegeven goederen de 20e penn subject" (Arch. Amst.) liet hij bij zijn overlijden na: een huis en erve in de eerste Kattenburgerdwarsstraat, oostzijde, wordende geerfd bij het Roomsch Kath. Maagdenhuis à *f* 1900.-

„SCHILMANS. (SCHILLEMANS) PETRUS, priester op cin„gel by de bergstraet *f* 8.- 2½ uur luyden *f* 1.15 28 „novb. 1704." N.K. – Dominicaan in de statie „*het Torentje*." Zes maanden voor zijn dood en wel den 27 Mei 1704 werd hij met nog andere priesters naar den Haag voor de Staten ontboden, omdat hij, na de suspensie van Codde, de H. bediening waarnam in zijne statie. De Jansenisten wisten hunne vervolging bij de Staten zoover te drijven, dat laatstgenoemden 17 Juli 1704 de resolutie namen „dat die priesters binnen hunne Staten de geeste„lijke bediening niet mochten uitoefenen." (A. I, blz. 412).

---

schilderstukken van zijn hand, waaronder genoemd mogen worden de Statien *op de Boommarkt* en de *Mozes en Aron*. In laatstgenoemde statie vond hij zijn te huis, daar schilderde hij o. a. de „zijkamer" en de bibliotheek. Wij vonden zijn naam als getuige bij kerkelijke plechtigheden dikwijls opgeteekend.

1) Zie de noot onder *Gaspar Boons*.

N. „R. Pr Petrus Scillemans, Ord. Praed. obyt Amst. „24 Novembris 1704."

„SCHORRENBERGH. JAN BAPTIST VAN, Pastoor in de „kerk „*de Pool.*" Middelkerk n° 177 *f* 8.– 3 uuren luy-„den *f* 10.10 28 October 1791." O.K. – Geb. te Amsterdam. Pastoor in de statie „*de Pool.*" Hij ontving de stedelijke toelating als kapelaan in „*de Pool*" 5 Mei 1746 en als pastoor 19 Augustus 1762. (B. XIV, blz. 185). In de *Miss. Bat. Status* wordt van hem gezegd: „vir „honestus nec ineptus" (A. VIII, blz. 341). Op zijn bidprentje staat: „oud-pastoor der R. C. kerk de Pool, overl. „23 October in den ouderdom van 72 j. en ruim 10 m." Volgens het „Register der 10e penning" (Sted. Arch.) liet hij na een aantal obligatien tot een bedrag van *f* 19,200 waaronder een ten name van Jacob de Wit à *f* 1000.– „geerfd door vrienden (?) ab intestato." Zie ook B. II, blz. 135.

„SCHOUTEN. NICOLAES, op Singel *f* 8.– 25 november „1677." N.K. – De statie welke hij bediend heeft is mij onbekend. Zijn naam komt noch in B. noch in A. voor. N. „R.D. Nicolaus Schouten, obyt Amst. die 22 Novemb. „1677."

„STIER(S). JOHANNES, vryer op de Cleveniersburgwal „op 't oude manhuys *f* 8.– 25 april 1704." N.K. – Hij had waarschijnlijk in Amsterdam geen pastoreele bediening. Hij was „pastoor aan de Quakel van 1695 tot .... (van Heussen en v. Rijn, Bisd. Haarl. blz. 223). N. noemt hem ook „pastor by d'Uythoorn aen de Quakel, obyt „Amst. 21 aprilis 1704." Bij zijn dood liet hij de volgende goederen te Amsterdam na: „Een huys staende „op de hoek van de Lelygraft en Keysersgraft aen de „suidsyde daer de paeuw boven de deur staedt; een huys „staende op de oude syds achterburghwal aen de west-„syde schuyns over den pertonick (?) straet bewoond by

„Paul de Gutteville. De helft van een huys op de nie-„wendyk tussen de Kolksteegh en Dirk van Assesteegh „daer de bonte bock uythangt. De helft van een huys „en achterwoninghje inde Kolksteegh op de hoek van een „gangh bewoond by bastiaen meyering. Een 1/4 part van „een huys staende inde haringpakkerye daer het mole-„paart uythangt. Een Obl. à *f* 1500.– te samen *f* 8022.10" In D. wordt hij genoemd „Vir doctus."

„TOUR. THEOPHILE DE LA, *f* 8.– 4 uren luyden *f* 2.16 „1 Juny 1779. Grafnummer D 320." N.K. – Carmeliet in de „*Fransche kerk*" op de Boommarkt. Zijn kloosternaam luidde „*Theophile à Ste Clemente.*" Zijn wereldlijke naam was „*de la Tour de Malenpré.*" In de wandeling werd hij genoemd „*Pater van* en *van den Toren.*" De stedelijke toelating als socius bij Joannes Chrys. Girardot ontving hij 21 Oct. 1757. Volgens de zilveren begrafenispenning, berustend in het museum „*Amstelkring*", is hij den 27 Mei overleden.

„VECHEL. PETRUS VAN, pater in de breestraet by avont „begrave, noordzy 366 *f* 10.10 18 novb. 1727." O.K. Franciscaan in de „Mozes en Aron." Hij is geboren te 's Bosch. Werd in genoemde statie socius in 1698, en pastoor in 1722. Hij stierf den 13 Novb. oud 64, in het 43e zijner professie. (Arch. Mozes en Aron). In genoemde statie hangt zijn portret op doek geschilderd door P. Koets: in toog met pruik, rechterhand op de borst.

„VERHAER. JACOBUS, op de grimmelse sluys. *f* 8.– „15 feb. 1670." E.K. Geb. te Utrecht. Pastoor van de statie „op de cingel, vierde huys van d'oude Spiegelstraet „noortzyde." (B. XIV, blz. 450). N. „R.D. ac Mr Jaco-„bus Verhaer, curam pastoralem habuit Amsteledami „ibidemque obyt circa Martium." Zie over zijn leven B. I, blz. 264, 426. Hij woonde even als zijn voorganger *Wilhelmus Bax* op de grimnesser sluis.

„VOORNEN. JOHANNES FRANCISCUS, S. Anth. breestraet „in Moses en Aron *f* 8.– Noordzyde n° 49 [1]) vier uuren „luyden *f* 14.– 27 february 1777." O.K. – Geboren te Utrecht. In 1734 kwam hij in de statie „*Mozes en Aron*" als socius, in 1745 werd hij aldaar „Vayer" en overleed 22 Februari oud 78 j. in het 56e zijner professie. (Arch. gen. statie). De stedelijke toelating ontving hij echter als socius 18 Oct. 1743 en als pastoor 2 Juni 1745. (B. XIV, blz. 181). Op zijn bidprentje staat: „Jubilarius", doelende op zijn gouden feest als Franciscaan. In genoemde statie hangt zijn portret, pastelteekening: toga met stool, linkerhand rustend op een boek, waarop: „Jacob Xavery fecit Amst. 1764."

„WOORTMAN. PETRUS, Pater in de Moses en Aron. „Noordzyde n° 49 [1]) *f* 8.– 3 uure luyden *f* 10.10 26 „Oct. 1791." O.K. – Geb. te Amsterdam 1729. Medehelper in de statie „*Mozes en Aron*" van 1764 tot 1777, daarna „Vayer." De stedelijke toelating ontving hij 30 Mei 1764 als socius, en 11 April 1777 als pastoor. (B. XIV, blz. 186 en 189). Op zijn bidprentje staat: „Deeze be- „proeving (*zynde eene geduurige ziekte*) heeft de Heer hem „laten overkoomen enz." Hij overleed 22 October, oud 62 j. in het 40e zijner professie. (Arch. Mozes en Aron). In genoemde statie hangt zijn portret op doek geschilderd door *Perronneau* 1771: met toog en stool, linkerhand rustend op een boek.

„WINTERWIJK. JOANNES VAN, van de Singel *f* 15.– „28 novb. 1673." O.K. Jezuiet. In N. komt zijn naam niet voor. Zijn eigenlijke naam was *Verhagen*, een geboren Amsterdammer, die naar den naam zijner moeder, *Maria van Winterswijck*, in de Hollandsche missie veelal bekend stond onder den naam van *Joannes van Winters-*

---

1) Zie de noot onder *Theodorus Coppelaar.*

wijck, gelijk hij zich zelven onderteekent. Ook wordt hij een enkele keer genoemd *Delahaye*. Zijn vader heette Joannes de Kock. (de S. Franc. Xav. kerk, door H. J. Allard, S. J., blz. 52 en 53). Hij woonde sedert 1663 in „*de Zonnebloem*" en bediende *de Krijtberg* van 1664 tot aan zijn dood, welke voorviel 24 November 1673.

„ZIJPE. FRANCISCUS VANDER, van de breestraet *f* 8.–
„11 december 1698." O.K. – Franciscaan. Socius in de statie *Mozes en Aron* van 1688–1698. (Arch. gen. statie). N.: „R. Pr Franciscus van der Zijpen, Ord. FF. Min. „Recoll. mission. Amst. obyt ibid. 12 decembris." Daar hij 11 December begraven werd, zoo is 12 Decemb. als sterfdag onjuist.

(*Wordt vervolgd.*)

MUNDANUS.

(Zie Bijd. Bisd. Haarl. Deel XIII, blz. 151).

Daar bij nader inzien is gebleken dat het opstel getiteld „Mundanus", (voorkomende in bovengemeld deel, blz. 151 en volgende) in hoofdzaak handelende over de geschilderde beeltenis van dien bekeerling, op een misverstand berust, wordt het, ten einde onjuiste gevolgtrekkingen te voorkomen, hierbij in zijn geheel teruggenomen.

„Amstelkring."

Amsterdam, 13 Dec. 1888.

(Ten gevolge van een misverstand nu eerst geplaatst.)

AMBROSIUS JOANNES PLETTENBERG
EN
JOANNES WANDELMAN.

In de Bijdr. Deel XVII, blz. 46, noot 3, trokken wij in twijfel of Joannes Wandelman ooit pastoreele functies in de statie „Achter den Pauwentuin" thans „H. Willibrordus buiten de Vesten" gehad heeft. Deze twijfel vond zijn oorzaak dat noch uit de doop- noch uit de trouwboeken iets van zijn pastoraat blijkt. Thans kunnen wij mededeelen dat in de papieren van den notaris G. Tou, alhier, (Sted. Archief) onderstaand document zich bevindt, waarin te lezen staat dat „Johannes Wandelman als pastoor „in desselfs plaetse (van Plettenberg) is gesuccedeert."

Het stuk luidt:

„Alsoo de heer Ambrosius Plettenburgh, in syn leven „Pastoor van (de) Rooms catholycke gemeente, haer kerck „houdend opt cuyperspat buyten de regulierspoort deser „stede Amsterdam, onlangs is comen te overlyden *en de „heer Johannes Wandelman als pastoor in desselfs plaetse „is gesuccedeert*, soo ist dat de E. Pieter Groenvelt en „Cornelis Noorman als geinstitueerde erfgenamen van heer „Ambrosius Plettenburgh voornoemt uyt de vrye en libe„rale gifte, tot gebruyck van voorsseyde kerck oft ge„meente, in handen van ons ondergeschrevene kerckmees„ters oft regenten van deselve kercke overgelevert hebben „de ondergespecificeerde boecken gecomen uyten sterffe„huyse van gemelten heer Ambrosius Plettenburgh omme „door den voorsseyden heer Johannes Wandelman en syne „successeurs ten dienste van de voorsz. kerck en gemeente gebruyckt te werden ten eeuwigen dage, met sulcken

„verstande nochtans indien de voorn. gemeente by ver-
„andering van tijt off andersints haer kerck elders anders
„mocht houden, dat in sulck gevalle d'selve boeken in
„de verplaetste kerck sullen moeten werden gebruyckt
„sonder daer van oyt te mogen vervremden mits dat door
„de hr. Johannes Wandelman en syne successeurs tot een
„eeuwige memorie voor de siele van voorsseyde hr. Am-
„brosius Plettenburgh jaerlycks 1 sielmissen sall moeten
„worden gelezen mits welcken wy kerkmeesteren voor-
„noemt desz voor ons en onsse successeurs hebben onder-
„teekent.

„huyden 4 november 1663."

Daar in de statie van den „H. Willibrordus buiten de „Vesten" noch de bibliotheek van Plettenberg zich bevindt, noch „jaerlycks 1 sielmissen" voor den schenker gelezen wordt, zoo moeten wij aannemen dat er destijds gewichtige, voor het nageslacht onbekende redenen bestaan hebben om het Legaat Plettenberg – door Joannes Wandelman aanvaard – later, „by verandering van tyt „of andersints" toen de kerk elders werd gehouden, „te mogen vervremden."

De bibliotheek, waarvan een gedeelte voorkomt op het geschilderd portret van Plettenberg (Bijdr. XVII, blz. 45) bestond volgens den bij ons berustenden catalogus uit ongeveer 200 deelen, waaronder enkele, thans zeldzame werken.

Amsterdam, Januari 1890.

BERNARD J. M. DE BONT.

BIJDRAGEN

VOOR DE

KERKELIJKE GESCHIEDENIS VAN OUDEWATER.

Uit het testament van Aernt Hermans.

11 Mei 1508.

„Item ten anderen soe maeckt dese voirs. testator en is sijn unterste wille den susteren des convents van de XI^m maechden binne Oudewater een halve viertellants, die hij leggend heeft in die zuutzijde van de Linscote, die Dirck Vinck nu ter tijt gebruijct, ter weste Henrick Jansz., boven en beneden die heeren van Sint Marien t'Utrecht naestgelant sijn. Item noch denselve convent een halve viertel lants die hij leggende heeft in den Broeck en nu ter tijt selver gebruict daer die heeren van Oudemunter te Utrecht mit die getijden tot en boven, en die erfgename van Ludolf Janss. beneden naestgelant sijn. Ende voer dese twee voers. halve viertellen lants sel dat convent voers. ten ewijghe dage gehouden en verbonden wesen te laten doen binne haer kercke alle sonnedagen en alle heilige dagen die daer comen binnen der weke een misse, behoudelicke dat die missen des convents nochtans altijt mede gedaen sel worden. Ende waert bij alsoe dat dese voirs. missen alens nijet en gescieden als voerscreven staet en daer gebreck in viel, soe sellen die heijlige geestmeesters van Oudewater in der tijt wesende dese voers. viertellen lants mogen na hem nemen en die

gebruicken tot behouf den armen menschen sonder enige verplichte aen seggen ofte toeseggen des convents voers.

Item waert saecke dat dese voers. Missen alens nijet gedaen en worde als voerser. staet overmits mit saecken en nijet overmits versuum, soe heeft voert sijn suster als erfgenaem geconsenteert dat sij die selle mogen verhalen binnen derzelver weeken op eene wercke dach. Item noch soe maeckt hij die seven getijden binne Oudewater een halve viertel lants die hij leggende heeft an die zuutzijde van de Linscoten, die Wouter Pieters. nu ter tijt gebruijct daerbove Cornelus Willam Spruutz. en beneden Wouter Pieterss. wedue mit haer naestgelant sijn. Item nôch die rechte helft van vijff mergen lants die hij leggend heeft op linschoterhaer met Huuch Henrick Geffens gemeen, geheten die gheercampen, daer oest en noorden den Joncker van hoerl. en zuutwart Lijsbeth Gerit Taets wedue naest gelant sijn, mit allen sodanige conditie en voerwaerden dat sij daervoer sellen laten doen ten ewijge dage binnen der kercke van Oudewater twee missen ter weke hetsij onder die prym of onder die hoechmisse of als hem dat believe sal. Ende dese voers. missen wil hij gedaen hebben van de priester die sint Jacobs dienst bewaert, en sellen denselven priester gunne en geven een stede in die getijden te singhen ter tijt en ter wijlen toe dat dat gilde van Sint Jacob rijcke noech is te leven en te houden haren priester. Item noch soe maeckt hij dat heijlichdom binne Oudewater twee rinss gulden current eens. Item noch maeckt hij alle die gilden in welcke hij een broeder is een rinssche gulden current eens. Item noch soe is sij uterste wille en maeckt bij consent van sijn erfgenamen sijn natuerlicke soen als Jacob Aertss. nae sijne doot ut alle sijne gereetste goeden drie hondert scilden acht en twintich groot vlaems voer elcke scilt gerekent of achtien derzelver scilden 's jaers losrenten be-

houdelijcken dat hij ofte iemant van synent wegen dese voirs. losrente ofte penninge sellen mogen vercopen, versetten, versellen ofte enige manieren ofhendich oft quit maken. Ende waert dat hij sterfde ofte oflivich worde sonder enige wetachtige, blivende, blijckende, levende geboorte, soe sal die een helft van desen voers. drie hondert scilden hebbe en horen die kerck van Oudewater en die ander helft die heilige Geest tot behouf den armen. Ende ist geboeren dat desselver Jacob Aertss. kijnderen hadde en die kindere ofte kintskinderen off tot wat tijden dat het geboren mach dat sij sterve sonder enighe wetachtige, blivende, blijckende, levende geboerte soe sellen altijt dese drie hondert scilden voirs. en ten ewygen dagen gaen als boven gespecificeert en verclaert staet. Item noch soe maeckt hij Alijt, sijn gerechte huisvrou, die een helft van sijn huissinge, alsoe viercant als sij se nu ter tijt tsamen bewoenen haer leven lange en niet langer, ofte hondert scilden uten gemene boel, daervoer acht en twintich groot vlaems gerekent voer elcke scilt. Item noch soe maeckt hij derselver huisvrouwen Alijt uten gemeene boel tegen het .... [?] tachtich scilden, viertien stuvers vlaems voer elcke scilt gerekent. Item noch soe maeckt hij Aechtgen Ghijsbartsd^r^. Baert sijne suster Machtelt vijf en twijntich scilden eens, acht en twintich groet vlaems voer elcke scilt gerekent, behoudelijken dat Baert sijn suster dese voirs. penninge in hare bewaringe behouden sel, ter tijt en ter willen toe dat sij hijlich of in een cloester gaet ofte haer selven geeft in een staet daer sij in bliven en sterve wil. Item noch soe ist sijn uterste wille dat al alsulcke goeden als hij nae sijne doot afterlaat en Baert syn suster van hem te erve nemen sel, dat sulcke goeden alleen Harma Heinricks haer soen nemen sel nae die doot Baert voirs. Ende waert bij alsoe dat Harma voers. aflivich worde en sterve sonder wet-

achtige, blivende, blijckende geboerte soe sellen alle dese voirs. goeden erve en gaan naer recht van Suit Hollant. Alle dinck sonder argelist."

Afgeschreven uit het Rijks-Archief: „Der seven getydenbouck binnen der kercke van Oudewater", door

J. Putman.

Uit het testament van Otto Anthonisz., poorter van Oudewater.

1507, 23 December.

Item soe heeft hij gemaect bij consent van sine vader en is sijn uterste wille, als dat daer sullen geschien voer hem en sijne vrienden twee missen ter weeke binne der kercke van Oudewater ewelicke altijt en ewich duerende, en om dese twee misse ter weecke voers. te late gescien en ten ewijge dage te onderhouden soe heeft hij daertoe gemaect en besproke een viertel lants die hij leggen heeft op die rugeweijde daer oestwart Henrick IJsbrants en westwart Fije Damiaens wedue mit haer medeplegers naest gelant sijn mit eijge en erve, welcke viertel lants men lossen mach mit hondert scilde, aecht en twintich groot vlaems gereeckent voer elke scilt, na die valuacie van Hollant in den jaer vijftien hondert en seven. Item noch soe maect denselve testatoer tot dese twee voers. misse, omdat sij nimmer te wel gedaen sullen worde en onderhoude een verl, gelegen op deselver rugeweijde voers., daer Ghijs Tibbes oestwart en Dirck Jan Luijtes westwart mit eyge en erve naest gelant sijn. Ende dese voerseide twee missen wil hij dat sij altijt selle gedaen en gecelabreert worde van een priester die van sijne bloede is alsoe verre als hij daer bequaem toe is. Ende om dese uterste wille te volbrenge en te executeeren, dat

dese voers. twee missen ten ewige dage gedaen worde, soe heeft hij daertoe geset en geconstitueert Anthonis Ottos. sijne vader, Hendrick Ysbrants. sijne overvader, Gerijt Henricks. en Dirck Dirck Elbertss. als dat sij te samenhant ofte dat meeste deel van hem[luijde?] dese twee voers. misse sullen laten doen binne der kercke van Oudewater daert hem sal believe. Item noch soe heeft dese selve Otto voers. seven en twintich scilden en een halve die hij met sijn vader gereeckent heeft, elcke scilt gerekent voer acht en twintich groet vlaems, van welcke gelden hij sijn notturft en dat geen hij behoeft in synre sieckte en cranckheijde hebbe sel en wes hij niet en verteert of en behoeft, en dat daer overblijft dat set hij in handen van de vier personen voers. als dat sij daervan betale sullen syn doetscult en dat ander dat daer noch overblijft dat sellen dese vier personen en mannen geven tot behouf der kercke van Oudewater en tot die seve getijdemeesteren selver kercke en tot behouf van vier gilde, als te weten: dat heijlige Sacraments-gilde, Onse Vrouwe-gilde, dat gilde van Jhs en Sinte Anna.

Wij schout, burgemeester en scepenen der stede van Oudewater, doen condt allen luijden, dat wij den getijde meesteren van de seven getijden binne de kercke van Oudewater geconsenteert hebben en mits deesen onsen brieven consenteeren, dat sij van den testamentoers van Otto Anthoniss., saliger gedachte, als van dat meestendeel van deselve testamentoers nu ter tijt in levende lijve wesende, alse Gerit Henrickss. en Dirck Dirck Elbertssoons, ontfangen hebben totter voirs. seven getijden behouf een viertel lants gelegen op die Ruijgeweijde, dair oestwerts Henrick Ysbrantssoon erfgename en westwert Fije Damiaenss. wedue met haer medewerckers naestgelant sijn, welcke viertel lants men lossene mach mit

hondert scilde, 't stuck tot acht en twijntich groot vlaems gerekent, naer valuacey in Hollant in den jare xv^{c} en seven, en noch ontfangen hebben van denselve testamentoers een verll, gelegen op die Ruijgeweijde voirs., dair oestwerts Thijs Tibbesoons en westwerts Dirck Jan Luijtess. naestgelant sijn, welcke voirs. testamentoers voir ons volcomelicken geconstitueert en gemachticht hebben, constitueeren en maken machtich na den rechte van onser stede, onsen voirs. getijdemeesteren, ome den voirs. lande totter voirs. seven getijden behoef aen te lasten en die pachte te ontfange ten ewijgen dagen sonder ijmants wederseggen. Ende hiervoir hebben onse voirs. getijdemeesters van den voirs. getijdenwegen, weder bij consente van ons voirgeloeft en gelove voir hem en haer nacomelinge getijdemeesters, dat sij ten ewijge dagen voir die sielen van Otto Anthoniss. en sijne vrunden sullen laten doen binnen der kercke van Oudewater, twee Misse ter weeke ewelick en erffelick gedurende, sonder des te laten in eniger wijs. Ende wairt dat die getijdemeesteren in der tijt wesende tot eniger tijden hierinne gebrekelicken waer en die voirs. missen en deden doen als voirs. staat, soe sulle sij den testamentoers voirs. ofte nae haere doot den naeste van den bloede van Otto Anthoniss., saliger gedachte, utreijcken van de seven getijden wege alsulcke pachten als van de voirs. lande comen sullen, omme die den rechte armen te deijlen om Godes willen en anders nergens te leenen noch te geve, welcke voirs. twee missen altijt gedaen en gecelebreert sullen worden van een priester die van sijne bloede is, alsoe ver die als hij daer bequaem toe is, nae inhout een instrument dat dair of is. Alle dinck sonder argelist.

Afgeschreven uit het Rijks-Archief: „Der seven getydenbouck binnen der kercke van Oudewater", door

J. Putman.

HET PRIESTER-PERSONEEL

AANWEZIG OP HET

HOLLANDSCH GRONDGEBIED

VAN HET

TEGENWOORDIG BISDOM VAN HAARLEM.
A° 1732.

De hiervolgende berichten zijn door mij vóór ettelijke jaren getrokken uit een lijvig register van ingekomen bescheiden of brieven ten Rijksarchief te 's Hage berustend. Deze berichten of korte levenschetsen werden geleverd door onze voormalige baljuwen, drosten, schouten en anderen, betrekkelijk de priesters aanwezig in het jaar en op het grondgebied in den hoofdtitel vermeld. De eigenaardige schrijftrant dier dagen evenals de betiteling der personen zijn behouden en ik durf verklaren, dat ik sine odio nec amore de uittreksels gedaan heb.

De berichten waren het gevolg van het placcaat der Groot-Edel-Mogende Heeren Staten van Holland, Zeeland en West-Vriesland op 21 Sept. 1730, te 's Hage geteekend en weldra alom afgekondigd; dat staatsstuk is te lezen in het Groot placcaatboek VIe deel, bl. 367, en elders herdrukt.

Hier en daar heb ik mij kleine invoegingen ter verduidelijking veroorloofd en voor ettelijke plaatsen waarover geen rapporten zijn aangetroffen, heb ik het personeel uit andere bronnen, b. v. de naamlijsten van pastoors en missionarissen opgemaakt; door twee haakjes [ ] zijn de kleine invullingen aangeduid, de groote door eene noot.

A. VAN LOMMEL, *S. J.*

R. C. PRIESTERS IN HET NOORDELIJKST GEDEELTE VAN NOORD-HOLLAND.

ALKMAAR. — Hier zijn vier priesters:

Petrus Le Roy, oud 61 jaren, geb. tot Amsterdam; van de Orde der Preekheeren, gesonden door den overste, of provinciael der Preekheeren. Syn statie is *aen de Baenen*.

Johannes Sourhuis, oud 69 jaren, geb. tot Emmerik, waereldspriester, gesonden door den Heer Visscher. Syn statie is in de *St. Jacobstraet*.

Johannes Ringers, oud 48 jaren, geb. tot Zuid-Scherwoude op Langendyck. Sijn sending van de geestelijke Overheid en statie in het *Diggelersteegje*.

Hermanus Overbeek, oud 38 jaren, geb. tot Amsterdam, van de Orde der Minderbroeders, gesonden van den overste of provinciael. De statie in de *Schoutenstraet*. Hebben allen den eed op het placcaet, van 21 Sept. 1730 voor Heeren burgermeesteren afgelegt.

BEEMSTER. — *Cornelis de Ruygh*, oud 54 jaren, geb. tot Amsterdam, geeft voor, geen andere sending of qualificatie te hebben als een declaratoir van Joh. Ringers, secretaris van 't Capittel van Haerlem in dato 10 Jun. 1727, waerby deselve verklaert, dat de voorn. Corn. de Ruygh, al sedert 1720, met approbatie van het voors. Capittel de Roomsche gemeente van de Beemster als pastoor heeft bediend. Heeft 3 statien in de Beemster, en is op 16 Octob. 1730 door den baljuw Van Til geadmitteert, hebbende den eed afgelegt op 't placcaet. Dessels capellaen:

Pieter Fox, oud 32 jaren, geb. te Amsterdam; geeft voor; dat hij, vermits een capellaen sijnde, geen sending of qualificatie heeft en dat hij niet anders als bij weesentlijke indispositie van gem. Corn. de Ruygh de voors. 3

kerken bedient. Hij is op 6 Febr. 1731 door den baljuw van Til geadmitteert, met welke acte van admissie hij sich vervoegt heeft bij de Heeren Gec. Raden deeses quartiers, die hem hebben gerefuseert op gemelde acte van admissie, den eed af te nemen, gelyck deselve voorgeeft; omdat hij een capellaen synde, niet behoefde den eed te doen.

Bovenkarspel. — *Johannes Renici*, oud 32 jaren, geb. tot Leeuwaerden, gesonden van den Heer Spinelli, Nuntius tot Brussel, in de statie van Bovencarspel. Heeft op 't placcaet verklaring gedaen.

Edam. — *Florentius Ignatius Camina*, oud 36 jaren, geb. te 's Hage, seggende te hebben ontfangen per post, onder enkel couvert eene sending van den Nuntius van Brussel, gedateerd 1° Maart 1728; en op mondelinge aggreatie van 't Capittel van Haerlem, bij burgermeesteren geadmitteert. Zijnde waereldspriester, noyt eenige cloosterlijcke vergadering geincorporeert, en gedaen den behoorlycken eed of verklaring.

Enkhuizen. — *Nicolaüs Cley*, oud 34 jaren, geb. te Delft, sendingh hebbende van Montaltus; heeft ook den behoorlijken eedt gedaen. [Hij was Pr Jesuiet].

Goorn. — *Joannes Hieronymus Bosman*, oud 50 jaren, geb. te Utrecht, een Dominicaan, gesonden door den overste dier Orde in de statien van Goorn, Berkhout, Avenhorn, Oost-Mysen, Grosthuisen, Scharwoude en Oudendyck. Heeft de verklaring gedaen.

Grootebroek. — *Johan. Bapt. Verhoeff*, oud 56 jaren, geb. te Bunnik in 't Sticht van Utrecht, gesonden van den Heer van der Steen, in de statie van Grotenbroeck. Heeft op het placcaet verklaring gedaen.

Haringkarspel [Tuitjenhorn]. — *Lucas Bekker*, oud 43 jaren, geb. tot Enschede in Overijssel, gemeen waereldspriester, gesonden door de geestelijke Overheid, en

geadmitteerd door den Heer van Haringcarspel in Dec. 1731. Heeft op 't placcaet verklaring gedaen 4 Jan. 1732.

HEM EN VENHUIZEN. — *Andreas Huysman*, oud 32 jaren, geb. in 't land van Cuyck, omtrent de stad Grave, heeft laetst, als capellaen gefungeert in den Vogelensang; doet alhier alsnog dienst, dewijl eerdaags desselfs sending staat te erlangen, van Sylvius Valenti Gonzaga, Internuntius te Brussel; en is alsdan mede voornemens en heeft belooft aen het gerequireerde in Art. 3 van 't bovengem. placcaet te sullen voldoen, soo ras HEdMog[e] Heeren Gec. Raden zullen vergadert sijn, en hij Huysman sijne voors. sending sal bekomen hebben. Zijne statie is Hem, gecombineert met Venhuysen.

HOOGKARSPEL [Westwoud]. — *Antonius Schaep*, oud 42 jaren, geb. te Oldenzael, waereldspriester; gesonden door het Capittel van Haerlem, in de statien van Westwoud, Binnenwysent en Swaagdyk. Heeft de verklaring gedaen.

HOOGWOUD EN AARTSWOUD. — *Cornelis de Bruyn van Berendrecht*, oud 32 jaren, geb. te Amsterdam, hebbende geene buitenlandsche sending. Gequalificeert door den Heer van Hoogwoud, bekledende de statien van Hoogwoud, Aertswoude en Opmeer. Heeft op 't placcaet de verklaring gedaen.

HOORN [de stad]. — *Joannes Canel*, oud 58 jaren, geb. te Antwerpen, opgevoed te Amsterdam, waereldspriester; gesonden door Joh. Bapt. de Bussy, hebbende syne statie op *'t Nieuwe-Noord.*

Martinus Antonius Fraets, oud 35 jaren, geb. te Amsterdam, waereldspriester; gesonden door Joseph Spinelli, Internuntius te Brussel, hebbende syne statie *in de Slyksteegh.*

Petrus Perky, oud 40 jaren, geb. te Antwerpen, Minderbroeder; gesonden door Philibertus Maes, provinciael der Minderbroeders, aen Josephus Longas, superior der

Missien der Minderbroeders te Amsterdam. Heeft syne statie in het *Achterom.*

Hebben allen de verklaring gedaen op 't placcaet ende dat onderteekent op 11 Dec. 1730, blijkende bij een extrakt, uit het boek van de aenteekeningen der Roomsche priesters der stad Hoorn, aen den Hoove overgesonden.

Nog is vóór eenigen tijd alhier te Hoorn gekomen tot assistent van Petrus Perky voorn. en om desselfs noodige absentie verbleven *Bonaventura Heyblom*, geb. te Breda, van de Orde der Minderbroeders; N.B. sonder echter te zijn geadmitteert, of dat hem daertoe eenige speciale permissie is verleent.

Nog onthoudt zich alhier in de stad Hoorn *Ferdinandus Fernandes,* [Franc. Fernande] Jesuiet, dewelke ten huise van seekere Roomsche juffer syn onderhoud ontfangt. Oock gaet wel somtijds af en aan *Adam Heyblom*, mede Jesuiet.

Dese beide hebben hier te Hoorn, te voren in de Jesuitische statie [statien] gefungeert; doch die eenige jaren gesloten zijnde geweest, werd in deselve geen dienst gedaen.

Heer-Hugo-waard. — N.B. In den ring van Heer-Huygenwaerd staet wel eene Roomse kerk, maer die behoort niet onder dese jurisdictie. Deselve ligt onder de banne en bedrijve van Veenhuisen ende de priester, die aldaer den dienst doet, woont onder de heerlykheyt Obdam. [Zie Obdam, Veenhuizen en Spanbroek.]

Ilpendam en Purmerland. — *Cornelis Backer,* oud 42 j. geb. te Langeraar, waereldspriester en van geen Orde, 't zij Jansenist of Jesuitische. Hij heeft den eed afgelegd.

Lammertshagen [Abbekerk]. — *Theod. Doncker,* oud 29 j. geb. te Gouda. Als waereldspriester sonder sending van eenigh opperhoofd der priesters; beroepen van de gemeente te Lambertshage in het schontampt van Abbekerck. Hij heeft den eed gedaen 1 Nov. 1731.

Lutjebroek. — *Joachimus Antonius Gressé*, oud 50 jaren, geb. te Groenlo in Gelderland, gesonden van 't Capittel van Haarlem. Hij heeft den eed gedaen.

St. Maarten. — In het district St. Maarten, Valkencogge en Eenigenburg egeen priesters nogte papen-kerken sigh bevindende.

Medenblik. — Één priester in de stad, te weten:

Hermanus Snijers, oud 42 jaren, geb. tot Haerlem, waereldspriester, hebbende de gewoonlycke sendinge en syne statie binnen Medenblick, en heeft den behoorlijken eed gedaen.

Monnikendam, [Waterland en Marken]. — *Hermanus Johannes de Weerdt*, oud 32 jaren, geb. tot Utrecht, waereldspriester, van geen Orde, hoe se soude mogen weesen; mondelinge sendinge hebbende van Joh. v. d. Steen, deeken van 't Capittel van Haerlem. Heeft op 25 Oct. 1730, alstoen priester van Haringcarspel, voor Gec. Raden op 't placcaet behoorlycke verklaringe gedaen en op 16 Jun. 1731, als hier is gekomen, voor Heeren burgermeesteren gelycke verklaringe gedaen.

Nibbixwoude. — *Gerardus Romenburg*, oud 53 jaren, geb. te Voorburg bij 's Hage, waereldspriester; gesonden door Gerard van Wyckerslooth, Vicaris van 't Capittel van Haerlem, en geconfirmeert door Vincentius Santini, Internuntius te Brussel, in de statien van Nubixwoude, Hauwert en Benningbroeck. Heeft de verklaring gedaen.

Obdam en Hensbroek. — Dat in Obdam en Hensbroek en derselver distrikten geen priesters tot het bedienen der Roomsche kercken of statien syn geadmitteert, alsoo er geen Roomsche kerken of preekhuizen syn.

Obdam. — *Gerard Vosch*, oud 52 j., geb. te Utrecht, gesonden door de geestelijke Overheid. Sijne statie is in de Caagh, of westergedeelte van Spanbroek; is priester in

Obdam en bedient een tweede kerk in Hr. Hugewaard. Heeft eed gedaen.

Ooster-en-Wester Blokkert. — *Christianus Jansens*, oud 39 j. geb. te Zeddam, waereldspriester, op 19 Aug. 1723 door Spinelli, Internuntius te Brussel, gesonden; om de derde week doet hij eens dienst te Schellinckhout. Heeft de verklaring gedaen.

Opmeer. — In de jurisdictie van Opmeer onthoudt zich geen Roomsch priester. [Opmeer behoort onder de statie van Hoogwoud en Aertswoude.]

Purmerend. — *Petrus Weerdts*, oud 42 j., geb. te Leiden, gesonden door Spinelli, Nuntius te Brussel, op 18 Maart 1728; heeft voor burgermeesters op 24 Oct. 1730 den eed of verklaring gedaen.

Schagen en Schager-kogge. — *Antonius Lansing*, oud 55 j., geb. tot Amsterdam, gesonden door den Hr. Visscher, landdeken te Alkmaar; deed eed 21 Sept. 1730.

Spanbroek. — In het oostelijk gedeelte is priester, *Pieter Hamaecker*, oud 60 j., geb. te Brugge, gequalificeert priester of pastoor. Heeft den eed gedaen.

In de Caegh of westelijk gedeelte van Spanbroek is priester *Gerard Vosch*. [Zie Opdam].

Spierdijk. — *Adrianus van Bergen*, oud 46 j., geb. te Gouda, waereldspriester, gesonden in de statien van Spierdyck, Zuidmeer en Bobbeldyk. Heeft de verklaring gedaen.

Sijbekarspel. — Wordt bediend door den priester van Lammershage; Benningbroek door dien van Nubixwoude.

Texel [eiland van]. — *Johannes Dekker*, oud 42 jaren, geb. tot Rotterdam, heeft noijt sending of qualificatie gehad; maer is op Texel gekomen op het woord van Heer van Wyckersloot van Amsterdam. Heeft den eed op 't placcaet gedaen.

VENHUIZEN. — Hier staat wel een Roomsche kerk, waerinne de Roomsche godsdienst op alle Son- en Heyligendagen eens wordt gedaen. Doch de priester die deselve bedient, heeft zijn woonplaats in de Caegh, onder het district der vrije heerlijkheid van Spanbroek; soodat de kerk in de Caegh met deese door één priester bedient wordt. Het verdere sal de baljuw van Spanbroek berigten. [Zie op: Spanbroek, Heer Hugo-waard en Opdam].

IN 'T VELD [Niedorper-Kogge]. — *Arnoldus Ignatius van de Velde*, oud 32 jaren, geb. te Zutphen; gesonden door de Roomsche geestelijkheid en namaels door den Nuntius gequalificeert, in de statie van de Niedorper-Cogge, bestaande: uit Nieuw-Niedorp, Winkel, Oude-Niedorp en Sydwint. Sijne kerk is onder Nieuw-Niedorp, in 't Veld. Hij heeft voor Heeren Gec. Raden op 't placcaet den eed afgelegt.

VLIELAND. — Geen Roomsch priester, noch genoegsaem een Roomschgesinde woont.

WARMENHUIZEN. — *Josephus de Waerdt*, oud 43 jaren, geb. te Utrecht, waereldspriester, hebbende syne sendingh en qualificatien van Alexander Borgias, door den Heer Theodorus Visscher, capittelheer van Haerlem en landdeken van Noord-Holland a° 1713, in de statie van Warmenhuijsen. Hij heeft den eed op 't placcaet afgelegt.

WERFERSHOEF [buiten Medenblik]. — *Egbert Antonius Nitert*. Heeft sijn domicilium te Warnarshoeff en voor Heeren Gec. Raden den eed afgelegt, bij welke hij is geadmitteert.

WIERINGEN ['t eiland van]. — *Henricus Mulder*, oud omtrent 50 jaren, geb. te Lingen, Roomsch waereldspriester; heeft gestudeerd op de universiteiten van Osnabrugge [Paderborn?] en Munster; gesonden van 't Capittel van Utrecht, in de statie van den eilande van Wieringen, omtrent Meye 1720. Heeft op 't placcaet voor Heeren

Gec. Raden verklaring gedaen. In den Wieringerwaard geen Roomsche kerk; slechts 3 à 4 Roomschgesinden.

WOGNUM. — *Willem Hoijmans*, oud 46 jaren, geb. te Waerbeyhen in Cleefland, waereldspriester; gesonden door den Nuntius van Brussel, in de statien van Wognum, Noorder-Meer en de Leeck. Heeft de verklaring gedaen.

ZIJPE [Oude]. — *Joannes Lazaar*, oud 33 jaren, geb. tot Leiden, gesonden van Spinelli, Nuntius te Brussel; bedient 2 kerken en heeft den eed gedaen.

ZWAAG. — *Arnold Weijer* [Waayer?], oud 66 jaren, geb. te Swolle, waereldspriester, gesonden door Spinelli; bedient Swaeg en Wester-Swaegdyk. Heeft de verklaring gedaen.

R. C. PRIESTERS TE AMSTERDAM, IN AMSTELLAND EN IN GOOILAND.

Het Hof van Holland aan den hoofdofficier of schout [en aan de vroedschap?] van Amsterdam. – 3 Nov. 1732.

Ernstfeste, wyse, voorsienige, discrete, lieve, bysondere. — Alsoo wy bevinden dat bij UE. aen de ordres en bevelen by onse missive van den 19 Sept. 1732 ll. ten aensien van de daerby gerequireerde lyste van alle sodanige priesters, als binnen de stadt Amsterdam tot de voors. bedieninge zyn geadmitteert, off zigh aldaer zyn onthoudende, met designatie van derzelver naemen, ouderdom, geboorteplaets, sendingen en qualificatie, alsmede der statien die zy aldaer bekleden, en verdere berigten daer by vervat, tot nu toe niet is voldaen; soo hebben wy goet gevonden UE. by dese van wege de hooge Overheyt als nogh te gelasten en te bevelen, binnen den tydt

van veertien daegen nae de receptie deezes aen gemelte ordres en bevelen te voldoen en ons het gerequireerde toe te senden, op poene, dat by verdere naelatigheyt by den Hove in UE. regard naeder sal worden gedisponeert, als hetzelve sal oordeelen en bevinden te behoren. Waertoe ons verlatende. — Hiermede Ernstfeste ...... bysondere bevelen wy UE. de bescherminge Gods.

Geschreven in den Hage den 3 Nov. 1732.

J. Thierry.

De schout van Amsterdam antwoordde op 5 *Nov.* 1732.

EdMog[e] Heeren. — Ingevolge van UEdMog[e] missive van 3 dezer hebbe ik de eere UEdMog[e] toe te senden de lyst van de Roomsche priesters, dewelcke met toelatinge van HEd.Groot-Achtbare Heeren burgermeesters van dese stadt en met myn kennisse als priesters en capellanen de Roomsche godsdienst in haar respective kercken zyn waarnemende, en ieder van dezelve met haer eygen handen deze nevensgaande opgevinge hebben ter nedergesteld. Waarmede ik verhope aan UEMog[e] intentie te hebben voldaan, blijvende met onderdanig respect EdMog[e] Heeren enz.

Amsterdam, 5 Nov. 1732. J. Backer.

Onderteekening volgens order van den HoogEd.Gestr. H[r] hoofdofficier binnen Amsterdam: wegens de naemen, ouderdom, geboorteplaets en qualiteyt der priesters, hunne sendinge en ondertekeninge van den III[en] art. van 't placcaet van [21 Sept.] 1730.

Amsterdam. — [Alhier ter stede zijn de volgende priesters, die allen den eed of verklaring op 't placcaat van 30 Sept. 1730 hebben afgelegd.]

Op 't Beggijnhof. — *Franc. Cornel. Dierhout*, oud 57 jaren, geb. te Utrecht, waereldspriester, gesonden door den Nuntius.

Franciscus van den Heuvel, oud 43 jaren, geb. te Osch bij 's Bosch, waerelds-Roomschpriester; gesonden door den pausselijken Minister Santini.

In de Berebijt. — *Johannes de Jager*, oud 59 jaren, geb. tot Amsterdam, waereldspriester, gesonden van den Nuntius.

In de Kerkstraat of Vrede-duifje. — *Johannes Franciscus Schouwen*, oud 37 jaren, geb. in 't Heeren-veen in Vriesland, waerelds-Roomsch-priester, gesonden door den Internuntius Santini.

Johannes Kramer, oud 30 jaren, geb. te Amsterdam; Roomsch waereldspriester, gesonden van den Nuntius Spinelli; is capellaan in 't Duifje.

In de Papagaai. — *Pieter Top*, oud 44 jaren, geb. te Amsterdam, waereldspriester, gesonden door den Nuntius Santini.

In de Ster of Spinhuissteeg. — *Franciscus van Munninxhoven*, oud 71 jaren, geb. te Brugge; Roomsch priester, van sijne Overste gesonden in de Ster.

Pieter van Puthem, oud 48 jaren, geb. te Gent; Roomsch priester, gesonden van zijn Overste, als assisterende in de Ster.

Ludovicus Mattheessens, oud 36 jaren, geb. te Mechelen; Roomsch priester; gesonden van sijne Overste, als assisterende in de Ster. [De drie voorn. zijn PP. Augustijnen].

In Heintje-Hoeksteeg. — *Ludovicus Reiniers*, oud 36 jaren, geb. te Amsterdam; Roomsch priester, gesonden door den Nuntius Spinelli. Woont in de Heintje-Hoeksteeg.

In den Toren bij de Jan Rodenpoortstoren. — *Petrus van den Brande* [Dominicaan], oud 60 jaren, geb. te Lier, Roomsch priester; gesonden door zijn Overste.

Petrus Beckhoff, oud 30 jaren, geb. in den Oudenbosch, Roomsch priester; gesonden van sijne Overste [den provinciael der Preekheeren] als assisterende in den Toren.

Op de Boommarkt. — *Henricus Grasper*, oud 53 jaren, geb. te Amsterdam, waereldspriester, gesonden van den Nuntius.

Engelbertus Brouwer, oud 59 jaren, geb. te Zutphen; Roomsch priester, gewijd door Sebaste, met eene algemeene sending tot den dienst van de pastoors; [heeft] in die qualiteit als capellaen 26 jaren, geadsisteert Nicolao van der Meer en alsnu desselfs opvolger, Henrico Grasper.

In den Posthoorn. — *Guilielmus Cavellier*, oud 56 jaren, geb. tot Amsterdam, waereldspriester, gesonden van den Internuntius Spinelli. Desselfs capellaen is: *Joan. Bapt. Wymans*, waereldspriester, gesonden door den Heer Spinelli, als capellaan bij Heer Guilielmus Cavellier.

In de Pool. — *Philippus Cavellier*, oud 53 jaren, geb. tot Amsterdam, geen geordend, maer Roomsch-waereldspriester, gesonden door den Nuntius Spinelli en op die sending bij Heeren burgermeesteren den 30 Sept. 1727 toegelaten in de statie genaamt de Pool.

In het Boompje. — *Josephus de Longas*, oud 51 jaren, geb. te 's Hage, Roomsch priester, gesonden door zijne Overste [den provinciaal der Minderbroeders].

Adrianus van Cauwenbergh, oud 49 jaren, geb. te Waelwyck, Roomsch priester [Franciscaan], gesonden door sijne Overste, in het Boomptje.

Franciscus van den Bolck, oud 43 jaren, geb. van Groot-Zundert, Roomsch priester [Franciscaan], heeft sijne sending van sijne Overste, in het Boomptje.

Antonius de Roy, oud 30 jaren, geb. te Amsterdam, Roomsch priester [Franciscaan], gesonden van sijne Overste, in het Boomptje. Om sijne siektens-halven absent: redenen waerom hij niet eigenhandig geteekent heeft.

Georgius Mooy, oud 40 jaren, geb. te Amsterdam, supplerend en assisterend Roomsch priester [Franciscaan], gesonden van sijne Overste, in het Boomptje.

De redenen der menigte van priesters in het Boomptje zijn:

1° De ongemeene groote menigte der gemeente, die wel tweemael verdubbelt is, ter oorsake van het stilstaan van sommige kerken, die bij Resolutie van de hoge Overheid over eenige jaren gesloten zijn.

2° De extraordinaire vroeg-diensten tot gerief van den gemeenen-man: als 's morgens ten 5 ure des somers, en ten 6 ure des winters, voor alle ambachts en werklieden, mitsgaders dienstboden, die bij andere gesintheden wonen; die haer religiepligt alsdan en anders niet op geboden dagen kunnen waernemen, sonder nadeel en verhindering dergenen daer zij wonen; oock voor passagiers en reisigers. 'T welck aen dese priesters wel scherp belast is.

3° Omdat de principale priester dezer kerk [Longas was overste der Hollandsche Franciscaner Missie] amptshalven sich dikwerf moet absenteeren en uit dien hoofde de gemeente hare gewoonlycke diensten niet soude hebben, redenen waerom aan haer de supplent G. Mooy van de regering vergunt is.

Mozes en Aaron. — *Johannes Rademaker*, oud 49 jaren, geb. te Amsterdam, Roomsch priester [Franciscaan], heeft sijne sending van sijne Oversten [van den provinciaal sijner Orde].

Johannes Heukelman, oud 49 jaren, geb. te Amsterdam, Roomsch priester [Franciscaan]; heeft sijne sending van sijne Oversten.

Jacobus Broers, oud 41 jaren, geb. te Tholen in Zeeland, Roomsch priester [Franciscaan], gesonden van sijne Oversten.

De Fransche kerk. — *Theodorus Breilly*, oud 70 jaren, geb. te Parijs in Vrankrijk, Roomsch priester [Carmeliet],

gesonden van sijne Overste, dat is zijn provinciaal, voor de Roomsche Fransche statie.

Hilarion Bourdon, oud 50 jaren, geb. te Brest in Vrankrijk, Roomsch priester [Carmeliet], gesonden gelijk de vorige.

Het Stadhuis van Hoorn. — *Ambrosius van Huyssen*, oud 60 jaren, geb. te Zundert bij Breda, Roomsch priester [Preekheer], gesonden door sijne Oversten, dat is zijn provinciaal.

Jacobus Janssens, oud 36 jaren, geb. tot Antwerpen, Roomsch priester [Preekheer], gesonden door sijn Overste, gelijk de vorige, voor het stadhuis van Hoorn.

AMSTELLAND. — In Amstelland zijn 8 priesters, te weten, te:

BUITENVELDERT [onder Amstelveen]. — *Wilhelmus Zielhorst*, geb. te Utrecht, oud 60 jaren, doet sedert 1698 dienst in Buitenveldert.

OVERDIEMEN [onder Diemen]. — *Petrus van der Elst*, oud 66 jaren, geb. te Emmerick, waereldspriester; doet sedert 1717 dienst in Overdiemen.

DUIVENDRECHT [onder Ouderkerk]. — *Willem Cornelissen*, oud 38 jaren, geb. te Rotterdam, waereldspriester; doet sedert 1722 dienst in Duivendrecht.

NES EN ZWALUWEBUURT [onder Amstelveen]. — *Arnoldus Hansen*, oud 34 jaren, geb. in Gelderland, waereldspriester; doet sedert 1727 dienst in de Swaluwenbuurt.

BOVENKERK [onder Amstelveen]. — *Johannes Sevensterre*, oud 34 jaren, geb. in Groningen; doet sedert 1728 dienst in Bovenkerck.

KWAKEL [in de, onder Amstelveen]. — *Gerardus à Betteray*, oud 39 jaren, geb. in het land van Cleef, waereldspriester; doet sedert 1728 dienst in de Quakel.

BULLEWIJK [onder Ouwerkerk]. — *Aegidius Cramer*,

oud 42 jaren, geb. van Delft, waereldspriester; doet sedert 1728 dienst in de Bullewijk.

Waveren en Botshol. — *Arnoldus van Nieuwendyck*, oud 37 jaren, geb. te Utrecht, waereldspriester; doet sedert 1729 dienst in de heerlijkheid van Botshol en Waveren.

Allen hebben de verklaring op 't placcaet gedaen.

N.B. Geenen van dese priesters hebben van den baljuw een schriftelijke acte van admissie gehad; maer zijn alleen bij oogluiking tot wederopsegging getolereert; gelijk den baljuw berigt was, dat zulks bij sijne predecesseurs ook was geschied, en hebben oock geene sendingen aen den baljuw vertoont; hoewel die praesumeert, dat deselve meerendeels van den Nuntius van den Paus van Rome sullen sijn.

Gooiland. — In dit district zijn, te:

Ankeveen. — *Henricus Koningsveldt*, oud 55 jaren, geb. te Doesburg, waereldspriester, gesonden door den Hr. van Hees, aartspriester van Utrecht.

Blaricum. — *Adrianus van Dort*, oud 59 jaren, geb. te Utrecht, waereldspriester, gesonden door Hr. van Hees.

Laren. — *Henricus Backer*, oud 36 jaren, geb. tot Zutphen, waereldspriester, gesonden door Hr. van Hees.

Muiden. — *Wilhelmus Ruizendael*, oud 29 jaren, geb. te Naerden, waereldspriester, gesonden door Hr. van Hees.

Naarden. — *Gijsbertus Ouwerogge*, oud 33 j., geb. te Oudewater, waereldspriester, gesonden door Hr. van Hees, in de statie van Naerden en het gehucht Bussum.

Weesp. — *Ignatius Cramer*, oud 55 jaren, geb. te Emmerik, waereldspriester, gesonden door Hr. van Hees.

Allen hebben den eed op 't placcaet afgelegd voor Gec. Raden.

Loenen en Kronenburg, Slootdijk etc. — *Mattheus de Reeder*, oud 49 jaren, geb. te Gorichem, wae-

reldspriester, en op den 23 Nov. 1730 den eed gedaen op het placcaet, op voorschrijven van de Vrouwe van Cronenburgh. Desselfs capellaen is: *Gerardus Raben*, oud 32 jaren, geb. tot Rees, waereldspriester; op voorschrijven als voren, heeft hij ook eed gedaen 30 Nov. 1730.

[Deze statie, zich grootendeels op Utrechtsch gebied uitstrekkend, komt hier voor, omdat hare priesters ook op Hollandsch grondgebied dienst deden.]

R. C. PRIESTERS IN KENNEMERLAND EN ANDERE DISTRICTEN IN N. EN Z. HOLLAND.

ASSENDELFT. — *Jacobus van der Stoot*, Rooms-waereldspriester, oud 30 jaren, geb. van Leiden, voorzien van eene zending van Mg^r^ Spinelli, alstoen Nuntius te Brussel, is beëedigd en geadmitteerd voor het district van Assendelft 8 Nov. 1730. [Zoo bericht op 4 Oct. 1732 de baljuw Herman Dunckgreve; nog wordt gezegd:] Van der Stoot is geen geordende, noch een soogenaamd Jansenist of van een ander gevoelen. Hij heeft den eed gedaen.

AKERSLOOT. — *Johannes Tuyck*, oud 41 jaren, geb. van Crommenie, waereldspriester, niet geordent of Jesuiet of Jesuietsgesinde, oock geen Jansenist. Sending van den Internuntius Santini tot Brussel, volgens sijn seggen; voor Heeren Gec. Raden van 't Noorderquartier den eed gedaen, doch geen acte gekregen; door HEd.Mog^e^ gelast aen den baljuw te seggen, geen noodig te hebben, om te vertonen Hij heeft sijne statie te Akersloot.

BERGEN. — In het baljuwschap van Bergen is geadmitteert een priester genaemt *Johan. Nanning*, sijnde een wereldsheer, oud 43 jaren, geb. te 's Gravenland in

Gooiland, gesonden van den Nuntius Santini in 1720, die [Nanning], mits sijne siekte op 25 Oct. 1730, sijnde de dagh op welke HEd.Mog. Gec. Raden van 't Noorderquartier de priesters in 't selve quartier beschreven hadden om de verklaringe te doen, begrepen int placcaet van HEd Gr.Mog. van 21 Sept. 1730; de voorn. verklaring in persoon voor HEd.Mog. niet heeft afgelegd, maer echter eenige dagen daerna die verklaringe schriftelyck gedaen en onderteekend heeft, op sekere gedrukte acte aen hem van wege HEd.Mog. toegesonden. Welke schriftelycke verclaring en onderteekening vervolgens aan Gec. Raden van 't Noorderquartier is overgelevert.

En dewijl ik vertrouwe met dit berigt aan UEd.Mog. intentie te sullen hebben voldaen, soo betuygh ick etc. Alkmaer, 23 Sept. 1732. — J. Schoenmaker.

Berkenrode [Heemstede]. — *Joes. Sim. Herm. Oem*, oud 34 j., geb. te Dordrecht, waereldspriester, niet geordent, ook geen Jansenist; gesonden van den Nuntius te Brussel, Joseph Spinelli, 18 Maart 1728. Sijne statie is te Berckenrode. Heeft op 31 Oct. 1730 den eed gedaen op 't placcaet. De capellaen van voorn. Oem is: *Florentius Facker*, oud 25 jaren, geb. te 's Hage, waereldspriester, niet geordent en geen Jansenist; gesonden van den Nuntius te Brussel; heeft op 31 Oct. 1730 den behoorlijken eed afgelegd.

Beverwijk. — *Emmanuel de Weerdt*, oud 38 jaren, geb. te Cuilenburg, eenvoudiglijk waereldspriester; gesonden door Joseph Spinelli op 18 Jan. 1725, in de statie van de Beverwijk. Heeft den eed gedaen.

Castricum. — *Johannes Kerckman*, oud 37 jaren, geb. te Leyden, waereldspriester, niet geordent, noch ook Jansenist; gesonden van den Internuntius Spinelli 5 July 1723. Segt als boven den eed afgelegt te hebben. Sijne statie te Castricum.

Crommeniedijk. — *Johannes Hessen*, oud 27 jaren, geb. te Amsterdam, eenvoudiglijk waereldspriester, sending hebbende van Sylvius Valenti Gonzaga, Internuntius te Brussel op 28 Aug. 1732, voor de statie tot Crommenierdijk. Heeft den eed gedaen.

Haarlem. [1]) Alhier zijn priesters:

Op het Beggijnhof [St. Joseph]. — *Ferdinandus Appelmans*, geb. te Haarlem 1694/5, laatstelijk kapellaan te Stompwijk; alhier door de vroedschap geadmitteerd als pastoor op 21 Juni 1724. Hij stierf alhier 15 Mei 1761.

In den Hoek [St. Bernardus]. — *Joannes van den Steen*, geb. te Dordrecht 1676, alhier pastoor 4 April 1719— † 23 Mei 1748. De kapellaan alhier was in 1731, bij de vacature der 3 Klaveren [St. Dominicus], aldaar eenige maanden deservitor.

In de Achterstraat [St. Bavo]. — *Joannes Willibrordus van Pilsen*, geb. te Haarlem 1685. Hij was hier pastoor van 1713—† 28 Maart 1735.

In de 3 Klaveren, op 't Spaarn [St. Dominicus]. — *Gerardus Immermans*, geb. te Grol; alhier de 1ste seculier Heer, als pastoor 1731—† 3 Sept. 1770.

In het Ossenhoofdsteegje. [St. Thomas van Aquinen, bij de brouwerij de Olifant]. — *Nicolaus Gomez*, geb. te Amsterdam; 1ste seculier Heer, als pastoor. Hij werd 1747 pastoor te Weesp, alwaar hij overleed 8 Febr. 1757.

In de 4 Heemskinderen. [St. Franciscus, in de Hellebrekersteeg aan 't Spaarn]. — *Antonius Scheffers*, Ord. St. Francisci, provinciae Coloniensis, was hier pastoor van 7 Maart 1720 tot 1762/3.

In 't Klokkenhuis [St. Antonius, in het nauwe Damsteegje]. — *Romanus Bruns*, provinciae Coloniensis, was hier pastoor 1723—† 24 Oct. 1754.

---

1) Uit de naamlijsten van de jaren 1728, 1736; enz.

Heemskerk. — *Johannes Scheepe*, oud 36 jaren, geb. tot Amsterdam, waereldspriester, niet geordent, noch munnik, ook geen Jesuiet; gesonden van den Nuntius Spinelli tot Brussel in Nov. 1727. Heeft sijne statie tot Heemskerk, en den behoorlijken eed gedaen.

Heilo. — *Gerardus Rees*, oud 46 jaren, geb. te Zwolle, waereldspriester, geen Jansenist, sending hebbende van den Nuntius Santini op 21 Sept. 1710. Segt ordre te hebben om aen den baljuw te seggen, dat den eed in handen van Gec. Raden van 't Noorder-quartier heeft afgelegt, sonder eene acte te hebben.

't Kalf [Oostzanen]. — *Johannes de Jager*, oud 54 jaren, geb. te Amsterdam, waereldspriester, geen Jansenist, niet geordent of munnik, veelmin Jesuiet, zijnde van 't Capittel van Haerlem; gesonden met de levende stem van den provicaris Groenhout, door den Internuntius Johan Bussi A° 1714. Hij heeft statie op 't Kalf, tot Oost-Saenen en oostzijde van Saerdam; is gewijd A° 1708, en heeft den eed afgelegd 8 Nov. 1730.

Langendijk [Broek, Oudkarspel etc.]. — Dat binnen de heerlijkheid Oudcarspel en in Koedyck of derselver bailliage een Roomsche kerk is, staende binnen Oudcarspel, doch gecombineert met de Roomsche kerk van Noord-Scherwoud, Zuid-Scherwoud en Broeck, staende tot Noord-Scherwoud onder de bailliage van der Nyeburg.

De priester die deselve twee kercken bedient en woont in Noord-Scherwoud, is *Georgius Becker*, oud 41 jaren, geb. te Enschede; sijne sending en qualificatie is geteekent door den Nuntius Spinelli tot Brussel in 1724, doch heeft ze naderhand ontvangen uit handen van Hr. J. van de Velde, gewesen kapittelheer tot Haerlem. In October 1730 heeft Becker den eed gedaen. [In een ander rapport staat :]

Georgius Becker bekleedt de statie van Broeck, Noord-

en Zuid-Scherwoude, op den Langendyck, mitsgaders een gedeelte van den Huijgenwaerd onder de voors. dorpen resorterende.

Limmen. — *Cornelius Spont*, oud 30 jaren, geb. te Leyden, waereldspriester, niet toegedaen aen het gevoelen van de Jansenisten, noch van de Jesuieten; maer van de leering van de H. Augustinus en Thomas. Sending van de canunniken van 't Capittel van Haerlem, ter ordonnantie van dese selve, [door] Johan Ringers, canunnik en secretaris van 't capittel 29 April 1727. Geen acte vertoont, maer den eed gedaen.

Osdorp. — *Gerrit van Vliet*, oud 54 jaren, geb. te Aarlanderveen, niet geordent, ook geen Jansenist, hebbende sending van den Internuntius tot Brussel A° 1707; aen Gec. Raden vertoont en aldaer berustende. Heeft den eed gedaen 15 Nov. 1730.

Oudorp. — *Joan. Bapt. Brikkenaer*, oud 44 jaren, geb. te Amsterdam, gesonden door Theod. Visscher als landtdeken van 't Noorder quartier. Hij bekleedt de statien van Outdorp, St. Pancras, de Schermer, Oterleek, een gedeelte van Huygenwaerd, Huyswaerd en Rustenburgh. Geëedigt 21 Sept. 1730.

Overveen [Tetrode enz.]. — *Willem Christiaens*, oud 49 jaren, geb. te Zutphen, waereldspriester; gesonden door den Nuntius van Ceulen, volgens acte van 19 Aug. 1710, geteekent door Terrosi,' secretaris. Bekleedt de statie van Tetrode en Aelbertsbergh. Desselfs capellaen *Johan. Franc. Huysman*, waereldspriester, geb. te Grave, is in Maert 1732 vertrokken naer Zeeland.

Rijp en Graft. — *Enoch Franciscus Kragt*, oud 36 jaren, geb. tot Vreeden in Munsterland; gesonden door Johan. v. d. Steen, capittelheer tot Haerlem; bekleedende de statien van: Noord-Eynde, Graft, Rijp, Oost- en West-Graftdyck, Schermer, Noord-Eyndermeer, een ge-

deelte van de bedijkte Schermeer en van de Sterremeer. Heeft vorens 6 en ½ jaar gestaan tot Isp in Kennemerland vanwaer hier gekomen is. Hij heeft den eedt op 't placcaet gedaen.

SCHOORL. — *Wilhelmus Schutte*, Roomsch waereldspriester; geadmitteert door Mr Arent de Raet, in sijn leven baljuw van Brederode; oudt omtrent 69 jaren, geb. te Grondelo [in Westphalen], afgesonden door Santini, Internuntius te Brussel, volgens acte van sendinge van 8 Jun. 1719, geteekent Thom. de Nottolis, secretarius.

SPAARNEWOUDE. — *Petrus Siby*, eenvoudelijk wereldspriester, geb. te Westsaenen, out 32 jaren. Heeft sendinge van Spinelli 17 Oct. 1729. Heeft den eed gedaen en geadmitteert voor Sparnwou.

UITGEEST. — *Claudius Cavellier*, oud 36 jaren, geb. te Amsterdam, waereldspriester, gesonden door den Internuntius Spinelli op 28 Sept. 1727. Is geen munnik of geordende of Jesuiet of van dat gevoelen, doch ook geen Jansenist. Heeft den eed afgelegd op het placcaet.

VELZEN. *Johan Bapt. van Ceulen*, oud 35 jaren, geb. te Amsterdam, waereldspriester; gesonden door den Nuntius van Brussel, Joseph, aartsbisschop van Corinthe, volgens acte van sending van 5 Juny 1728, geteekent door Joseph Adami, secretaris.

VOGELENZANG [Hillegom]. — *Wilhelmus Wytmans*, oud 50 jaren, geb. te Utrecht, waereldspriester, gesonden door den Internuntius van Brussel, volgens acte van sending van Vincentius Santini, abbas St. Jois Bapt., Internuntius te Brussel, den 5 Mei 1721 geteekend door Thomas de Nottolis, secretaris. Sijn statie is te Vogelenzang. Desselfs capellaen is:

Reynier van Esveld, oud 26 jaren, geb. tot Eemnes, waereldspriester; gesonden van den Nuntius van Brussel, volgens acte van sendinge van Jos. Spinelli, aertsbisschop

van Corinthen, in dato 17 Febr. 1731 en geteekent door Jos. Adami, secretaris. Hij, Esveld, is gekomen in plaats van Andreas Huysman, die insgelijks capellaen en waereldspriester was, geb. in de Grave, vertrokken omtrent een jaer geleden en nu priester tot Hem en Venhuizen.

Wijk op Zee. — *Louis Berty*, oud 39 jaren, geb. te Amsterdam, eenvoudiglijk waereldspriester; gesonden door Joseph Spinelli op 18 Jan. 1725, in de statie van Wyck op Zee. Heeft den eed gedaen.

Wormer. — *Amandus de Weerdt*, oud 41 jaren, geb. te Cuilenburg, waereldspriester, geen Munnik, noch Jesuiet, veelmin Jesuietsgesinde, ook geen Jansenist; gesonden door den Internuntius Spinelli 30 Oct. 1727. Hij heeft sijne statie tot Wormer en heeft den eed afgelegt op 8 Nov. 1730.

R. C. PRIESTERS IN RIJNLAND.

—

Aarlanderveen. — *Simon Reyniers*, oud 31 jaren, geb. tot Amsterdam, waereldspriester; gesonden door den Nuntius, in de statien van Aerlanderveen en Alphen. Geadmitteert en beëedigt op 22 Febr. 1731.

Hazerswoude. — *Gerardus de Rotte*, oud 56 jaren, geb. te Amsterdam, Roomsch waereldspriester; gesonden door den Nuntius Piazza 15 Juny 1705, in de statie aen den hoogen Rijndyck onder Hazertswoude. De statie is aan den hoogen Rijndijk onder Hazartswoude; hij bedient oock de Roomsgesinden onder Kouderkerk en voor een gedeelte, die onder Leyerdorp, Soeterwoude, Alphen en Outshoorn wonen. Heeft op 15 Nov. 1730 den eed afgelegt. Desselfs capellaen is:

Willem Everard Fey, oud 30 jaren, geb. te Amsterdam. Werd gesegd de capellaen geen sending te hebben, heeft mede den eed gedaan 15 Nov. 1730.

HOOGMADE. — *Theodorus van de Velde*, geb. 18 July 1699 te Emmerick; is geen geordent maer een waereldspriester, missionaris van den pausselijken Minister te Brussel. Door den suffragaen en vicaris van den aertsbisschop van Ceulen, te Ceulen priester ingewijt en soo hij segt A° 1726 door Florentius van Beaumont, gewesen aertspriester van Rijnland, tot pastoor van Esselykerwoude gesonden; doch sonder de brief van deselve, sijne sending te kunnen produceeren; en door J. P. van Kaultenaer, als gemagtigde van de graaf van Oultremont, heere van Esselykerwoude geadmitteert, in de statie van Esselykerwoude, die zich verder uitstrekt over Woubrugge, de buitenhuisen onder Woubrugge behorende: Osweegen, Jacobswoude, eenige huisen op de Rijpwetering, onder Esselykerwoude behorende, de vrije grond en ambachtsheerlijkheid Hoogmade en een huis op de Dwars-wetering, onder Leyderdorp. En heeft op 10 Nov. den eed op 't placcaet afgelegt.

KATWIJK. — In beijde Catwyken en 't Sant sijn geen Roomsche kercken of statien, ook geen priesters geadmitteert of gevonden worden.

KUDELSTAART. — *Jacobus de Valois*, oud 49 jaren, geb. te Leyden, waereldspriester; sending gekregen van Vincentius Santini, gewesen Internuntius te Brussel, in Nov. 1718, in de statie van Cudelstaert en Calslagen; den 19 Nov. 1718 geadmitteert door den heer van Noordwijck.

LANGERAAR EN KORTER AAR. — *Justus Vermey*, oud 48 jaren, geb. van Bodegrave, waereldspriester, gesonden van den Nuntius van Brussel in de statie van Langer- en Korter-Aar en Permot, bestaende in twee huijsen,

gelegen onder Nieuw-Veen, buiten het district van Voshol. Heeft den eed op 't placcaat gepresteert.

Leiden. — *Adrianus van der Valck*, oud 31 jaren, geb. te 's Hage, Rooms-waereldspriester; gesonden van den Internuntius te Brussel. Heeft sijne statie in de St. Joris-steegh, alwaer voorheen capellaen is geweest:

Adrianus Augustinus van Dyck, oud 49 jaren, geb. te Amsterdam, waereldspriester; gesonden door de pausselycke Internuntius. Heeft sijn statie op den Ouden-Rhijn, op de Appelmarkt.

Nicolaus Michielse, oud 54 jaren, geb. tot Antwerpen, van de Orde van de Preekheeren, gesonden van den overste van de Preekheeren, Hyacinthus Du-Mont, magister-provinciael op 20 Sept. 1712. Heeft zijn statie in de Backersteegh.

Guilielmus Maes, oud 49 jaren, geb. tot Antwerpen, van de Orde der Preekheeren; gesonden van den overste der Preekheeren Hieronymus Kraets, magister-provinciael, op 2 Oct. 1715. Heeft sijne statie in de Backersteegh.

Matthias Noydens, oud 48 jaren, geb. te Bergen-op-Zoom, Minderbroeder; gesonden van sijnen geestelijken overste Bernardus Stijns aº 1713. Heeft sijne statie in de Kuypersteegh.

Georgius van Damme, oud 46 jaren, geb. binnen Dendermonde, Minderbroeder; gesonden door sijnen geestelijken overste, Otto van Dalen. Heeft sijne statie in de Kuypersteegh.

Paulus Desmartins, oud 42 jaren, geb. te Metz op de confinie van Lotharingen, van de Orde der ongeschoeide Carmelieten, gesonden door den generael van de voors. Broederen te Parijs. Heeft sijne statie op de Haerlemmerstraet, over het „Fortuijn."

Hebben allen voor Heeren Burgermeesteren den eed op 't placcaet afgelegt.

N.B. De Jesuieten-kerck is vóór lange jaren geslooten geweest en daerin geen dienst gedaen; soo oock jegenwoordigh de kerck der Neder-duitsche Carmelieten.

Leydschendam en Veur. — *Henricus Wesselingh*, oudt 38 jaren, geb. te Amsterdam, waereldspriester, gesonden van den Nuntius van Brussel a° 1720 in de statie van Veur en aen de suijdsijde van den Leydschendam in reguarde van de siecken. Heeft op 31 Oct. 1730 den eed afgelegt op 't placcaat, voor Gecommitteerde Raden.

Lisse. — *Arnold de Leeuw*, geb. 1 Nov. 1677 te 's Bosch, gesonden van den Nuntius van den Paus. Is waereldspriester, statie hebbende te Lisse. Hij heeft het IIIe art. geteekend.

Nieuwkoop en Noorden. — Hier zijn 2 priesters: *Hermanus Perquin*, oud 28 jaren, geb. te Rotterdam, waereldspriester; gesonden door den Nuntius van Brussel, in de statie van Nieukoop en Noorden in het Zuidereinde.

Nicolaus Brants, oud 33 jaren, geb. uit de baronije van Baar en Lathum in het graafschap van Zutphen; gesonden door den Nuntius van Brussel in de bovengen. statie in het Noord-einde. Is waereldspriester. Beiden hebben op 't placcaet verklaring gedaen.

Achtienhoven. — De Roomsche ingesetenen gaen ter kerk bij de priesters op 't Noord-Eynde van Nieukoop.

Noordwijk. — *Henricus van der Lee*, oud 47 jaren, geb. in den Oudenbosch, waereldspriester, hier gestaen sedert 16 jaren, en behoorlijk verklaring op 't placcaet gedaen, 13 Nov. 1730.

Noordwijkerhout. — *Gysbertus van der Kun*, geb. 2 Oct. 1693 tot Rotterdam, gesonden van de Overheid der R. C. Kercke, waereldspriester, geen monnick, Jesuiet noch Jansenist. Hij heeft behoorlijke verklaring op 't placcaet gedaen.

Nootdorp. — *Joannes Verburg*, oud 50 jaren, geb. te Grave a° 1682, 13 July; waereldspriester, gesonden door den Heer Santini, Internuntius te Brussel, tot pastoor van Nootdorp: wonende in de hoge Heerlijkheid van Nieuwe-Veen; a° 1719.

Oestgeest. — *Theodorus van der Weert*, oud 32 jaren, geb. te Leyden, waereldspriester; gesonden van den Nuntius Spinelli tot Brussel, in de statie van Oestgeest. Heeft op 't placcaet verklaring gedaen. Desselfs capellaen is:

Adrianus de Keyser, oud 30 jaren, geb. te Gouda, waereldspriester, sending hebbende van Joseph Spinelli, Nuntius te Brussel. Heeft op 't placcaet verklaring gedaen. (Er is nu een ander capellaen).

Oud-Ade (Rijpwetering). — *Joannes van der Meij*, oud 42 jaren, geb. te Amsterdam, waereldspriester, vóór omtrent 18 jaren sending ontfangen hebbende van den Nuntius in de statie van de Rijpwetering. Heeft op 't placcaet den eed afgelegt voor Heeren Gec. Raden. Desselfs capellaen is:

Henricus Franciscus Wilken, oud 29 jaren, geb. te Groningen. Heeft sendingh vóór omtrent 3 jaren mede van den Nuntius; is geadmitteert bij acte en heeft den eed gedaen op 't placcaet.

Randenburg en Reeuwijk. — *Fredericus Cramer*, oud 64 jaren, geb. te Emmerick, Roomsch priester, sijnde een Kruisheer; gesonden van den Nuntius van Ceulen in de statien van Reewijck en Randenburch in het district van Voshol en daerbuyten: in Middelburch, Suydwijck, Reijerskoop, den Biese, Boskoop, Laag-Boskoop, den Otwegh, het Noord-eijnde van Waddinxveen een gedeelte van Bloemendael ende Sluyswyck. Heeft den eed afgelegt op 't placcaet 28 Mei 1731.

Vermits desselfs onpasselijkheid heeft Fr. Cramer een capellaen, te weten:

Johannes Ten-Dam, oud 26 jaren, geb. te Amsterdam, waereldspriester; gesonden van den Nuntius van Brussel, en zijn admissie ontfangen van den Heer Daniel Poynts, als baljuw van Voorschoten op 3 Nov. 1730. En heeft den behoorlijken eed ten selfden dage afgelegt.

RIJNSATERWOUDE. — *Cornelius Huysman*, geb. in Febr. 1672 tot Amsterdam; gewijt door Petrus Codde, aartsbisschop van Sebasten, te Utrecht. Doet dienst in sijn ordinaris woonhuijs genaemt het „Vroonland" onder de jurisdictie van Esselykerwoude; doch sooveel den baljuw gebleken is, sonder eenige admissie; alleen bij usurpatie. Is ook priester tot Rynsaterwoude, maer bij resolutie van HEdGr.Mog. van 17 Juny 1704 geinterdiceert tot Rynsaterwoude te prediken of eenigerhande andere dienst te doen en bij resolutie van den 17 Oct. 1704 geordonneert de pastorije, die hij mogt besitten, te ontruijmen. Segt op 4 Dec. 1705 door Gerardus Potcamp als Vicaris in de Vereenigde Nederlanden tot pastoor van Rynsaterwoude gesonden te sijn. Sijne statie strekt zich uit over Rynsaterwoude, Vriesekoop, Leymuyden, oostzijde van de Oude-wetering en 4 huisen onder Esselykerwoude. Heeft den 11 Nov. 1730 den eed op 't placcaet afgelegt.

SASSENHEIM EN VOORHOUT. — *Reinerus Velthoen*, oud 54 jaren, geb. tot Zutphen, gesonden van de R. C. Overheid; waereldspriester, geen Jesuiet, monnik of soogenaemt Jansenist. Geadmitteert op 1 Jun. 1715 door den H^r^ van Noordwijk. Hij heeft het IIIe art. geteekent.

SOETERWOUDE. — *Philippus Jacobus Otgens*, oud 33 jaren, geb. te Oosterhout bij Breda, waereldspriester, gesonden door den auditeur der Brusselsche Nuntiatuur; beëedigt en geadmitteert op 17 Dec. 1731.

STOMPWIJK. — *Frederik Johan. Jacobsz.*, oud 31 à 32 jaren, geb. te Zutphen, waereldspriester; gesonden

door den Nuntius te Brussel in de statie van Stompwijck; geadmitteert en beëedigt 17 Oct. 1727.

VOORBURG. — *Johannes Casimirus Hooft*, oud 42 jaren, geb. te 's Hage, Rooms-waereldspriester; segt syne sending hem buyten sijn versoek en weten met den post onder een couvert toegesonden te sijn door den Nuntius van Brussel, voor de statie van Voorburgh; geadmitteert en beëedigt op 3 Jun. 1730.

VOORSCHOTEN. — *Franc. Johan. Rogguée*, oud 37 jaren, geb. te 's Hage, segt syne sending te hebben van den Nuntius te Brussel op 12 Febr. 1731, als Roomsch-waerelspriester. Is bij Vrouwe Anna Marg. Bentinck, duairiere van Wassenaer, van Duvenvoorde, Voorschoten, Veur etc. geadmitteert 23 Mei 1731 en op 16 Jun. daarop bij baljuw en welgeb. mannen aangeteekent. Bedient de gemeente Voorschoten en volgens out gebruijck ook buyten het ambacht twee a drie huysen aan den Voorschoter-weg, indien er Roomschgesinden woonachtig zijn. Hij heeft het IIIe art. eerst als capellaen van Johan. van Steen, waereldspriester te Haarlem, den 20 Dec. 1730, en daarna op 18 Jun. 1731 als pastoor te Voorschoten geteekent.

WADDINXVEEN, GOUDKADE etc. — [*Franc. Cornelius Willebrinck*, geb. te Rotterdam, Leuvensch godgeleerde; was alhier van 1719 tot 1732 pastoor; in laatstgenoemd jaar werd hij verplaatst naar Grootenbroek.]

WARMOND. — In de heerlijkheid Warmond sijn geen priesters ofte Roomsche kercken; de ingesetenen Roomsch sijnde, behooren onder Sassenheim.

WASSENAAR. — *Hubertus d'Estordeur*, oud 55 jaren, geb. te Amsterdam; waereldspriester en in den jare 1716 gesonden door den Heer Nuntius van Brussel; geadmitteert door den H^r^ graef van Wassenaer–Obdam. Hij heeft de verklaring op het placcaat gedaen. Vermits de indispositie van H^r^ d'Estordeur heeft alhier dienst gedaen

Joan. Stappers, oud 27 j, geb. te Amsterdam, die ook den behoorlijken eed heeft gedaen; doch hij is voornemens in korte dagen te vertrekken, vermits de apparente herstelling van d'Estordeur.

ZEVENHOVEN. — *Henricus Kock*, oud 29 jaren, geb. tot Amsterdam, waereldspriester, in de statie tot Sevenhoven en Nieuwveen. Ten respecte van sijne sendingh segt hij: geene te hebben, omdat hij door de Heeren burgermeesters van Delft als heeren van Delfshaven tot priester wordende aangestelt, HEdAchtbaren geen visie van sijne sending begeerden; hebbende daerop den eed in HEd.Gr.Moge resolutie van 21 Sept. 1730 vervat, den 24 Oct. daeraenvolgende in handen van Heeren burgermeesteren van Delft afgelegt. Ende nader door den Hr. van den Bergh, baljuw van Rijnland, gepresseert sijnde ten tijde van sijne aanstelling in de voors. statie van Sevenhoven en Nieuwe-Veen op het poinct van de voors. bediening, is bij hem geantwoort, dat hij tot dien tijd toe de statie van Delfshaven bekleed hebbende en al op 24 Oct. 1730 den vereyschten eed, corporaliter hebbende afgelegt, hij vermeende geen nadere sendingh noodigh te hebben, en is vervolgens, dewijl hij reeds in actueelen dienst was op 23 Sept. 1732 mede geadmitteert en beëedigt; sooals hij ook aan Gec. Raden gedaen heeft en is door HEMoge geagreëert.

ZWAMMERDAM en BODEGRAVEN. — *Joannes van Branteghem*, oud 42 jaren, geb. te Gent in Vlaanderen, geordent Roomsch-priester van Sint Augustijn, gesonden van den Nuntius te Brussel in de statie van Swammerdam binnen het district van Voshol en daarbuiten over Bodegrave tot Nieuwerbrugge toe. Hij heeft den eed op 't placcaet afgelegt.

R. C. PRIESTERS IN DELFLAND, SCHIELAND EN VERDERE DISTRICTEN VAN ZUID-HOLLAND.

BERGSCHENHOEK. — *Andreas van Loon*, oud 47 jaren, geb. tot Rotterdam, waereldspriester, gewijd A° 1710 door den Nuntius van Ceulen, en gesonden te Laren; A° 1712 gesonden in de statie van Bergschenhoek, waeronder begrepen wordt Hillegertsbergh, Bleiswyck, Seevenhuysen en Schiebroeck. Heeft het IIIe art. getekent.

BERKEL en RODENRIJS. — *Joannes van Elsacker*, oud 42 jaren, van de jeugd af gewoont en opgevoed te Amsterdam; Roomsch-waereldspriester, gesonden van den Internuntius, in de statie van Berkel en Rodenrijs; eed gedaen.

CABAUW. — *Gendolfus Kansman*, oud 37 jaren, geb. te Loven, waereldspriester, hebbende sending van den Nuntius. Heeft verscheiden jaren in Holland sijn functie gedaen en op 't placcaet de behoorlijke verklaring afgelegt.

DELFT. — *Stephanus van Luyck*, oud 53 jaren, geb. van Utrecht, [Franciscaan]. Geadmitteert als pastoor in de kerck ofte Statie van de Jesuieten, achter de Markt, A° 1709; sendingh hebbende van zijn provinciael Bonaventura van Dijck, tevens praefect van de Missie [St. Francisci]. En heeft de verklaring op 't placcaet gedaen.

Elias Bosch, oud 42 jaren, geb. van Utrecht [Franciscaan]. Geadmitteert als pastoor [?] van de voors. kerck op de Markt, sending hebbende van den provinciael Philibertus Maes, praefect der Missie. En heeft de behoorlycke verklaring gedaen op 't placcaet.

DELFSHAVEN. — *Henricus Kok*, oud 30 jaren, geb. te Amsterdam. Hebbende sijne sendingh van den pausselijken Internuntius te Brussel, geadmitteert als pastoor der Roomse kerck of statie der Jesuieten [?] en aldaer dienst gedaen. Heeft op 't placcaet de verklaring gedaen.

Doch sedert eenige dagen is hij vertrokken naer Sevenhoven in Rijnland.

Dirxsland. — De Roomschen dezer plaats gaen [gelijk de overigen van 't eiland Flakkée] ter kercke te Oude-Tonge.

Oude-Tonge en Grijsoord. — *Joannes Goos*, oud 60 jaren, geb. te Gheel, in 't geestelijke territoir van 's Bosch; met kennis van den Internuntius van Brussel A° 1717 alhier gekomen, in de statie van de Oude-Tonge, gelegen in den eilande van Overflacqué. Heeft op 24 Nov. 1730 den eed op 't placcaet afgelegt.

Dordrecht. — Pater *Leonardus Vincquedes*, geb. 6 Nov. 1669 in de stad Tongeren, in het land van Luyck [Preekheer], gesonden door den provinciael der Nederlanden, Hyacinthus du Mont, den 22 Junij 1713, om de statie of Preekheeren-kerck op de Haven, ten huize van den Hr. Hubertus Borret, waer te nemen. Pater Vincquedes heeft mede de verklaring op het placcaet gedaen conform artic. 3; hetwelck alleen met uitlating van het woord: „waereldlyck" hem synde voorgeleesen, heeft hij op sijn priesterlyck woord, sonder eenighe de minste uyterlycke reserve versekert, sonder eenigh bedrog te doen en te sullen nakomen; niettegenstaende hij selfs voor de Heeren burgermeesteren, heeft gesegt te sijn, een Predicheer en van de Dominicaner-Orde.

Gorinchem. — *Ferdinandus Du Quavré*, oud 62 jaren, geb. te 's Hage, [Franciscaan], gesonden door Gerardus Potkamp den 8 Dec. 1705. Heeft sonder restrictie het 3ᵉ art. van 't placcaet onderteekent. Desselfs woonplaets is genaemt: 't Clooster.

Gouda. — *Richardus Bartholomeus de Wit*, oud 40 jaren. Raer en bij geval alhier pastoor geworden in de pastorye „van den Braessem" op de Gouwe, sedert 14 jaren; heeft den eed gedaen.

Johannes Ferdinandus Schatten, oud 50 jaren, geb. te Antwerpen; van den Nuntius Santini A° 1716 als Roomspriester gequalificeert; hij heeft 7 jaren in Over-IJssel gestaan. Hij is in de statie in de Peperstraet te Gouda, sedert 10 jaren; heeft den eed gedaen. [Hij was Jesuiet].

Reinerus van den Bosch, oud 50 jaren, geb. te Maestricht, gesonden door den provinciael der Minderbroeders, in de statie op de Gouwe, sedert 10 jaren; heeft den eed gedaen.

HAASTRECHT [in den lande van Blois]. — *Cornelis Brouwer*, oud 50 jaren, geb. te Schagen; [een Franciscaan] bedienende, en wonende te Haestrecht. Hij heeft den eed afgelegd bij Gec. Raden 1 Dec. 1730.

'S HAGE. — Hier sijn pastoors en kapellanen: [in de Molstraet]. — *Joannes van der Lee*, oud 40 jaren, geb. te 's Bosch; heeft gestudeerd te Loven aan de Universiteit, is waereldspriester en gesonden als pastoor in den Hage door den Heer Internuntius Santini. Desselfs capellanen sijn: *Alardus de Weerdt*, oud 35 jaren, geb. te Rotterdam, waereldspriester, gesonden door den Internuntius van Brussel, en *Joannes Baptista Allard*, oud 28 jaren, geb. te 's Bosch, waerelspriester; gesonden door den Internuntius van Brussel.

'S HAGE [in de Assendelftstraat]. — *Anselmus Triperet*, oud 65 jaren, geb. te Parijs; van de Orde der ongeschoeide Carmelieten van 't convent van Parijs; gesonden door den Heer Codde, Vicarius Apostolicus, A° 1700. Desselfs capellaen is: *Julien Le Masson*, oud 50 jaren, van de Orde en convent als boven; gesonden door den Nuntius van Brussel, A° 1726.

MAASLAND en MAASSLUIS. — *Lambertus Lagerstond*, oud 34 jaren, geb. te Utrecht, Roomsch-waereldspriester, gesonden van den Nuntius in de statie van Maasland en Maassluis.

Moordregt. — *Petrus Hagelman*, oud 16 à 17 jaren, geb. te Amsterdam, waereldspriester, gewijd van den Internuntius tot Brussel, A° 1724, en gesonden als pastoor in de statie van Moordregt, waer onder begrepen worden: Goudenrak, Ouderkerk en Nieuwerkerk; deed verklaring etc.

Noord-Kethel. — *Theodorus van den Broeck*, oud 59 jaren, geb. te 's Bosch, Roomsch-waereldspriester, sending hebbende van den Nuntius J. B. de Bussy, te Ceulen, in de statie van den Kethel. Heeft den eed gedaen.

Noordeloos. — Selfs geen Roomse ingesetenen. De voorgaende drossaerden en dese drost sedert 20 jaren, hebben altoos dat soort van ongehoorsame onderdanen geweert Het was voor de Republycq te wenschen, dat in Holland alomme soo weinigh Roomsgesinden gevonden wierden, als in deese quartieren en wel in de geheele Alblasserwaerd.

Oudewater. — *Alexander de Neeve*, oud 46 jaren, geb. te Brussel, van de Orde der Minderbroeders, welker statie hij oock segt te bekleeden. Gesonden van den Nuntius van Brussel en heeft op 21 Nov. 1730 den eed gedaan.

Papendrecht. — Ter obedientie van UEMog^e^ missive van 19 Sept. ll. dient, dat onder onsen dorpe van Papendrecht ende jurisdictie van dien geen Roomsch priester nogte kercken syn, dan alleen op het huys te Papendrecht een eenigh huiscapellaan, genaamt *Gerardus Kock*, oudt 46 jaren, geboren van Amsterdam, alléén voor die familie off dat huisgesin; dat die familie van alle oude tijden af op dat huys dusdanigen priester heeft gehad. De advocaet Hoynck van Papendrecht heeft ter deeser sake request gepresenteert aen HEGr.Mog^e^ ten eijnde by vervolg op het voors. huys, alléén voor die familie, sonder eenige vreemden te admitteren, een priester soude mogen blijven. Dat request is gesteld in handen van Gec.

Raden en op het berigt van den baljuw, zonder eenige verdere dispositie; immers voor zooveel de baljuw weet, geseponeert. Waerop die priester als voorheen in syne bediening van die familie is blijven continuëeren in alle stilte. De advocaat Hoynck van Papendrecht van deselve familie synde, zoude wegens den voors. priester, als andersints nader informatie kunnen geven.

POELDIJK [onder Monster]. — *Bernardus Perquin*, pastoor, geb. te Rotterdam, oud 32 jaren. *Anthonius Thopoel*, capellaen, geb. te Asten bij Eijndhoven, oud 27 jaren. Beyden geen Jesuicten of geordenden, maer waereldse priesters van de Lovensche studie: van 't gevoelen van Augustyn en Thomas; sending hebbende van den Nuntius tot Brussel en hebben zich op 't placcaet van 21 Sept. 1730 op haer priesterlijk woord verklaert. Hare statien hebbende in de Poeldyck. [Hieronder behoorden toen nog Monster, Naaldwijk, 's Gravenzande en een gedeelte van Loosduinen.]

PIJNAKKER. — *Jacobus de Weerdt*, oud 36 jaren, geb. te Kuylenburg, Roomsch-waereldspriester; gesonden door den Internuntius te Brussel; heeft den eed gedaen.

ROON en PENDRECHT. — *Franciscus Bernarts*, oud omtrent 60 jaren, geb. te te Arendonck, grensende aen de meyerije van 's Bosch, gesonden van den Nuntius tot Brussel Joseph Spinelli. A° 1724 bij den advocaet van Schagen, als medevoogd van den Heer van Rhoon geadmitteert, en heeft op 't placcaet verklaring gedaen. [Onder Roon behoorden toen nog de Beyerlanden, het land van Streijen etc.].

ROTTERDAM. — *Judocus van Vechel*, pastoor. † en *Henricus Forniaer*, priester, in de Leeuwstraet.

Franciscus Dircks, priester, en *Dominicus Ophoven*, priester, op 't Steiger.

Sijn alle sedert eenige jaren vóór het emaneeren van

't placcaet van 21 Sept. 1730 alhier geadmitteert geweest en hebben de behoorlijke verklaring op het gemelde placcaet gedaan.

N.B. De plaats van Judocus van Vechel, overleden, is nog niet vervult.

Schiedam. — Er sijn twee priesters: *Johannes Rodenrijs*, oud 55 jaren, geb. te Schiedam, priester [pastoor], en *Adrianus van Wijtvliet*, oud 28 jaren, geboortigh van de Hoeve, marquisaat van Bergen-op-Zoom, capellaen. Beyden gesonden door den Nuntius van Brussel aen de kerck of statie aen de zuidzijde van den Dam. Zij hebben den eed gedaen. [Zij waren Dominikanen].

Schipluiden. — *Petrus van Heessel*, oud 64 jaren, geb. te 's Bosch, van de Orde der Minderbroeders, gesonden door den provinciael Bonaventura van Dijck, in de statie van Schipluiden. Heeft den eed gedaen.

Streijen ['t land van]. — In den lande van Streijen geen één Roomsch priester en dat bij menschen geheugenisse geen kerck of Roomsche priester daer geweest is. Het compt mij EdMog^{e} HH. [zoo schrijft de H^{r} Repelaer op 30 Sept. 1732 uit Dordrecht] als seer remarquabel voor, dat bij nauwkeurigh ondersoek bevonden hebbe, dat in die gansche jurisdictie geen 6 Roomse ingesetenen gevonden worden; te meer dewijl gemelte jurisdictie sigh uytstrekt over seven dorpen en zulcx over omtrent 10,000 mergen lants.

Teckop. — *Petrus van Dorsten*, waereldspriester, geb. te Rees in Cleefsland, oud 40 jaren, sijne statie hebbende in Tekkop; door den baljuw geadmitteerd in Dec. 1722. Heeft geen schriftelijke, maer mondelinge sending van Martinus van Hees [den aartspriester van Utrecht] en heeft verklaring gedaen op 't placcaet. [Deze statie en haar priester zijn hier vermeld, omdat de Hollandsche baljuw

van Loosdrecht, Simon Entinck, bericht indiende; de priester woonachtig op Utrechts grondgebied, was dan ook op Hollandsch gebied werkzaam.]

VLAARDINGEN [in de Souteveenen]. — *Cornelis van der Kun Ghysbertsz.*, geb. te 's Hage 7 Jun. 1666, gestudeerd bij de canunniken van St. Norbertus. A° 1695 tot priester gesonden door Petrus Codde, aartsbisschop van Sebasten en Vicaris van Holland. Heeft verklaring gedaen op 't placcaet. Zijne statie is in de Souteveenen.

Een ander rapport bevat: Dat binnen de steede Vlaerdingen ofte jurisdictie van dien, noch in Vlaerdinger-ambacht geen kerck ofte vergaderplaets van de Roomsche in of opgesetenen werd bevonden en ook mitsdien geen priesters off priester sigh aldaer onthouden off geadmitteert sijn. Edoch dat even buyten onder de heerlijkheid der Soutenveenen een R. C. kerck staet, alwaer sigh een priester onthoudt en dienst doet, gaende de voors. in en opgesetenen aldaer ofte binnen Schiedam hunne blinde devotie verrigten.

WATERINGEN. — *Cornelis van der Kun*, *Richardszoon*, waereldspriester, geb. te 's Hage 25 Nov. 1667; gesonden in Wateringen 12 Dec. 1700 door Hugo Franc. van Heussen en op 't placcaat verklaring gedaen. Deze heeft met permissie van Gec. Raden een capellaen, *Johan. Bapt. Allard*, waereldspriester, geb. te 's Bosch 4 Julij 1704; gesonden tot capellaen te Wateringen op 19 Nov. 1731 door Johan van der Steen en door de Gec. Raden geadmitteerd.

WOERDEN. — *Franciscus van Honsem.* In dese stadt Woerden is, als priester tot het bedienen der Roomsche statie of kercke aldaar in den jare 1719 geadmitteert; omdat hij niet behoort tot de Orde der Jesuieten; maer tot die der Franciscanen, Franc. van Honsem; volgens

zijn opgeven oud 44 j. en geb. te Amsterdam. Op 15 Nov. 1730 heeft hij den eed gedaen op 't placcaet van 21 Sept. 1730. Er is geen ander [Roomsch] priester noch in de stad noch in de baljiuwage.

AANWEZIGE OUD-ROOMSCHE PRIESTERS ENZ., BIJGENAAMD JANSENISTEN IN NOORD- EN ZUID-HOLLAND. A° 1732.

Aalsmeer. — *Hermanus Theobaldus Poringo*, oud 46 jaren, geb. te Thienen, waereldspriester; niet geordend, ook geen Jesuiet of Jesuietsgesinde; maer van diegenen, die men noemt *Jansenist*. Hij heeft sending, van den Heer Barchman Wuytiers, aartsbisschop van Utrecht, 2 April 1730 en is op desselfs recommendatie gekomen in de statie van Aelsmeer. Heeft den eed gedaen op 1 Dec. 1730.

Amsterdam. **In de Pauw.** — *Lucas Ahuis*, oud 63 jaren, geb. tot Amsterdam; heeft zijne sending van den bisschop van Sebasten en sijne statie of kerkplaets in de Keizerstraet.

Op de Voorburgwal. — *Joannes Schoonebeeck*, oud 70 jaren, geb. te Rotterdam; heeft sijne sending van Cornelius van Steenhoven en sijne statie op de Voorburgwal bij de Dirck-van-Assensluis.

In de Vinkenstraat. — *Hieronymus de Bock*, oud 52 jaren, geb. te Amsterdam; heeft sijne sending van Hugo van Heussen en sijne kerck in de Vinckenstraet.

Op Singel. — *Gislenus Priem*, oud 48 jaren, geb. te Gouda; heeft sijne sending van Cornelius van Steenhoven en sijne kerck op den Cingel, schuijns over de Appelmarckt.

In den Ooievaar. — *Antonius Meijers*, oud 50 jaren, geb. te Rotterdam; heeft sijne sending van Cornelius van Steenhoven en sijne kerck in de Barnsteegh.

In de drie bonte Kraaien. — *Joannes van Hartefeldt*, oud 30 jaren, geb. te Duyven in de Lijmers; heeft sijne sending van Cornelius van Steenhoven en sijne kerck in de Oude-teertuynen.

Op de Brouwersgracht. — *Joachim Bervelingh*, oud 27 jaren, geb. te Amsterdam; heeft sijne sending van Cornelius J. Barchman-Wuytiers en sijne kerck op de Brouwersgracht bij de Korte Princegracht.

In het Maagdenhuis. — *Henricus de Haan*, oud 37 jaren, geb. te 's Hage; heeft sijne sending van Cornelius J. Barchman-Wuytiers en sijne kerck in 't Maagdenhuis.

In het Jongens-Weeshuis. — *Cornelius Verheul*, oud 40 jaren, geb. te Utrecht; heeft sijne sending van Cornelius van Steenhoven en sijne kerck op de Lauriersgracht in 't Jongensweeshuis.

[De voorn. negen oud-Roomsche priesters hebben allen den eed gedaan.]

Briele. — Dat in de stad Briele niet meer als één Roomsch priester is, gen. *Petrus Fobelets*, geb. tot Werchter in het land van Aerschot in Brabant; zijnde wereldlijk priester en hebbende zijne zending van den zoogen. bisschop van Utrecht C. J. Barchman; die door den magistraat van Briele tot het bedienen van de Roomsche kerk alhier is toegelaten en vervolgens ook de eed in gevolge HEGr.Moge resolutie van 21 Sept. 1730 is afgenomen.

In het land van Voorne is geen Roomsc kerk veelmin een priester. — [Alzoo schreef 13 Oct. 1732 W. van Almonde uit den Briel.]

Krommenie. — *Joannes Meijer*, oud 37 jaren, geb. te Enschede, Jansenist priester; sending hebbende van

C. J. Barchman-Wuytiers, gegeven te Haerlem 22 Jun. 1725 voor de statie van Crommenie cum annexis. Heeft eed gedaen.

DELFT. — St. Ursula. — *Nicolaus Broedersen*, oud 46 jaren, geb. op het eiland Noordstrand; a° 1722 tot pastoor in het Beggijnhof – de kerck of statie der Jansenisten – gesonden door Corn. van Steenhoven, en heeft op 't placcaet verklaring gedaen.

St. Hippolytus. — *Godfridus Valckenburch*, oud 58 jaren, geb. te Amsterdam; a° 1727 gesonden door den bisschop C. J. Barchman-Wuytiers en heeft op het placcaet verklaring gedaen.

Ignatius van Heijningen, oud 74 jaren, geb. uit de Veenen. Geadmitteert a° 1730, gesonden door den bisschop van Utrecht; heeft in de voors. kercke dienst gedaen als onderpastoor van Godfridus Valckenburch; doch doet jegenwoordigh geen dienst meer. Heeft op het placcaet de behoorlycke verklaring gedaen.

Petrus Melis van Saftingen, oud 78 jaren, geb. van Amsterdam, praesident van het Hollandsch Collegie te Leuven; gevlugt ter saecke van de Constitutie UNIGENITUS; zich alhier onthoudende sonder eenigen pastorale dienst te doen.

Antonius Cinck, oud 64 jaren, geb. te 's Bosch, president van het collegie van Cranendonck te Leuven; gevlugt ter saecke van de Constitutie; zich hier onthoudende sonder eenigen pastorale dienst te doen.

Franciscus Koppens, Roomsch priester, oud 53 jaren, geb. te Temsche, kanunnik van St. Goele te Brussel; gevlucht ter sake van de Constitutie en sigh hier onthoudende, sonder eenighen dienst te doen.

DELFSHAVEN. — *Petrus van Biesenbroeck*, oud 60 jaren, geb. te Meenen in Vlaenderen, sendingh hebbende van den bisschop C. J. Barchman, geadmitteert en dienst

doende als pastoor van de Jansenisten; en heeft den behoorlijken eed gedaen.

Dordrecht [Voorstraat]. — *Joannes Pruijm*, geb. te Muyden den 11 Febr. 1669; gesonden door den bisschop Petrus Codde den 2 Mei 1702 in de kerck te Dordrecht. Heeft 18 jaar bedient de kerck op de Hooge-Nieuwstraet en naderhand tot nu toe de Roomsche kerck nevens de brouwerije, het Cruijs, op de Voorstraet. Heeft verklaring gedaen.

Dordrecht [Hooge-Nieuwstraat]. — *Gerardus Kenens*, geb. 19 Febr. 1692 te Oestgeest buijten de stadt Leyden; gesonden door den bisschop C. J. Barchman a° 1728, om de kerck op de Hooge-Nieuwstraet waer te nemen. Heeft verklaring gedaen.

Egmonden. — *Carolus Pennaert*, geb. 4 Aug. 1697 te Brugge in Vlaenderen, hebbende sijne sending van den aertsbisschop van Utrecht. Hij heeft den eed op 't placcaet gedaen.

Eikenduinen [bij 's Hage]. — *Joannes Block*, oud 69 jaren, geb. te Gouda; gesonden van de Vicarissen van 't Capittel van Utrecht, aengesteld van den aertsbisschop Petrus Codde. Hij heeft den eed gedaen.

Enkhuizen [St. Pancratius]. — *Joannes Augustinus van Heiningen*, oud 54 jaren, geb. te Hazerswoude, gesonden door Hugo van Heussen a° 1719. Heeft eed gedaen.

Enkhuizen [St. Gummarus]. — *Gabriel van der Heyden*, oud 40 jaren, geb. tot Leuven, gesonden door 't capittel van Utrecht a° 1722. Heeft eed gedaen.

Gorinchem [Abrahamsschoot]. — *Petrus Rosa*, geb. tot Gheel 15 Oct. 1695, gesonden door den Hr. C. J. Barchman en heeft op 't placcaet den behoorlijken eed gedaen.

Gouda [St. Joh. Baptist]. — *Theodorus van der Croon*, oud 65 jaren, geb. te Cuilenborg, waereldspriester; ge-

sonden door den H[r]. Hugo van Heussen in de statie op de Gouwe [westzijde], sedert 18 jaren. Heeft eed gedaen.

Gouda [Oude Tol of St. Willibrord]. — *Wilhelmus van der Beeck*, oud 51 jaren, geb. te 's Bosch, waereldspriester; gesonden door den H[r]. C. van Steenhoven, sedert 12 jaren. Deze statie was ook gelegen op de Gouwe. Heeft eed gedaen.

Haarlem [St. Anna, in de Koksteeg op de Bakenessegracht. — *Joannes Trees*, kwam hier 17 Jul. 1727 en stierf 16 Febr. 1748].

Haarlem [St. Maria, in de Biggesteeg op de Bakenessegracht. — *Joannes Meindarts*, geb. te Groningen; voor St. Maria geadmitteert door de Haarlemsche vroedschap op 28 Oct. 1724. Hij nam in 1741 zijn ontslag en stierf 19 Oct. 1751 te Amersfoort].

's Hage [St. Augustinus in de Juffer-Idastraat]. — *Guilielmus Fredericus van Dalenoort.* Hij verklaart en verzekert mits desen: te zijn van Utrecht, op 13 Nov. [1732] te zullen zijn 74 jaar oud, te hebben gestudeert in de Universiteit van Loven, te zijn een Roomsch catholijk wereldspriester en zendinge als pastoor in 's Hage te hebben ontfangen van den H[r]. Petrus Codde, aartsbisschop van Sebasten, die tot 1702 alle de Roomsch Catholyken dezer landen als Kerkvoogd heeft bestiert en in dat jaar door den Paus wierd gesuspendeert.

Voorts zegt hij tot hulp te hebben een kapellaen, mede een R. C. wereldspriester, genaemt *Joannes van Baeserode*, geb. te Laken in de Knijp van Brussel, oud 40 jaren, die tot hulp is gesonden voor omtrent 5 jaar, door den H[r]. aertsbisschop C. J. Barchman-Wuytiers.

Helder [den]. — *Godfridus Verheul.* Hij verklaarde op 14 Oct. 1732 te zijn: geb. te Utregt, wereltspriester, gesonden op den Helder en Huysduinen den 17 Sept. 1717, door den Heer Hugo Van Heussen, overste van

onse oude Cleregie alstoen regerende; bemachtigt alsdan door den Staet. Voorts te zijn oud 46 jaer en houdende aen de Cleregie en 't Capittel van Utregt, die men den naem van Jansenisten geeft.

HILVERSOM. — *Godfridus Bull*, wereldspriester, oud 39 jaren, geb. te 's Bosch; die vermits sijne swakheid en onpasselijkheid tot capellaen heeft *Joannes Spruyt*, mede wereltspriester, geb. te Utrecht.

KRALINGEN. — *Adrianus Bogaert*, omtrent 37 jaer oud, geb. te Gouda, wereltspriester; door den bisschop van Senez in 1719 gewijd, en in 't jaer 1725 van den aartsbisschop van Utrecht gesonden tot Kralingen, waaronder de buurt van Omoorden en Capelle op den IJssel.

LEIDEN [St. Fredericus of Hooiwagen op de Hooigracht]. — *Franciscus Dominus Meganck* [1]), geb. te Meenen in West-Vlaanderen 27 Mei 1684, priester gewijd 1709 te Doornik. Hij was te Leiden pastoor 1727–71, en stierf als oud-pastoor 12 Oct. 1775. Welligt was in 1732 reeds hier *Mr. Rickaert*, prêtre du diocese de Tournay, chapelain à Utrecht et puis à Leiden ou il est mort le 8 Avril 1741. [Zie ook Recueil de Divers Temoignages etc. p. 392].

OUDEWATER. — *Hubertus de Vos*, oud 33 jaren, gesonden van den aartsbisschop van Utrecht, zijnde een wereldspriester. Hij deed den eed 8 Oct. 1732. Zijn eigenlijke naam was *Hubert Guilleaume Carteau*, geb. te Mechelen. [Zie Chron. Orat. D. Jes. pag. 215.]

POLSBROEK [Zuid]. — *Wynandus Bonifacius van Sonsbeeck*, geb. 29 Nov. 1698 te Utrecht, gesonden van C. J. Barchman-Wuytiers. Hij v. Sonsbeeck is een wereldspriester en pastoor, die den 21 Sept. 1730 den eedt in 's Hage gedaen heeft.

---

1) Hoofdzakelijk is dit levensbericht getrokken uit de Lijkrede, op hem gehouden, en uitgegeven te Leiden, bij Hend. Koster A° 1775.

Rijswijk [bij 's Hage]. — *Petrus van der Maes van Avenrode*, Roomsch priester, oud 65 jaren, geb. te 's Hage; in 1706 te Rijswijck gekomen en geadmitteert, hebbende sijne sending van het Capittel van Utrecht en naderhand geconfirmeerd door den bisschop aldaar. Doet dienst als pastoor der Roomsche kerk van de Jansenisten; den 11 Dec. 1730 heeft hij den eed gedaen of liever zijn priesterlijk woort gegeven.

Blasile de Bleigni, Roomsch priester, oud 61 jaren, geb. van Chaumont en Bassigny in Vrankrijk, Chartuijser; in 1732 uit Vrankrijk gevlucht, ter sake van de Constitutie. Hij is bij v. d. Maes commensael, inwonende; sonder dat hij eenige pastorele diensten doet.

Etienne Guerin, R. pr. oud 44 jaren, geb. van Parijs, Chartuijser, in 1732 ter sake als boven uit Vrankrijk gevlucht en mede bij voorn. Maes als commensaal inwonende, sonder dat hij eenige pastorele diensten doet.

Zijn geen andere R. priesters in het district van Rijswijk.

[Het voorstaande berichtte uit Delft op 29 Sept. 1732 de baljiuw C. van der Goes.]

Roelofsarendsveen. — *Jacobus du Pré*, geb. te Mechelen, oud 37 jaren. Heeft zending van Hr. Barchman-Wuytiers, vóór omtrent 6 jaren. Heeft den eed gedaen.

Rotterdam [St. Laurentius in den Oppert]. — *Cornelius Boubereel.* [geb. te Ostende; pastoor alhier 10 Aug. 1728—† 19 Mei 1744.]

Gerardus Bull. [geb. in de Meijerij van 's Bosch, kapellaan alhier 1728–38, voorts pastoor te 's Hage, alwaar hij † 13 Jul. 1743.]

Rotterdam [Petrus en Paulus of 't Paradijs op de Delfsche Vaart]. — *Joannes van Beeck.* [geb. te Utrecht, pastoor alhier 1717—† 27 Aug. 1751.]

Nicolaus Borremans. [geb. te Brussel, kapellaan alhier

1728-1736; pastoor te Vianen 18 Juni 1736—† 7 Maart 1756.]

SCHIEDAM. — *Nicolaus de Wolff*, oud 36 jaren, geb. van Rotterdam, wereldspriester; gesonden door den bisschop van Utrecht aen de kerk of statie van ouds genaemt 't huijs Terpoort. Heeft den eed gedaen.

SCHOONHOVEN. — *Henricus van Berkum*, oud 32 jaren, geb. van Swol, bedienende Schoonhoven alleen; die den eedt heeft afgelegt of sijn priesterlijk woort gegeven.

SOETERMEER. — *Jacobus van der Weyden*. Hij is geb. te Utrecht en oud 33 jaren; heeft sijne sending als waereldspriester van C. J. Barchman, pretense bisschop van Utrecht. Van der Weyden is beëedigd op 20 Oct. 1732.

VIANEN. — *Hermes van Doren*. [geb. te Ronse in Vlaanderen, in Holland gekomen 13 Oct. 1728, aangesteld voor Vianen 12 Maart 1730, en op 12 Aug. geadmitteerd als opvolger van Herm. Lagerbant; hij was wereldsch priester van 't Oratorie en van 't gevoelen der Cleregie.]

ZAANDAM [West-]. — *Joannes van der Cloes*, Jansenist priester, geb. te Amsterdam, oud 27 jaren; sendinge hebbende van C. J. Barchman-Wuytiers van 3 Febr. 1732. Heeft den eed gedaen. [Hij † 31 Jan. 1768].

UIT DE LEVENS

DER

„MAECHDEN VAN DEN HOECK"

TE HAARLEM.

Bijzonder merkwaardig voor onze kerkelijke geschiedenis mag dát gedeelte van Haarlems veste genoemd worden hetwelk omgrensd wordt door Bakenessergracht, [O. L.] Vrouwesteeg, Klerksteeg, Krom en Koksteeg. Hier zijn we in de aloude buurt van *Bakenes* die, misschien reeds vóór dat Haarlem met de S. Baaf gesticht was, hare Lieve Vrouwekerk had, de buurt die later aan de stad getrokken en sedert *Oud-Haarlem* genoemd werd [1]. Hier werd in den „trubbelen tijt" dezelfde aloude kerk, helaas! het eerst door „guese"preek en nachtmaal ontheiligd, maar toch ook hier, Goddank! hebben Roomsch geloof, eeredienst en kloosterleven van stonden aan weer post gevat en stand gehouden, al was het dan ook maar in den meest afgelegen „Hoek" van het Krom. En stand gehouden niet alleen, maar ook zulk eenen graad van bloei bereikt, dat de Provicaris Cousebant in 1688 van „celebris" spreken mocht [2] en later de Nuntius Ghilini dienzelfden Hoek als „episcopatui fere similis" kon kenmerken [3]. En geen wonder: dáár toch had een der pastoors, had Boudewijn Cats, den staf mogen voeren als vicarius apostolicus, dáár was honderd jaren lang de gewone vergaderplaats

1) *Allan.* Geschiedenis en Beschrijv. v. Haarlem I bl. 358 en III bl. 15.
2) Bijdr. V, bl. 105.
3) Archief van het Aartsb. Utr. VIII, bl. 123.

en als de zetel geweest van het zoogenaamd Kapittel van Haarlem; dáár waren nog paramenta pontificalia, door dien Vicarius apost. gebruikt; dáár prijkte aan de wanden menig portretstuk van de voornaamsten der geestelijkheid van die dagen; dáár werd ook het rijk archief van het oud-kapittel bewaard; dáár berustten de HH. Reliquieën die nog uit den „trubbelen tijt" gered waren. Toch heeft al die heerlijkheid niet mogen voortduren. Juist de uitbreiding van het katholiek geloof binnen Haarlems wallen heeft met den loop der tijden andere toestanden aangebracht; en in 1851 werd de statie opgeheven. „De kerk *den Hoek* is in 1852 in publieke veiling „verkocht, daarna gesloopt en het daardoor opengevallen „terrein met partikuliere woningen bebouwd; terwijl de „voormalige pastorie, plaatselijk geteekend met N° 63, „thans nog bewoond wordt door de Dames De Geus" [1]. Sic transit gloria!

Maar neen: de geschiedenis kan hier optreden om de gedachtenis levendig te houden aan hetgeen hier heilrijks en heerlijks geschied is; en hare taak is des te meer gemakkelijk en dankbaar, omdat er voor de glorie van „den Hoek" reeds een monument gesticht is, dat slechts wacht op eene, zoo niet plechtige, dan toch behoorlijke onthulling. Ik reken het geen gering te schatten voorrecht, dat mij zelven de arbeid dezer onthulling is ten deel gevallen. De bladzijden der „Bijdragen" zullen mij daartoe ten dienste staan.

Jaren achtereen heeft hier in den Hoek eene maagdelijke hand de pen bestuurd, en aan dat monument gearbeid. Drie quartijntjes handschrift zijn vóór meer dan 200 jaren met zorg geschreven, later met eerbiedige vereering bewaard, dikmaals met bewondering herlezen

---

1) *Allan*: Gesch. en Beschr. v. Haarlem III bl. 635 (A° 1883).

geworden, en bij de opheffing der statie aan de bibliotheek van het Seminarie te Warmond ten deel gevallen. En nu mag de belangstellende lezer met mij den HoogEerw. President dankbaar zijn voor de vrijgevige welwillendheid, waarmede mij de openbaarmaking van deze ongemeen rijke bron voor onze kerkelijke geschiedenis is toegestaan en gemakkelijk gemaakt; „voor onze kerkelijke geschiedenis" ook in algemeenen zin bedoeld, want volstrekt niet alleenlijk over de statie van „den Hoek" bevatten de quartijntjes geschiedkundige bijzonderheden. Veel wordt ons medegedeeld over den reformatietijd van het laatst der zestiende eeuw, zelfs nog menig belangwekkend bericht uit den tijd dat „de H. Kercke ende cloosters nog in haer fleur waren" [1]); trouw gebleven geestelijken, eerste huiskerken, „treftiche catholiken die de priesters Gods in haer huys ontfingen", veel geslachtkundige mededeelingen, burgerlijke en politieke zaken zelfs trekken in het handschrift telkens onze aandacht; maar bovenal zijn het de mededeelingen over het eigenaardig kloosterlijk leven, dat in de eerste helft der 17de eeuw te Haarlem geleid werd, welke den inhoud uitmaken der drie merkwaardige boeken. Die inhoud geldt namelijk de *Levens der maechden*, die in genoemden tijd, naar gelang en eisch van omstandigheden, te Haarlem in „den Hoeck" een kloosterlijk leven beoefenden, in den trant der vrije vergaderingen van de Beggijntjes. De kloosters toch waren wel „gesmeten" en de nonnetjes verjaagd, maar de religieuse geest „*expellas furca, tamen usque recurret*" [2]).

Om mij nu van al hetgeen de drie quartijntjes wetenswaardigs bevatten eene eenigzins ordelijke mededeeling mogelijk te maken, ben ik met de pen in de hand de

1) III. bl. 140. 2) Horat. Epist. I, X, 24.

drie deeltjes gaan doorloopen; en zoo hebben zich de historische bijzonderheden gemakkelijk laten rangschikken in drie groepen: 1° die van de bijzondere geschiedenis van den Hoek en de „vergaderinghen der maechden”, 2° die van het godsdienstig en ascetisch leven, 3° die van vaderlandsche kerkgeschiedenis in het algemeen. De eerste groep splitst zich in: eigenlijke geschiedenis van de Statie en van de vergaderingen in „den Hoeck”, met inrichting en lotgevallen, vaërs- en moeders-oversten, dagelijksche levenswijs, geldelijk vermogen, kleeding enz. der maagden, en het Maagdenhuis; de tweede groep brengt belangrijke bijzonderheden over de geestelijke „beleiding” welke de Eerw. Overste jegens de maagden uitoefende, het eigenlijke ascetische leven, bijzondere deugden of gaven der maagden, vrome oefeningen, vrome spreuken, vasten, boete- en liefdewerken; de derde groep eindelijk kan verdeeld worden in de volgende onderwerpen: reformatie en „trubbele tijt”, oude kloosters en kerken, latere staties, geestelijken, katholieke familiën, kerkelijke liturgie en kunst, zeden en godsdienst algemeen.

Maar de lezer verlangt te weten, wie de bedoelde schrijfster is. Dat wij haar naam kennen danken wij aan eene andere Haarlemsche geestelijke maagd, Maria van Wieringen, die aan het einde der reeds genoemde drie quartijntjes, wederkeerig het leven der schrijfster zelve beschreven heeft, en volgenderwijze aanvangt:

„Hier is voor het leste bijgevoecht een weinich uyt het leeven ende volmaeckte deuchden van de E. W. ende godvruchtighe maghet Catharina Jans Oly, die ghe-weest heeft in haer leven 25 jaren ende 8 maenden gheestelijcke moeder van een vergaderinge. Die welken is die gheene die dit boeck met noch 2 voorghaende boecken van het leven en de deuchden van de maechden heeft beschreven; behalven noch verscheyden andere cleyne

boecken die zij vande lijcksermoonen vande maechden heeft geschreven en ons naeghelaeten. Welcke ghetrouwen arbeyt die zij nacht en dach heeft betracht, van ons niet en moet vergheeten zijn. Maer om danckbaer te sijn soo sullen wij nae ons cleijn vermoghen, en nae dat ons Godt toelaet, een weynich van haer deuchden verhaelen, opdat die bij ons moghen blijven in ghedenckenis."

„Deze onse E. gheestelijcke Moeder Catharina Jans Oly is ghebooren tot Amsterdam van Godtvruchtighe ouders int jaer ons Heeren 1585 den 8 May: zij is van haer ouders seer Godtvruchtich opgevoet: en doen sij nu gecomen was tot omtrent elf ofte twaelff jaeren, so heeft de Goddelijcke maiesteyt hem gewaerdicht haer aan te sien met de oogen van sijn grondeloose bermhertichheyt, haer wil aftreckende van de ijdelheyt des werelts, ende vermaeckelijkheyt des natuers, bestierende die geheel tot Hem. Als sij nu gheconien was tot den ouderdom van seeventien jaren, heeft Godts voorsichticheyt middel gevoecht, datse met consent van haer ouders hier in dese loffelijcke Vergaderinghe bij de maechden is komen wonen".

Zij „was van Godt begaeft met een cloeck verstant en een vaste memorie en stercke hersenen, maer nae den uytwendighen mensch cleyn van persoon, nochtans wacker en radt van leeden, gauw en snel in al haer roeringen, en in haer uytvoeringhe crachtigh; zij was van Godt geseegent met veel tijtelijcke middelen, waerom zij inwendigh en uytwendich veel konde uytwercken; hetwelcke zij ook soo overvloedich heeft gedaen, dat sulcx voor ons niet en is te beschrijven, maer nochtans en cunnen wij niet geheel swijgen, en daerom sullen wij nae ons cleyn vermoghen daer een weynich aff verhaelen".

Wel jammer dat de beschrijfster van Catharina's leven haar goed voorbeeld niet gevolgd heeft, met ook ons „voor 't eerste een weynich te verhalen van haer geslacht

„ofte afcomste, om te beter uut den goeden boom te „kennen de heerlijke vrucht" [1]). Toch geloof ik, dat we haar veilig voor eene zuster mogen houden van den Amsterdamschen pastoor *Olaeus*. Reeds vroeger [2]) durfde ik dit waarschijnlijk achten; thans echter komt mij dit gevoelen zoo goed als zeker voor. Uit de mededeelingen namelijk, door den Heer Magnin aan de archieven van het S. Andreas-hofje te Amsterdam ontleend [3]), blijkt vooreerst dat de familienaam van Mr Jacob Olaeus inderdaad *Oly* was, dat zijne ouders waren : *Jan* Jansz. Oly en Anna Jacobs Nobel, eindelijk dat van de kinderen aan den Heer Magnin bij name bekend geworden zijn : Jan, Gerrit, Jacob, Margaretha, Mary, *Catharina* en Anna. Mr Jacob, de pastoor, was geboren 8 Oct. 1593 en stierf 15 Jan. 1647. Catharina, zooals boven vermeld is, was van het jaar 1585. Wellicht zouden de archieven van het S. Andreas-hofje en ook van het Beggijnhof zekerheid kunnen aanbrengen. Opmerkelijk is het alreeds, dat ons in het Leven van Anna Claes van Arres [4]) bericht wordt, dat haar „bestemoeder Annetje Dirks veel jaeren „tot een biechtvader ghehadt heeft haer Heerneef Mr Jacob „Oly", en dat Anna Claes zelve eens „van haer nichte Trijn Jans genoot is in den Hoek om de H. middelen te gebruicken".

Om haren arbeid over de „Levens der maechden" nader te doen kennen laat ik het woord weder aan Maria van Wieringen : [5])

„Het en was haer nu niet genoch in gheestelijcke vol-

---

1) Leven van Catharina Dirks Wij, door de schrijfster met ongemeene zorg en uitvoerigheid behandeld, I, 315 verso.

2) *De Katholiek* 1872. D. 61 bl. 288.

3) *De Navorscher* D. 33, blz. 151—53, D. 35, blz. 633—36 en D. 36, blz. 131—34.

4) III, 162 verso en 164 verso.

5) III blz. 425 verso.

maeckte boecken te leesen, maer sij heeft de pen in de hant genomen ende haer begeeven tot schrijven. Ende heeft hetselve soo overvloedich gedaen, dat haer den dach daer toe te kort was; waerom sij den nacht daer dickwils toe nam; ende heeft soo overvloedich veel geschreeven dat sulx schijnt onmoogelijck te sijn voor een persoon die met soo veel occupatien was belast, soo met haer huyshoudinge als met raet en daet te geven aen de maechden daer sij geestelijcke moeder over stont, die veel int getal waeren soo binnenshuys als daer buyten. Nochtans dies niet tegenstaende, soo heeft haer de liefde en den ijver voortgedreeven, ende heeft ons veel schriften naegelaten, die wij hier gaen verhaelen".

„Voort eerste dan verscheyden boecken soo grooten als cleyne van ons eerste Oversten saliger M. Cornelis Arentsen Lichthert, die welcke sij nae andere heeft geschreeven".

„Ten tweeden soo heeftse van de leeringhen van onse E. Overste M. Judocus Catsius verscheyden boecken geschreven uyt haar memori, als ten eersten de sermoonen vande sondaeghen en de principaelste sermoonen vande Heylige daeghen en noch andere cleyne boexkens".

„Maer haer meesten arbeyt heeft geweest te beschrijven de zermoonen die gepreedickt sijn op de beaerdinge en de uytvaert van de gestorven maechden, daer bijvoeghende de deuchden diense in haer leeven gheoeffent hadden; alwaer sij drie boecken int groot gebonden, te weten in quart [1]), af geschreven heeft, behalven noch verscheyden cleynen; hetwelcke, voorwaer, voor haer geen cleynen arbeyt en heeft geweest, want den dach gebruykten sij dat se met den H. Antonius als een suyver bijken ginck

---

1) Het eerste boek bevat 391, het tweede 427, en het derde 441 bladzijden, die slechts recto genummerd zijn en dus dubbel moeten geteld worden.

vlieghen op veelderhande bloemkens om daer haer hoonich uyt te suyghen, om die te brenghen in het korfken van haer memori, te weten: datse nau acht nam op de deuchden van de maechden, ende nam die diep in haer, en ginck die oock bij andere neerstich ondersoecken. Ende heeft dickwils een groot gedeelte van den nacht genomen om die te beschrijven, hetwelcke sij met sulcken grooten ijver heeft ghedaen, dat haer den slaep uyt haer ooghen vluchten; en dat noch meer te verwonderen is, en versuymden noyt ofte seer selden daerom smergens ten vijf uren te choor te gaen. Ende als haer gevraecht worden wat de oorsaeck was dat haer beweechden, om soo veel arbeyts te doen tot het beschrijven van de deuchden van de maechden, zoo gaf se tot antwoort: omdat sulcx van ons kan worden naegevolcht, want, seyde sij, int leeven van de Heylighen is veel beschreeven dat voor ons is meer te verwonderen als nae te volghen, maer het geene dat ick beschrijf dat cunnen wij met gemack naevolghen, door dien dat wij het selve met onse ooghen hebben gesien. Sij had oock een neerstich waeckend ooch over de gebreecken van haer evennaesten, te weten: haer ondersaeten die haer bevoolen waeren en die haer stonden te verbeeteren; maer die haer niet bevoolen en waeren daer sachse meer in nae de deuchden als nae de ghebreecken".

We komen ook het geheim te vernemen, hoe het mogelijk was, dat zij „met soo veel occupatien belast" toch „soo overvloedich veel" heeft kunnen schrijven. Luistert eens naar het kapittel „van haer gehoorsaemheyt".

„Doen sij was in de bedieninge van de kerck, te weten costerse... ende daer veel mede te doen hadden: soo is nochtans in haer gemoet opgereesen een groote en gheestelijcke lust om die volmaeckte en innige leeringen te schrijven die haer E. Overste aen sijn maechden gaff, ende heeft daer toe het consent van sijn E. versocht, die

welcke, oft om haer lust wat te temperen, oft om haer driften te matighen, heeft haar gekonsenteert niet meer als een uerken daeghs. Sij, meerder siende op de gehoorsaemheit als op haer eyghen gheestelijck vermaeck, en heeft daer geensins buyten getreeden, maer heeft haer binnen de bepalinge van dat uer gehouden, nochtans het selve soo waerneemende, dat soo haest als de klock begost te slaen soo hadtse haer schrijfgereetschap veerdigh, ende soo haest die geslagen was begost sonder vertoeven te schrijven tot dat het uer om was, ende soo haest de klock wederom het uer sloegh soo en maeckten sij niet een letter meer; het welcke door het neerstich inwaernemen van dit uer en door de veerdicheyt van het schrijven (want sij radt ter pen was) noch veel bijbracht; waerom sij naderhant verhaelden dat se verwondert was, waer al het schrift van dit eene uerken van daen quam; soo dat het schijnt dat Godt de benedicktie door de gehoorsaemheyt gaff."

„Als sij nu door een inwendighe verporringhe al dien arbeyt nacht en dach gedaen hadde om de deuchden en het leven van de maechden te beschrijven, soo heeft se die teenemael aen de gehoorsaemheyt onderworpen, seggende: hadt haer E. Overste geseyt, verbrant alle die schriften, dat se die sonder eenich gevoelen daer aff te hebben, terstont int vier soude hebben gesmeeten".

De E. Overste heeft dit begrijpelijkerwijze niet gezegd, tot niet gering voordeel van onze kerkelijke geschiedenis.

Zij „ginck dan", hoorden we zooeven, de deugden der maagden „oock bij andere neerstich ondersoecken". Daar waren er bijv. als Elysabeth Ysbrants Dob [1]), die „seer verlicht conde insien de duechden van haer geestelicke medesusters, daerse daghelicks mede converseerden; nae

1) L. van Elys. Ysbr. Dob † 1624. I bl. 378 verso.

de doot van dien wist dien soo claerlick te verhaelen dat men 't uut haer mont perfectelijck conde schrijven; soo dat dese E[erw. maecht] de principaelste hulpster is geweest dat de duechden vande ghestorven maechden deser vergaederinghe int cort beschreven zijn". En een der eerste maagden, Baefgen Gerrets Wij [1]) lette „seer nau op de duechden van haeren E. medesusters, alsoo datse de volmaectste innichste duechden van dien conde bemercken, soo diep die selfde insiende datse oock langhe jaren daernae dien wist te verhalen met sulcken leevendicheyt, alsof se eerst datelik geschiet waren: verweckende hier door de jonge maechden, als die hoorden vande volmaectheyt der eerste begintselen onser vergaderinghe; heeft oock een groot behulp gheweest voor dengeen dien de duechden ende 't leeven van de eerste ghestorven maechden gheschreven heeft". Zoo kon zij ook veel hooren van Giertruydt Jans [2]) die „vande eerste geweest hadde van de vergaderinghe, daerom best wist hoe dat de eerste begintselen geweest waeren ende nu oudt was, hebbende mede kennis ende onderscheyt, meerder als andere dien veel jonger waeren, welcke veel bevels ende beschiks hadden" [3]); en van Maritgen Tonis, de tweede der drie eersten, die „veel beleeft" had, en in den ouderdom van „omtrent de t' negentich jaeren" a° 1645 stierf [4]). Op een paar plaatsen verraadt zij, zoo het schijnt, dat zij onmiddellijk opschreef uit den mond van den Eerw. Overste [5]), of dan weder dat zij geschrevene aanteekeningen van een ander voor zich had.

Wat zij, gelijk zoo even vermeld is, in een ander prees, die de deugden harer medezusters „met sulcken

1) † 1622. I bl. 79. 2) † 1623. 3) I, 92. 4) III bl. 148 verso.

5) L. v. Jannetge Jacobs: „sodanighe punten als ick haer noemden I, 299. — L. v. Trijn Jans, die uit Vreen boven Deventer gekomen was „int „nederlant in en stadt ghenaemt Haerlem" I, 230.

leevendicheyt" wist te verhalen „alsof se eerst datelic geschiet waren" dat zelfde mag in niet mindere mate ook haar tot lof gegeven worden. Hoort haar bijv. over Willemijntgen van Gouthoeve [1]): „Sij was een wijse verstandige maecht, ootmoedich, Goddelick ende verlicht; 't was een vermaek daermede te spreken; wist haer tot een iegeliks conditie te voegen: wijs oft simpel, out of jonck, perfect oft beginnende, gerustich oft strijende; men kreech sulcken kracht uut haer vermaeninge tot de verstorvenheyt, duechde ende innicheyt, dat men daer dicwils soo uut gesterct waer als oft men een heel sermoen gehoort hadde, mitsdien sij d'oly van barmherticheyt wist te vermengen met de wijn van wijse berispinghe; ende haer H. exemplen ende vierige gebeden quaemen dien te hulpe, soo dat sij grote vruchten dede onder ons H. vergaederinghe. Jae, hadde sulcken liefde tot de vergaedering, dat sij een iegeliks droefheyt met compassie in haer herte droech, ende haer schouwers wel gestelt hebben onder een iegeliks sacken ende lasten: was als een fondamentsteen, soeckende een iegelik te draegen ende van niemant gedraegen te worden".

Meerdere proeven van haren levendigen verhaaltrant zijn als voor het grijpen; ik kan mij echter het genoegen niet ontzeggen, hier eene ietwat lange aanhaling te geven welke, dunkt mij, gelden mag als een staaltje van heel haar manier, en welke tegelijk, beter dan ik het zeggen kan, aantoont, wat schat van historische bijzonderheden er in de „Levens der Maechden" ligt opgestapeld.

„*Claesge Jans dochter* [2]). Desen is van *Hooren*, van eerlicke burgers, treffelik Catolyk ende Godsvruchtich. Den

---

1) † a° 1638. II, 425—26.

2) III, bl. 95 verso. Zij stierf 1643 „ghecomen sijnde tot den ouderdom van omtrent de tnegentich jaeren" (Ibid bl. 99) en was alzoo geboren omstr. 1553.

vader ghenaemt Jan Pietersz,; de moeder Claesgen [1]). waer sij nae genoemt is stierf in de craem; sijn in haer houwelik ghebenedijt met twee sonen ende drie dochteren. Den eene soon was een Priester Gods, een Godsvruchtich waerdich man. Den andere soon gaf hem tot den houwelik met een Godsvruchtige huisvrou, bracht ook een Godsvruchtige soon voort, een groot liefhebber van de Capucine oorde, met twe geestelike maechden dien gheweest sijn in dese H. vergaderinghe, genaemt Aeltgen ende Stijntje Pieters. De twe dochters van de voornoemde Jan Pietersz waeren geestelike maechden, den eene onse Claesge Jans, noch eene suster dien haer ten houwelik begaf, hebbende een dochterken: een godsvruchtig, gebenedijt, geestelik gheslacht.

„Claesge Jans hadt van jongs op goede begeerten om den hemelschen Brudegom te dienen in de maechdelicke suiverheyt, veel conversatie hebbende in 't godsvruchtige *Clooster* van *S. Cecilia*. Om haer vijftien jaren [2]) leydense al af 't geen noch werelts aen haer clederen waer, vertonende met haer habijt wien sij wilde dienen En hadde die trobbele tijt niet opgestaen ende de closters ghesmeten ghewerden, hadde wel begeerten ghehadt om een susterken in dat clooster te worden, ende onder die H. vergaderinghe Godt te dienen. Maer mitsdien door de sonde de ketterie d'overhant kreech, d'openbare exercitie van de religie te niet ginck, de Catholike leer vervolcht worden: soo trok dese met haer Heer broeder ende geestelike suster naer *Amsterdam* (daert noch Catholyk waer). Maer overmits het leger voor *Haerlem* was, soo wast daer [3]) seer benaut, [wijl] een iegelik sijn toevlucht tot die stadt nam; soo dat sij met haer H[eer] broeder

---

1) Niet ingevuld. 2) Omstreeks 1568.

3) In Amsterdam, wel te verstaan.

ende suster trocken naer *Lieuerden*, een stadt in Vrieslant. Weinich tijt daer gheweest hebbende, stirf haer Heer broeder [1]), welcken wel merkten [2]) dat de H. Kercke daer ook niet lange soude blijven, beval [3]) haer dat se wederom nae haer eygen stadt [4]) soude trecken. Als sij sijn jaergetij gehouden hadden, daer comende vonde het desolaet van alle H. middelen, soo datter nau een Priester Gods was te becomen om de menschen in haer uuterste de kerckelicke gherechten te geeven; hadde een grote trek om een volmaekt leeven te leyden; badt diewils Godt dat hij haer wilde brenghen op sodanighen plaets, bij sulk gheselschap daer sij hem alderbehaechelicst mochte dienen; ende niet wetende op wat plaets haer Godt vercoren hadt, socht aen alle canten, geen arbeydt costen noch opspraek ontsiende om die plaets te vinden. Verstaende dat het te *Amersvoort* catolyk waer ende datter een waerdich Priester Gods waer, de jonge Pater *Silverschie*, een H. waerdich man, seer abstract, trok daer nae toe, verhopende oft dat de plaets waer dien Godt voor haer vercosen hadt, maer sij en conde daer noch geen rust voor haer geest krijgen, soodat se weder naer *Hooren* trok. Daer sijnde vont haer zelven desolaet, mitsdien sij geen leytsman hadde voor haer geest; ende daer beneffens stierven haer twee susters, te weten haer geestelicke suster daer sij bijwoonde, met haer waerlicke suster. De suster liet een dochterken achter, welcken sij bij haer nam tot haer troost. Dit stirf mede, alt samen in de tijt van omtrent een halfjaer; waerom sij seer bedroeft was, seer affectiues sijnde van conditie, hangende aen de vrienschap der menschen. Niet te min verwon alle

---

1) Hier heeft de schrijfster later bijgeschreven: „dien daer was in een abdie; te voren onderpater geweest hadt int eloster *in de Streek* te *Broek*, seer stichtich onder die maechde sijnde."

2) D. i. gemerkt had. 3) D. i. en bevolen had. 4) Hoorn.

ongheordineerde droefheyt, dat opnemende als een middel om haer affectie af te scheyde van de troost der creatueren ende te soecken haer troost in Godt.

„Ende Godt dien de zijne niet en verlaet, heeft haer toeghesonden een geestelicke vertroostinghe van een waerdich dienaer Gods M. *Claes Wiggersz*, dien sij in haer woonplaets, hoe wel het cleyn was, ontfing met grote liefde, gaende selfs uut slapen. Ende also de menschen doen ter tijt seer vervaert waeren om een Priester Gods in haer huys te laten preecken, liet dat diemaels in haer woonplaetsgen doen, door welcke predicatie sij zeer vertroost ende versterct worden. Is daernae omtrent negen en twintich jaren out sijnde [1]) te *Haerlem* bij den E. M. *Claes Wiggersz* ghecomen om van sijn E. raet en daet te haelen. Sijn E. riet dat sij haer zoude begeven onder M. *Cornelis Arentsz* sijn beleydinge; ende alhoewel het haer swaer viel te veranderen, was ghehoorsaem, geheel met een simpele onderdanicheyt volgende, hoe contrarie het haer waer, ende wat opspraek sij daerom moste lijden, gherekent wordende voor een veranderlik mensch dien van den eenen plaets opten ander liep. Als ook haer eenige broeder mede tegens haer zeyden: 't is maer een drift, suster, ten is niet te beduyden, ghij hebt soo veel plaetsen ondersocht, ende comt al wederom, also selt ook met desen sijn, gaf tot antwoort: ik twijfel niet oft dit is de plaets welcken Godt voor mijn vercoren heeft; hadt ick een soldaet ghetrout, alst leger op most, sonde mede moeten optrecken; ende nu wort ick gheroepen van mijn hemelschen Bruidegom en sel ick hem niet veel meerder volghen? Trock nae *Haerlem* metter woon. Versocht ootmoedelick aen den E. dienaar Gods M. *Cornelis*, of hij haer beliefden aen te nemen voor sijn geestelike dochter;

---

1) Omstreeks 1582. De Vergadering werd voor goed gesticht in het jaar 1583.

twelk sijn E. met liefden dede; ende sij met ootmoedicheyt haer selven onderwierp onder de H. ghehoorsaemheyt.

„T'viel haer int beginsel seer swaer, dat se nu was in een vreemde stadt, uut haer vriende ende bekenden; maer setten haer [1]) gherust, denckende waerom sij op dese plaets waer ghecomen, niet anders als om Godt perfeckt te dienen ende haer selven uut te gaen. D'E. Oversten gaf haer terstont verstervinge, ontnemende een maecht dien sij seer liefhadt, stelden haer bij een dien haer seer contrarie waer, veel oorsake hebbende van patiencie. Hiel haer vant beginsel af in de eenicheyt van haer camertgen ende in de innicheyt van haer hertgen, vertonende een goet beginsel, waermede [zij] hope gaf van een volmaeckter eindt, 't welken ook ghevolcht is, soo ghij hier nae sult hooren, wil't Godt.

„Corts hier nae is [zij] van de E. overste ghestelt int huys daer die vergaederinghe eerst begonnen is, bij Maritge Tonis, Giert Jans, Sijtge Dingnums, ende andere maechden. Sij teer sijnde, weynich spijs cunnende ghebruycken, ook niet wel mogende tegens 't gestadich zitten, docht d'E. oversten goedt, dat sij kock soude zijn, 't eten koocken, om door de ruek van de spijs gevoet te worden. Dit offitie heeft se bedient tot haer hogen ouwerdoom, tertijt sij gans inpotent worden aen haer gank door crupelheyt, welk was omtrent vijftich jaren; haer werck doende met sorchvuldicheyt, stilheyt, liefde ende devotie; wonende in de vergaderinghe van Sijtge Dingnums in de huysinge van Machtelt Bickers achter docter *Duivese* [2]) ende M. *Elbert* [3]); comende dageliks op sijn

1) D. i. zette zich zelve.

2) De katholieke med. doctor Duvius.

3) De oud-kanunnik, en Vicaris-generaal Adelbertus Eggius.

E. kercke oft bidplaets. Sijn E. haer soo van buyten aensiende, gaf[zij] sulcken stichticheyt van haer, dat sijn E. van haer zeyden, sij was een heylich mensch".

Zeer merkwaardig en bovenmate stichtelijk is het te lezen, hoe de schrijfster vaak met volle bewondering, onverholen vreugd, en men zou haast zeggen argelooze vervoering, kan uitweiden over de deugden en bijzondere gaven der maagden. „Dese E. maecht [1]) was sonderling bemint in haer vergaederinge om haer lieffelicke, soete conditie ende innige geest, also dat se een toevlucht waer van een iegelik (also daer doen veel maechden woonden in haer vergaederinge)... 'T en is niet te weten hoe groten vorderinge sij wracht met ootmoedicheyt ende een Godlicken iver onder die maechden; 't was of haeren geest branden van H. begeerten om haer geestelicke medesusters tot de duecht ende perfectie te raeden, ende dat met sulcken goedertierenheyt ende treffelicheit dat se haer liefhadden als haer geestelicke moeder". Of dan weder: „Als men haer [2]) woorden hoorden, haer uutwendige manieren sach, waert of men met een vier van de Goddelicke liefden ontsteken worden ende tot de duecht verweckt. Omtrent twalef jaeren voor haer dood was sij te Haerlem in den hoek gelogeert inde vergaedering daer Trijntge Dirks Wij saliger geestelicke moeder gheweest hadt; 't was voor de maechden, of Trijntge Dirks [3]) weder verresen was, soo gelijk waer dese E[erwaerde] in haer woorde, manieren ende duechden die voorgenoemde maecht, principael in de ootmoedicheit, gehoorsaemheit ende puere Godtsoeckentheit. Die eerste ende outste maechden van ons vergaederinge welcke dese E. gekent hebben, en cun-

1) Annetgen Dirks van der Wiel † 1626. III, 309.

2) Giert Heindriks † 1635. II, 258. verso.

3) Wier leven door de schrijfster met bijzondere voorliefde en uitvoerigheid behandeld is. I, 314—17.

nen niet genoech uitspreken die simpele onnoselheit ende puere Godtlicheit van haer eerste begin, ende 't is haer een vermaek als sij eits van haer hooren verhaelen" [1]).

Niemand echter meene, dat Trijntgen Jans bij al hare bewondering voor de deugden der maagden, blind was voor al wat er kranks en gebrekkelijks bestond. Wat de Overste, Boudewijn Cats algemeen zeide op de „beaerdinghe" van Anna Claes [2]): „haer crancheden ook wel ghehadt, als wij alle gader onderworpen sijn; maer wat oven en geeft niet altemets sijn voncken uut; ende wij onse crancheden", – dat ontziet de schrijfster zich niet, in bijzonderheden te vermelden, waar het pas gaf. Zoo was Weyntgen Pieters [3]) wegens zekere „moeielicheyt ende veel uuterlike occupatien altemets wel wat gheturbeert van herten en vertoondent in haer woorden en maenieren", of eene andere [4]) „was hier in te misprijse dat sij wat quaetnemelik was, ende te werckelik, oock te licht gelovende als haer eyt qualijck aengebracht worden, waerdoor dicmaels veel moeyelicheyt quam onder haer geestelike medesusters ende vrienden." En Maritgen Isbrants „hadt [wel] een puere treck tot Godt, maer [dit] werd van andere soo niet bekent [5]) om sommege maenieren, dien sij over haer hadt, soo dat dien de assche waeren welcken het vier van haer duechden bedeckten." [6]) En nog veel minder houdt de schrijfster iets terug, wanneer de Eerw. Overste in de preeken van beaarding of uitvaart gebreken en misbruiken hekelt. Dat kon vooral Boudewyn Cats (1641-55)

1) Zoo bijv. ook over den ootmoed van Maria de Haes I, 272—82, de zedigheid en verstorvenheid van Lijsbeth Jans I, 353 volg. de gehoorzaamheid van Magdalena van Dam II, 191, de weldadigheid en uutvloeientheit van Seytgen Heindriks II, 395—96, enz. enz.

2) † 1645, III, 133 v°.

3) I, 304.

4) L. v. Machteltgen Boutenos III, 377.

5) Gekend.

6) I, 121. Andere voorbeelden nog I, 34-37, 191, 227, 229. II, 46, 62, 64, 155-56. III, 308 enz.

zoo aardig „bijbrengen" met een „soo niet ons overledene" [1]) er achter, of eene andere maal bijv. „het waer te wenschen dat alle geestelike personen naevolchden dese sedige, devote gheordineertheyt; welcken soo licht versuimen haer devote meditacien, ghetijden, innighe ghebeden, laetende diemaels de menschen voorgaen ende Godt volghen, den ochtentijt aen de uuterlicheyt bestedende, den avont, als den geest verstroyt ende vermoeyt is, aen Godt, brekende haer H. ordinantie, ende verliesen den geest der devotie." [2]) Dan weder: „als ick met mijn oogen de gheheele vergaederinge doorgae, sel der weynich vinden daer ick dit van mach seggen, dat se sonder clachte leeven", namelijk zooals te voren verklaard was, „dat wij over een ander niet en claegen, noch een ander met recht niet over ons en claecht." [3]) Ja, het luidt wel eens wat krasser: „Hoe ist, Godt betert, nu met de maechden; sel d'Oversten eyt berispen, ook daermen schult in heeft, weet niet hoe hij 't soet ende vriendelick ghenoch sal zeggen" enz. [4])

Dat de gebreken evenmin verzwegen werden als de deugden geprezen, had zijne goede reden, gelijk we toevallig vernemen uit het Leven van Griet Jacobs [5]): „Dat somtijts om redenen ende een goede intencie eimants crancheide verhaelt worde, en con dit goetnemelicke hertgen niet verdraeghen. Als bij exempel: dese leste voorgenoemde maecht [6]), wordende van haer leeven wat beschreven, ende mitsdien sij in sommege dingen vrij wat krank ende ongesturven geweest hadt (tot een waerschou-

1) III, 258 verso.

2) Een Sermoen op Angniet Francen, III, 74 verso.

3) S. op Bybiaentgen Sixema III, 220 en 219 verso.

4) S. op Maritgen Tonis III, 155. Nog kan men naslaan III, 155, 207-209, 220 volg., 258 verso enz.

5) II, 336.

6) Weyntgen Heindriks II, 319 volg.

winge van anderen worden't beschreven, want men dicwils beter 't gebrek ken sien in een ander als in sijn selven): dese E. [1]) dit comende te lesen, was tot int binnenste van haer hart bedroeft dat dese cranccheden opgehaelt worden, vresende oft, [zoo] eimant dit mochte comen te leesen, grotelik soude sijn tot verminderinge van die maecht ende vergaederinge, quam bidden met alle ootmoedicheit dat men dat schrift soude te niet doen (daer't was sodaenigen maecht van welcken haer veel contrariheit gemoet was), ende was tot int binnenste van haer geest verblijt als haer geseidt worden, men het schrift zoude te niet doen; ja al hadt men haer veel rijkdomen gegeven om aen de armen uut te deelen, en soude niet meer blijtschap oft dancbarheit moogen vertonen, als sij nu deden." Bij ééne maagd echter schijnt de schrijfster het een wanhopig werk te hebben geacht, meer deugd dan gebrek te boeken, zoo dat alles met vier regels gezegd is [2]): „Tuentgen Heindriksdochter. Desen is van geboorten boven Utrecht; heeft ettelike jaeren gewoont in dese vergaderinghe, met vallen en opstaen haer tijt gepasseert, maer is in 't eint met goet beken en berou gestorven 1624 den 10 November."

Overigens was het, wanneer het leven eener maagd beschreven werd een teeken dat zij „wert gehouden voor een volcomen lidmaet van de H. vergaderinge", gelijk dat bij Geert Heindriks [3]) geschiedde, die met consent van den Eerw. Overste weder terug was gegaan naar Waterlant. [4])

1) Namelijk Griet Jacobs. 2) I, 152 verso. 3) II, 253.

4) Zoo iets geschiedde meermalen wanneer zulks noodig of nuttig werd geacht om soortgelijke redenen als hier van Geert Heindriks vermeld worden: „Ten is niet te weten wat dese E. maecht al goets dede in dat ketterse verwilderde lant, daer nau goede, jae catolicke, waeren te vinden; sij maekten een kerksken in haer huis, sij haelden die Priesters en vervoerden die met de schuit van de eene plaets in de ander (alsoot daer vol waters was) om de menschen te helpen aen haer kerckelicke gerechten", II, 249 verso. Verg. I, 12 verso.

Naar aanleiding van hetgeen zoo even is aangeraakt over deugd en gebrek in de Vergadering, kunnen we ons een oordeel vormen over de betrouwbaarheid der mededeelingen van Trijntgen Jans. De Levens toch en de Sermoenen werden geschreven, opdat zij onder de maagden zouden gelezen en herlezen worden, tot stichting en waarschuwing tegelijk. Zulks geschiedde meermalen in communiteit of door eenige maagden met elkaar. [1]) Alzoo ontbrak er geen toezicht, en dat dit ook uitgeoefend werd, hebben we zoo pas vernomen. Ik geloof daarom, dat we niet zoo lichtelijk behoeven te denken aan overdrijving of zucht tot opsiering, bij hetgeen de schrijfster vol geestdrift te boek stelt. Alleenlijk is men soms geneigd, om met zekeren weemoed te verzuchten: Zou het nog mogelijk zijn in ons critische en koude, achterdochtige en ijverzuchtige samenleving, dat iemand zóó gul en goedhartig, zoo opgewekt en bewonderend zou kunnen schrijven over de deugden zijns naasten, vooral als hij zeker is gelezen te worden door hen die er ook van kunnen mêepraten?

Ook wat de historische bijzonderheden aangaat die vermeld worden, meen ik dat we een voldoenden waarborg voor vertrouwbaarheid hebben, vooreerst in het zoo pas besproken toezicht der andere maagden en niet minder ook in den eenvoudigen, natuurlijken en ongekunstelden trant waarin Trijntgen Jans schrijft.

Wat stijl en taal betreft, heeft ook de lezer gewis reeds haar talent bewonderd: zóó levendig, ongedwongen en bevallig vloeit haar alles uit de pen. Al lezend hoort en ziet men heel het dagelijksche verkeer, van hetwelk vaak de kleinste en geringste bijzonderheden ons niet worden onthouden. Treffen haar zekere bijzonderheden van

---

1) III. 373, 389.

overeenkomst in jaren, dagen en heiligen-feesten: ze laat niet na er de aandacht op te vestigen bijv. „Lijsbet Willems in den Here gerust.... even twalef jaere nae haer suster Josyntge Willems; vier en twintich jare nae haer suster Trijntge Willems; sessendertich jaere nae haer moeder, soo dat dese lieve vrienden elk twalef jaeren nae malkanderen gestorven sijn." [1]) — „Also dese E. maecht [2]) devoot geweest heeft in haer leeven, heeft Godt gevoecht in haer sterve, begraeven ende uutvaert sij merckelicke feeste van H.H. ghehadt heeft: als in't sterve den H. Bonaventura, een sonderlinge liefde hebbende in't lijen van den sone Gods; 't scheyen der Apostelen is haer sieltgen gescheyen van der aerde, ende soo wij vastelijcke hopen in der eeuwicheit met Godt verenicht. Sij is begraven op S. Alexius-dach, tot welcke geoeffende, verborghen H. sij soo singuliere devotie hadt in haer leven; als sijn feeste aenstaende was, waert of't al leefden dat in haer was van geestelicke blijtschap ende devotie. S. Margareten-dach, patroners van haer naem, song men over haer die vigelie, S. Praxedis de sielmis, vier H.H., alle gader suivere maechde."

Nog eene eigenaardigheid van Trijntgen Jans zijn de snedige, soms ondeugende, soms haast wat neuswijze lesjes, die zij weet in te vlechten. De lezer heeft er al een ontmoet [3]) aan het adres van de jonge maagden die zoo „veel bevels ende beschiks hadden." Als Trijn Jans de Wit „alle dingen met het ghebedt wilde beslechten sonder te gebruycken eenighe uutwendighe middelen", dan volgt de les: 't gebedt is wel goedt ende de sekerste uutvlucht van een Bruydt Gods, ende oock prijselick alst met een gheordineertheyt gheschiet; maer daer alleen op

---

1) II, 50. Verg. II, 104 verso, 361 verso, III, 279 volg., 351, 401.
2) II, 340. L. v. Griet Jacobs, † 1636. 3) Boven blz. 240.

te bouwen is misprijsselick, alsmen aen dese bemerckt heeft." [1]) Trijntgen Dirks Wij „om haer zelven noch meerder te sterven, daer sij uut der natueren waer seer sindelik en perfect, liet somtijts haer cledercn een weinich slordich blijven"; doch aanstonds is de schrijfster er bij: „niet dat slordicheit te prijsen is, want den H. Jeronimus seit: slordicheit is geen heilicheit, maer voor een sindelik mens als sij waer, dien het doet met sulcken verstorven intencie: zoo is het heylicheit." [2]) En weder [3]): „bij haer vriendelicheit was een treffelicheyt [4]) soo dat se van haer geestelicke dochters soo wel ghevreest werden als bemint. Ende dit is vooral van node dengeene dien wel sel regeeren, want vrees sonder liefde maeckt beslotenheit, ende liefde sonder vrees ongebondenheyt." Eindelijk, Grietgen Jans [5]) „hadt een seer sware wech met de beleydinge van haer eerste Oversten M. Cornelis, ende sijn E. vielt ook seer moeyelike met haer." Volgt de opmerking: „altoos soo te moeten met het swaert in de hant staen is moeyelik voor een Biechtvader." – Het zal niemand verwonderen, dat ook in de Haarlemsche Vergadering, even goed als vroeger onder de „Broeders van 't gemeene leven" veel vrome spreuken en sententiën gangbaar en gebruikelijk waren.

„Zij was oock seer ervaeren in de H. Schriftuer, want sij had (met konsent van haer E. oversten) de heele Bijbel doorleesen van vooren tot afteren toe; het geheele oude en nieuwe testament; het welcke haer een groote claerheyt in haer verstant heeft ghegheven; en is daerdoor met de Goddelijcke wijsheyt vervult geworden." [6])

Ook over de taal van de Levens der Maechden heeft de lezer zijn oordeel reeds kunnen vormen. De eigenaardigheden, vaak onnauwkeurigheden in woordvoeging en

---

1) I, 191 verso. 2) I, 332. 3) L. v. Josyntgen Willems II, 60-61. 4) Deftigheid. 5) III, 280. 6) III, 426—27.

zinbouw zullen hem, vertrouw ik, niet belet hebben op te merken, dat de schrijfster zeer handig de pen voert en eene rijke woordenkens ter beschikking heeft. Vooral wanneer het ascetisch gedeelte der Levens in behandeling komt, zullen vele woorden onze aandacht trekken, die we mochten wenschen nog heden te kunnen gebruiken. De spelling heb ik onveranderd behouden, met inachtneming echter der „Bepalingen over de uitgave der handschriften" [1]) die in het XIII^de deel dezer Bijdragen opgenomen zijn. Zoo wordt bijv. „wtwendig", gelijk Trijntgen Jans schrijft, opgelost in „uutwendig". Op één punt echter heb ik eerst niet geweten of het beter was te veranderen of te behouden. Gelijk het den lezer gewis niet zal ontgaan zijn, is zij zeer kwistig met het gebruik van de letter *n*, zelfs in den eersten naamval, in het vrouwelijk, in het enkelvoud, en laat zij dan natuurlijk (want dat lijkt wel overal en altijd de terugslag te moeten zijn) de *n* weer weg, waar wij die zouden verwachten. Zoo bijv. boven [2]): „setten haer gerust = stelde zich zelve gerust"; „D'E. oversten gaf.... stelden haer bij een dien haer seer contrarie waer"; „met haer vriende ende bekenden". Ik vermeen echter het best te handelen met mij tot deze waarschuwing te bepalen, af te drukken gelijk er staat, en alleen dan opmerkzaam te maken, wanneer er gevaar mocht zijn voor misverstand.

De quartijntjes zijn geschreven, met een vaste en sierlijke hand in tweederlei lettersoort: Duitsche (oud-Nederlandsche) en Italiaansche letter; de gewone tekst in de staande letter van de eerste soort der „vierderley Nederlandtsche principale gemeyne handen;" [3]) voor opschriften

1) Door het Historisch Genootschap te Utrecht voorgesteld.

2) Bladz. 245.

3) *Spieghel der Schrijfkonste*, door *Jan van den Velde*, Fransoysche schoolmr binnen de vermaerde coopstadt Rotterdam, Anno 1665, bl. 14, 18.

maakt de schrijfster in haar eerste deel ook gebruik van de Italiaansche letter. [1])

Blijkbaar heeft zij, gelijk het schrift uitwijst, sommige Levens later overgewerkt of vermeerderd. [2]) Ook vindt men Levens, die vroeger geschreven zijn, achter of tusschen andere gebonden, welke later zijn opgesteld. Het inbinden is dan ook, zoo 't schijnt, eerst na voltooiing der Levens, en zeer zeker wat het derde boek aangaat, eerst na haar overlijden geschied.

Na den dood van hare geestelijke moeder-overste, Josijntgen Willems († 23 Juli 1625), heeft de E. Overste Judocus Cats haar „selfs gestelt tot gheestelijcke moeder; in welcke bedieninge zij gheleeft heeft tot het jaer O. H. 1651 den 29 Martius, hetwelcke bedraecht 25 jaer en 8 maenden, out sijnde 66 jaer min 6 weecken: Ende heeft hier gewoont in dese verghaederinge 49 jaeren." [3]) Hierna maakt Maria van Wieringen gewag van hare drie geestelijke vaders: Cornelis Arentsen Lichthert, Judocus Cats en Boudewijn Cats, daarbij meldende dat zij van de twee eerste „weerdige mannen, de volmaeckte denchden en heylich leeven heeft beschreven en ons naegelaeten tot gedenckenis." [4]) Ongelukkiglijk echter schijnt het leven van den eerste, Cornelis Arentsen, niet tot ons gekomen te zijn. Wel heeft Trijntgen Jans in haar eerste deel, op zijn sterfjaar 1613, twee bladzijden aan zijne nagedachtenis gewijd en daarbij uitdrukkelijk geschreven: „Ende overmits wij int begintsel van ons boeck 't leeven ende duechden van zijn E. hebben verhaelt, zoo sullen wij't voor dese tijt hier bij laten, ende gaen voort met onse materie" [5]): – doch van dat leven zelf is in de drie quartijntjes nergens iets te vinden.

---

1) Tweede soort: lettre posée Ibid. bl. 7-8. 2) I, 34-37 en 59-67.
3) III, 422. 4) III, 422. 5) I, bl. 49.

Wat Maria van Wieringen vermeldt over hare deugden en gaven zal meer eigenaardig zijne plaats vinden in het ascetische gedeelte dezer mededeelingen. Voor het oogenblik zij het genoeg te vermelden, dat deze stof in afzonderlijke kapitteltjes behandeld wordt. Het eerste looft „haert neersticheyt in den inwendighen ende uytwendighen arbeyt." Uit dit hoofdstukje ontleende ik boven [1]) de bijzonderheden over haar beschrijven der Levens en der Sermoenen. Het tweede geldt „haer ootmoedicheyt", waaruit wij den volgenden trek niet aan den lezer mogen onthouden: „Ende van den H. Gheest versocht sij al hetgeene dat haer inwendich ofte uytwendich van noode was, niet alleen voor haer selven maer oock voor andere; want als yemant van haer ondersaeten om raet ofte hulp bij haer quam in gewichtige saecken, zoo was haer gewoonte te segghen: ick sal dese saeck met den H. Gheest overlegghen en bidden die om sijn licht en bijstant; ende als sij haer dan tot het gebedt begheven hadde, soo gaf se haer resolutie; ende dat geschiede met korte reedenen ende veel sins ende met groote wijsheyt tot groot contentement van diegeene die sulcx van nooden hadde; want sij was kort en bondich in haer woorden. Van „haer gehoorsaemheyt" heeft de lezer ook reeds boven eenen trek gelezen. [2]) Nog zij hier een andere vermeld: „als zij yet had in haer begrip, al was het selve onder schijn van meerder volmaecktheyt ofte door aenporringe van andere die oock meenden dat se een goede saeck voor hadden: nochtans soo haest als zij verstont het woort van haeren gheestelijcken Vader, hetsij ofte hetselve geschiede int perticulier ofte in't zermoon, soo liet sij terstont haer verstant daer onder vallen ende gaf de gehoorsaemheyt plaets, jae begeerden

---

1) Zie blz. 237. 2) Bl. 239.

de woorden van haer E. Oversten schriftelijck te hebben, opdat se naderhant onder schijn van een goede saeck van de gehoorsaemheyt niet wederom en soude afdwalen." In het vierde kapittel „van haer lieffde tot Godt ende tot haer evennaesten" wordt geprezen hare „grote begeerten om haeren welbeminden Bruydeghom met een leevendich geloof dickwils te ontfangen int Hoochweerdige Heylige Zacrament, alwaer sij door een puere liefde toe gedreeven worde van haer jonge jaren af; want noch weynich tijts Godt gedient hebbende, soo worden haer het Alderheylichste Zacrament neffens de outste maechden ghegheven." En wat den evennaaste betreft: „de liefde was soo verwortelt in haer hert, dat se door geen kontrariheyt en kost uytgeroeyt worden, want sij had die gewoonte, dat se soodanighe persoonen die haer de meeste kontrariheyt aendeeden de grootste vrientschap bewees, ende gaf voor alle afgekeertheyt liefde tot vergeldinghe." Verscheidene en merkwaardige trekken worden vermeld van haer simpelheyt en eenvoudicheyt en liefde tot de heylige armoet", waaraan de schrijfster op haar beurt het lesje toevoegt tot besluit: „Hier sien wij hoe weynich wercks dat de oude maechden gemaeckt hebben van de smaeckelijckheyt van haer tongh ende noch veel minder van alle weereltsche leckernijen." Het kapittel over „haer maechdelijcke suyverheyt ende puerheyt" wordt besloten met de opmerking: „wij noemen haer religieuse maecht, om die oorsaeck dat al wat sij voortbracht roock naer het cloosterlijck leeven, want al die deuchden de welcke wij nu verhaelt hebben hadden meer gelijckenis nae een religieus als nae een vrije maecht. Dese ghetuychenis gaven oock jonge wereltse herten van haer, seggende dat haer leeven cloosterachtich was en dat al haer manieren daertoe streckten; waerom sij ghaeren bij haer waeren, want hoe penetentiael en abstrackt dat se was over haer selven,

soo was sij nochtans uytneemende vriendelijck tegen de jonckheyt."....

„Souden wij nu noch willen verhaelen van haer penitentie en van meer andere deuchden die wij niet en hebben uytgedruckt, wij soudent den leeser te lang maecken; maer omdat wij nu genoch hebben geseyt om van ons naegevolcht te worden, soo sullen wij 't besluiten met haer patientie en verduldicheyt".

In dit hoofdstukje is alweder merkwaardig wat gezegd wordt over de „pascientie die sij met haer selven en met de haere heeft moeten beoeffenen, doordien dat se seer ijverich en penitentiael en voortvaerende van natueren was, en dit niet van een yegelijck wel verstaen en conde worden om sulckx nae te volghen; hetwelcke geen cleyne patientie voor haer en was, want sij soude al heer gheestelijcke leerdochters wel gaeren in die selfde abstraktheyt gesien hebben daer sij selfs in was, ende omdat de volmaecktheyt in geen dach noch jaer te bekomen is, maer door lange jaeren en veel arbeyts moet gehaelt worden."

„Als [1]) dese E. maecht nu omtrent vijftich jaren haeren Hemelschen Bruydeghom met sulcken ijver en lieffde hadde gedient, soo heeft Hij haeren getrouwen arbeyt willen loonen, en den draet van haer leeven afghesneeden, om haer inder Eeuwicheyt met sijn selven te vereenighen. Als sij nu door een langdurige sieckte en lastige pijnelijckheyt wel gesuyvert was, ende nu gevoelde dat haer de doot aenstaende was, soo en heeftse door vermetelijckheyt geensins eenich betrouwen genoomen in haer verdiensten: maer sij is met een diepgrondige ootmoedicheyt in de put van haer eyghen niet-vermooghen needergedaelt, ende heeft met claere ooghen ghesien in haer ghebreecken, dewelcke sij soo groot maecten alsof se de meeste son-

1) III, 440.

derse van de werelt had geweest, en stelden haer selven inden graet van den moordenaer aent cruys, als een die int leste uertje om genaede bidt. Dit selve en geschiede niet uyt cleynmoedicheyt ofte mistrouwen: o neen: geensins, maer het quam uyt een diepe gront van ootmoedicheyt. En daer liet sij al haer deuchden in versincken, als oftse niet een deucht van al haer leeven en had' beoeffent, nae de leeringe van haeren welbeminden salichmaecker: die seght int H. Evangelie, 10 Luce 17 capit. als ghij 't al ghedaen hebt dat u bevoolen is, soo seght: wij sijn onnutte knechten, dat wij schuldich waren te doen dat hebben wij gedaen. Alsoo heeft se haer selven aende eene kant ootmoedichlijck verniet: ende aende andere sij, met een groot betrouwen op Godt, om ghenaede en bermherticheyt ghebeeden, en heeft met een uytneemende ghelaetenheyt gewillich haer ziele inde handen van haeren Hemelschen Bruydeghom ghegheven (die haer tot sijn groote glorie hadde gheschapen) ende is soo soetjes met haer volle verstant gestorven: anno Domini 1651: den 29 Meert omtrent savonts ten tien uren. Requiescant in pace. Amen."

„Ons E. Oversten heeft twee schoone zermoonen van haer ghepreedickt, daer hij een groot lof van haer heeft gegeven: het eene op de uytvaert ende het andere op de beaerdinghe; alwaer hij tot sijn teem heeft genomen dese woorden uyt de propheet David, Psal. 26: Hij (te weten Godt) heeft mijn verborghen in sijn tabernaeckel: inden quaden dach heeft Hij mij beschermt int verborghen van sijn tabernaeckel etc., legghende bij het tabernaeckel uyt dese gheestelijke verghaderinge [1]): en hoe dat onse E. G. overleeden moeder haer door een afgescheyden verborgen

---

1) d. i. hij paste wat van het tabernakel gezegd wordt, op deze geestelijke vergadering toe.

leeven met Godt hadt vereenicht, en van veel perijckelen van Godt was beschermt geweest; ende hoe geluckich alle gheestelijcke zielen waren die van Godt in het tabernaeckel van een gheestelijcke vergaderinge uyt alle perijckelen van Godt gedurich worden beschermt etc. Hier heeft sijn E. diep en breet ingegaen; desgelijckx op de uytvaert: stellende ons de deuchden en het volmaeckte leeven van ons E. G. moeder claer voor ooghen; maer om dat wij die nu nae ons cleyn vermogen en nae dat ons Godt vergunt heeft, een weynich hebben uytgedruckt, soo sullen wij ons daer meede vernoeght houden, laetende het schrijven van de zermoonen aen de geleerde gestudeerde mannen. Amen."

Nu zou het gewis het natuurlijkst zijn, dat ik mijne mededeelingen uit de „Levens der maechden" aanving met die welke boven [1]) onder de eerste groep gerangschikt zijn, alzoo met de bijzondere geschiedenis van „den Hoeck" en de „vergaderinghen der maechden." Ik heb echter bedacht, dat het gróótst getal lezers der „Bijdragen" geriefd zal worden, indien de algemeene mededeelingen over de vaderlandsche kerkgeschiedenis den voorrang hebben. Deze zullen voorzeker in den meest uitgebreiden kring belangstelling wekken en nuttig zijn, terwijl ik vertrouw dat de beoefenaars en minnaars van de bijzondere kerkelijke geschiedenis der stad Haarlem mij hierover wel niet zullen hard vallen, te minder wijl, gelijk van zelf spreekt, ook Haarlem toch lang niet onvermeld zal blijven.

Nog behoort de opmerking vooraf te gaan, dat het, natuurlijk niet mogelijk zal wezen, altijd en overal de mededeelingen zóó uit elkander te houden als dat boven [1]) is afgepast. Zoo bijv. zullen onder het hoofd: „Reformatie-tijd" zaken vermeld moeten worden die tot den

---

1) Blz. 234.

die tot den vroegeren tijd behooren, of zullen Geestelijken ter spraak komen, die onder eene volgende rubriek zouden moeten vallen, enz.

REFORMATIE-TIJD.

Deze wordt door de schrijfster doorgaans aangeduid met de naam van *„trubbele tijt.”* [1]) Ziehier den trubbelen tijt in Haarlem zeer beknopt beschreven. „Dese bruidt Christi [2]) heeft veel beleeft, eerst in haer jonge jaeren dat de H. Kercke ende cloosters in haer fluer waeren. Daer nae van de geusen ghebroocken. Naet beleg wederom opgerecht; duerden doen omtrent vijf jaeren dat het catholijk waer in de stadt. Doen wederom gebroke de beelden ende outaeren, ende weynich tijt daernae de closters, soodat niet alleen de stadt maer ook het lant soo desolaet was datter nau Priesters waeren te becomen of geestelicke maechden. Ende die closter bagijntges stirven vast uut, mitsdien daer geen jonge susterkens aen en quamen; ten is niet te spreken watten droefheyt dit Godtminnende hertgen hier in hadt.” En Grietgen Phoppen [3]) wenschte ook reeds als kind bagijntje te worden „maer daer en was niemant waeraen sij eenige hulpe hadt, door dien 't geloof ende Godvruchticheyt tot soo groten verval waer ghecomen, jae, ter wijlen het noch catolijk waer van buyten in de kercken, waeren de herten van binnen al ketters, twelk daer aen blijct (soo de ouwe lieden haer vertelt hadden, dat sij savonts catolijk gingen slapen, smorgens ketters opstonden) [4]); hadde 't geloof ende exercitie vande catholike relygie diep in de

---

1) Verg. bijv. boven bl. 242.

2) L. v. Maritgen Tonis, † 1635, in den „hogen ouwerdoom van omtrent de 't negentich jaeren.” III, 140.

3) L. v. Gr. Phoppen, † 1614. III, 124 verso.

4) Toch zeker wel eigenlijk te verstaan van gevallen, dat bijv. de stad zich voor den Prins verklaard had, dat de regeering was omgezet, enz.

herten ende conversatie geweest, sij soudent soo licht niet verlaten hebben; maer sij hadden Godt al verlaten eer dat hij haer verliet." Zoo waren dan ook „d'ouwers van Mayken de Graef [1]), uut *Schravenhaghe* catholijk, maer heel flaen, d'welk doorsaeck veel van was mitsdien in haer tijt de kerckelicke godsdienst seer verslapt was, [en zij] grote misbruicke in de Priesters zaegen; 'savonts en 'snachs men vontse droncken langs de straeten, 'smorgens int choor om de getijen te singen 't H. suivere sacrifitie van de Mis aen den hemelschen vader op te òfferen; naemen niet ter herten haer salicheyt veel minder de salicheyt haers naesten, de herders sliepen en leefden qualick, soo seyde [2]) den viantsen mensch overal sijn oncruit in de herten. 'Twas van node dat de ketterië quaemen dien't al ruënerden, de bose straften. Godt wederom verweckten goede Godsvruchtige geleerde mannen, dien't vervallen huys Gods allensgens sochten op te bouwen, in steden ende dorpen. In Schravenhaech onder andere waerdige dienaers Gods kregen [zij] M. *Cornelis Adriaensē de Jong*, een ootmoedich Goddelik man, dien de eere Gods socht ende die salicheyt sijns naesten."

Het is echter niet alles flauwheid en onverschilligheid wat we van den laatsten tijd, die de Reformatie voorafging, te weten komen. Anna Barents van *Amsterdam* [3]) had „om haer twalef jaeren al beloften ghedaen van reinicheit; ende was van jonks op niet alleen besorcht voor haer sielen salicheit maer oock voor de salicheyt van haer ouders ende haer gheheele familie; soodat dese alsdoen wesende de H. Kercke noch in sijn fleur, gink gemendelick te *minderbroeders* in de eerste mis smorgens te vieren

1) L. v. M. d. Gr. † 1647, oud 70 jaren. III, 263.

2) Zaaide.

3) L. v. A. B. † 1624, oud 69 j = geb. 1555. I, 113. Verg. I, 246 en 286, II, 63 en 74.

ofte te vijven, gaende alsdan te biecht ende ten H. Sacrament; gink dan tegen 7 ure nae huis, stervende haer eigen devotie om't proffijt haers naesten; ende dese tuis coomende stierden dan haren dienstmaecht met de kinderen nae de kerck om de mis en preecken te hooren; ter wijlen dede sij het werck. Ende dan tegen de hoomis verporden sij haeren vader ende moeder omdat die te kercken zoude gaen" enz. Trijntgen Dirks Wij [1]) „wist haer geestelicke kinderen veel te vertellen van 't geen zij in haer joncheit gehoort hadde, wat treffelicke Priesters ende ordinantie daer doen in de H. Kercke waren, wat innige gebede zij in haer joncheit geleert hadde.... Haeren grootmoeder Baefje Dirks Keisers [2]) heeft lange jaeren moeder geweest van de *Grote kerck* [te *Haarlem*] ende buitemoeder van de *minderbroeders*, die sulcken vrijen toegank in haer huis hadden of zij in haer eigen ouders huis quamen. Ende als dese [3]) op een tijt hoorden die desolaetheit van de *oorden* [4]) in *Vrieslant*, dat se op een plaets door een quaet leven ende armoet tot verval waer gecomen, stierden [5]) daertoe een grote som gelts aen een Godsvruchtich minderbroeder, die dat selfde arbeiden te reformeren, om sooveel sij kon met haer uutwendige rijcdomen te helpen de noot van de H. Kercke. Sij hadde ook voor een Godvruchtige gewoonte: als sij eimant bracht enige drank over tafel, dede dat al met geestelicke toewenschinge op dusdanige ende diergelijcke maniere: *Heer Jesus doet u groeten seer;* 't antwoort: *Heer Jesus groet is mijn bequaem; ick wacht het in Maria naem;* of *ick breng 't u in de eer dat den Heer Jesus is geboren in Bethlehem; ick wacht het in de liefden van den geen die voor mijn gecruist is te Jerusalem.* En hadt dusdanige en veel meer andere ge-

---

1) L. v. Tr. D. W. † 1621, I, 319. 2) Ibid. 315.
3) Namelijk Baefje Keizers. 4) Orde der minderbroeders. 5) Stuurde zij.

bedekens haer soons kinderen geleert; ende die wisten dan dat te verhalen bij anderen, soo dat daer veel in gesticht waren. Sij was seer iverich van geest, soodat se alle morgen ging te vieren nae de kerck, horende alle morgen twe missen, ende daer nae gaf sij haer tot haer uutwendich werk." Een weinig verder: „Den vader van desen [1]) is om sijn duecht ende wijsheit bequaem geweest om andere te regeren ende is tot Burgemeester vercooren van de stad *Haerlem;* maer omdat hij seer iverich waer om het Catholike geloof voor te staen, is hij gecomen in den haet der ketteren, die welcken achternae de overhant in de stadt kregen; hebben veel listen en lagen geleit om hem te vangen, ende te doen als men gesien heeft dat se met andere treftige Catholieken hebben gedaen, waervan de sommege opgehangen de andere verdroncken sijn, maer Godt heeft hem bijnae miraculoselijck bewaert; want hij hem tot wat eelder vercoren hadt. Ende is om de persecutie niet verslapt in zijn geloof, maer omtrent als de kercken acht dagen gesmeten waeren, heeft een *outaer in sijn huis* gemaect ende van een godvruchtich Priester het H. Sacrificie laten opofferen ende dat met groot perikel van de vervolgers der H. Kercken.... Haer grootvader [2]) genaemt *Jan Nanningsz.*, met sijn huisvrou Trijn Floris, waren ook groot van middelen en daer benevens noch meer gelegentheit om dien te vermeerderen. Sij brouden en hadden grote nering, maer soo devoot dat zij vierden ook die lage H. dagen, waerdoor sij belet worden, dat se sooveel niet en brouden om al de nering te voldoen; ende hadde liever wat tijtelik proffijt te laten als haer devote oeffeninge, seggende: ick wil van mijn sonen geen heren maecken, noch dat mijn dochters sullen gaen met de ring aen de voorste vinger. Sij waeren seer

---

1) Trijntgen Dirks Wij. 2) Van moederswege.

slecht [1]) geeleet ende daertoe vermaenden se ook haer kinderen, ende hielden een lage staet".... Dese Griet Jans [2]) hadde oock een suster genaemt Maria Jans, die moeder was van de *grote kercke* tot *Haerlem*. Ende als zij weduwe was droech haer [3]) niet als een waerlik maer als een godvruchtich geestelik mensch en onderhiel die derde regel van S. Franciscus van gehoorsaemheit, armoet en reinicheit. De sommegen menen dat sij dese manier van oeffeningen ook gebruict heeft bij het leven van haer man, met gemeen consent; zij onderhiel die gehoorsaemheit zoo perfect, dat se niet en soude gedaen hebben sondert woort ofte believen van haer Oversten. Sij hadde die armoede soo lief dat zij, die soo rijk was, dat haer incomen doe ter tijt wel vijf of ses hondert gulden 'sjaers was, hetwelcken sij soo verminderden dat sij maer vijf hondert gulden aen hooftsom en hadde doen zij stierf; ende soude dat mede wech gegeven hebben, en waer zij door 't bevel van haer biechtvader daer niet in belet geweest. Sij gaf haer huysraet soo schoon om Godswillen, dat sij nau een slaeplaken hadde om haer dode lichaem in te winden; jae dat se een tinne lepel te veel hadde, was sij in benaut, seggende dat de prijs van dien genoech waer om spijs te copen, daer men voor eens en arm kindeken mede mocht voeden.... Sij hadde een grote begeerten tot innige volmaecte leringe, maer als sij enige volmaectheit hoorden die haer docht dat sij niet bearbeit en hadt, en waer daer door niet neerslachtich maer hadde voor een spreecwoort: *Godt sij gelooft dat ick noch leef ende noch mach beginnen.*"

Uit hetzelfde Leven vernemen we ook een paar trekken, die ons getuigenis geven van de waakzaamheid der ker-

---

1) Eenvoudig. 2) De moeder van Trijntgen Dirks Wij.
3) Gedroeg zich.

kelijke Overheden tegen dwaling en misbruik. „Also [1]) in haar joncheit daar oock veel maechden waren, die onder 't schijn van volmaecktheit, sonder 't middel van gehoorsaemheit en geordineertheit, wilde comen tot de volmaecte verlichtinge des geest, raeckten in veel dolingen, waer door veel moeiten en spel quam in de R. kercke: daer was sij een viant af; 't welk sij zelfs te kennen gaf. Als sij eens te *Amstelredam* te biecht quam bij den geleerden waerdigen Pastoor *Duncanus*, welcke van den E. *Bisschop van Haerlem* daertoe geordineert waer, dat sodanige hoochvliegende geesten bij hem souden te biecht comen, opdat hij door zijn wijsheit ende geleertheit haer uit die dolinge mocht helpen: zijn E. haer vragende of zij mede geen revelatie en hadt? gaf voor antwoort: *neen ick, men Heer, ick ben vervaert van revelatie.* Zoo heeft sijn E. dit horende, met blijtschap Godt gedanct, dat hij bevont sodanige dien daer en schrik voor hadden. Noch sij en begeerden oock geen conversatie te hebben met sodanige bedroge maechden, hoe groten schijn van heilichheit zij dickmaels vertoonden." – „Also oude lieden daer altemets gebrecklick in zijn (te weten) dat se haer geloof stellen in *superstiuese dingen:* alhier was sij [2]) een viant af... Also eens gebuerden dat haer susters dochters kint een ongeluk hadt, overmits het vil in een hete brouwers cuip, soodat het heel verbroeit waer: soo wordender bij geval gehaelt een oud begijnken dien de brant soude aflesen, sonder te gebruicken enich uutwendich middel. Zij dit vernemde, en wildent in geender maniere consenteren dat men de brant sonde aflesen, want sij dacht dat superstitie te sijn; daerom liet het vragen aen een wijs geleerd Priester, wat men in sulks mocht doen, regulerende haer daernae; jae hadt liever dat het kindt

1) I, bl. 320 verso. 2) Trijntgen Dirks Wij, I, 333.

soude ghestorven hebben als de minste superstitie daeraen te laten gebruicken. Angaende de superstitiuesheit hadt sij soo claeren onderscheit van, overmits dese in haer joncheit vlijtich geweest hadt te horen de *predicatie* van de leste *Bisschop van Haerlem* saliger memorie, dien datselfde seer claer leerden; soodat se in haer ouderdoom haer G[eestelijke] kindere van sulks waerschoude, ook in sulcke cleine dingen, dat men niet en soude dencken, dat daer enige superstitie mede vermengt mocht zijn."

— „Dengene die t'haren [1]) huyse quamen om te wasschen of schoon te maken lietse *alle daegen Mis hooren*, verhaelende dat haer duechdelicke ouwers dit Godtvruchtich gebruik ghehadt hadden over haer dienstboden; veel meerder betaemden 't haer dat sij 't selfde doen soude." – „De vader *Bastyaen van Craenhals* [2]) is vereert met het schont ambacht van Haerlem; daer beneffens is gheweest dijkgraef, belyou, jae tot seven treffelicke offitie vercoren, waertoe hij welbequaem was, mitsdien hij een wijs verstandich man waer, kloek van ghemoet, iverich inde Catholike relygie; ende dat noch het pryselicste waer, soo exterordinaris *devoot* tot het *H. Sacrament des Outaers*, 't geen hij oock vertoonden in sijn uitwendige maenieren; als hij was in den Tempel des Heren, in de tegenwordicheyt van dien, was oft hij beswcken soude hebben van reverentie ende devotie daertoe, soodat menichte van jaeren nae sijn doot van onse ouwe godtvruchtige maecht Maritge Tonis met verwonderinge verhaelt worden van de grote reverentiale devotie welcke sij sijn E. daer toe hadde sien bewijsen; desgelijks seer devoot tot de *H. Drievuldicheyt*, een *glas* gevende in de *grote kerk* [3]); liet seer treffelik de H. Drievuldicheyt uut-

---

1) L. v. Cornelisgen Alberts † 1644. III, 123.

2) L. v. Maria v. Craenhals, † 1640, oud 66 j. III, 25 verso.

3) Te Haarlem.

schilderen" enz. [1]) – „*Sicxtus van Emmengha* [2]) wonende in Vrieslant een weinich buyten *Franeker* op een groot huis, genaemt te Schiugel, van de outste adel, bij de elf hondert jaren. Dese om sijn staet ende toeghedaenheit tot de Coninklijcke majesteyt van Spaengen, is ghegeven en groot officie dat hij soude wesen een volmachtige, tot dienst en hulp van de lantlieden ende 't gemeene welvaeren. Dan overmits de trubbele tijt opstont ende daer veel rebelle waere, heeft weinich cunne vorderen maer veel moeten lijden, soo dat hij gevanghen is geweest ende veel schaede aen sijn tijtelik goet gheleede: was daer zeer patientich in, voor ooghen neemende 't exempl. van den propheet Job; was gheweldich in de haet der ketters om de volstandicheit sijns gheloofs ende hadt hij met haer willen toevallen, soude [3]) hem grote officie ghegeven hebben, maer en wilde geensins Godt of sijn Catholyk Coning ontrou zijn. Dese als hij noch jonkman was, wesende in vremde landen, hadt *Calvinus* welghesproken, ghewandelt ende hem bij de hant ghehadt; aen wien hij sulks [4]) ghesien hadde, dat hij een schrik van de ketterie had ghekregen ende soo groten afkeer, dat hij daer niet mocht van hooren... Hij hadt voor een goede ghewoonte, dat hij 's avonts tegen sijn kinderen seyde: *God wil u ghebenedien*, haer toewenschende, als sij na haer rust ginghen, de godtlicke benedictie."

Wellicht zijn er weinig historische bescheiden tot ons gekomen, die ons op een zóó klare wijze als het de familie-overleveringen van de „Levens" doen, een diepen blik gunnen in de opkomst der reformatie en den afval

1) Men leze verder: *Bijdragen* X, 305-306. Meerdere bijzonderheden ook over zijnen dood „als martelaer om 't geloof ende rechtvaerdicheyt" zullen later volgen.

2) L. v. Eeltgen, Annetgen, Doetgen, Trijntgen Siextus v. Emmengha. II, 72. 3) Lees: zouden zij hem. 4) Sulks = zóó iets bijzonders.

of de standvastigheid van zoo velen. We aanschouwen van zeer nabij en in de sprekendste bijzonderheden de eerste, vaak onbemerkte, opkomst der dwaling, de weifeling der geesten, de scheiding onder familieleden, den achteruitgang in stand en fortuin, het heen en weer trekken om wille van het geloof. — „De vader [1]) *Gerrit Cornelisz. Geltsack* [te *Haarlem*] waer besmet met de *ketterie van de Libertinen;* daer zeer veel moeitens van haeren moeders vrienden toe gedaen worden om hem te bekeeren; dan en konde [2]) niet vorderen, alsoo dat hij in zijn ketterie... ghestorven is. Maer de moeder Claesgen Wij was een treffelicke Catholycke duechdelicke vrou, die onnoselick met dit houwelick bedroogen was, want hij haer voor zeer Catholyck werden aengedient (ende men doen ter tijt noch weinich kennisse hadt van de ketterse loosheyt) die welcken, als sij nae een Catholycke dochter stonden, om ten houwelick te hebben, gingen dan zeer dicwils ende viericheliјck te kercken (want de religie der Catholyken doen openbaerlijck in de kercken ghe-excerseert worden, zoo dat men een ketter van een Catholyck na den uutwendigen schijn niet en conde onderscheyden), maer soo haest 't houwelick aen was, worden zij 't [3]) met groote droefheyt wel ghewaer."

— „Dit navolgende heeft van sijn selven verhaelt [4]) [*Judocus Cats*]: Ben hiernae ghesonden van mijn E. Oversten M^r^. Elbert nae Loven om mijn studium voort te vorderen, wonende int Paus-Colegie onder den E. president Menheer Jansonius. Terwijlen ick daer was, studeerden daer ook *Jacobus Trigilantius*, met welcken ick seer fa-

1) Van Baefgen Gerrits Wij, die naar hare moeder *Wij* genoemd werd. † 1622. I, 77.

2) Dan zij konden niet. 3) De moeder namelijk.

4) „Een cort verhael vant leeven ons E. geestelicke vader M. Joost Cattius, de tweede Oversten van ons H. Vergaderinge." II, 3 verso.

miliaer was, eensdels mitsdien hij naerstich was in de studi, ende ten anderen [ik] niet anders conde vermercken, of [hij] was zeer godsvruchtich. Als wij met malkandere gingen wandelen buyten de stadt op de dorpen, ondersochten dan, wien de Patronen van dieselfde gheweest hadden, ende haer duechden verhaelden wij dan; vermoeyt synde van gaen vielen op ons knien, songen de litanie van alle Gods H.H.

Noch geen Priesters sijnde oft wijtsel ontfangen hebbende, trocken samen nae Hollant. Ick hadde altoos in mijn begeerten om in ootmoedicheyt ende onderdanicheyt Godt te dienen, liever te obideieren als te regeeren; hierom conde [ik] mijn qualijk toe overgeven om Priester te worden, wetende dat dan de regeringe soude volgen.

'T gebuerden op een tijt dat ick met Jacobus Trigelantius van Amstelredam te voete nae Haerlem ginghen; onderweech sijnde gingen samen op een eylandeken [1]) op ons kniën leggen, ghekeert sijnde na de grote kerck van S. Bavo te Haerlem alwaer ons E. Overste was, gaven samen ons selven aen Godt ende ons E. Oversten over, dat hij in als [alles] met ons mocht doen soo 't sijn E. beliefden; ja alwaert dat sijn E. ons beliefden te stellen onder die minste student, waren daertoe bereyt. Maer

---

1) De vaart en rijweg tusschen Amsterdam en Haarlem dagteekenen eerst van 1633. Vóór dien tijd ging of reed men te land over den ouden Haarlemschen weg, Penningsveer, Spaarnwonde, Spaarndam enz. Zie Allan, Gesch. en Beschr. v. Haarlem, II, 240. En toevallig heeft Trijntgen Jans in haar Leven van Joost Cats [bl. 6 verso] ook alweder iets over de reisgelegenheid tusschen de beide steden. „'T gebuerden eens op ons Lievrouwen avont haer ontfanckenisse, sijn E. savonts te vier uren sijn dingen gedaen, voer te half vijve bij donckere maen van Amsterdam; hoopten tot halfwegen te comen, om dan smorgens vroech voort te reysen, maer Godt dien de goede affectie van sijn dienaar angenaem was, gaf een sterlichten hemel met een voordewint, soodat zijn E. al savonts te acht uren aenquam, ('t was doen anders te reysen als nu) want binnenduer most geschien over de meer, een swaer periculoos water bij winter ende duistere nacht."

dat droeffelik te beclagen waer van desen Jacobus: geen ses weken hiernae of verviel tot ketterie, wordende een Calveniste predikant t'Amsterdam in de nieuwe kerk, met grote toeloop van volk lange jaeren aldaer gedaen heeft; ende daernae te Leyen. Mijn dunckt, hadder een stemme uut den hemel ghecomen dien gheseydt hadde: een van u tweën sel afvallen, en soude ick niet voor hem maer voor mijn selven ghevreest hebben."

— „*Heindrik Clase Verwer* [van *Amsterdam*] [1]) was zeer devoot in zijn joncheyt in de Catolijcke religie, soo dat hij met de schoolkindere mede te choor gink, hebbende een casgen in de kerck daer hij sijn boecken en choorcleetgen in sloot; troude met een Catholycke dochter. Ettelicke jaeren in sijn houwelicke staet zijnde, onderhiel d'ordinancie van de Catholijke religie; maer kreech tot sijn achterdeel [2]) te veel conversatie met de *benisten* [3]), die in zijn buerte woonden. Dat ruime leven lockten hem aen soodat hij de Catholycke religie verliet, besteden sijn kinderen in ketterse scholen, nam se mede in de vermaninghe van de benisten, oft mosten gaen in de guese kercke; jae quam soo verre, een twee jaer voor sijn doot, dat hij bijnae gheresolveert was zijn selven te laeten herdopen; maar Godt bewaerden hem datet daer niet toe en quam. De Godtsvruchtige exemplen en vurige ghebeden van zijn geestelicke dochter hebben goet in sijn hart ghedaen, soo dat hij vijf of ses daeghen voor zijn doot hem oprechtelijk bekeert heeft ende openbare confessie van zijn gheloof ghedaen, genietende met devotie 't ghebruik van de H. Sacramenten. Ende hadt ghevoelen, dat hij dese gratie van sijn bekeringhe door de hulp van sijn dochter

1) L. v. Elysbeth Heindriks Verwer, II, 132, volg. † 1633, oud 47 jaren, = geb. 1586; bl. 138.

2) Nadeel. 3) Benist = Menist = Mennonist.

ghekreghen hadt, seggende: 't maechden gebedt dringt door de wolcken. Ende door 't exempel van de vader is d'outste soon bekeert; weinich daeghen nae de vaders doot heeft gebiecht bij *M. Claes Wiggerz.* ende ontfanghen 't H. Sacrament des outaers".... [De dochter Elysbeth] „steels gewijs quam somtijts bij de Catholycke, kreech een treffelicke Catholyke speelgenoot: dit was haer veel behulps. 'T is ghebuert dat haer outste suster is ghetrout, door begeerte van de vader, aen een ketters jonkman.... Dit nam de moeder ende dese dochter Elysabeth soo ter herten als of't aen haer verstant gink. De vader dit ziende beloofde haer, dat hij se niet soude uuthylicken als met haer wil; begeerde sij een Catholyk jonckman, hij souden se haer geven. Hiermede stelden sij haer gherust, begaf haer altemael tot de Catholyke religie sonder wederstant van de vader. En was hier niet mede te vreden, maer zij ende moeder, malkanderen onderstuttende, voeden d'andere kinderen daer in op, dien veel int ghetal waeren, besteldense in Catholyke scholen, op Catholycke winkels. Sij was omtrent sestien jaeren doen se aldus begon te vorderen int huys van haer ouders; kreech goede begeerten tot de maechdelicke staet.... Doen se twintich jaer out was, quam se in de vergaederinghe te Haerlem siende de goede gelegentheyt.... Niet te min moste blijven int huys van haer ouders tot haer veertich jaeren toe, met veel arbeyt en patiencie; voer zoo af ende aen. 'T beginsel van haer maechdelijk leven most gheschieden heimelik ende secreet voor de vader; ende als sij te Haerlem zoude trecken.... moste steelsgewijs toe gaen, maecte een bootschap, dat se de broeders dien daer school laeghen eit most brenghen oft nae haer dingen zien; ende den tijt was noch zeer cort. Ende dan hadtse oock wat versterckinghe en vertrosting uut de innighe maecht Jannetge Dirks. Ende als die somtijts t'Amsterdam quam,

soo sprak sij se aen; hierdoor mede verweet werdende in de liefde Gods; maer hadt veel op te gaen [1]), ende dat te meerder doordien de sorchvuldichit van de hele huyshoudinghe op haer aen quam van vader en moeder, acht suster en broers, meyses en knechses, een huis vol nering, met een werckelike [2]) vader dien nacht en dach woelde om sijn kinderen rijk te maecken.... jae al die sone en dochters quamen te trouwen op een nae; dit quam altemael op haer aen te beschicken.... Smorgens bracht sij wel een paer uren over met mediteren, 't lesen van haer ghetijen, ende 't verenigen met 't H. Sacrifitie (want doen ter tijt t'Amsterdam seer benaut was dat men quaelijk conde te kercke comen).... Dese E. devote maecht en was 't niet ghenoch dat se de devotie hadde voor haer zelven, maer socht daer toe ook anderen te brenghen; voor 't eerste maeckende een outaerken in haer camerken, leidende daerin haer suster en broeders kinderkens, dien ketters waeren, om door de H. beelden te verwecken. Achternae maeckte se een *groot autaer omhooch in 't huys* achter de turf, soo bedektelijk dat als de vader booven quam op 't solder niet en conde zien; wat meerder vrijicheit hebbende op een freije benedencamer, maeckten daer een groote kerck met een cierlik outaer, versparende al 't geen haer ghegeven werde tot haer eyghen vercieringe ende vermaek, gebruickende het daertoe. Hadt diewils 't *H. Sacrificie* ende *sermoon in haer huys*, droech vooral sorch voor haer broeders, susters ende de kinderen, dat dien de gratie mochten ghenieten, maer principael tegens de hochtijden nam den E. dienaer Gods *Mr Steven* [3]) in haer huys, omdat se samen soude

1) Moest tegen veel moeielijkheid opwerken?

2) Werckelik = bedrijvig, druk, woelig.

3) *Crachtius*, of *van der Kracht?* Verg. Bat. Sacra, II, bl. 406.

biechten ende communiceren. Dit dede se veel jaeren ende dat met zulcken voorsichticheyt, dattet haer ketterse vader niet en wiste; maer als hij, op sijn uuterste hem bekerende, wenschten soo gheluckich te mogen sijn dat hij den Here in sijn huis hadde ontfanghen, werden hem gheantwoort: dat hij diewils de kerck in sijn [huys] hadde gehadt; was hierin ten hoochsten verblijt seggende: *Heb ick Sacheus gheweest, den Here ontfanghende: ende niet gheweeten.* Niet alleen in haer ouders huys brocht dese devote maecht de devotie, maer oock in haer outste susters huys, dien aen soo grooten ketter ghetrout was, sijnde in de crommestorie, en stervende ketters[ch]. [1]) Dese suster werdende treffelick Catholyk, kreech door haer godvruchticheyt ende voorsichticheit allen haer kinderen, tot sevene toe, tot de Catholyke religie, mits 't behulp dat se van dese devote geestelicke suster hadt. *D'outste soon* eerst sijnde *Doctoor* werden naemaels *Priester,* dat de vader niet en wiste; twe van de dochters waeren al geestelicke maechde, ende den vader meinden datet eene *en guese clopgen* waer; d'outste dochter trouden aen een goet Catholyk jongman, d'andere kinderen waeren mede goedt Catholyk. Sij hadde int *huys van haer zuster* doen maken een secrete plaets daerin stellende een *outaer,* waerop dat den soon mis dede, welcke de ketterse vader niet en wist. Daer was wel een Priester in huys dien de kinderen biechthoorde, [de kinderen] stonden wel op van de vaders zij, gaende te biechte; ende de vader wiste nergents af. De Godsvruchtighe moeder stirf ettelike jaeren voor de doot van dese E. maecht, waerom sij seer droevich was, maer de kinderen hadden de Catholyke religie soo diep ingetrocken ende de Godsvruchtige opvoedinghe van haer wijse duechdelijke moeder, dat se int minste niet af en weecken.

---

1) Versta: die in het consistorie zat, en in zijne ketterij stierf.

Ende den soon, de Priester, *menheer Schelingwou* [1]) wist sijn guese vader met vorsichticheit, Godsvruchticheit en liefden te ondergaen, soodat se de moeder niet en misten, met hulp ende onderstant van zijn geestelicke muetgen. Ende Godt gaf dat dese haer swager ettelike weecken voor haer stirf, blijvende opstinaet in zijn ketterie; welck voor haer droevich was, maer aen d'andere sijde een blijtschap, omdat se nu was sonder vrees dat de kinderen soude aftreckinghe lijden van de vader, draegende haer met malkanderen seer godtvruchtich." – Wat dunkt den lezer; was het van den Eerw. Overste Joost Cats, in zijn sermoen op de uitvaart, niet aardig gezegd, dat Elysbeth Verwer in het huis van haar ouders was *„als 't sout op de taeffel"* [2])?

— „Anna Garbrandtsdochter [3]) van *Hoorn*. Haeren vader ghenaemt *Garbrant Jansz. Clomp;* haer moeder Anna Barents waeren treffelick Catholyck, van een goet gheslacht, eerlicke borgers. Haer overgrootvader hadt de *gouwe eylande* voor de *Coninck van Spaenje* helpen winnen, maer tot haer groote achterdeel stirven haer ouders als sij noch seer jonck was. Is opgebracht van haer beste-vader ende moeder; ende soo gemeendelijcke de ouwe lieden wat verdrietelijck sijn, soo hadtse veel oorsaeck van patiencie. Na de doot van desen is sij ghecomen metterwoon bij haer moeders suster dien gues was, soodat dit dochterken ginck mede te kercken, ende liep soo heen tusschen beyde tot haer drie en twintich jaeren. Dese hadt noch twe broeders; de outste van dien was treffelick of iverich Catholyk ende seer devoot, maer veranderden soo dat hij

---

1) *„Antonius Schellingwou,* natus A. D. 1602, *ex corporum medico* animarum medicus evadens, Amstelodami Pastorem egit." Bat. Sacra II, 409.

2) II, bl. 142.

3) L. v. A. G. I, 245, † 1629, over de 40 jaar oud.

heel quaet en ontstichtbaer van leven werde; niet te min vermaende sijn suster tot de Catolyke religie, seggende datter maer een geloof en was ende daer buyten geen salicheyt te vinden. Dit sloeg haer seer in haer gemoet, maer door sijn quaet leven werde sij weder ontsticht, soo dat sijn woorden weinich cracht in haer hadden". . . Maar „de wijsheyt Gods... heeft toegelaten de boosheit van de eene broeder tot profijt van dese. Te weten, also zij wesen waeren ende haer goederen met malkandere ghemeen hadden ende zij soude scheyden: zoo badt [zij] Godt dagelicks ende beloofden: waert dat sij met vrienschap scheyden, dat sij [dan] het Catholyke gheloof soude aannemen. Waerin Godt haer gebedt verhoorde. Ende te beter conde sij haer tot het H. Catholyke geloof begeven doordien sij van Catholyke ouders was afgecomen ende sij nu woonden aldernaest een cleermaeker, dien seer treflick Catholyck waer, Godsvruchtich van leven, hebbende daer bij een groote begaeftheyt om de onwetende te leeren ende de doolende den wech der waerheid te openbaeren. Hier hadde dese dochter omtrent en achtmaenden bij geconverseert, resolveerden geheel nu aen te nemen het H. Catholyke geloof, begeevende haer op nieuwe jaers dach tot het 't gebruick van de H. Sacramenten; ende van dien tijt af onderwerp zij haer geheel onder de H. Kercke, onderhouwende districktelijck alle de ordinancie van dien. Den eersten vasten van veertich daegen onderhiel zij soo scherp dat se maer eens daechs en at, sonder zavonts eyt te clasiën, [1]) 't welck hier zeer swaer viel te meerder doordien sij het van haer leeven niet ghewent waer."

— Claertgen Heyndriksdochter, [2]) van *Dordrecht.* De vader stirf Catholyk, de moeder leefden weinich daernae

---

1) Collatie te nemen.

2) L. v. Cl. H. dr. II, 145. † 1633.

ende stirf gues. Van haer drie jaeren werden dese opghevoet int *weeshuis*. Tot haer gheluk was daer doen een *Catolyke binnenvaer*, een *leeckebroer* uut een closter, gelegen buyten Dordrecht. Desgelijks was oock Catholyk die *binnemoer*, welcke samen de kinderen van't huys soo ter herten naemen al oft haer eygen kinderen gheweest hadden, in alle Godtvruchtighe sedighe goede maenieren dien opvoedende, vooral daer op lettende dat se smorgens en savonts haer ghebedt zoude spreecken, leerende haer veel stichtighe ghebedekens, copende die kinderen daertoe met beeldekens ende andere gifte; ende dengeene daer sij zagen dat se wat in vordenden, letten daer meerder op als op dandere, om noch meerder voortgank te doen; also dat dese jonk sijnde hadde een Godtvruchtighe opvoedinghe, kreech hierdoor een afkeer van de ketterie ende ghenegentheyt tot de duecht. Niet te min dese vader en moeder costen niet langer wercken dan als zij de kinderkens bij haer hadden. Soo om haer negentien jaren quam dese te dienen bij treffelicke lieden maer waeren gues, soodat se diemaels moste te kercken gaen, maer dede 't selfden tegens haer hart ende hadt daer een afkeer van... Quam daernae bij een treffelicke Catholijke joffrou te dienen... soo ver 't brengende, dat dese volcomentlijk resolveerden omt H. Catholyke gheloof aen te nemen, maer om de benautheyt des tijts te *Dordrecht* geen Priesters waeren, is [de jufvrouw?] getrocken in een andere stadt, om haer te laeten ghenieten de H. Sacramenten; dede een clare generale biechte van allen haer leeven ende ontfinck met grote devotie de H. Sacramenten".

— De vader en moeder van Vroutgen Claesd^r [1]) van *Bols-*

---

1) L. v. Vr. Cl. II, 410. † 1638, oud omtrent 80 jaren.

waert „droegen haer [1]) stichtich en bemindelijk bij een iegelik; sochten ende meinden haer salicheyt, maer, dat te beklaegen was, op een verkerde wech, te weten in de *beniste* ketterie, daer sij soo stijf ende opstinaet in waeren soodat sij daer niet af te krijgen en waeren (desgelijks ook allen haer geslacht) soodat sij int jaer van vijfthienhondert ende sessen sestich om haer ketterie in Vrieslant niet mochte blijven (want het daer doen Catholyk was). Sijn uutlandich getrocken nae *Emden* met ses kinderen. Hadde die vader maer een weynich willen simeleren, eenich bewijs doen aen de Catholycke religie, jae maer eens met reverentie door die kercke gaen, soude in sijn stadt en de goedt hebben mogen blijven (mitsdien hij soo beminden man was) maer liet hem voorstaen [dat hij] most sijn geloof oprecht beleven. Is uutlandich getrocken tot groot achterdeel nae siel ende lichaem, geestelik en tijtlik." – Vroutgen Claes [2]) „was veel jaeren seer strijbaer in der geloof, mitsdien sij van soo ketterse ouders ende van soo kettersen geslacht was afgecomen, dien anders seer goedt van leven waeren; dien se gekent hebben wisten niet ghenoch van haer deuchden te verhaelen; ende daer beneffens hadde veel quaet van de geestelicheyt gehoort ende gesien (want dien doen ter tijt in Vrieslant tot een groot verval gecomen waeren) waerdoor sij hadde een afkeer van de Catholike, alhoewel sij goedt ende oprecht Catholyk, jae geestelyk was. Maer in de leste jaeren haers levens is van dese strijt ende andere strijden verlost, dienende haer hemelsche Brudegom met devotie ende gerusticheyt."

— „De vader, Govert Tunisz. [3]), van *Delft*, was gues

---

1) Gedroegen zich. 2) Ibid. bl. 413 verso.

3) L. v. Ida, anders Maritgen Goverts, III, 312. † 1637, oud omtrent 60 j.

ende van een seer ketters geslacht, maer de moeder was doen ter tijt seer treffelijck Catholyck, also dat hij mede goet Catolyck worden, also leefden ende stirf. Sij waren niet rijk maer eerlicke borgers. Hij was een makelaer, omgaende met treflicke cooplieden (daer doen ter tijt te Delft veel mede was te winnen). Die moeder, Griete Crijnen, hiel droge gasterie [1]), was een wijse, kloecke, schickelicke, duechdelike vrou, wist haer kinderen wel op te voeden. In haer joncheyt hadt se gewoont in een convent opt *bagijnhof*, daer elf maechden waren. Gaende te merkt, droech de sorch vant huys: soo seyden die begijntges tegens haer (mitsdien zij haer dingen soo wel dede): ghij mocht noch wel onse moer worden; antwoorden: ick was liever moeder van elf kinderen. Ende in de houwelicke staet sijnde, kreech sij elf kinderen, soonen ende dochteren, onder welcken dese voornoemde Ida Goverts die principaelste was.... Maer dat bovenal te beclaegen was, soo is dese moeder, niettegenstaende sij soo wel geleeft hadt (ende sooveel goets gedaen) na de doot van haren man met veel swaricheit van buiten overvallen, ende veel strijt van binnen, niet nemende haer troost daer sij 't behoorden te nemen, te weten aen haer ketterse soon Tonis Govertsz., dien sijn moeder die bijbel in de hant gaf, waerin sij bijnae nacht en dach las. Den viant hiel op haer te bestrijen, ende gaf haer daerin veel gevoelende soeticheit; [zij] begon hierdoor op haer zelven te stuenen, ende scheyden haer heel af van de H. Kercke. Maer dit goet dede sij noch, doen se in haer strijt was, dat se haer jongste dochterken van haer stierden nae Haerlem bij haer andere dochters, alwaert opgevoet werden ende bleef in de H. Catolike relygie, wordende een geestelicke maecht in dese vergaederinghe".... Kinderen

---

1) Eene herberg, waar men gasten huisvestte, zonder te tappen ?

en vrienden deden al wat ze konden „maer het was al te vergeefs.... ende dese moeder Griete Crijnen is opstinaet in haer ketterie gebleven. Siek wordende heeft haer die ketterse soon voornoemt tuys ghehaelt. [1]) Is aldaer gestorven, sonder eimant te laeten weten, sijn susters ontbiedende [2]) die doot van haerlieden moeder, als sij al begraven was. Watten swaert des droefheits dit geweest is in dit maechdelicke hertgen ende andere godtvruchtige getrouwe vrienden, is niet wel om uut te spreken, maer mosten haer gerust setten, want sij in tijts haer beste gedaen hadden."

— Claes Lammertsz. [3]), van *Amsterdam*, „een treffelick coopman in granen wonende opt water, daer doen ter tijt de treflicste coorencopers woonde, was een goet man, wel verciert met sedichlijke duechden maer niet Catholyk. De sommegen meinden of hij gues waer, mitsdien hij huis-sitten vaer was, (gink in de kerk onder die predicatie met het sacgen om, aelmis biddende voor den armen), ende sijn vrienden ende voorkinderen geus waeren... maer was meest *een vrie geest,* sonder confessie van religie. De moeder was seer devoot ende iverich Catolyk, waerdoor sij noch int leste haer man won, dat hij Catholyk stirf, met twe van de voorkinderen... Haer outste soon lietse studeren, spaerende daer aen geen costen, op hoop dat hij een Priester Gods mocht worden; welk geschiet is nae haer doot Sij maeckten een *kerckgen in haer huis*, versierende met frie ornamenten... Nae de doot van de moeder is de sorchvuldicheit altemael aengecomen op de middelste dochter Giertge Claes... Sij hadt veel

1) De dochters hadden de moeder toen te Haarlem bij zich. III, 314.

2) *Ontbieden:* boodschappen, berichten, laten weten enz. *Oudemans* Bijdr. t. e. middel- en oudned. Woordenb., in voce.

3) L. v. Annetgen Claes en Geertgen Claes. III, 352. Ann. † 1623, Geertg. † 1636.

contrariheyt van de voorkinderen oft de halve suster en broers, leede daarvan groote schaede in haer tijtelicke goedt, soodat sij 't haer wel al met bedriecchelicheit en loosheit soude ontduistert hebben, haer geheel arm maeckende, ten waer dese door haer kloecheit daerin voorsien hadt. Ende God beweechden een van haer bueren *Laures Jans Spiegel* (noch ketters sijnde) dat die hem hier tegen stelde [1]) neemende noch een ander man tot sijn hulp. [Zij samen] brochtent goet op de weescamer, soodat sij haer goet behielden. [Spiegel] dede bij haer niet als een buerman oft voocht, maer als vader, en dese [de kinderen] voechden haer oock met simpelheit en sorchvuldicheit om sijn raet te volgen, soo veel aenginck tijtelic, sonder int minste van de ketterse voochden eenige schade te lijden nae den geest, soo voer haer als voer haer broeders oft susters... Maer dese naevolgende swaricheit gink de voorgaende verre te booven, te weten: sij [2]) hebbende noch een eygen suster Aefgen Claes, welke seer kloek van verstant, devoot Catholyk ende Godtvruchtich was, helpende de kinderen in de religie opvoeden, leerende haer broeder het ave maria en andere Godvruchtige oeffeninge, jae was soo iverich int geloof dat men soude geseidt hebben, sij daer in wel die principaelste waer van de kinderen. Maer tot haer groote ongeluk is sij voor winckelmayt geraect te dienen bij een guese vrou ende is allekens van dien soo angeleit door haer selven ende door de predikanten, dat se haer H. Catholike geloof verlaeten heeft ende is een opstinate ketterinne geworden, jae socht haer moeder mede tot haer te trecken ende onder haer broeders ende susters te wercken; maer door de cloecheit, sorchvuldicheit ende Godsvruchtigheit van dese

1) Lees: dat Laurens Spiegel daar tegen op kwam.

2) Geertgen Claes III, 357.

E. dochter Giertge Claes, heeft Godt de moeder met de andere vijf kinderen int H Catholycke geloof bewaert; als bij exempel: [Aefje] hadt het soo verre gebracht dat de moeder die huik al opt hooft hadt ende den preekstoel [1]) an den arm om nae de guese kerck te gaen. Tot alle geluk quam dese getrouwe dochter op het slach; dit siende was tot haer inderste bedroeft, viel haer moeder aen met bidden, smeeken ende tranen, seggende: moeder, wat sult ghij beginnen? waertoe sullen wij allen gader comen, want ist dat den boom valt, gaen niet de vruchten verloren. Door welcke biddinge met tranen haer hart beweecht worden, settende de huik van haer hooft, smeet de preecstoel daer heen, seggende: kint, weest te vreden; van mijn leven daegen sel ick daer niet gaen. Ende heeft vorder vierich ende iverich int H. Catholycke geloof geleeft ende gestorven."

— Simon Cornelisz. *van Veen* [2]) „mitsdien desen hadt een groot officie onder den *graef Mauritius*, wesende *fiscael* ende int leste *raetsheer* in den hoogen raet, voechden hem omt gewin tot de ketters, maer liet sijn huisvrou dien treffelik Catholyk, wijs ende Godtvruchtich was, met sijn kinderen begaen; welcke dieselfde tot seventien toe alle gader in die H. Catolycke religie heeft laten doopen ende opvoeden, behalve twe, de leste kinderen, die werden op sijn gues gedoopt maer terstont daernae weder op sijn Catolyks. [3]) Dese twe, den eene sijnde een soon is geworden een priester ende die dochter een geestelike maecht. Dese wijse godtvruchtige moeder, al hoewel sij was in een hoge staet ende groot aensien in de werelt, en verhief haer daer niet in en was met die werelt niet

1) Denkelijk een vouwstoeltje, om er onder de preek op te zitten.

2) L. v. Geertruit Simons van Veen. † 1624, oud 33 j. III, 338.

3) Dit zal wel zóó verstaan moeten worden, dat de Katholieke ceremoniën gesuppleerd werden.

behanghen, kleden haer [1]) seer slecht, eerlick en puntich, desgelijks haer kinderen; trokse niet op na de hoocheit des werelts maer fonderde se in de H. Catolyke religie ende in een duechdelik, Godsvruchtich leven, haer voorgaende met goede exempele, helpende met devote gebeden ende wijse onderrechtinghe, bestellende bij een Godtvruchtich devoot biechtvader, en in Catholyke goede schole. Van die seventien sijnder elf gecomen tot haer houbare jaeren, drie dochters sijnder geestelik geworden met een soon en Priester; d'andere tsamen op sijn Catolyks getrout (ende [hebben] haer kinderen daerin opgevoet), behalven twe dochters, die sijn door kracht van den vader aen guesen getrout, maer evenwel voor haer selven behouden de H. Catolyke religie (ende niet van voort gecomen als eene soon die gues geworden is; welk een groote droefheit gheweest is voort geslacht.... Dese duecht hadde die vader over hem, dat hij niet begeerde dat sijn kinderen soude gaen in de ketterse predicatie, ende hoe sij meer quamen op goede plaetsen bij de Catolyke, om gestichticheit te hooren ende te leeren, hem aengenamer was; jae consenteerde sijn outste dochter Margareta ende Gertrudis dat se Godt mochten dienen in de zuiverlicke maechdelicke staet, mits conditie sij bij hem moste blijven metter woon." [2])

— De vader van de drie gezusters Willems [3]) was „met de ketterie van *Merten Luther* besmet, daer hij oock in gebleven is tot omtrent ses jaere voor sijn doot.... ende achternae te *Cuelen* ghetrocken.... De moeder, weduwe,

1) kleedde zich.

2) Men leze verder het omstandig verhaal, hoe de vader, als fiscaal, den Vicarius Adelbert Eggius voor de pijnbank heeft weten te behoeden, en hoe hij later tot het Katholiek geloof teruggekomen en daarin gestorven is, in de *Bijdragen* X, bl. 299.

3) L. v. Elysabeth, Josyna ende Catrina Willems. II, 36.

had van den oudsten zoon veel „hertseer mitsdien hij in Oostlant [1]) gink wonen, daert altemael ketters was.... Die jongste soon was seer Godtvruchtich.... trok nae Spaenien, begaf hem tot de comenschap, worde daerin zeer van Godt gebenedyt.... leefden stichtich ende Godsvruchtich, was daer in een groote staet ende offitie. Bemerkt alhier de goetheit Gods, die welcken 't goedt loont niet alleen hier naemaels maer ook hier inder tijt: den soon dien sijn ouwers niet gehoorsaem of getrou was, is gecomen tot armoet, mitsdien door krijch en oorloch uut sijn goedt verdreven is, onder die ketterse, ongoddelike menschen sijn leven overgebracht ende nader sielen geweest in groot perykel, wel hebbende enichsins een goede wil, maer daer waeren geen Priesters te becomen. Ende de jongste in soo Catoliken landt als Spanien geleeft, in rijkdomen gebenedijt, in hoge staet verheven (hoewel eens dapperlicken van Godt beproeft als hij was int opgaen van sijn staet)" enz.

Van Geert Heindriks, die in Waterland zooveel goeds deed [2]) wordt gezegd [3]): „Godt wrocht veel goets door haer in de vremde, maer niet onder haer vrienden. Haer susterling [4]) was een benist predicant, daer sij lang bij ghewoont heeft, maer konde daer geen goedt in wercken. Haer nichte, daer sij petemoey over stont, welk sij haer beste in gedaen hadt om van jonks op in de onnoselheyt op te voeden, ginck trouwen aen een monick; waerin zij seer grote hertseer hadt."

Op deze en dergelijke [5]) wijzen ging in den „trubbelen tijt" het *„veni separare hominem adversus patrem suum"* etc. [6])

---

1) Emden? 2) Zie boven bl. 249. 3) II, 253.

4) Zoon van haar moeders zuster.

5) I, 30-31, 57, 179-80, 286-88. II, 195, 254. III, 77, 80-82, 160-62, 318, 383.

6) Matth. X, 35.

van het Evangelie in vervulling. Geen wonder daarom dat de Eerw. Oversten er op bedacht waren, de maagden, vooral haar die den zwaarsten strijd des geloofs streden, deelachtig te maken aan de versterkende genade van het *H. Vormsel.* Zoo had bijzonderlijk Grietgen Jans *Quispel* [1]) „strijt van haer geloof, ende van de eeuwige predestinatie Gods, soodat sij eens wel seventien weken was dat se noyt haer geloof las. Haer E. Oversten wijs sijnde, wetende dat dese strijt meer moet geleden sijn als met reden tegens gestreden, viel [dit] haer niet als te swaerder. 'T is gebuert dat sij met believen van haer E. Oversten is gevaeren nae *Sertegen Bos* (daer doen de H. Kercke in sijn volle fluer waer) om haer *H. Vroomsel.* Daer sijnde heeft [zij] den E. Heer *Jan van Gorckum* gesproken, haer strijt sijn E. te kennen gevende, dien haer met goede onderwijsinge ende Gods hulpe daervan verlost heeft." – „Dese Ida Goverts [2]) is met believen van haer E. Oversten (in den tijt van den Treves) ghetrocken in Brabant, aldaer ontfangende huer H. Vroomsel. Heeft haer naem verandert in den naem van Maria, tot welcke sij een grote devotie hadt." Ja, de Eerw. Overste liet gedurende het twaalfjarig bestand het grootste deel zijner maagden naar Brabant gaan om daar gevormd te worden, behalve éene: Reinouts Gerrets. [3]) „Dese iverighe maecht hadde een overgrote begeerte om te sien de openbare exercitie van de Catolycke religie, oock om te ont-

---

1) L. v. Gr. Jans, † 1638, oud omtr. 52 j. III, 282. „Haer vaders vader was een oprecht Catolyk man, daerom in de trubbele tijt om sijn gheloof in sijn duer zoude opgehangen geworden hebben van de ketters, ten waer saeke daer goede menschen geweest hadden, dien hem verbaden, mitsdien hij vaeder was van twalef kinderen." Ibid. bl. 274.

2) III, 316 verso. Den lezer reeds bekend wegens de afvalligen onder haar geslacht. Zie boven bl. 277.

3) L. v. R. G. † 1624 I, 152.

fanghen 't H. Sacrament des Vroomsels, ende om te sien de Christen heere [1]) welcke voort gheloof streden. Maer haer E. Oversten heeft haer angaende dit punct zeer gheoeffent in de ghelatenheyt, latende (in den tijt van de treves) 't meestendeel van de maechden vaeren nae Brabant, maer dese niet; 't geen haer seer swaer viel, soo menich jaer haer goede begeerten te sterven. 'T geen haer achternae van haer Oversten M. Joost gheconsenteert is, wanneer zijn E. bevont dat sij daer zeer stil ende ghelaeten in was." Het mag zijn, dat juist deze drievoudige begeerte van de „iverighe" Reinout Gerrets den Eerw. Overste wat al te „werckelik" [2]) voorkwam; maar zouden we toch niet mogen rekenen, dat zij daarmede de gedachten van veler harten openbaarde?

Van achteruitgang in stand en fortuin enkele voorbeelden. De ouders van den Eerw. Overste *Joost Cats* [3]) [Boudewijn Clasen Cats] „waren van een goede, Catolike, treffelicke afcoomste. De vader van *Schoonhove*, wiens ouders en vrienden al veel in de wet waren (in de regeringe over de ghemeente). Ende de vader was rentmeester van weghen de Coninklike majesteyt van Spaniën, welcke offitie hij ghetrouwelijk bediende. De trobbele tijt stont op, soodat de Catholike veel hadden te lijen dien constant bleven int Catholike gheloof. Dese godtvruchtige man, niet willende toevallen met de ketters, maer *Godt en sijn Conink getrou* zijn, werden uutlandich, trock nae Groningen (daert toen ter tijt Catholyk was) met sijn huisvrouwe [„Neeltgen Boudewijn Clase; werde genaemt nae haer man, aldaer soo 't gebruik sijnde"]. Hebbende samen in haer houwelick vier soonen, lieten de twe bij

---

1) Heirlegers.

2) Woelig; vergelijk voor de beteekenis van „werckelik" boven bl. 272.

3) Geb. 29 Nov. 1581. II, 1 volg.

haer vrienden, naemen de twe mede. Een halfjaer daer ghewoont hebbende, worden van Godt besocht met de pestilentiale siekte, waeraen hij stierf. Daer vont haer die Godtvruchtige moeder alleen in vremde landen, uut vrienden en maegen. Sij nam haer toevlucht tot haer vaderlike stadt *Gorckum*. Daer comende vont haer *goederen gheconvisceert;* 't was geen cleyne droefheyt weduwe te zijn sonder troost ende hulp van haer man: vier weeskens ende geen goedt. Sij eerlick sijnde van herten, setten haer ter neringhe om met Godt ende eere voort te comen, vercocht linde laken en speldewerk; quam daar eerlik mede voort. Haer outste soon socht sijn godtvruchtige moeder niet te belasten, nam dienst aen te Shertogenbos onder de Coninklike majesteit van Spaeniën (daert doen Catholyk was). Ettelike tijt daer geweest hebbende, quam sijn vriende besoecken; [hem] werde van de ketters een klak opgesmeten [1]) (soo doen ter tijt licht buerden) ende onnosel ghedoot. De andere soon trock nae Spaniën; [de moeder] kreech noyt tijdinghe van hem, blijvende een bedroefde moeder."

— „De vader van Lijsbet Jans *Ban* [2]) [van *Haarlem*] was een seer wijs, goedertieren man, waerom hij dickmaels vercosen werde om de stadt en de burgerij te regeren, al hoewel de stadt gues waer; ende hadt hij wat willen simeleren, soude tot grote proffitabele offitie opgetrocken geworden hebben, als ook sijn kinderen; maer Godt liever hebbende als den mensch, 't hemels als het aerts, sloech het af. Ende sijn huisvrou, Maritge Claes Loo, was daer bovenmaetich pittich in om haer man int H. Geloof te versterecken; 't welck sij hier mede vertoonden als den wet oft majestraet soude vercosen worden, stierden te

1) Hij werd valschelijk beschuldigd.

2) L. v. L. J. Ban. III, 175.

vooren aelmisse aende Clarissen, datse Godt wilde bidden dat haer man tot geen Burgemester oft eyt in de wet soude vercosen worden, vresende oft hem mocht gebueren, so men gemeendelik seyt: dien metet pek omgaet, wert daer licht van besmet, door de conversatie der ketteren mocht schade lijen aen sijn ziele. Behalven datse soo treftich waeren int H. Catholike gheloof, soo waeren sij seer goedt geesteliks: ontfingen de *Priesters Gods in haer huys*, maeckten grote vergaderinge voor de gemeente, om haer evennaesten tot de middelen van haer salicheyt te helpen. Waer over sij ook van de schout verstuert [1]) werden. Doen bleek noch meerder haer gheloof: ende de man werden niet weder in de wet vercoren, seggende dat hij te Paeps was; ende dese Godsvruchtige vrou was zeer verblijt, seggende: hadt ick het gheweten, dat ick daer mede mijn man hadde cunnen bevrijen dat hij in de wet niet soude vercosen gheworden hebben; ick soude dit middel al eerder gebruikt hebben." [2])

— *Frans Tyng* en Maria Jacobs [3]) "treffelicke rijcke liede van de ouwe afcomste, oprecht ende iver inde Catholyke religie, daerom bequaem te sijn in de wet om de burgerie te regeren, sijnde haer Catholike Coning getrou. Alsnu de ketterie van Calvinus begon te floreren in de stadt van *Amsterdam*, heeft, met andere treffelicke Catholike van de wet, veel te lijen gehadt, *most gaen uut de stadt*, laetende haer reet tot onreet. Sijn gecomen tot Haerlem metterwoon, belevende haer H. geloof en voedende haer kinderen daerin op; ende haer naecomelingen tot in de derde en vierde graet hebbent geloof onderhouden."

---

1) gestoord.

2) Alhoewel deze plaats reeds vroeger in de *Bijdragen*, Deel I, bl. 62 is medegedeeld, mag toch, dunkt mij, deze zoo eigenaardige trek hier niet ontbreken.

3) Ouders van Ael France of Ael Duyne, † 1636. II, 304 verso.

— Jannetgen *Arents* [1]) was van *Naerden*, van rijke ouders.... de vader was aldaer *Burgemeester* doen die *overval van de Spanjaerts* daer was; heeft in de trubbele tijt veel schaede gheleeden aen haer goedt, maer door die cloecheit ende getrouheit van sijn kinderen, principael sijn outste dochter ende soon, welcken het sloegen in de comenschap, is weder een rijk man gheworden ende getrocken te Uutrecht metterwoon, in een groot heerlik huys."

— „Areiaentge Clemens [2]) is ghecoomen metterwoon bij de ouwers van *Machtelt Bickers* [te *Haarlem*] om te wesen haer dienstmaecht, voldoende datselfde seer ghetrouelijck, noch arbeit of moeyten ontsiende, want daer een groot huis was met veel werck, door de groote staet dien men hiel ende rijckdome diens te meerder, ende vorder door de opstandinghe van de trubbele tijt, soodat haer volck buitens lant trocken ende haer allenich het huys bevaelen, wesende diemaels verselschapt met en heel deel soldaten (soomen ghemeendelijck in de groote huysen leydt in den tijt des oorlochs). Hierin was sij zoo ghetrou sorch draegende voort profijt van haer volck als oft haer eyghen gheweest hadt, soo suinich ende orberlick te schicken, de schulde in te maenen; en ontsach haer geen peryckel hoe groot het was. De E. dochter Machtelt Bickers, wat ouwer wordende, trock oock met haer uut de eene plaets in d'ander om haer *tijtelick goedt* te *manen* ende te *beschermen*."

En niet alleen leed men om het katholiek geloof schade aan zijn geld en goed, maar om de benauwdheid der tijden, zag men zich vaak nog bedrogen, wanneer men geloofsgenooten meende wel te doen. „Annetgen Heindriks [3]),

---

1) Moeder van de gezusters van der Mij. III, 383.

2) L. v. Ar. Cl. † 1629. I, 258-59.

3) L. v. A. H. † 1639. III, 12.

socht ook *d'armen* na der sielen te helpen, doende haer beste om dien te brengen te kercken ende tot het gebruyck van de H. Sacramenten; welk lange jaeren qualijke te doen was, mitsdien *t'Amsterdam* grote vervolginge was van de Catholike ende men die armen dorst luttel toebetrouwen, mitsdien daer veel faute onder gevonden worde; maer sij was soo goedt van betrouwen, dat sij geen quaet conde sien of geloven van den armen."

Merkwaardig zijn ook de berichten over het uitwijken van personen en geheele familien naar plaatsen of landen waar het nog katholiek was. De lezer heeft reeds enkele dier berichten ontmoet. [1])

— „Alsoo te *Laye* van de ketters de kercke gesmeten waren, is Catrina Pieters [2]) nae *Haerlem* getrocke met andere Godsvruchtige maechden omdat het daer noch Catolyck was, haer zeer godtvruchtelijck dragende."

— „Dirck Areiaensz. en Aeltje Claes [3]) van *Dordrecht*,.... dese waerdighe ouders zijn in haeren houwelyck van Godt ghebenedijt met vijf kinderen, vier soonen ende eene dochter, waervan de drie soonen.... werden alle drie Priesters Gods, de outste soon, ghenaemt M. *Cornelis Dirkz. de Jong*, is langhe jaeren in *Schraevenhaghe* [geweest] doende aldaer veel goets, wesende seer bemint van de gemeente om sijn duechde ende heilicheyt.... Door de trubbele tijt, als de gueserie allenskens begon te domineren int lant, vernielende alle geestelicke plaetsen, ende Catholycke exercitie: de vader Dirk Areiaenz. dit niet cunnende verdraeghen door den Godlicken iver die in hem was, werde gheraetsaem ghevonden, dat hij zoude trecken nae Catholijcke landen, also dat hij met sijn huisvrou

1) Boven bl. 282, 285-88.
2) L. v. C. P. I, 40 verso.
3) Ouders van Lucretia Dirkx, † 1627. I, 231-32.

ende kinderkens ettelicke jaeren heeft ghewoont te *Colen* ende te *Loven*, voedende haer kinderkens op in alle exercitie van de religie, seer stichtich ende bequaem."

— „Dirckje Crijnen *Boggen*, van *Amsterdam* [1]) hadt van haer moeders weghen een oom ende muetgen, dien samen in de trubbele tijt trocken nae *Colen*, leydende daer een H. leve.... [het muetgen] worde door de wijsheit van haer Biechtvader uutgeleit tot wercke des bediensticheits van haer evennaesten, als de studenten haer cleren te wasschen, en diergelijke (wesende een rijke maecht); volchden simpel die gehorsaemheit."

— „Griet Jacobs dochter [2]) was van *Spanbroek*, had zeer vroeg hare moeder, en toen ze nog maar drie jaren oud was, ook haar vader verloren. De oom, die voogd was, nam echter het huis in, „liet de kinderen swerven onder vremde menschen, haer gelt verterende ende haer moye goet liep heel in perdel... Als sij noch jonk was, worden dese verlaten kinderen tijdinge gebracht dat haer bestemoeder in vremde landen sat, in grote armoede, eetende water en broot, (hadt wel middelen ghehadt maer met de trobbele tijt grote schade geleden). Immers sij seiden, hadden geen kennis aen een bestemoeder, niet wetende of sij was al doot; maer ondersoeckende vonden dat dit haer bestemoeder was; hebben se tuys ghehaelt" enz.

— „Willemijntgen Arents van Gouthoeve. [3]) Dese is van geboorte van *Dordrecht*, van eerlicke treftige ouders. Den vader ghenaemt *Arent Wouters van Gouthoeve;* de moeder *Machtelt Schrevels*, waeren wel Catholyk maer seer slap in de relygie. In de trobbele tijt raeckten buytens lants nae *Cuelen;* quaemen daer bij soodaenighe per-

---

1) L. v. D. Cr. B. II, 296.

2) L. v. Gr. J. † 1636, oud 66 jaar. II, 330.

3) L. v. W. A. v. G. † 1638, oud 58 jaar. II, 420,

sonen, waerdoor sij noch meerder verslapten in de Catolike religie, ende verviele in de ketterie van de *Libertine;* daer sij ettelike jaeren in gebleven sijn. Wederom comende in Hollant bleven also; wonnen in haer houwelik vier sonen ende vier dochteren, opbrengende desen tot staet. De sommegen van dese ginge mede wel bij de Libertinen in huer vereeninge oft predicatie. Godt heeft sijn barmherticheyt, over dese familie bewesen, wederbrengende haer totet H. Catolike geloof; mitsdien te *Dordrecht* quaemen Godsvruchtige Priesters, wiens sermonen sij hoorden ende goede exemplen sij zaeghen, niet alleen hierdoor bekeerende, maer werden vierich ende iverich Catholyk."

— „Geertgen Freriks dochter [1]) uut *de Cuynder.* De vader heeten Frederik [2]) De moeder Elysabeth; waeren goedt Catholyck, eerlike metten arbeydt haerder handen haer cost winnende. De vader was een cuiper. Maer door de trobbele tijt, worde bedorven vant guese chrijchsvolk. Naemen haer toevlucht nae Hollant, tot een stadt Haerlem, daer de Catholike religie alsdoen in sijn volle fluer doen noch was. Dese ghebruickten sij met devotie ende danckbaerheyt. Hadden in haer houwelik sonen, ende een dochter dese Giertgen Frederiks. Sij waeren soo arm doen se in Hollant quaemen, dat se maer een cleetgen hadden om haer naectheit te bedecken, maer met soberheyt ende naersticheyt prospereerden allengskens, soo dat se met Godt ende eeren voortquamen; ende sochten voor alle de Godsvruchticheyt in haer kinderen te planten. Godt segende haer int geestelik ende tijtlike benedictie, dat de kinderen Godsvruchtich waren ende eerlick voortquaemen. De eene soon werde een

---

1) L. v. G. Fr. † 1642, out omtrent de tuegentich jaeren. III, 47.
2) Niet verder ingevuld.

schipper op *Sivilie in Spanien*, comende dikwils te *Lissebon*, alwaer een *closter* was van *Hollantse Clarissen*, ghefondert van de Coninck van Spanien. Mitsdien int jaer ons Heeren 1672 [1]) in Hollant door de guesen de kercken gesmeten, de closters ghebroocken, de religuesen daer uut ghejaecht: soo sijnder verscheije *Clarissen van Haerlem, Amsterdam* ende andere plaetsen in Hollant, daer nae toe ghetrocken om in stilheit ende devotie haer hemelsche Brudegom te dienen en haer H. regel ende ordinantie te onderhouwen. Ter oorsaken hij van Hollant was, namentlik van Haerlem, welcke susterkens int closter te Haerlem noch susterkens van haer H. Orden hadden, met noch andere goede vrienden ende bekenden: soo hielen dese, met schrijven ende eenige giften over te senden, grote vrienschap met malkandere, soodat desen schipper Albert Frericksz. hiervan de bode was, sijnde [hij] als broeder, jae als vader bemint int clooster; wist veel goedt ende duecht van tselfde te seggen. Dit sijn suster hoorende, welke van jongs af goede genegentheit ghehadt hadde om geestelik te worden, werden ontsteken met de Goddelike liefde, om mede met Abraham haer lant te verlaten ende onder dat H. geselschap in die H. Orden te begeeven ende Clarisse te worden, versoeckende dit door haer broeder voor haer ende voor haer nichte Maritgen. [2]) Dese begeerten waren de susteren seer angenaem; antworden haer; welk ick hier sel setten, d'eygen woorden van haer brief:

Mijn lieve susters in den Here Geert Freryxen ende Maritgen Albers. In den Here Jesu Christi hertelike bemint. Ick hebbe verstaen van Ul. broer ende neve Albert Fréricsen die goede begeerten dien Ul. heeft om Godt met ons te dienen; ende Godt

---

1) Moet natuurlijk 1572 zijn. 2) Hier is plaats voor een tweeden naam opengelaten doch men leze de volgende bladzijde 48.

gave dat in mijn handen waer Ul. beyde te mogen outfanghen; maer wij sijn benaut, dat wij niet eene dochter mogen ontfanghen sonder oorlof van onsen Coninck. Soo willen wij gaering onsen best doen om dien oorlof te verkrijghen; maer Ul. beyden moeten hem eenen brief schrijven; ende sendt ons dien over, ende dan sullen wij het beste doen. Ick en hebbe den tijt niet dat ick voor U 't schrijve, maer ick sende U elk een boecxken met een heylichsken. Ontfangt mijn goed hert ende bidt voor mijn

U arme suster in den Heer

Suster Cateryn de Spiritu Sancto,
dienerse van de duitsche Clarissen.

Sij hebben uut het clooster noch meer brieven gheschreven, onder allen een, mitsdien de plaets verre was ende de wegen periculoos, dat sij haer gerust soude setten inde gelegentheyt waerin sij van Godt gestelt waeren, seer versterkende in de duecht des gelatenheyt. Hieuwen grote geestelike liefden onder malkandere, metten lichaem gescheiden maer naebij an de geest. Ende Giertgen Freriks bewaerden dese brieven als oft de rijkste besegeltheyt gheweest hadde; ende openbaerdent aen niemant als an de secretste vrienden ende dat int heymelik."

— „Paulus Mandyse *Houwaert* [1]), van *Haarlem*, een eerlicke borgers soon; hadde een broeder [die] was een Godtvruchtich Priester Gods...; was van sijn ambacht een brootbacker. Ende also in de trubbele tijt veel oorloch was int Nederlant, in Hollant de ketterie seer floreerden ende hij seer iverich Catholyk sijnde, trok nae *Vlaenderen*, ende mitsdien de rebelle tegens 't geloof ende Coninckklike majesteit van Spanjen seer vermeerderden, werden gheordineert dat den derden man op most om dieselfden weder te staen ende 't H. Catholike geloof in die

1) L. v. Margreta ende Elysabeth Pauwels Houwaert. III, 86.

landen te bewaeren. Soo is desen mede opgetrocken om te strijen *voor Godt* ende *sijn Catholike Conink*. Heeft gekregen een dochter van Gent tot sijn huisvrouwe, maer door dien hij in dienst was van den oorloch, trok van den eene plaets in den ander, soodat de goederen van de huisvrouwe hem onduistert worden. Te *Cuelen* heeft hij een wijl tijts gewoont ende ghekregen drie sonen ende twe dochteren. Opseggende zijn capeteynschap, is met sijn huisvrouwe ende kinderen ghecomen in Hollant te *Haerlem*, hem generende met backen."

— „Lucia Francisco *Dekema* [1]). Desen is van gheboorten uut *Vrieslant*, van groten adel. Haer grootvader was *raetsheer* van den Conink van Spaenjen, van grote tijtlicke middelen ende aensien; maer dat boven al te prijssen was, seer oprecht Catholijk, vierich, iverich in sijn geloof ende seer Godsvruchtich, voedende sijn kinderen hierin op, ende vorder in duecht ende eer: noch hem en mocht geen meerder swaricheyt overgecomen hebben, als dat hij daer in niet en soude volhert hebben (alhoewel het, Godt betert, achternae gebuert is, dat de eene soon, liefhebbende het tijtelik proffijt, sijn gheloof verlaten heeft. Maer dese Francisco Dekema in de trobbele tijt, als de gueserie int lant quam, is met sijn Godsvruchtige huisvrou ende kinderkens ghetrocken uutlandich, naer *Vranckrijk*, seer armelik daer sijnde. Mitsdien sijn edeldom, kloecheyt des verstants, begaeft int schrijven, de wetenschap hebbende van verscheyde taelen, werden *Petegoog* van den *Hertoochsoon van Loreynen;* onderhiel met sijn winst sijn huisgesin. Een grote verandering: dengeene dien sijn sone van petegoge mocht laeten leeren, ende

---

1) L. v. Lucia Fr. D. † 1649 „out sijnde over de seventich jaeren. Heeft een en vijftich jaeren in dese H. plaets Godt getrouelik gedient, al gehouden hebbend haer Jubile vant vijftichste jaer." III, 239, 242.

van veel diensbode ghedient worde, was hier een dienaer ende leermeester van een ander. Noch quam hem meerder swaricheyt over, mitsdien sijn huisvrou stirf, latende achter ses cleyne kinderkens; bleef een bedroefde vader. Trok daernae te *Cuelen* metterwoon, kreech doen wat van sijn tijtlicke middelen."

— „Machteltgen Jacobs *Bontenos* met haer susters. [1]) Desen sijn van geboorte van *Amsterdam*. De vader ghenaemt Jacob Bontenos; de moeder Jutgen Heindriks. Die vader was van Godtvruchtige, iverige, Catholike ouwers en voorouers, dien gheweest hebben in de wet ofte regeringe over die gemeente t'Amsterdam. Hierom in de trobbele tijt veel moeten lijden omt geloof, ende lange jaeren uutlandich waeren *t'Emmerik*, met meer andere Catholike, dien door haer iverige devotie in de H. religie, ende in de kerckelicke dienste in den tempel des Heren, die traege Catholike tot devotie verwecten. Ende mitsdien sij rijk waeren, ende uutlandich sijnde, werden haer goedt een deel aengetast; leden grote schade; sijnde in die vreemde lande in grote benautheyt, hebbende een huys met kinderen ende geen winste; tgeen sij mede ghenomen hadde was haest [2]) verteert. Met patientie den tijt verwachtende, is den trubbel wat gestilt; quamen weder *t'Amsterdam*, haeren geloof en haeren iver bewaerende. Desen is ook gebleven in haer naecomelingen (tegenwordich al tot in de vierde graet) seer iverich Catolyck, veel en menichvuldich van getal, wel versien van tijtelike rijkdomen, ende veel geestelike maechden. Onder allen sijn dese gheweest met haer vier susters." [3])

Zooveel nu zij genoeg, wat aangaat den toestand van personen en familiën. Hooren we ook, wat ons gemeld

---

1) III, 370 † Anna 1616, Macht. 1638.

2) Spoedig. 3) Nog te vergelijken III, 77-82, 160, 210.

wordt over den benauwden tijd der beroerten, voor geheele streeken en plaatsen.

Elysabeth Jacobs kwam in de vergadering anno 1599, van *Ackersloot*. Daar was zij geweest [1]) „behulpelijck voor haer naesten, principael om dien te helpen tot het gebruick van de H. Sacramenten; welck doen ter tijt veel was, want *dat dorp seer verwoest* was, ende daer qualijk Priesters waeren te becomen om de menschen te gherijven."

— Dieuwer Gerrets [2]) was van geboorte uut *de lange streeck* int dorp genaemt *Broeck* [3]) dede groot proffijt onder haer evennaesten, want om de desolaetheyt ende benautheyt des tijts daer weinich Priesters waren. Ende als dan dengeen, die sij onderwesen hadde, quamen bij den Priester Gods, waren haest [4]) te helpen, want sij se in als [5]) wel onderrecht hadde... Sij en woonde niet in de vergadering bij de maechde, maer in haer lant bij haer moeder, die welcke *noch een soon* hadt *die geestelick was* [6]) met noch twe dochters, die in dese vergadering ghewoont hebben. Dan overmits dese Dieuwer Gerrets daer zoo veel goets dede, soo en wast believen van haer Biechtvader Mr Cornelis niet, dat se haer plaets soude verlaten, maer mocht wel al te met comen; twelck sij ook dede."

— Aefge Jans *Conings*' ouders [7]) woonden te *Soeterwou* buiten Leyden. Zij „is ghebooren te Delft in een clooster, daer haer ouders gevlucht waeren om de trubbele tijt, want *Leyden beleeghen* was van de Spaenjaerts,

1) L. v. E. J. I, 122.

2) L. v. D. G. † 1599. I, 17.

3) *Grootebroek*. Verg. I, 147.

4) Spoedig. 5) Alles.

6) „*Hercke Gerrits*, met dese drie voorgenoemde dochters Dieuwer, Machtelt en Reinou. Ende eene suster gheheylickt sijnde, is *haeren soon Priester* ghewordden, alsoo dit een ghebenedyt huis is gheweest." I, 147.

7) L. v. A. J. Conings, † 1625. I, 163.

sij door den oorloch niet mochten blijven op haer ghewoonelijcke plaets; waeren in groote armoet en desolaetheyt, soodat dit seere jonghe kindeken in groote sooberheyt is opghebracht."

— Maria Cornelis *de Haes* [1]), „van gheboorte van *Delft*... alsoo doen ter tijt weinich Priesters waeren in de stadt van Delft ende seer benaut waeren de Christenen door de vervolleginghe der ketteren, soo dat se [haar ouders] haer kinderen *sondaechs niet conde te kercken stieren*, sondense nae de *Begijntjes* dien *doen noch in de stadt* waeren, om daarbij te leesen en wat goets te hooren, vereischende smiddachs een puntgen vant geen sij gehoort hadden."

— „Twas doen ter tijt [2]) [in *Bovecarspel*] seer desolaet van de exercitie der Catolycke religie, want daer qualike priesters waeren te becoomen, soodat het jonge dochterken wel *twalef daeghen out was, eer zij aen haer doopsel quam.*"

— Jannetgen Dirks [3]), van *Amsterdam*, „voer nae Haerlem toe, gevende haer met een Godliken iver tot den dienst Gods in de suverlicke maechdelike staet, out sijnde omtrent *veertien jaeren*, hebbende *maer twemael van haer leven ghebiecht* ende *noyt hoochtijt gehouden* om die benaude tijt. [4])

— „Giert Heindriks, anders Heines [5]) van gheboorten uut een dorp in *Waterlant* ghenaemt *Suerwou* [6]), gelegen dicht bij *Monikedam*... woonden in sodaenigen plaets ende lant daer de *catholijke religie soo vervallen* was, dat menige

---

1) L. v. M. de H. † 1630. I, 269 verso.

2) Omstreeks 1600. L. v. Aefgen Jacobs, † 1634. II, 218.

3) L. v. J. D. II, 263 verso.

4) Dit was een weinig na 1586, wijl J. D. in 1636 stierf, meer dan zestig jaar oud, bijnae vijftich jaeren Godt gedient hebbende [in de vergadering]. II, 287.

5) II, 248 volg. Vergelijk ook boven, bladz. 249.

6) Thans Zuiderwoude.

jaren te vooren, al eer die kercken gesmeten worden, veel van de borgers *meer schenen ketters als catolike* te sijn. Den E. dienaer Gods Mr *Jan Hulst* van *Amsterdam*, Pastoor van *S. Pieters-Gasthuys*, werden van den Bisschop van Haerlem versocht, dat hij altemets soude coomen te *Monikedam* preken (want hij een goede gaef hadt vant preeken) om de herten te beweghen; tselfde ettelicke tijt doende, maer met weinich proffijt; sullende eens op en tijt comen op den preekstoel, was [deze] met drek en vuilicheit vervult. Scheyden hem [1]) vandaer. Daer was een *closter van maechden* in die stadt, dien stichtelijk met malkander leefden; de magestraet liet toe, tegens wil en danck van de bagijnen oft sustere, dat die hele schutterie, als sij optrok, duert clooster passeerden; ende schoten haer bossen daer in los dat de glasen druenden en braken, tot groote cleinachtinge van de geestelicheit ende peryckel van de maechden, welcke geen hulp en hadden van eimant daer omtrent, maer mostent selfde versoecken aen de stool van Romen, met grote costen, moeyten ende verstroytheyt.

Dat ook te verwonderen was; twaer een groot closter met maechden; maer men weet niet te berekenen, datter in den tijt van hondert jaeren een borgers dochter uut de stadt van *Monikedam* daerin geestelik gheworden is; soo vervremt waeren dese menschen van een zuiver, heylich, geestelick leeven. Besiet vorder de *geestelicke desolaetheit van dese plaets.* Den E. dienaer Gods *M. Elbert Eggeus* (als nu openbaer de ketterie floreerden) hebbende liefde tot de glorie Gods ende salicheit sijns naesten, is gecomen in dese plaets omt woort Gods te seyen, en conde geen huysvestinge krijgen; gink ten huyse van een

---

1) Hij scheidde.

arm man, daer hij sijn eygen cost hiel, ende wist evenwel, veel arbeydt ende moeyten uut liefde doende, niet te vorderen, seggende met grote droefheyt: *Monikedam, ick heb u quaet gevonden, ick moet u quaet laeten.*

Den E. dienaer Gods H[eer] *Jan Gosen* [1]) quam oock in dese plaets, hopende tot salicheyt wat goets te wercken, maer worden van sommege schijn-catholyken in een lange sware gevanckenisse geholpen, daer sijn E. een groot deel van sijn gesontheit verloor.

In dese plaets heeft Godt belieft dese E. maecht Giert Heines te stellen als een lelytgen onder die doornen: een exemplaer van duechden om te lichten; ende een voorbidtster soude sijn. Men kan dencken wat droefheit ende oorsaek van patiencie dese oprechte, onnosele Bruidt Christi hierin gehadt heeft, want sij eerden die Priesters als Christus ende bemindense als sijn H. Apostelen; ende sij most sien dat se soo qualik getracteert worden, ende dat van de eygen Catolyke.

Nae ettelicke jaeren, doort gebedt van dese ende andere Godtvruchtige personen, heeft Godt belieft, dese plaets weder aen te sien met de ogen van sijn Goddelicke barmherticheit, haer toesendende den E. dienaer Gods M. *Jacob Oly* (sijnde de susters dochters soon van M. Jan Hulst voornoemt; welk geseidt was bij de oudelieden, dat van M. Jan Hulsts geslacht soude een comen dient weder sou reformeren) welcke dese stadt en borgers, met *vele van de omleggende dorpen*, twalef jaeren bedient heeft uut liefden, met een groten iver, noch arbeyt of moeyten oft costen ontsiende, ende heeft met die hulpe Gods

---

1) Kan soms hiermede bedoeld zijn „R. adm. D. *Joannes Gooswyni*, Amsterdami, charitatis, humilitatis, patientiae et puritatis speculum. † 1626". Necrol. Dioec. Harlem. *De Kath.* Dl. LX, bl. 70. Ook wordt in het Leven van Anna Joris, I, 174 verso, vermeld, dat „sij te biechte ginck bij Heer Jan Gose te Amsterdam, welcke veel geestelicke maechden hadt."

het op een seer goede voet gebracht: de goede versterkt ende vertroost, de tragen verwekt dien seer iverich geworden sijn, de sondaers bekeert tot penitencie, de ketters van haer ongelovicheit, de joncheit gecateguseert, veel dochters getrocken uut een wulps werelts leeven tot de suiverlicke maechdelicke staet, een frey huis gebout tot dienst van de kerk, veel cierlicke ornamenten gemaekt. De Catolyke waeren seer devoot op de kerck, gebruicten dickmaels die H. Sacramenten, droegen respect ende affectie tot haer pastoor, waeren dien gehoorsaem ende toegedaen, vredelijk ende eendrachtich onder malkanderen. Ten is niet te spreken, wat blijtschap dese liefhebbende bruidt Christi hieruut geschept heeft, ende sooveel zij conde, dese goede voortganck socht te vorderen en te bewaren. Maer den helschen viant, dien overal socht sijn quaet saet te seyen ende 't guedt uut te roeyen, heeft door sijn selven ende sommege ongeruste geesten dese H. voortgank belet, ende met veel valsheit ende nydicheit soo verre te weech gebracht, dat den herder vernootsaekt was, met raet ende consent van de wettelicke overicheit sijn schaepen presentelick te laeten, dien hij nu omtrent die twalef jaeren bedient hadt; maer die goede metter herten beminnende, evenwel daervoor sorgende, raet en daet gevende alst van node was.

Daervan scheydende seide: *Monikedam, ick heb u quaet gevonde, maer ick sal de quade laeten*, want daer veel goede Godtvruchtige onder waeren; ende nog veel meer gestorven waeren, dien de stijlen oft onderstutsels waeren van den getrouwen dienaer Gods, welk Godt, eer dese veranderinge geschieden, hadde wechgenomen van der aerden, per avontuer omdat se dese droefheit niet soude beleeven ende die boosheyt haer verstant niet soude bevatten. Maer dese liefhebbende bruidt Christi heeft Hij in alle dese onrust, droefheit ende desolaetheit gelaten,

als een lelitgen onder die doornen, van alle canten benaut ende verperst werdende, nochtans haer suivere blinckentheit ende goede guer niet verliesende, maer haer sieltgen in patiencie besittende.

Als desen voorgenoemden dienaer Gods wech was, isser groote onrust geresen onder die borgers. De Catholyke sijn gans verflaeut int gebruik van de H. Sacramenten ende in de oeffeninge der H. religie; de maechden sijn verstroyt, de sommege gecomen tot een ganse uutkeer in de werelt, jae tot ketterie; alle goede gebruicke sijn te niet gegaen.

In den tijt van vier jaeren sijnder geweest wel verscheide Priesters, mitsdien sij met de onrustige menschen niet voort en conden, ende God ook die segening niet in en gaf; jae kregen een Priester tot een straf, welk een merckelik groot schandael gaf in de H. Kercke. Dit al t'saemen waeren niet als moortpriemen in dit Goddelik maechdelik hert.... Een weinichsken gelijcheit [1]) hadt se hierin, dat se woonden int huis van de kerk, maer omtrent een drie maenden voor haer doot, was dit huys vercoft; maer haer leste getrouwe oversten, wien dit huys toequam, haer uut liefden om haer duechden hier ingenomen hadt ende lange jaeren in laten wonen, bedong int vercopen dat sij tot May toe daerin most blijven woonen. Sij badt Godt ende betrouden op sijn barmherticheit, dat Hij niet toelaten soude, dat se uut dat huys soude verhuisen maer daer in mocht sterven ende ten hemel vaeren. Godt heeft haer gebedt verhoort, ende 't selfden voldaen, naedat se in veel patiencie door alle die menichvuldighe swaricheden ende droefheyden geoeffent was, soo voorgaende geseidt is. Ende veel jaeren een sieckelick pijnlik lichaem ghedraeghen, maer beson-

---

1) Wat haar *leek*, aanstond, te pas kwam tot opbeuring en troost?

der die leste week met soo groten pijnlicheit van Godt gevisenteert, dat de gemeente, dien haer uut liefden dienden, bijnae afgement waren, ende wisten nau langer raet om hulp. Alsdoen heeft haer Godt vertroost ende verlost uut haer lijen. Door de pijn was sij ofse ineen gecrompen was: omtrent een dach voor haer doot strekten haer [1]) recht uut, dat se scheen bijnae langer te sijn als haer voorgaende lengte des lichaems. Hadde haer volle verstant tot het unterste toe; sprak soo Goddelick ende treffelick dat het een stichting was voor alle die ghemeente. Ghebruikt hebbende met grote devotie de H. Sacramenten, is salichlijk in den Here gerust int jaer ons Heren een duisent seshondert vijvendartich, den dertiende Maert, out sijnde vier en seventich jaeren.

Also dese E. maecht door die ghehoorsaemheit ende beschickinge Gods gebleven was soo veel jaeren in dese stadt, daer se haer soo dicwils van beclaechde, seggende: *Monikedam, ghij hebt mijn mijne onnoselheit benomen:* wilden niet dat haer dode lichaem daer soude blijven maer te *Suerwou* 't naeste dorp daeraen begraven; alwaer sij vandaen was. Ende is also ghesciet, hoewel het bijnae onmochelijke scheen om te comen, mitsdien het was tusschen vriesen ende doyen; maer Godt beweechden een treffelick rijk man, dien met grote moeyten dat H. lichaem daer bracht met sijn eygen ijsslee. Is aldaer statelijk ende eerlijk begraven. Godt wil haer sieltgen genadich sijn, ende ons als wij naecomen."

(Wordt vervolgd.) J. J. GRAAF.

---

1) Strekte zij zich.

AKTEN VAN HET HAARLEMSCHE KAPITTEL. [1])

(Vervolg van blz. 153, XVII^de^ Deel.)

Alvorens met de mededeeling der *Acta Capituli* voort te gaan, moeten we even op de Acta terugkomen van enkele Kapittelvergaderingen der jaren 1709, '10 en '11, (Zie hierboven blz. 138—143), wijl er in het Archief van het Oud-Kapittel een merkwaardig handschrift berust, waaruit blijkt dat er, ongetwijfeld met opzet, door den Jansenistischen Deken van het Kapittel, Martinus de Swaen, die de *Acta* geschreven heeft, belangrijke punten in verzwegen zijn, die we uit dat handschrift vernemen. Het is van een der Kanunniken, die zelf aanteekeningen van het verhandelde heeft gehouden, waardoor de leemten in de *Acta* worden aangevuld. Allerwaarschijnlijkst zijn die aanteekeningen van NICOLAAS VAN DER MEER, Pastoor te Amsterdam, in 1716 Vicaris-Generaal en in het jaar daarop Deken van het

1) Het voegt, hier den lezer opmerkzaam te maken op de verandering, die wij in den titel van dit Vervolg gemeend hebben te moeten aanbrengen. Het afschrift namelijk, dat vroeger door ons gegeven is, van de twee eerste boeken der Acta Capituli, werd door ons betiteld als „UIT de Akten van het Haarlemsche Kapittel," om reden, dat die twee boeken voor het grootste gedeelte niet in *doorloopenden tekst* zijn afgeschreven, maar bij rangschikking naar Dekenaten, wat betreft de bijzonderheden die de verschillende parochiën raakten.

Aangezien nu echter in dit derde boek dergelijke parochiale zaken niet meer voorkomen, tenzij hier en daar soms nog vermelding van eenige geldelijke toelage die het Kapittel schonk: zoo bestaat er geen reden meer voor zoodanige rangschikking. Daarom worden de Acta Capituli nu eenvoudig afgedrukt zóóals ze geschreven zijn, en dienovereenkomstig als *Akten* betiteld. Overigens verzoeken wij dringend, dat de lezer nog eens de toelichtingen gelieve na te slaan die indertijd gegeven zijn: Deel I, bl. 440, Deel IV, bl. 434 en Deel XV, bl. 331.

Kapittel benoemd. Hij behoorde tot de vijf toenmaals goedgezinde Kannnniken; twee immers, ofschoon niet eigenlijk Jansenistisch gezind, liepen toch aan den leiband van de Jansenisten de Swaen en 't Zul, die den boventoon in 't Kapittel voerden. N. v. d. Meer — of althans de schrijver van gemelde Aanteekeningen — was, zoo als daaruit blijkt, de eenige die openlijk tegen de Swaen en 't Zul durfde opkomen in de zaak van het verhuren van het Huis of de Kerk op de Brouwersgracht te Amsterdam, door den Kannnnik Modersohn in 1692 aan het Kapittel vermaakt. In Deel XV, blz. 220—21 kan men de geheele geschiedenis van die, thans Jansenistische, kerk lezen. Hier zij tot goed verstand der Aanteekeningen, die we hier laten volgen slechts aangestipt, dat door de bemoeiingen van de Swaen, na het overlijden van den Jansenist de Graaf, een ander Jansenist met name Schucking, [1]) die vroeger kapelaan was bij den beruchten Daelenoort, Pastoor te 's Gravenhage en een der heftigste leden van het Utrechtsche pseudokapittel, als pastoor in die kerk werd ingedrongen, alzoo zonder wettige zending of jurisdictie. Hij huurde dan het Kerkgebouw van den eigenaar, het Kapittel, en dit maakte zich dus, met zijn huis aan dien scheurmaker te verhuren, medeplichtig aan dat onwettig en heiligschendend pastoraat.

Na dit vooropgesteld te hebben, gaan wij de *Aanteekeningen* hier mededeelen, voor zoo ver ze het Jansenisme en vooral het kerkgebouw op de Brouwersgracht, eigendom van het Kapittel, betreffen.

Anno 1709, 16 Aprilis. . . . .

Renovavi protestationem meam in dissensum habitationis Schucking in aedibus Capituli, si morigerus non sit.

---

1) Zóó wordt hij in de Aanteekeningen genoemd. Volgens andere bescheiden is zijn naam Sch*i*kking, zooals hij ook in de aangehaalde plaats Deel XV, blz. 220 genoemd wordt.

Exclamavit D. Zul Illm. D. Nuntium Coloniensem tamquam schorck [schurk?], mendacem etc.

Anno 1710, 29 Aprilis. . . . .

Cum in hac congregatione proponerem, quid censendum esset de jurisdictione et missione illorum sacerdotum, qui citra imo contra Superiorum consensum invadunt vacantes stationes, solummodo muniti praetensa licentia aliorum sacerdotum? omnibus alte silentibus, solus D. Zul respondebat, certo id licere et validum esse.

De Dno Schucking et domo capitulari D. Decanus nihil voluit loqui, licet aliquando inciperem urgere mentionem.

1711, 14 Aprilis. . . . .

In hac congregatione iterum publice protestatus sum contra mansionem D. Schucking in domo, quae Capituli est, addens me intellexisse, quod Illms Ds. Nuntius scripsisset, quod D. Schucking nulla facultate et potestate suffultus, pergeret in administrandis Sacramentis etc. In hac protestatione nullus morigerus [1]) mihi astitit.

Etiam solus sensi nostrum Capitulum, utpote pro maxima parte morigerum, in supplicatione novi Vicarii [2]) non debere communicative agere cum Capitulo Ultrajectino tamquam toto immorigero. Alii tamen commiserunt Decano ut nomine nostri Capituli inquiret [sic] ab Ultrajectensibus, quousque processissent in negotio novi Vicarii.

Recordandum de Sacris fundatis ne iis foveantur immorigeri.

1711, 6 Octobris. . . . .

Morigeri protestati sunt se non consentire in mansio-

---

1) Dat is: niemand van de goedgezinde goed-roomsche Kanunniken. Wel schande en jammer. Met hunne meerderheid hadden ze den Jansenist er uit kunnen zetten en zouden ze waarschijnlijk de kerk voor altijd voor de Katholieken behouden hebben.

2) Hiermede is bedoeld een verzoek aan den Paus om eene nieuwen Apostolischen Vicaris voor de Hollandsche Zending te benoemen, wijl de Vicaris Adam Daemen in de onmogelijkheid was zijn Vicarisschap uit te oefenen.

nem D. Donkers [1]) in statione J. Modersonii sed tentari aliquid contra invasorem timuerunt, nec quidquam de illo negotio scriptum.

. . . .

D. Schucking nihil solvit pro domo capitulari quam inhabitavit.

Publice asseruit D. Zul, se impediturum omni modo missionem Amstelodami a Nuntio Apostolico factam vel faciendam.

Na mededeeling van die Aanteekeningen, in het belang der geschiedenis en van de kennis van den toestand en gezindheid van het Kapittel in die dagen, gaan we nu voort met de verdere *Acta Capituli.*

Ofschoon in het jaar 1723, op den 6 April, het boek dat de Acta Capituli, als tweede deel, bevatte, nog niet geheel vol geschreven was, werd toch dien dag het besluit genomen: „ut Liber Capituli renovetur." Wij maken dan hier een aanvang met het letterlijk afschrijven van het derde deel der Akten.

Pag. 1.

Actorum Capituli Cathedralis Harlemensis ab anno millesimo septingentesimo vigesimo tertio quinta Octobris prosecutio.

Anno 1723, die 5 Octobris habita est congregatio Capituli Harlemensis autumnalis, ordinaria, in aedibus Amplissimi D. Gerardi Wijckersloot, praesentibus omnibus Capitularibus. Distribuit Amplissimus D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos decem.

---

1) Theodorus Donkers, gewezen Secretaris van Codde, na overlijden van Schucking door de Jansenisten in de Statie ingedrongen. Hoe vurig Jansenist hij was, blijkt daaruit, dat hij later op 't punt is geweest, tot eerste pseudo-Bisschop van Haarlem benoemd te worden, hetgeen echter niet doorgegaan is.

Anno 1724, die 26 Aprilis habita est congregatio Capituli Harlemensis verna, ordinaria, in aedibus Amplissimi Domini GERARDI WIJCKERSLOOT, praesentibus omnibus Capitularibus, excepto Amplissimo Dno JOANNE VAN DE VELDE. Distribuit Amplissimus D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos decem.

Anno 1724, die 3 Octobris, habita est congregatio Capit. Harl. autumnalis, ordinaria, in aedibus Ampl. D. GERARDI WIJCKERSLOOT, praesentibus omnibus Capitularibus, qui elegerunt in locum defuncti Ampl. Dni CORNELII VAN DER COOGEN, omnium votis adm Rdum Dnum PHILIPPUM CAVELLIER, pastorem in Uijtgeest. Distribuit Amplissimus D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos decem. Pag. 2.

Anno 1725, die 23 Januari, habita est congregatio Capituli Harlemensis, extraordinaria, in aedibus Ampl. Dni GERARDI WIJCKERSLOOT, absentibus Ampl. DD. JOANNE VAN DE VELDE et FRANCISCO SCHATTER. Introductus est Ampl. D. PHILIPPUS CAVELLIER, Pastor in Uijtgeest. Distribuit Amplissimus D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos decem.

Anno 1725, die 17 Aprilis, habita est congregatio Capituli Harlemensis verna, ordinaria, in aedibus Ampl. Dni DEROUT, praesentibus omnibus Capitularibus. Distribuit Amplissimus D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos. decem.

Anno 1725, die 29 Maji, habita est congregatio Capituli Harlemensis extraordinaria, in aedibus Ampl. Dni WIJCKERSLOOT, praesentibus omnibus Capitularibus, excepto Amp. Dno JOANNE VAN DE VELDE. Electus est Ampl. D. JOANNES RINGERS in Secretarium Capituli. Pag. 3.

Resolutum etiam est, faciendam esse protestationem contra insinuationem quamdam, factam Ampl. Dno Decano nostro, in qua praetenditur, R. D. CORNELIUM JOANNEM BARCHMAN WUYTIERS electum esse in Vicarium generalem Capituli Harlemensis; [1]) et formata est protestatio ista in hanc formam:

Decanus et Canonici Capituli Cathedralis Harlemensis, Amstelodami capitulariter congregati sibi exhiberi curarunt instrumentum quoddam publicum, a Rdo Dno Petro Lobs in qualitate Protonotarii Apostolici, in aedibus R. D. Nicolai van der Meer relictum, in quo praetenditur, R. D. Cornelium Joannem Barchman Wuytiers jure devolutionis electum esse Vicarium generalem Capituli Harlemensis per quosdam qui se vocant Decanum et Canonicos Capituli Metropolitani Ultrajectini; quo diligenter examinato, muneris sui esse dixerunt, publice protestari contra illegitimam illam et prorsus nullam electionem, ne alias ipsorum silentium maligne interpretentur, juxta regulam illam juris: qui tacet consentire videtur.

Pag. 4. Quare nos, Decanus et Canonici Capituli Cathedralis Harlemensis, eum in finem specialiter congregati, protestamur contra illam invalidam electionem R. D. Cornelii Joannis Barchman Wuytiers et contra omnia et singula, quae in qualitate Vicarii generalis Capituli Cathedralis Harlemensis acturus est, aut modo egit. A veritate enim omnino alienum est, Vicariatum Capituli Cathedralis Harlemensis per mortem R. D. Cornelii Steenoven, ut praetenditur, vacasse; cum Vicarius generalis praefati Capituli a multis annis, imo ante praetensam electionem R. D. Cornelii Steenoven, debite electus, adhuc in vivis sit. Quin et de praetensa constitutione illius in Vicarium Harlemensem nihil unquam vel verbo vel scripto nobis insinuatum est; quapropter si forte ejusmodi constitutio aut electio a quibusdam attentata fuerit, non nisi clancularia, subdola et prorsus nulla haberi poterit.

---

1) De lezer verzuime niet, hier eerst de plaats te lezen, welke, in de verhandeling van den HoogEerw. Heer Vregt: *Het Apostolisch-Vicarisschap van Joannes van Bijlevelt*, op dit geschil betrekking heeft. Bijdr. V Deel, blz. 233 en volg.

Quare quemcumque Notarium publicum cui praesens instrumentum exhibitum fuerit committimus, ut omnium nostrum nomine R. D. Cornelium Joannem Barchman Wuytiers accedat et optimo modo ac debita forma protestationem nostram ipsi insinuet; in quorum fidem hoc instrumentum confici et sigillo Capituli nostri muniri et a Secretario nostro subscribi jussimus.

De mandato Amplissimorum Dominorum praefatorum erat subscriptum: Joannes Ringers, Secret.
Et signatum sigillo Capituli Cathedralis Harlemensis, Amstelodami vigesima nona Maji 1725.

Insinuatio facta a Notario publico sic sonat: Pag. 5.

Praedictam protestationem ego Gerardus Wolff, Notarius publicus a nobili Hollandiae Curia admissus, in civitate Lugduno-Batava degens. praesentibus Nicolao Wolff et Joanne a Soest, linguarum studiosis, testibus fide dignis, ad hunc ac tunc specialiter rogatis, Domino Cornelio Joanni Barchman Wuitiers optimo modo ac debita forma insinuavi, et copiam sive exemplar dictae protestationis ipsi tradidi, qui mihi respondit se audire et videre. Quae exacta refero.

Actum et protestatum Lugduni Batavorum, hoc undecimo Augusti anno Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi millesimo septingentesimo vigesimo quinto.

Quod testor
G. Wolff,
1725. Not. publ.

Anno 1725, die 2 Octobris, habita est congregatio Capituli Harlemensis ordinaria, autumnalis, in aedibus Ampl. Dni Wijckersloot praesentibus omnibus Capitularibus. Exhibita et lecta est in hac congregatione insinuatio altera R. D. Cornelii Joannis Barchman Wuytiers, contra quam judicatum est etiam alteram protestationem formandam. Distribuit Amplissimus D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos decem Pag. 6.

Altera ista protestatio, de qua supra, hujus est tenoris.

Decanus et Canonici Capituli Cathedralis Harlemensis, Amstelodami capitulariter congregati, mature perpenderunt instrumentum a R. D. Theodoro Doncker in qualitate, ut praetendit, Protonotarii Apostolici Ampl. Dno Nicolao van der Meer praelectum et insinuatum, quod sequentis est tenoris.

Cornelius Joannem Barchman Wuytiers J. U. L. Capituli Metropolitani Romano-Catholici Ultrajectini Canonici et ejusdem uti et Capituli Harlemensis, utraque sede vacante, Vicarius Generalis, omnibus hasce visuris salutem in Domino.

Accessit ad nos die undecima Augusti anni hujus incognitus quidam, assistentibus duobus aliis pariter incognitis, qui instrumentum quoddam nobis praelegit, ut praetendebat, Capituli Harlemensis, per quod protestantur Decanus et Canonici ejusdem Capituli contra electionem nostram in Vicarium Capituli Harlemensis, jure devolutionis factam die 12 Aprilis 1725 per Capitulum Metropolitanum Ultrajectinum et legitime insinuatum Ampliss. Dno Nicolao van der Meer 14 Maji ejusdem anni, et per quod pariter protestantur contra omnia quae in dicta qualitate aut modo egimus, aut acturi sumus, et ejusdem instrumenti nullo modo collationatam aut authenticam [1]) nobis tradidit. Copia autem ista tenoris est sequentis.

Pag. 7.

(Sequitur hic copia primae nostrae protestationis).

Cum autem dicta copia, quae nobis tradita est nec a Secretario Capituli subscripta, nec ab ulla persona publica collationata fuerit, nec ille qui nobis eam detulit nomen suum aut qualitatem significaverit, nec originale instrumentum aut ullum authenticum nobis exhibuerit: nos dictum instrumentum et protestationem ut fictitia et supposititia, sicut et illius insinuationem ut plane nullam et illegitimam merito habere possumus et habemus.

Ne quid autem legitime se fecisse forte arbitrentur Decanus et Canonici Harlemensis et tale quid apud imperitos jactare possint, publice declarandum judicavimus, prout et per praesentes declaramus, nos praetensam illam protestationem et ejusdem insinuationem ob dictas rationes aliasque tempore suo producendas, ut irritas et nulla fide dignas habere, committentes quemlibet Notarium aut aliam personam publicam, hoc praesens instrumen-

---

1) Hier is duidelijk het woord *copiam* vergeten.

tum exhibentem, ut hanc declarationem nostram Amplissimo D. van der Meer debito modo significet et insinuet et ejusdem copiam authenticam relinquat. Pag. 8.

Et ut omnis cavillationis occasio amputetur, simul committimus eundem Notarium aut personam publicam, ut ab eodem Amplissimo D. van der Meer aut quovis alio, ad quem hoc spectare poterit, nomine nostro petat, an, ut praetenditur in supradicto instrumento, revera aliquis Vicarius generalis a Capitulo Harlemensi electus sit, et quis iste, et quando electus fuerit, cum nequidem nomen ejus in dicto instrumento exprimatur, et si quidem aliquem electum esse asserat, petat sibi exhiberi originale instrumentum electionis, et ejusdem copiam authenticam sibi tradi; et in casu recusationis aut tergiversationis cujuscumque, nomine nostro protestetur de nullitate omnium et singulorum quae contra legitimam nostram electionem in Vicarium Harlemensem possunt opponi, aut contra exercitium dicti muneris quovis modo attentari.

In quorum fidem hoc instrumentum signavimus et sigillo nostro munivimus Amstelodami die vigesima septima Augusti 1725. Et erat signatum C. J. Barchman Wuytiers Vic. gen. et appositum sigillum in cera rubra.

Instrumentum hoc in originali per me infrascriptum Protonotarium Apostolicum, praesentibus infra scriptis testibus, exhibitum, praelectum et insinuatum est Amplissimo D. Nicolao van der Meer, et eidem pro copia authentica, quam collatione facta cum originali concordare attestor, traditum est die 29 Augusti 1725.

Theodorus Doncker, Protonot. Aplicus.

Laurentius Tijgang, testis.
Henricus de Haan, testis.

Cum autem R. D. Cornelius Joannes Barchman Wuytiers in praedicto instrumento sine ullo fundamento praetendat, protestationem Decani et Capituli Cathedralis Harlemensis Canonicorum, quae ipsi optimo modo ac debita forma a Gerardo de Wolff Notario publico, a nobili Hollandiae Curia admisso, in civitate Lugduno Batava degente, in praesentia duorum testium die undecima Augusti hujus anni exhibita, praelecta et insinuata est, esse fictitiam et supposititiam, et illam ut talem se habere declaret, uti et insinuationem illius ut plane nullam et illegitimam; cumque non nisi frivolas quasdam rationes et partim falsas in praedicto instrumento Pag. 9.

alleget: hinc nos Decanus et Canonici Capituli Cathedralis Harlemensis vix respondendum putavimus.

Primo enim falso praetendit in insinuatione ipsi facta aliquid de jure requisitum omissum fuisse, cum Notarius praefatus omnia necessaria adhibuerit et modo in Curiis hujus patriae usitato insinuationem perfecerit. Deinde maligne negat, Notarium in ista insinuatione nomen suum expressisse aut qualitatem significasse, cum apposito suo nomine et in qualitate Notarii publici a nobili Hollandiae Curia admissi, se illam protestationem insinuare testatus sit. Denique hallucinatur, dictum Notarium sibi fuisse ignotum, quasi vero publica persona non foret, quia R. D. Cornelio Joanni Barchman Wuytiers, utpote via ex Gallia et aliis exteris regionibus in patriam reduci, notus non sit.

Pag. 10. Ne tamen harum rerum imperitos praedictus R. D. Cornelius Joannes Barchman Wuytiers decipere possit, nos Decanus et Canonici Capituli Cathedralis Harlemensis, praedictae nostrae protestationi inhaerentes, eandem protestationem, quae praefato Dno Cornelio Joanni Barchman Wuytiers jam modo legitime insinuata est, per hoc praesens instrumentum renovamus; hanc autem protestationem illi debita forma esse insinuatam testatur Notarius infra scriptus.

Praedictam protestationem ego Gerardus Wolff, Notarius publicus a nobili Hollandiae Curia admissus, in civitate Lugduno Batava degens, praesentibus Nicolao Wolff et Joanne a Soest linguarum studiosis, testibus fide dignis ad hunc actum specialiter rogatis, Dno Cornelio Joanni Barchman Wuytiers optimo modo ac debita forma insinuavi et copiam sive exemplar dictae protestationis ipsi tradidi, qui mihi respondet, se audire et videre; quae exacta refero. Actum et protestatum Lugduni Batavorum, hoc undecimo Augusti, anno Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi millesimo septuagentesimo vigesimo quinto. Et erat subscriptum, quod testor G. Wolff Not. publ.

Huic autem protestationi inhaerentes nos Decanus et Canonici Harlemenses protestamur denuo contra invalidam prorsus electionem R. Dni Cornelii Joannis Barchman Wuytiers in Vicarium generalem Capituli Harlemensis et contra omnia et singula quae in praetensa illa qualitate egerit aut acturus est, committentes iterum quemlibet Notarium ad hunc actum requisitum, ut hanc

iteratam nostram protestationem R. D. Cornelio Joanni Barchman Wuytiers debito modo insinuet.

Quod autem in fine praedicti instrumenti D. R. Cornelius Joannes Barchman Wuytiers ignorantiam circa personam, a Capitulo Harlemensi in Vicarium suum generalem electam simulet, non nisi fraudulenter fieri potuit, cum apprime noverit, Vicarium hunc generalem esse Amplissimum Dnum Nicolaum van der Meer, qui modo ab anno millesimo septingentesimo decimo sexto a Capitulo Harlemensi in Vicarium suum generalem legitime electus est. Pag 11.

Hujus vero electionis originale instrumentum, quod praefatus Cornelius Joannes Barchman Wuytiers sibi exhiberi petit, ipsi nequaquam exhibendum, neque copiam authenticam illi tradendam judicavimus, cum nullam authoritatem illud petendi nos Decanus et Canonici Capituli Cathedralis Harlemensis in illo agnoscamus.

Caeterum si novas cavillationes praedictus R. D. Cornelius Joannes Barchman Wuytiers posthac moveat, a responsione supersedebimus, ne sine fine rixari teneamur.

In quorum fidem hoc instrumentum confici et sigillo Capituli muniri, et a Secretario nostro signari jussimus, Amstelodami 2 Octobris 1725. De mandato Amplissimorum Dominorum praefatorum; erat subscriptum Joannes Ringers Secret., et signatum sigillo Capituli Cathedralis Harlemensis.

Praedictam iteratam protestationem ego Gerardus Wolff, Notarius publicus a nobili Hollandiae Curia admissus, in civitate Lugduno Batava degens, praesentibus Abrahamo Vromans et Nicolao Wolff, studiosis, testibus fide dignis, ad hunc actum specialiter rogatis, Domino Cornelio Joanni Barchman Wuytiers optimo modo ac debita forma insinuavi, nomen meum ac qualitatem ipsi indicavi, ac originale iteratam protestationem Decani et Canonicorum Capituli Cathedralis Harlemensis ipsi exhibui, copiam ejus authenticam ipsi tradidi, qui mihi respondit, et de verbo ad verbum dictavit: se protestari contra negationem exhibitionis instrumenti electionis Amplissimi Dni Nicolai van der Meer, et se continuaturum in functionibus Vicarii generalis Capituli Harlemensis donec legitime probaverint Capitulares Harlemenses, juridice et legitime esse electum aliquem Vicarium, se enim Amplissimum Dnum van der Meer non cognoscere in dicta qualitate. Pag. 12.

Quae exacta refero et mihi obvenisse declaro. Actum et protestatum Lugduni Batavorum hoc octavo Novembris anno millesimo septingentesimo vigesimo quinto.

Quod testor
G. Wolff,
1725. Not. publ.

Pag. 13. Anno 1725, die 4 Decembris, habita est congregatio Capituli Harlemensis extraordinaria, in aedibus Ampl. Dni Gerardi van Wijckersloot, praesentibus omnibus Dominis Capitularibus, excepto Ampl. D. Joanne van de Velde. Resolutum est in hac congregatione, Sanctissimo Dno per humillimas litteras miserrimum Ecclesiae nostrae statum exponere et opportunum remedium efflagitare. [1]) Hae Litterae datae sunt 6 Decembris 1725. [Ter zijde is later bijgeschreven: „Vide harum copiam pagina 38 et seqq. Wij meenen het best te handelen, met den brief hier aanstonds te laten volgen.]

Pag. 38. Copia Literarum ad Sanctissimum Dominum, de quibus fit mentio pag. 13.

Amstelodomi 6 Decembris 1725.

Beatissime Pater.

Mediocres dolores causant suspiria, graviores educunt clamores: Capitulum Cathedrale Harlemense diu suspiravit, sed jam prae doloris vehementia Sanctitatis vestrae aures pulsare cogitur: si de fortunae bonis, aut hisce similibus alea jaceretur, flocci faceremus: sed de pupillo oculi, de avita religione, de salute aeterna multorum agitur, et haec causa amaritudinis animae nostrae amarissima est et doloris. In hisce animi anxietatibus nihil residui habemus, quam ut supplices et venerabundi (quod et omnes genuini Romano-Catholici per nos faciunt) in spiritu ante sacratissimos vestros pedes provoluti de longe clamemus. Exorta est tempestas,

---

1) Men vergelijke *Bijdr.* V[de] Deel blz. 263 volg.

flant venti in contrarium, navicula Petri in his partibus obruitur fluctibus, periclitamur omnes: salva nos, Sanctissime Pater, salva nos, perimus: et a quo auxilium imploraremus, nisi ab eo, cui omnium Ecclesiarum, et maxime periclitantium curam ab ipso Christo commissam esse novimus? Liceat ergo deplorandum Ecclesiae nostrae statum Sanctitati vestrae ob oculos ponere, et remedium oportunum omni submissione efflagitare. In Hollandia et confoederatis Provincijs res ad istas augustias devenêre, ut vix ordo vel disciplina observetur; si vacet statio, sollicitationes, in pagis apud Ballivos, in civitatibus apud Magistratus, non infrequentes, et utinam non deteriora. Ligantur manus superiorum, et talibus coguntur missiones dare, ut Stationes aliquo modo serventur: Statio cum occupata sit, unusquisque sacerdos sui ipsius superior est, unusquisque quod lubet, impune agit: hinc morum depravatio major quam exprimi possit; et in quibusdam verificatur illud Oseae: *Sicut populus, sic sacerdos.* Ex quo tandem ludibrio laicorum, et acerrimis schismaticorum, aliorumque acatholicorum exponimur cachinnis. Absit a nobis, Sanctissime Pater, ut ministros Sanctitatis vestrae aut Praedecessorum vestrorum culpare velimus: zelum illorum multiplici probatum habemus experimento; sed quia absentes sunt, et auctoritas coactiva deëst, ipsorum mandata a quibusdam vilipenduntur, ab alijs negliguntur, et interim nec malos punire, nec bonos praemiare valent.

Pag. 39.

Ab aliquo jam tempore haec vidimus et deploravimus, manus quoque in coelum indesinenter tetendimus, sperantes adventurum Vicarium Apostolicum, ab illustrissimis et praepotentibus Ordinibus admissum, qui, quod perierat, requireret, quod abjectum erat, reduceret, quod confractum fuerat, alligaret, et quod infirmum fuerat, consolidaret: Sed, pro dolor! Spes illa videtur ablata. Primarij quidam è catholicis laicis, tum in singulis civitatibus separatim, tum Hagae-Comitis congregatim supremos hujus Patriae Moderatores adierunt, Vicarij Apostolici admissionem postularunt; attamen sine fructu.

Hisce calamitatibus, et miserijs nuper accessit nova, sed maxima dolendi materia, scilicet refractariorum factione et industria, in missiones ab ijs, qui extra Patriam degunt, datas adeo esse commotos supremos Ordines, ut sacerdotes in quibusdam locis a Sanctitatis vestrae ministris ad vacantes Stationes missos admittere no-

Pag. 40.

lint, imo nonnullos è Stationibus suis expulerint. Unius Cornelij Barchman-Wuijtiers venerantur missiones, cui non deest temeritas et vesana libido occupandi nostras Stationes, vel ijs vacantibus intrudendi refractarios; et sic brevi sacra Romano-Catholica fides naufragium patietur.

Capitulum Cathedrale Harlemense, quod anterioribus saeculis erat columen Missionis, Vicarij Apostolici solatium, et disciplinam Ecclesiasticam in his regionibus manu tenebat, initio horum turbulentorum temporum, quando Decretum Sanctissimi Dni nostri Clementis XI, cujus memoria in benedictione sit, per Eminentissimum Dominum Cardinalem Paulutium ipsi intimatum fuit, unanimi consensu statuit, se nullo modo hujus Missionis regimini immissurum, quod sanctissime usque modo observavit, et imposterum observabit, nisi Sanctitati vestrae placeret in salutem religionis, et bonum hujus Missionis statuere aliquid in contrarium; possumus enim, Sanctissime Pater, opprimi, pecunijs mulctari, in carceres detrudi, quae quibusdam ex nostris ob firmam Sedis Apostolicae adhaesionem obvenerunt; possumus exui bonis, in exilium mitti, imo et occidi, a debita tamen in Apostolicam Sedem observantia et obedientia nunquam (adjuvante Dei gratia) patiemur nos avelli.

Pag. 41. Sed, Sanctissime Pater, cum in his partibus Ecclesia Dei praesentem minetur ruinam, nec Beatitudinis vestrae veros filios nos vocare, nec coram strictissimo judice aliquando comparere auderemus, nisi praesens malum, quo affligimur, panderemus, instantia pericula proponeremus, et auxilium acceleratum imploraremus, ne Ecclesia nostra olim florentissima, et primitivis Ecclesijs comparanda totaliter decidat, et centena hominum millia pereant.

Hoc unicum superesse videtur, si Sanctitas Vestra Capitulum Harlemense, Sanctitati vestrae omnimode subjectum, et bono Missionis unice intentum, restaurare dignaretur, et prioribus cumulare juribus ac privilegijs; nam Vicarius ejus generalis si missiones dare, et spiritualem jurisdictionem exercere posset, sincere coram Deo judicamus futurum, ut disciplina et ordo reflorescerct, mores perversi corrigerentur, zelus animarum magis excitaretur, imo amor et studium tam Laicorum quam Clericorum in Beatitudinem vestram augeretur, cum Sanctissimum Dominum non tantum ut Patrem, sed et hoc casu conservatorem suum ag-

noscerent. Et quis novit potentiam Domini! utrum ex refractarijs, videntes obedientiae nostrae praemium non se converterent aliqui, et suavi jugo colla submitterent. Nec admissio Vicarij Capituli nostri difficilis obtentu foret in hac Patria, cum supremi Hollandiae Ordines missiones ab Extraneis acceptas tantum exosas habeant, et Capitulum Harlemense studio persequantur.

Haec putavimus indicanda, ut Sanctitas Vestra pro innata sua clementia et Apostolica Sedis honore consideratis miserijs et periculis, quae exposuimus, statuere dignetur, quae bono hujus Missionis judicaverit expedire. Pag. 42.

Renovatis igitur vehementissimis precibus, et ardentissimis suspirijs, nos Decanus, et Canonici Capituli Cathedralis Harlemensis Apostolicam benedictionem petimus, et diuturnam incolumitatem Sanctitati Vestrae apprecantes subscribimur

Beatissime Pater

Sanctitatis Vestrae Humillimi ac obedientissimi famuli et filij.

Signatum erat: NICOLAUS VAN DER MEER, Decanus.
JOANNES VAN DEN STEEN,
GERARDUS VAN WIJCKERSLOOT,
FRANCISCUS CORNELIUS DIEROUT,
JOANNES RINGERS,
THEODORUS DE JAEGER,
FRANCISCUS SCHATTER,
PHILIPPUS CAVELLIER, S. T. L.

Anno 1726, die 22 Januarii, habita est altera congregatio Capituli extra-ordinaria, in qua deputati sunt Amplissimi DD. VAN DEN STEEN et WIJCKERSLOOT, ut cum Illustrissimo Dno SPINELLI, Nuntio Apostolico Bruxellis agant de variis quae Capitulum et Missionem nostram concernunt. Pag. 13.

Anno 1726, die 18 Junii, habita est congregatio Capituli Harlemensis verna, ordinaria, in aedibus Ampl. D. WIJCKERSLOOT, praesentibus omnibus Dominis Capitularibus. Resolutum est, alteras ad Sanctissimum D. litteras

scribere de eadem materia, cum prioribus nullum responsum hucusque fuisset receptum. Hae datae sunt 18 Junii 1726. Copiae utrarumque servantur in archivo. Distribuit Amplissimus D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos decem.

[Ter zijde is hier later bijgeschreven: Vide harum copiam pag. 43. Wij laten ook dezen brief hier volgen.]

Pag. 43.

Copia Secundarum Litterarum Capituli ad Sanctissimum Dominum, de quibus mentio pag. 13.

Amstelodami 18 Junij 1726.

Sanctissime Pater.

Litteras nostras, quibus omni submissione et animi candore die 6 Decembris anni praeteriti miserrimum afflictae Missionis nostrae statum, et imminentia pericula exposuimus, nec non remedium acceleratum poposcimus, Sanctitati Vestrae non invisas fuisse confidimus, etsi usque modo responsi nihil, multo minus auxilij tulerimus. Novimus enim, et hac de causa nosmetipsos consolamur, Sanctam Sedem variorum negotiorum mole premi, et diversis intentam esse rebus, quae omnem sollicitudinem Sanctitatis Vestrae requirunt: ex omni terrarum orbe ad Sanctitatem Vestram recurritur, et curam fidelium omnium geritis: sed, Sanctissime Pater, si dicere liceat, expedit quandoque, ut seposita paulisper cura, quae nobilioribus, sed sanis impenditur membris, invigiletur attentius, et sollicitudo major adhibeatur membris ignobilioribus, sed periclitantibus: talia nos esse noverit Sanctitas Vestra; nam in deterius quotidie res nostrae vergunt, avita fides magis ac magis periclitatur his in partibus, instantia pericula appropinquant evidentius, dum nullus est, qui auxiliatricem possit adhibere manum; cominus res nostras inspicimus, et apprime scimus, qualiter adversarij nullum non movent lapidem apud supremos Patriae moderatores, ut ex suis Episcopum Harlemensem, cui omnes sacerdotes, etiam morigeri subesse cogantur, impetrent: hinc confidenter asserere possumus, ni brevi nobis succurratur, insanabilem futuram fracturam nostram. Quapropter gemebundi denuo ad Vos confugimus, ne dedigneris, beatissime Pater, exaudire preces filio-

rum vestrorum, qui quamvis saeculi destituti honoribus, et loci intervallo longe a Vobis sint dissiti, integra tamen fide, et filiali observantia Vobis sunt quam proximi. Vicarium Apostolicum admittere nolunt Praepotentes Hollandiae Ordines, nec spes est, ut admittatur unquam remedium superesse putamus nullum, nisi in prioribus nostris litteris a nobis expositum, vel si sit aliud, desideramus quamprimum, ut adhibeatur, imo nostram ad id offerimus operam; sufficit nobis, modo salvetur Ecclesia nostra; nam hujus et totius Missionis incolumitati unice intendimus. Interim dum benignas vestras aures iterum, iterumque pulsamus, ut juxta Salvatoris promissionem pulsantibus tandem aperiatur, Apostolicam benedictionem expetimus

Sanctissime Pater

Sanctitatis Vestrae Humillimi ac obedientissimi filij.

Signatum erat: Nicolaus van der Meer, Decanus.
Joannes van den Steen,
Gerardus van Wijckersloot,
Joannes van den Velde,
Franciscus Cornelius Dierout,
Joannes Ringers,
Theodorus de Jaeger,
Franciscus Schatter,
Philippus Cavellier, S. T. L.

Anno 1726, die 1 Octobris, habita est congregatio Capituli Harlemensis autumnalis, ordinaria, in aedibus Ampl. Dni Wijckersloot, praesentibus omnibus Dnis Capitularibus, excepto Ampl. Dno Schatter. In hac congregatione deputatus est Ampl. D. Philippus Cavellier, ut cum Excellentissimo Dno Spinelli, Nuntio Apostolico de variis agat quae Capitulum concernunt. Distribuit Amplissimus D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos decem. Pag. 14.

Anno 1726, 19 Decembris, habita est congregatio Capituli extraordinaria, absentibus Ampl. DD. Ringers et

Schatter; et in illa relatum est, quid Ampl. D. Cavellier cum Nuntio Apostolico egerit. [1])

Anno 1727, 14 Januarii, habita est altera Capituli congregatio extraordinaria, praesentibus omnibus DD. Capitularibus, excepto Amplissimo D. Ringers, propter infirmitatem impedito; et electus est in locum Ampl. D. Joannis van de Velde defuncti Ampl. D. Beaumont in Canonicum Harlemensem.

Pag. 15. Anno 1727, 22 Aprilis, habita est congregatio Capitul Harlemensis verna, ordinaria, in aedibus Ampl. Dni Wijckersloot, praesentibus omnibus DD. Capitularibus. Introductus est Ampl. D. Florentius Carolus Beaumont. Distribuit Amplissimus D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos decem.

Anno 1727, die 7 Octobris, habita est congregatio Capituli Harlemensis autumnalis, ordinaria, in aedibus Ampl. D. Derout, absentibus DD Capitularibus Schatter et Beaumont, per infirmitatem impeditis. Electus est in locum Amplissimi Dni Gerardi Wijckersloot defuncti Eruditissimus D Joannes Oem in canonicum Harlemensem. Distribuit Amplissimus D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos decem.

Pag. 16. Anno 1728, 6 Aprilis, habita est congregatio Capituli Harlemensis verna, ordinaria, in aedibus Ampl. Dni Dierout, absente Ampl. Dno van de Steen per infirmitatem impedito. Introductus est Eruditissimus et Amplissimus D. Joannes Oem. Electus in locum Ampl. Dni Florentii Beaumont defuncti in canonicum Harlemensem Reverendus Dnus Petrus Weerts, pastor Purmerendanus.

---

1) Zie de uitvoerige geschiedenis van deze onderhandelingen in de Bijdragen Deel VII, bl. 265 en volg.

Distribuit Ampl. D. Decanus singulis Capitularibus florenos viginti.

Anno 1728, 3 Augusti, habita est congregatio Capituli Harlemensis extraordinaria, praesentibus omnibus DD. Capitularibus, in aedibus Ampl. Dni JOANNIS VAN DEN STEEN; introductus est Ampl. D PETRUS WEERTS, Pastor Purmerendanus. Electus etiam in Decanum et Vicarium generalem Capituli Ampl. D. JOANNES VAN DEN STEEN in locum Ampl. Dni NICOLAI VAN DER MEER, Amstelodami 27 Julii 1728 defuncti, et in canonicos Adm. R. Dni JOANNES DE JAGER, pastor in pago 't Kalf, in locum Ampl. D. THEODORI DE JAGER et Adm. R. D. HENRICUS GRASPER pastor Amstelodamensis, in locum Ampl. Dni NICOLAI VAN DER MEER.

Pag. 17.

Eodem die Ampl. D. JOANNES VAN DEN STEEN, provisor Collegii Divae Pulcheriae, ad exemplum praedecessorum suorum et specialiter ad exemplum Ampl. Dni THEODORI VAN GROENHOUT p. m., et ab easdem rationes ipsum moventes, elegit in locum Ampl. Dni GERARDI WIJCKERSLOOT defuncti, alterum provisorem Ampl D. JOANNEM SIMONUM [sic] HERMANNUM OEM, pastorem in Berkenrode, approbante et applaudente toto Capitulo; qui et benigne hoc onus acceptavit.

Anno 1728, 5 Octob., habita est congregatio Capituli Harl. autumnalis, ordinaria, in aedibus Ampl. D. Decani J. VAN DEN STEEN. Introducti sunt Ampl. Dni JOANNES DE JAGER et HENRICUS GRASPER Distribuit Ampl. Decanus singulis Capitularibus florenos decem.

Pag. 18.

Anno 1729, 26 Aprilis, habita est congregatio Capituli Harlemensis ordinaria, verna, in aedibus Ampl. Domini Decani, absente Ampl. D. FRANCISCO SCHATTER. Distri-

buit Ampl. Decanus singulis Capitularibus florenos quindecim.

A° 1729, 4 Octobris, habita est congregatio Capituli Cath. Harl. ordinaria, autumnalis, in aedibus Ampl. D. Decani, absentibus Ampl. Dnis RINGERS et SCHATTER.

Decretum est: 1° quod 1000 floreni darentur in annuos reditus; 2° Ampl. Dni T. C. DIEROUT et PH. CAVELLIER deputati sunt, ut ab A. R. D. THEODORO DONKER exigerent et reciperent nummos quos D. DONCKER debet Capitulo Harl. ratione elocationis domus et oratorii [1])

3° Resolutum est, congregationem Capituli vernam imposterum habendam feria 3ª Dominicae 2dae post Pascha.

Distribuit Amplissimus D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos quindecim.

Pag. 19. A° 1730, 26 Aprilis, habita est congregatio Capituli Harlemensis ordinaria, verna, in aedibus Amp. Domini Decani.

Emit A. D. PH. CAVELLIER obligationem mille florenorum ad undecim florenos ultra centum in Castrum S. Mariae prope Antverpiam.

Electus est in Canonicum Harlemensem Adm. Rdus Dom. GULIELMUS ZIELHORST, pastor in Buyteveldert. Distribuit Amplissimus D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos viginti.

Anno 1730, 3 Octobris, habita est congregatio Capituli Harl. ordinaria, autumnalis, in aedibus Ampl Dni Decani. Introductus est Amp. D. GULIELMUS ZIELHORST, in praecedenti congregatione in Canonicum electus. Distribuit Am-

---

1) Zie nadere bijzonderheden en geschiedenis van het hier bedoelde Huis, thans Jansenistische Kerk op de Brouwersgracht te Amsterdam. *Bijdragen* Deel XV, bl. 218 en volg.

plissimus D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos decem.

Anno 1731, 10 Aprilis, habita est congregatio Capituli Harl ordinaria, verna, in aedibus Ampl. D. Decani, absente Ampl. D. GULIELMO ZIELHORST, laborante febri. Pag. 20.

Commissio, qua Ampl. Dni T. DIEROUT et PH. CAVELLIER deputati sunt, ut a Dno DONKER nummos ratione elocationis domus exigerent, continuata est. Distribuit Amplissimus D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos quindecem.

Anno 1731, 2 Octobris, habita est congregatio Capituli Harlemensis ordinaria, autumnalis, in aedibus Amp. Dni Decani, absente Amp. Dno DE JAGER. Commissio, qua Amp. Dni DIEROUT et PHIL. CAVELLIER antea sunt deputati in negotio Dni DONCKER defuncti, et Dni N. BERVERLING successoris, continuata est, ut omni meliori modo illud ad finem perducant, etiam juridice, si necesse sit.

De communi consensu D. Capitularium pro Dno VAN DER DOES, ad ipsius sustentationem dabuntur annue floreni quinquaginta ad quinquennium. Distribuit Amp. D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos quindecem Pag. 21.

Anno 1732, 29 Aprilis, habita est congregatio Capituli Cath. Harl. ordinaria, verna, in aedibus Amp. D. Decani, omnibus Dnis Capitularibus praesentibus.

A° 1732, 7 Octobris, habita est congregatio Capituli Cath. Harl. ordinaria, autumnalis, in aedibus Amp. Dni Decani, absente Amp. Dno WERTS.

Resolutum est, quod annui reditus trium millium florenorum, quos Pastor in Berkenroden debet Capitulo, reducerentur ad tres per centum

Pag. 22. Anno 1733, 20 Febr., fuit congregatio Capituli extraordinaria, in aedibus Amp Dni Decani; actum fuit de domo op de brouwergragt, et resolutum, ut petitioni Domicellarum *du Fay* fieret satis quocumque meliori modo. Abfuerunt autem Amp. Dni RINGERS et GRASPER. Petitio autem continebat, quod Domicellae illae et familia *du Fay* tenerentur, ut dicitur, kosteloos en schadeloos, ita ut omne damnum quod ratione istius domus domicellae aut consanguinei earum paterentur, a Capitulo refunderetur.

Anno 1733, 21 Aprilis habita est congregatio ordinaria Capituli Harlemensis, in aedibus Amp. D. Decani; in congregatione hac approbatus est actus securitatis in favorem Domicellarum *du Fay;* subsignatus fuit ab Amp. Dnis VAN DEN STEEN, DEROUT et CAVELLIER 24 Martii currentis anni, et consensum suum huic fidei-jussioni dedit totum Capitulum.

Pag. 23. A° 1733, 6 8^{bris} habita est congregatio Capituli ordinaria, autumnalis, in aedibus Ampl. Dni Decani, absente Ampl. D. HENRICO GRASPER. In locum defuncti Amp. ac Eruditissimi Domini PHILIPPI CAVELLIER electus est ejus frater R. A. D. GUILLIELMUS CAVELLIER, pastor Amstelodami.

Anno 1734, 10 Maji habita est congregatio ordinaria Capituli Harlemensis, in aedibus Amp. Dni Decani. Introductus est Amp. Dnus GUILIELMUS CAVELLIER, et in locum Amp. Dni HENRICI JOSEPHI GRASPER, defuncti, electus est Adm. R. Dnus WILHELMUS WIJTMANS, pastor in Vogelesang. In locum Amp. Dni PHILIPPI CAVELLIER etiam deputatus est frater Amp. D. GUILIELMUS CAVELLIER in negotio domus Amstelodamensis.

Anno 1734, 5ta Octobris habita est congregatio ordinaria, autumnalis, in aedibus Amp. Dni Decani. Introductus est Amp. Dnus WILHELMUS WIJTMANS, pastor in Vogelesang. In negotio domus Amstelodamensis lata est sententia a schabinis contra Dnum VAN BRÉE; qua visa statutum est unanimi voto, negotium hoc in statu quo pro tempore relinquere, donec favorabilior occasio sese pro nobis offerat. Distribuit Amp. D. Decanus singulis Dominis Capitularibus florenos quindecim. Pag. 21.

Anno 1735, 26 Aprilis habita est congregatio ordinaria, verna, in aedibus Amp. Dni Decani, omnibus Capitularibus praesentibus.

Anno 1735, 4ta 8bris habita est congregatio ordinaria, autumnalis, in aedibus Amp. Dni Decani, praesentibus omnibus Capitularibus. Distribuit D. Dec. singulis florenos viginti quatuor. Conclusum est unanimi voto, ut in posterum absentes, excepto infirmitatis impedimento, pro mul[c]ta daturi sint florenos sex, advenientes vero post undecimam florenos quatuor. Pag. 25.

Anno 1736, 17 Aprilis, habita est congregatio ordinaria, verna, in aedibus Amp. Dni Decani, omnibus capitularibus praesentibus.

Anno 1736, 2 8bris, habita est congregatio ordinaria, autumnalis, in aedibus Amp. Dni Decani, praesentibus omnibus Capitularibus. Distribuit Dnus Decanus singulis ducatones quinque.

Anno 1737, 7 Maji, habita est congregatio ordinaria, verna, in aedibus Amp. Dni Decani, praesentibus omnibus Dominis capitularibus. Electus est in locum Amp. Dni GUILIELMI ZIELHORST defuncti, in canonicum Harlemensem Adm. Rev. D. THEODORUS VAN AALST, pastor in Abcoude.

Resolutio autem sumpta de non admittendis in Capitulum duobus fratribus confirmata est, et statutum est, ut in perpetuam rei memoriam in actis registretur.

Pag. 26.

Anno 1737, die 8ª 8bris habita est congregatio Capituli Harlemensis autumnalis ordinaria, in aedibus Amp. D. Decani, praesentibus omnibus D. Capitularibus. Introductus est Amp. D. THEODORUS VAN AALST, pastor in Abcoude, in locum Amp. Dni WILHELMI ZIELHORST defuncti. Distribuit Amp. Decanus singulis capitularibus florenos octo.

Anno 1738, die 22 Aprilis, habita est congregatio Capituli Harlemensis verna, ordinaria, in aedibus Amp. D. Decani, praesentibus omnibus capitularibus.

Anno 1738, die 7 8bris habita est congregatio Capituli Harlemensis ordinaria, autumnalis, in aedibus Amp. Dni Decani, omnibus capitularibus praesentibus, excepto Amp. Dno CAVELLIER. Distribuit Amp. Dnus Decanus singulis capitularibus florenos octo.

Pag. 27.

Anno 1739, die 14 Aprilis habita est congregatio Capituli Harlemensis verna, ordinaria, in aedibus Amp. Dni Decani, praesentibus omnibus capitularibus.

Anno 1739, 6 8bris habita est congregatio Capituli autumnalis, ordinaria, in aedibus Amp. Dni Decani, absente Amp. Dno DE JAGER, infirmitate praepedito. Distribuit Amp. D. Decanus singulis D. Capitularibus florenos octo.

Anno 1740, die 4ª Maji habita est congregatio Capituli Harlemensis ordinaria, verna, in aedibus Amp. D. Decani, praesentibus omnibus D. Capitularibus. Electus est in locum Amp. Dni JOANNIS DE JAGER defuncti, in canonicum Harlemensem, Adm. D. JOANNES NANNING, pastor in Buyteveldert.

Anno 1740, 4ta 8bris habita est congregatio autumnalis, ordinaria, in aedibus Amp. Dni Decani, praesentibus omnibus Dnis capitularibus. Introductus est Amp. D. JOANNES NANNING, pastor in Buyteveldert. Distribuit Amp. D. Decanus singulis capitularibus florenos octo; et resolutum est, ut quatuor pastoribus, scilicet Dnis VAN LOON, WEIMAN, SCHUTTE, et MULLER unicuique darentur 25 floreni. Pag 28.

Anno 1741, 18 Aprilis habita est congregatio Capituli ordinaria, verna, in aedibus Amp. D. Decani, praesentibus omnibus capitularibus.

Anno 1741, 3 8bris habita est congregatio Capituli ordinaria, autumnalis, in aedibus Amp. D. Decani, praesentibus omnibus capitularibus. Distribuit Amp. D. Decanus singulis capitularibus florenos novem.

Anno 1742, 10 Aprilis habita est congregatio Capituli ordinaria, verna, in aedibus Amp. D. Decani, praesentibus omnibus Amp. D. capitularibus.

Anno 1742, 2 Octobris habita est congregatio Capituli Harlemensis ordinaria, in aedibus A. D. Decani, praesentibus omnibus D. capitularibus. Electus est in Canonicum Adm. R. D. CLAUDIUS CAVELLIER, pastor Amstelodami, in locum Amp. D. GUILIELMI STEPHANI CAVELLIER, expastoris Amstelodamensis, qui obiit Harlemi Anno 1742, 21 Augusti. Distribuit Amp. D. Decanus singulis DD. capitularibus florenos decem. Etiam consensu communi pro Dno MULLER, pastori in Wieringen, dati sunt floreni viginti quinque. Pag. 29.

Anno 1743, 7 Maji habita est congregatio Capituli ordinaria, verna, in aedibus Amp. D. Decani, praesentibus omnibus Amp. D. capitularibus. Introductus est A. D. CLAUDIUS CAVELLIER, pastor Amstelodami.

Pag. 30. Anno 1743, 21 Junii habita est congregatio extraordinaria, in aedibus Amp. D. Decani, omnibus capitularibus praesentibus, excepto Amp. D. THEODORO VAN AALST, morbo impedito. In ea examinata est epistola R. D. *Hieronimi de Bock*, quam ad Decanum et Capitulum Harlemense dederat et cujus copia hic sequitur.

Amplissimi Domini,

Quamvis non dubitem, quin Amplitudinibus vestris jam dudum innotuerit, quod in Episcopum Harlemensem electus et consecratus sim, non potui tamen, quin de hac electione et consecratione Amplitudines vestras hac occasione certiones facerem, et epistolae meae pastoralis, cuilibet vestram exemplar offerre; quod si eodem animo ab Amplitudinibus vestris recipiatur quo a me vobis missum est, nullus dubito, quin effectum Ecclesiae nostrae salutarem sortiatur.

Nihil enim, viri Amplissimi, mihi aeque cordi est, ac cum Capitulo meo Cathedrali Harlemensi summa animorum concordia de negotiis Dioecesim nostram Harlemensem concernentibus, in Pag. 31. bonum Ecclesiae nostrae semper posse tractare. Hoc ad utilitatem Ecclesiae, ad dissensiones extirpandas, ad fidelium aedificationem nec non jurium Dioecesis et capituli nostri Harlemensis conservationem plurimum contribuet.

Nostis enim, fratres carissimi, ab ipsis etiam qui Ecclesiam nostram ejusque jura imprimis conservare et propugnare tenerentur, ea ipsa jura maxime impugnari, et ecclesiam nostram, quantum in ipsis est, destrui, et ad nudam missionem redigi, vosque ipsos monachorum arbitrio turpiter subjugari.

Agite igitur, viri Amplissimi, et animos generosos sumite, ac Ecclesiam nostram Harlemensem ejusque jura, pro quorum conservatione etiam jure jurando vos obstrinxistis, pro viribus mecum propugnate, ut tandem divina misericordia horrendo schismati, quod ecclesiam nostram huc usque devastat, finis imponatur.

Quod si autem, quod Deus avertat, in fatali inactione perseverantes bonum Ecclesiae nostrae procurare negligatis, aut me Pag. 32. non consulto, seu renitente, vel in Capituli vestri collegium

aliquem imposterum adsciscatis, aut aliud quoddam negotium ad Ecclesiae nostrae Harlemensis regimen spectans, peragatis, notum vobis sit, omne illud irritum et nullum a me habendum esse, meque semper tali occasione jure meo episcopali plene usurum.

De caetero meliora a vestra pietate expectans, pleno animi affectu subscribor

Amplissimi Domini

Amplitudinibus vestris addictissimus et ad officia semper paratissimus

Signatum erat: † Hieronimus, Episcopus Harlemensis.

Amstelodami die 27 Maji Anni 1743.

De mandato illustrissimi ac Reverendissimi Domini praefati,
JOANNES HOLLINGERUS, Secrt.

Locus sigilli. Pag. 33.

Inscriptio erat:

Reverendis admodum ac Amplissimis viris DD. Decano caeterisque canonicis capituli cathedralis Harlemensis.

Hac Epistola mature considerata, Capitulum Cathedrale Harlemense sequentem protestationem misit R. D. de Bock.

Reverend. Adm. Domine.

Lectis vestris ad nos 27 Maji datis literis, multum doluimus, eo temeritatis dominationem tuam devenisse, ut sese Episcopum nostrum et superiorem Capituli nostri praetendere audeat. Novimus te illegitime electum, sacrilege consecratum et a Summo Pontifice excommunicatum; et ea propter nullam in spiritualibus vobiscum nec possumus nec debemus habere communionem. Protestamur igitur nos omnes, Decanus et cathedralis ecclesiae Harlemensis canonici, Harlemi capitulariter congregati, contra omnia et singula quae Dominatio tua contra Capitulum nostrum modo Pag. 34. attentavit aut in posterum attentare praesumet, declarantes insuper, quod ad tua scripta, epistolas etc. nullam deinceps attentionem simus habituri. Rogabimus interim Deum ter O. M., qua-

tenus dominationem tuam ad saniorem mentem atque ad Ecclesiae gremium reducere dignetur. Tunc erimus semper

Reverende Adm. Domine.

Dominationis tuae humillimi conservi

Signatum erat: Decanus et canonici Capituli Cathedralis Harlemensis.

De mandato Amprum dominorum praefatorum.

JOANNES RINGERS, Can. et Secretarius Captli Harl.

Harlemi, 21 Junii 1743.

Pag. 35. Anno 1743, 1 8bris habita est congregatio Capituli Harlemensis ordinaria, in aedibus Amp. D. Decani, praesentibus omnibus capitularibus. Distribuit D. Decanus singulis capitularibus florenos novem.

Contulerunt Dni Capitulares summam duorum millium et septingentorum florenorum ad emendum censum annuum, vulgo ten lasten van den Steur in Saxen, pro quo quisque D. Capitularium contribuit trecentos florenos. Reditus autem hujus obligationis distribuentur annue praefatis capitularibus quamdiu in vivis manserint; si vero quis eorum moriatur, dividentur illius reditus in caeteros viventes et quoscumque in posterum eligendos, dummodo similem summam trecentorum florenorum contribuerint.

Pag. 36. Anno 1744, 21 Aprilis habita est congregatio Capituli Harlemensis ordinaria, verna, in aedibus Amp. Dni Decani, praesentibus omnibus capitularibus. Conclusum est unanimi voto per literas congratulari Illusstrissimum D. CRIVELLI, Nuntium Apostolicum Bruxellis, de adventu in Belgium.

Distributi sunt pro prima vice reditus ex obligatione anno anteriori empta.

Literae congratulatoriae supra memoratae sunt tenoris sequentis.

Illustrissime ac Excellentissime Domine.

Muneris nostri esse duximus, Excellentiae Tuae de prospero in Belgium adventu, de Nuntiatura Bruxellensi et de nostrae Praefectura Missionis gratulari, et felix faustumque apprecari Ministerium, prout hisce literis ex animo facimus, nullatenus dubitantes, quin Exellentia Tua sit affectu paterno Missionem batavam complexura, clerum nostrum benigno favore prosecutura, et quidquid Missioni nostrae nocuum est, quod Sanctitati Suae aliquando latius exposuimus, avertere conatura. Haec sunt ardentissima vota, et suspiria omnium nostrum, quos nulla res tantopere affligit quam collabens indies religio, veraque pietas. Si autem ex parte nostra aliquid in commune bonum conferre posse Excellentiae Tuae videamur, lubentissime paratissimeque omnem operam, immo nosmetipsos impendemus, consecrabimusque; interim nos inscribentes omni qua par est reverentia atque submissione. Pag. 37.

Illustrissime ac Excellentissime Domine.

Excellentiae Tuae humillimi ac obedientissimi servi, Decanus et Canonici Capituli Cathedralis Harlemensis.

Datum Harlemi 21 Aprilis 1744.

Erat signatum: Joannes van den Steen, Decanus.
F. Cornelius Dierhout.
Joannes Ringers.
Joannes S. Oem.
Petrus Werts.
Wilhelmus Wijtmans.
Theodorus van Aalst.
Joannes Nanning.
Claudius Cavellier.

Anno 1744, 6 8^{bris} habita est congregatio Capituli Harlemensis ordinaria, autumnalis, in aedibus Amp. D. De- Pag. 45.[1]

1) De bladzijden 38—44 worden, gelijk de lezer indachtig zal zijn, ingenomen door de twee brieven aan Z. H. den Paus, welke boven, bladz. 314—19 zijn medegedeeld.

cani, praesentibus omnibus capitularibus. Distribuit Amp. D. Decanus singulis capitularibus florenos novem; etiam distribuit A. D. Oem reditus ex obligatione Saxonica.

Resolutum quoque est, ad Sanctissimum Dominum dare literas, quibus Sua Sanctitas humiliter rogatur, ne aures praebeat quibusdam, qui male volunt Capitulo nostro. Litterae autem sunt sequentis tenoris. [Er is echter, blijkbaar alvorens de notulen der volgende vergadering werden ingeschreven, achtergevoegd]: ast postmodum resolutum est illas non mittere.

Anno 1744, 9 Decembris habita est congregatio Capituli Harlemensis extraordinaria, in aedibus A. D. Decani, praesentibus omnibus capitularibus, excepto A. D. Cor. Dierout infirmitate impedito. Conclusum est unani[-mi voce is in de pen gebleven] constituere D. Canonicum Angelum Casali, Romae degentem, in nostrum procuratorem et agentem specialem in causa Romana et apud Sanctam Sedem Apostolicam.

Pag. 46.

Anno 1745, 25 Februarii habita est congregatio Capituli Cathedralis extraordinaria, in aedibus Amp. D. Decani, praesentibus omnibus DD. capitularibus, exceptis Amp. DD. Cornelio Dierout et Theod. van Aalst, juste impeditis.

In ea praelectae sunt litterae Dni *Joannis van Stiphout* refractarii, quibus se Amp. D. Decano et Capitulo Harlemensi insinuat electum in Vicarium Generalem Dioecesis Harlemensis, una cum instrumento electionis ejusdem *Joannis van Stiphout* a *Petro Joanne Meindaerts*, pseudo-archiepiscopo Ultrajectino factae.

Quibus rite examinatis et mature perpensis, Capitulum Harlemense communibus suffragiis sequentem Joanni van Stiphout remisit protestationem:

Reverende Domine.

Nosti procul dubio indignationem nostram super temeritate Rdi Dni Hieronymi de Bock, sese 27 Maji 1743 nobis insinuantis velut Harlemensis Ecclesiae Episcopum, eidem 21 Junii ejusdem anni significatam. Unde vehementer obstupuimus, Dominationem tuam eundem lusum agere, ac te te eodem ausu Vicarium Generalem Capituli Cathedralis Harlemensis, a Petro Joanne, praetenso Episcopo Ultrajectino, jure devoluto, electum denuntiare et insinuare. Profecto caecitatem mentis tuae deploramus summopere, et miramur audaciam, quod, cum noveris nullam nos in spiritualibus cum te tuisque nec velle nec posse habere communionem, nullius tamen roboris instrumentum institutionis tuae ad nos transmittere sis ausus. Vestra nihil refert, quid Capitulum nostrum agat; scito nihilominus, post mortem Amp. Dni van der Meer nos infra octiduum in Capituli nostri Vicarium Generalem elegisse ac constituisse Amp. Dnum Joannem van den Steen, meritissimum Decanum nostrum. Etiamsi vero nostro defuissemus officio, Vicarium tamen a tuo pseudo-archiepiscopo constitutum, acceptaremus numquam, cum nullam in eo agnoscamus jurisdictionem, qui illegitime electus, confirmationem a Sancta Sede haud obtinuit.

Pag. 47.

Quapropter nos Decanus et Canonici Capituli Cathedrales Harlemensis, cum in finem specialiter congregati, ex superabundanti non solum protestamur contra illam invalidam et prorsus nullam electionem personae tuae (quam nefando quoque schismati involutam lugemus) et contra omnia et singula, quae in praetensa qualitate Vicarii Generalis Capituli Harlemensis modo egeris aut agere imposterum praesumes; sed et semel pro semper declaramus, quod nos, qui Dei gratia Sanctae Romano-Catholicae Ecclesiae ejusque Capiti indivulse adhaeremus, nec Archiepiscopum, nec Episcopum, nec Vicarium Generalem, neque ullum jurisdictionis actum agnoscamus, aut unquam agnituri simus, nisi ex parte eorum, qui confirmationem a Summo Pontifice obtinuerint, quique legitime per Catholicos Episcopos consecrati fuerint, nec a S. Apostolica Sede sint separati. Dicimus proinde cum S. Hieronymo: *Cathedrae Petri communione consociamur... Non novimus Vitalem* (Mijndaerts), *Miletium* (de Bock) *respuimus*, *ignoramus*

Pag. 48.

Paulinum (Stiphout)... *Si quis Cathedrae Petri jungitur, hic noster est;* a qua Cathedra cum luctuoso schismate vos separastis, nihil vobiscum commune habemus.

Faxit interim Deus, ut, te tandem ad saniora consilia, ac ad gremium Matris Ecclesiae Romano-catholicae reducto, sincero pacisque amico affectu possimus subscribi.

Reverende Domine.

Dominationis tuae humiles conservi,
Decanus et Canonici Cathedralis
Ecclesiae Harlemensis.

Harlemi 25 Februarii
1745.

Erat signatum: de mandato Amplissimorum
Dominorum praefatorum
JOANNES RINGERS, dicti Capituli
Secretarius et Canonicus.

Pag. 49. Praedictae autem litterae Joannis van Stiphout et adjunctum instrumentúm erant tenoris sequentis:

Amplissime Domine Decane, Virique Amplissimi
Ecclesiae Cathedralis Harlemensis [1]) Capituli.

Cum divina providentia ita disposuerit, ut, post mortem Illustrissimi Hieronimi, Episcopi Harlemensis, Sede vacante et jure devoluto, a Metropolitano nostro Petro Joanne, Archiepiscopo Ultrajectino, Vicarius generalis Harlemensis nolens volens constitutus sim, officii mei existimavi copias instrumenti hujus meae institutionis, hisce adjunctas, Amplitudinibus Vestris communicare, paratus semper ob mutuam pacem ab onere suscepto desistere.

Commendans me vestris benevolentiis et precibus, sincero pacisque amico affectu subscribor.

Amplissimi viri.

Amplitudinum Vestrarum humillimus famulus
Erat signatum: JOANNES VAN STIPHOUT,
Vic. Harl.

Amstelodami,
XI Febr. 1745.

---

1) Hier is met een sterretje ter zijde bijgeschreven: „forte Canonici."

Copia. Pag. 50.

Instrumentum electionis Reverendissimi Domini Joannis van Stiphout in Vicarium generalem Dioecesis Harlemensis, per obitum Illustrissimi Domini de Bock ejusdem Ecclesiae Episcopi, vacantis.

Quamprimum per Praesulis obitum Sedes Episcopalis vacaverit, incumbit Ecclesiae viduatae Capitulo Cathedrali, secundum Concilii Tridentini praescriptum Sess. 24, c. XVI. Vicarium generalem infra octiduum post mortem eligere, qui, quanto tempore Sedes vacaverit, omnia quae jurisdictionis sunt, et ad disciplinae observantiam spectant, exerceat. Verum, prosequitur Concilium, si secus factum fuerit, Capitulumque „negligens extiterit, ad metropolitanum deputatio ejusmodi", id est Vicarii institutio, „devolvatur". Ea eo omnibus et singulis fit manifestum, jus constituendi Vicarium generalem Ecclesiae Harlemensis, saltem hac vice, in me hujus Ecclesiae metropolitanum esse devolutum; constat enim Illustrissimum Dominum de Bock, Ecclesiae Harlemensis Episcopum, 11 Decembris 1744, omnibus Sacramentis munitum placidissime in Domino obiisse, ejusque sponsam plus integro mense fuisse viduam; et ut Capitulum Harlemense afflictissimam optimi Praesulis mortem ignorare non posset, sategimus ut nuntium istud tristissimum Capituli Decano, Amplissimo Domino van den Steen, Harlemi animarum cura fungenti, auctentice significaretur. Verum non obstante hac plenissima scientia, nil circa Vicarii generalis institutionem hactenus, quod constat, actum a praefato Capitulo. Pag. 51.

Igitur, si unquam secundum Ecclesiae praescriptum institutionis jus in Metropolitanum devolvatur, profecto illud, saltem pro hac vice, ob negligentiam enormiter crassam, nil minus quam Ecclesiae Harlemensis interitum minitantem, in me devolutum est.

Ea de causa hoc devolutionis jure per ipsum Concilium Tridentinum munitus, ne omnis Ecclesiae Harlemensis jurisdictio collabatur, omnis disciplina enervetur, et vinea ista ad miserae Missionis statum redigatur, Te, Reverendissimum Dominum Joannem van Stiphout, Amstelodami jam a decem annis magna cum laude Pastoris munere fungentem, de cujus igitur pietate ac scientia merito in Domino confidimus, in Ecclesiae Harlemensis

Vicarium generalem eligimus et instituimus, tibique per hanc institutionem potestatem facimus, ut omnem jurisdictionem secundum Ecclesiae canones exerceas, disciplinae vigorem manuteneas, et Ecclesiae Harlemensis jura fortiter contra quoscunque adversarios defendas, quoadusque dignetur Omnipotens, omnium pro veritate oppressorum consolator, in benignitate sua sponsae suae afflictissimae sponsum secundum cor suum reddere, qui eam pascat in justitia et veritate, et hisce pabulis ad pascua aeterna perducat.

Ut autem singuli suprascriptis tanquam vere authenticis omnem fidem habeant, ea dignitatis et nominis subscriptione attestor, et sigilli mei impressione confirmo hoc octavo die ante Kalendas Februarias anni millesimi, septingentesimi quadragesimi quinti.

Erat signatum : PETRUS JOANNES,
Archiepiscopus Ultrajectinus.

De mandato Reverendissimi
ac Illustr^mi^ Domini,
FRANCISCUS PRAET, Secret.

Pag. 52. 1745, 4 Maji habita est congregatio Capituli Cath. Harlemensis ordinaria, verna, in aedibus Amp. D. Decani, praesentibus omnibus capitularibus.

5ta 8^bris^ habita est congregatio Capituli Cathedralis Harlemensis autumnalis, in aedibus Amp. Decani, praesentibus omnibus capitularibus. Electus est in Canonicum Harlemensem AMANDUS DE WEERT, pastor in Wormer, in locum Amp. Dni FRANCISCI CORNELII DIEROUT, defuncti. Distribuit Amp. D. Decanus singulis D. capitularibus florenos novem; etiam distribuit Amp. D. OEM reditus ex obligatione Saxonica.

Lectae sunt literae, quibus D. MOREAU, secretarius Excellentissimi Dni CRIVELLI, tam suo quam Excellentissimi Dni nomine, gratias agit pro dono centum ducatorum aureorum Excellentissimo Dno et viginti Secretario per D. Decanum misso.

1746, 26 Aprilis habita est congregatio Capituli Cathedralis ordinaria, verna, in aedibus Amp. D. Decani. Introductus est A. D. AMANDUS DE WEERT, pastor in Wormer, praecedente congregatione electus. Distribuit Amp. D. OEM reditus ex obligatione Saxonica. Etiam conclusum est, per literas gratias agere Eminentissimo Cardinali Protectori Missionis, pro singulari quam in negotio Missionis et Capituli gessit [cura?]. Contulit Amp. DE WEERT, 300 floren. pro obligatione Saxonica. Pag. 53.

1746, 4 8bris habita est congregatio Capituli Cathedralis Harlemensis autumnalis, in aedibus Amp. D. Decani, omnibus praesentibus. Distribuit Amp. D. Decanus singulis capitularibus florenos novem. Distribuit quoque Amp. D. OEM reditus ex obligatione Saxonica.

1747, 16 Maji habita est congregatio Capituli Cathedralis Harlemensis, in aedibus Amp. Decani, omnibus capitularibus praesentibus. Distribuit Amp. D. OEM reditus integri anni ex obligatione Saxonica. Resolutum est, ut darentur quinquaginta floreni Adm. Rdo. D. PETRO VAN BERGEN, pastori in Spierdijk. Pag. 54.

1747, 3 8bris habita est congregatio Capituli Cathedralis Harlemensis autumnalis, in aedibus Amp. D. Decani, omnibus praesentibus, excepto Amp. D. NANNING, morbo impedito. Resolutum est, ut darentur floreni 25 Adm. Rdo Dno PETRO HAGELMANS, et floreni 50 adm. R. Dno HERMANNO DE WEERT, Pastori Monockadami. Amp. D. Decanus distribuit singulis capitularibus florenos decem et decem asses. Distribuit Amp. D. OEM reditus medii anni ex obligatione Saxonica.

1748, 7 Maji habita est congregatio Capituli Harlemensis verna, in aedibus Amp. D. Decani, praesentibus omnibus capitularibus, excepto Amp. Dno CLAUDIO CAVALLIER. Electus est in Canonicum capitularem Adm.

Rdus Dnus ADRIANUS AUGUSTINUS VAN DIJK, Pastor Begginasii Amstelodamensis, in locum Amp. Dni WILHELMI WIJTMANS, Pastoris in de Vogelezang, ibidem defuncti 1 Decemb. anni 1747. Distribuit Amp. D. Decanus singulis capitularibus tres ducatones ex legato praefati Amp. Dni defuncti.

1748, 30 Maji, habita est congregatio Capituli Cathedralis Harlemensis extraordinaria, in aedibus Amp. Dni Decani et Vicarii generalis JOANNIS VAN DEN STEEN, pie defuncti die 23 hujus, ·praesentibus omnibus Capitularibus, excepto Amp. D. JOANNE RINGERS. Electus est in Vicarium generalem Sede vacante et Decanum Capituli Cath. Harl. Amp. D. JOANNES SIMON HERMANUS OEM; et introductus est in Capitulum Amp. D. ADRIANUS AUGUSTINUS VAN DIJK, ultima congregatione electus; et distribuit Amp. D. OEM unicuique capitulari 25 florenos ex pio legato Amp. Dni VAN DEN STEEN.

1748, octava S. Bavonis habita est congregatio Capituli Harlem. autumnalis, in aedibus Amp. D. Decani, praesentibus omnibus capitularibus, excepto Amp. D. NANNING prae infirmitate impedito. Electi sunt canonici capitulares Rev. adm. D. ARNOLDUS IGNATIUS VAN DE VELDE, pastor in 't Velt et Rev. adm. D. JACOBUS DE ROEPER, pastor in Bergen, in loca Amp. D. JOANNIS VAN DEN STEEN et Amp. D. JOANNIS RINGERS defunctorum; et constitutns est Secretarius Capituli Amp. D. PETRUS WEERTS. Elegit Amp. D. OEM, provisor Collegii Divae Pulcheriae, ad exemplum praedecessorum suorum, in locum Amp. D. JOANNIS VAN DEN STEEN defuncti, alterum provisorem Amp. D. ADRIANUM AUGUSTINUM VAN DIJCK, approbante et applaudente toto Capitulo, qui et benigne illud onus acceptavit.

Pag. 56.

Distribuit Amp. D. Decanus singulis capitularibus 15

florenos et totidem asses, et reditus ex obligatione Saxonica medii anni, et ex pio legato Amp. D. RINGERS 25 florenos.

A° 1749, 22 April, habita est congregatio Capit. Cathed. Harlem. ordinaria, verna, in aedibus Amp. D. Decani, praesentibus capitularibus, exceptis Amp. Dnis NANNING et CAVELLIER, prae infirmitate impeditis. Introducti sunt Amp. D. ARNOLDUS IGNATIUS VAN DE VELT et JACOBUS DE ROEPER, ultima congregatione electi. Distribuit Amp. D. Decanus unicuique capitulari 12 florenos et ex obligatione Saxonica reditus medii anni. Pag. 57.

1749, 7 Octob. habita est congregatio Capit. Cathed. Harlem. ordinaria autumnalis, in aedibus Amp. D. Decani, praesentibus omnibus DD. capitularibus. Apposuit Amp. D. Decanus 500 florenos ex legato Amp. D. VAN DEN STEEN et 300 florenos ab Amp. D. VAN DE VELT collatos ad reditum in obligatione Saxonica.

1750, 14 Aprilis habita est congregatio ordinaria, verna, Capituli in aedibus Amp. D. Decani praesentibus omnibus capitularibus. Distribuit Amp. D. Decanus singulis capitularibus quatuordecim florenos et Amp. D. DE ROEPER contulit 300 florenos pro obligatione Saxonica impensos. Pag. 58.

1750, 6 Octob. habita est congregatio Capit. Cathedr. Harl. ordinaria, autumnalis, in aedibus Amp. D. Decani, praesentibus omnibus DD. capitularibus. Distribuit Amp. D. Decanus reditus medii anni ex obligatione Saxonica.

1751, 27 Aprilis hab. [1]) e. congr. Cap. Cath. H. ord., verna, in aed. A. D. Dec., praes. o. cap. Distr. A. D.

---

1) Wij zullen de vrijheid nemen om in het vervolg deze en dergelijke woorden, die als vaste formulen telkens herhaald worden, bij verkorting te drukken.

Dec. unicuique capitulari quatuor ducatones, et reditus medii anni ex obl. Sax.

1751, 5 Octob. hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., autumnalis, in aed. A. D. Dec. praes. DD. cap. excepto Amp. D. VAN DIJCK, agonizante.

Pag. 59. A° 1752, 18 Aprilis hab. e. cong. Cap. Cath. Harl. ord., verna, in aed. A. D. Dec., praes. o. cap., excepto Amp. D. NANNING, infirmitate impedito. Electus est Canonicus capitularis Adm. R. D. JOANNES DUYN, pastor Amstelodami extra portam Ultrajectensem, in locum Amp. D. VAN DIJCK, 10 Octob. 1751 defuncti. Eligit Amp. D. OEM, provisor Collegii Divae Pulcheriae, ad exemplum praedecessorum in locum Amp. D. VAN DIJCK, comprovisorem Amp. D. CLAUDIUM CAVELLIER, approbante et applaudente toto Capitulo, qui et benigne illud onus acceptavit.

Distribuit Amp. D. Dec. unicuique capitulari quatuor ducatones.

Pag. 60. A° 1752, 3 Octobris hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., autumnalis, in aed. A. D. Dec., praes. o. cap. Introductus est Amp. D. JOANNES DUYN, ultima congregatione electus. Resolutum est, ut in posterum eligendi Canonici in professione fidei etiam formulare Alexandri septimi et bullam Unigenitus sint accepturi. Distr. A. D. Dec. un. cap. florenos decem. Amp. D. DUYN contulit quoque 300 florenos pro obligatione Saxonica impensos.

A° 1753, 8 Maji hab. e. cong. Cap. Cath H. ord., verna, in aed. A. D. Dec., pr. o. cap. Distr. A. D. Dec. unicuique capitulari duos ducatones, et reditus ex obligationibus Saxonicis.

Pag. 61. A° 1753, 2 Oct. hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., autumnalis, in aed. A. D. Dec., pr. o. DD. cap excepto

Amp. D. van Aalst, aegrotante. Electus est Canonicus capitularis adm. R. D. Joannes de Moy, pastor in de Beemster, in locum Amp. D. Duyn, 12 Maji 1753 defuncti.

A° 1754, 7 Maji hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., verna, in aed. Amp. D. Dec., pr. DD. cap. excepto Amp. D. Nanning. Introductus est Amp. D. Joannes de Mooy, ultima congregatione electus. Distribuit Amp. D. Decanus unicuique capitulari duos aureos, et reditus ex obligatione Saxonica.

A° 1754, Octava S. Bavonis hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., autumnalis, in aed. A. D. Dec., praes. o. DD. cap., exceptis Amp. D. van Aalst aegrotante et Amp. Dno Nanning. Distr. A. D. Dec. unic. cap. sex florenos et reditus medii anni ex obl. Sax. Emit quoque obligationem (ut vocant) mille florenorum, ad onus unitarum Provinciarum, juxta resolutionem ultima congregatione factam. Pag. 62.

A° 1755, 15 Aprilis hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. verna, in aed. Amp. D. Dec., pr. o. cap. excepto Amp. D. Nanning. Distr. A. D. Dec. reditus ex obl. Sax. Contulit Amp. D. De Mooy 300 florenos.

1755, 7 Octobris, hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., autumnalis, in aed. A. D. Dec., pr. o. DD. cap. excepto Amp. D. Nanning. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et unicuique praesenti capitulari decem florenos et decem asses. Pag. 63.

1756, 5 Maji, hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. verna, in aed. A. D. Dec. praes. o. cap., excepto Amp. D. Nanning. Distr. Amp. D. Dec. red. ex obl. Sax.

1756, 5 Octobris, hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord.,

autumnalis, in aed. A. D. Dec. pr. o. DD. cap. Electus est Canonicus capitularis Rev. adm. D. JOANNES JUDOCUS KRAMER, Pastor in Langendijk, in locum Amp. D. PETRI WEERTS, 17 Maji A° 1756 defuncti; et constitutus est Secretarius Capituli Amp. D. JOANNES DE MOY. Distr. A. D. Dec. unicuique cap. 21 florenos et reditus medii anni ex obl. Sax.

Pag. 64.

A° 1757, 26 Aprilis hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. verna, in aed. A. DD. pr. o. cap. excepto Amp. D. VAN AALST, infirmitate impedito. Introductus est Amp. D. JOANNES JUDOCUS KRAMER, in ultima congregatione electus. Distr. A. DD. unic. cap. 7 florenos.

Pag. 65.

A° 1757, 4 Octob. hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., autumnalis, in aed. A. DD. praes. o. cap. excepto Amp. D. VAN DE VELD, prae infirmitate impedito. Distr. Amp. DD. unic. cap. 6 florenos. Resolutum est unanimi voto, ut darentur 50 floreni R° D° DE NOY, pastori in Tutjenhorn, 50 floreni R° D° DONKERS, pastori in Lammerschaagen, 80 floreni R° D° SNOEK et 50 floreni pro quodam sacerdote ex districtu Lingensi. [1])

A° 1758, 11 Aprilis, hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. verna, in aed. A. D. Dec., pr. o. cap., excepto Amp. D. VAN AALST, prae senectute et morbo impedito. Unanimi voto iterum dati sunt R° D° SNOEK 70 floreni.

Pag. 66.

1758, 3 Octob. hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. autumnalis, in aed. A. DD. pr. o. cap., exceptis Amp. DD. CAVELLIER, DE MOOY et KRAMER, legitime impeditis. Unanimi voto iterum dati sunt 30 floreni D° SNOEK, 50 D° DONKERS, 50 D° TOP et 50 D° KRET. Distr. Amp. D. Dec. unic. cap. 2 aureos.

---

1) Men vergelijke over dit aartspriesterschap *Lingen*: Bijdragen, II[de] Deel, bladz. 335.

1759, 3 Maji hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., verna, in aed. A. D. Dec., praes. o. cap. exceptis Amp. DD. VAN DE VELD et KRAMER. Unanimi voto dati sunt 50 floreni R° D° DONKERS. Pag. 67.

1759, 2 Octobr. hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., autumnalis, in aed. A. D. Dec., pr. o. cap. exceptis Amp. DD. VAN AALST et VAN DE VELT. Distr. A. D. Dec. unic. cap. duos aureos.

1760, 22 Aprilis, hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., verna, in aed. A. DD. pr. o. cap. exceptis Amp. DD. VAN AALST et KRAMER legitime impeditis. Distr. A. D. Dec. 7 florenos unic. cap. Unanimi voto dati sunt 50 R° D° TOP, 50 R° D° KRET, 60 R° D° DE NOY et 70 pastori in Lammerschagen. Pag. 68.

1760, 7 Octobris, hab. e cong. Cap. Cath. H. ord., autumnalis, in aed. Amp. D. Dec. pr. o. cap. exceptis Amp. DD. VAN AALST prae senectute, et KRAMER prae lateris doloribus venire non valentibus. Distr. A. D. Dec. unic. cap. florenos septem.

1761, 7 Aprilis hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., verna, in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. excepto Amp. D. VAN AALST prae senectute excusato. Distr. A. D. Dec. 7 florenos un. cap. Unanimi voto dati sunt 50 D° DE NOY, 50 D° KRET, 50 D° pastori in Lammerschagen et 80 sacerdoti in districtu Lingensi.

1761, 6 Octob. hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., autumnalis, in aed. A. D. Dec.; pr. o. cap. exceptis Amp. D. VAN AALST prae senectute et Amp. D. KRAMER prae infirmitate impeditis. Electus est R. adm. D. JOANNES STAFFORT, pastor Beggenagii Harl. Canonicus capitularis, in locum Amp. D. NANNING, 29 7bris 1761 defuncti. Distr. A. D. Dec. un. cap. 8 florenos. Pag. 69.

1762, 27 Aprilis, hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., Amp. verna, in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. Introductus est D. JOANNES STAFFORT, in ultima congregatione electus. Electus quoque est Canonicus capitularis Rev. adm. D. PETRUS GUILHELMUS CAVELLIER, pastor in Spanbroek, in locum Ampl. D. VAN AALST, pie in Domino 14 Octob. defuncti. Distr. A. D. Dec. unic. cap. 7 florenos. Dati sunt 50 floreni D° DE NOY, 50 D° RATELMAN et 50 uni sacerdoti in districtu Lingensi.

Pag. 70.

1762, 5 Octob. hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., autumnalis, in aed. A. D. Dec., pr. o. cap. excepto Amp. D. VAN DE VELT legitime impedito. Introductus est Amp. D. PETRUS GUILHELMUS CAVELLIER DE ADRICHEM, in ultima congregatione electus. Distr. A. D. Dec. unic. D. cap. florenos octo.

1763, 19 Aprilis hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., verna, in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. Unanimi voto resolutum est, ut 50 floreni D° DE NOY, 50 floreni D° RATELMAN, 50 floreni uni sacerdoti in districtu Lingensi et 50 floreni communitati in Lutjebroek, per incendium depauperatae, darentur. Contulit Amp. D. KRAMER 300 florenos et distr. A. D. Dec. unic. cap. 21 florenos

Pag. 71.

1763, 4 Octob. hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord., autumnalis, in aed. A. D. Dec. pr. o. cap., excepto Amp. D. DE WEERT, legitime impedito. Distr. A. Dec. singulis DD. florenos septem. Deposuit Amp. D. CLAUDIUS CAVELLIER onus Provisoris Collegii Divae Pulcheriae et in ejus locum elegit Amp. Dnus OEM alterum Provisorem, juxta antiquam consuetudinem, Amp. D. CAVELIUM JOANNEM DE MOOY, approbante toto Capitulo, qui onus illud benigne acceptavit.

Pag. 72.

1764, 8 Maji hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. verna, in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. Distr. A. D. Dec. sing. DD. florenos octo. Unanimi voto resolutum est, ut 50 flor. darentur D° RATELMAN et 50 pastori in Medenblik. Contulit Amp. D. CAVELLIER DE ADRICHEM 300 florenos. Eandem summam contulit Amp. D. STAFFORT.

1764, 2 Octob. hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. autumnalis, in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. exceptis Amp. DD. VAN DE VELD, DE ROEPER, DE MOOY et KRAMER, prae infirmitate impeditis. Distr. A. D. Dec. sing. DD. duos ducatones et reditus ex oblig. Sax. Pag. 73.

1765, 23 Aprilis, hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. verna, in aed. A. D. Dec. pr. o. DD. cap. exc. Amp. D. CLAUDIO CAVELLIER. Distr. A. D. Dec. unic. cap. flor. septem et reditus ex oblig. Sax. Resolutum est unanimi voto, ut 50 flor. darentur pro D° DE KEYSER, et 50 Rev. D^is^ VAN WESTERLO, RATELMAN, pastori in Medenblik et alicui sacerdoti in districtia Lingensi. Pag. 74.

1765, Octava S. Bavonis hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. autumnalis, in aed. A. D. Decani, pr. o DD. cap. Distr. A. D. Dec. unic. cap. duos aureos et reditus ex oblig. Sax. medii anni. Resolutum est unanimi voto, ut 100 darentur flor. D° DE BOER, pastori in Wijk op Zee, et 200 D° RIJNDERS nuper pastori constituto in Moordrecht, pro comparandis oratorii paramentis.

1766, 15 Aprilis, hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. verna, in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. exc. Amp. D. CLAUDIO CAVELLIER. Distr. A. D. Dec. unic. cap. flor. sex et reditus medii anni ex oblig. Sax. Resolutum est, ut darentur 50 flor. R° D° RATELMAN. Pag. 75.

1766, septima Octob. hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. autumnalis, in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. exc. Amp.

D. Claudio Cavellier. Distr. A. D. Dec. unic. cap. aureum et red. ex oblig. Sax. Unam. voto resol. est, ut 100 flor. R. D° van Westerlo, 50 R° D° de Boer et 50 pro R. D° Krane mente infirmo darentur.

Sponte deposuit Amp. Dnus Van de Veld canonicatum suum in manus Capituli, Zutphaniae habitaturus; et benigne distributionem, quae ipsi ex collata pecunia debebatur capitularibus concessit, hac sub conditione ut post mortem memores ipsius essent. Statuerunt capitulares, ut in gratiarum actionem a singulis post ejus decessum in refrigerium animae sacrum diceretur.

Pag. 76.

1767, 5 Maji hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. verna, in aed. A. D. Dec., pr. o. cap. exc. Amp. D. Claudio Cavellier, morbo impedito. Distr. A. D. Dec. unic. cap. septem flor. et red. ex oblig. Sax. Electus est in locum Amp. D. van de Veld, Canonicus capitularis R. adm. D. Wilhelmus van Leeuwen, pastor Purmerendanus.

Pag. 77.

1767, 6 Octob. hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. autumnalis, in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. exc. Amp. DD. Claudio Cavellier et Kramer, legitime propter aëris inclementiam excusatis. Introductus est Amp. D. van Leeuwen in ultima congregatione electus. Distr. A. D. Dec. unic. cap. duos aureos et red. ex oblig. Sax. Resol. ut darentur 100 flor. sacerdoti in insulam Curacao tendenti, pro expensis itineris, et annue 100 flor. studioso, ut studia absolvat Lovanii, quae Romae prae infirmitate deserere debebat. [1])

Pag. 78.

1768, 19 Aprilis, hab. e cong. Cap. Cath. H. ord. verna, in aed. A. D. Decani, pr. o. cap. Distr. A. D. Dec. unic. cap. decem flor. et red. ex oblig. Sax. Resol.

1) Door eenen lateren (Staffort) Secretaris is onder aan de bladzijde bijgeschreven: N.B. studiosus hic erat D. Hamburg.

est ut darentur 50 flor. pastori aan de Quakel et 50 pastori in Ilpendam. Contulit Amp. D. VAN LEEUWEN 300 florenos.

1768, 4 Octob. hab. e cong. Cap. Cath. H. ord. autumnalis, in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. exc. Amp. D. DE MOY, aegrotante. Distr. A. D. Dec. unic. cap. novem flor. et Amp. CAVELLIER red. ex oblig. Sax. Electus est in locum Amp. D. Claudii Cavellier, 19 Augusti defuncti, Pag. 79. R. adm. D. JOANNES CARTEL, pastor in Crommeniedijk.

1769, 11 Aprilis, hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. verna, in aed. A. D. Decani, pr. o. cap. Introductus est Amp. D. CARTEL, in ultima congregatione electus. Electus quoque est R. D. MAJU, pastor in Wormer, Canonicus capitularis in locum Amp. D. DE WEERDT pie 16 Martii defuncti. Distr. A. D. Dec. unic. cap. 15 flor. et A. D. CAVELLIER red. ex oblig. Sax.

1769, 3 Octob hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. autumnalis, in aed. A. D. Dec. pr. o cap. exc. Amp. D. Pag. 80. KRAMER, legitime impedito. Introductus est Amp. D. JOSEPHUS MAJU, in ultima congregatione electus. Resol. est unanimo voto, ut darentur 50 flor. R° D VAN WEERT, 50 fl. R D MOLENAAR et 50 fl. R° D° GODERS. Distr. A. D. Dec. unic. cap. 14 flor. et A. D. CAVELLIER red. ex oblig. Sax. Contulit quoque Amp. D. CARTEL 300 florenos.

1770, 8 Maji hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. verna, in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. Unanimo voto resolutum Pag. 81. est, ut Romae quaereretur aliquis, qui ibidem negotia nostra perageret. Distr. A. D. Dec. unic. cap. 14 flor. et A. D. Cavellier red. ex obligationibus. Contulit quoque Amp. D. MAJU 300 flor.

1770, 7 Augusti, hab. e. cong. Cap. Cath. H. extraordinaria, in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. exc. Amp. D. CAVELLIER. Unanimo voto conclusum est ut litterae ad SS. Dominum scriberentur.

1770, secunda Octob. hab. e. cong. Cap. Harl. Cath. ord. autumnalis, in aed. Amp. D. Dec. pr. o. cap. exc. Amp. D. DE MOY, infirmo, et A. D. CAVELLIER. Distr. A. D. Dec. unic. cap. duos aureos et red. ex obligationibus. Unanimo voto resol. ut darentur 50 fl. D° GODERS; item Dnis MOLENAAR, RATELMAN et pastori in Medenblik.

Pag. 82.

—

Defuncto [1]) 25 Maji Amp. Dno J. S. H. OEM, Cap. Harl. Decano et Sed. vac. Vic. Gen. hic erat Capituli status :

Amp. D. Jacobus de Roeper, Cap. Senior.
A. D. Joannes Cornelius de Moy, Secretarius.
A. D. Joannes Judocus Kramer.
A. D. Joannes Stafford.
A. D. Petrus Guljelmus Cavellier ab Adrichem.
A. D. Wilhelmus van Leeuwen.
A. D. Joannes Cartel.
A. D. Josephus Maju.

Pag. 83.

1771, 28 Maji hab. e. extraordinaria cong. Cap. Cath. Eccl. H. in aed. Amp. D. DE ROEPER, Senioris Capituli, pr. o. DD. cap. exc. A. D. KRAMER, propter temporis augustiam legitime impedito. Electus est unanimi suffragio in Vicarium Generalem Sedis Harl. vacantis et Capit. Cathedr. Harlemensis Decanum, loco Amp. Dni J. S. H. OEM, Vicarii Generalis et Cap. Decani, 25 hujus pie defuncti, Amp. Dnus JOANNES STAFFORD. Distr. A. D. DE MOY unic. cap. 25 flor. ex pio legato Amp. Dni OEM.

1) Hier begint in de Acta Capitula de hand van den kannunik Stafford.

Distr. insuper A. D. Cavellier red. medii anni ex oblig. Saxon. Unanimi voto insuper resolutum est, ordinariam Capituli congregationem vernam, hucusque propter morbum A. D. Decani p. m. dilatam, 26 Junii habendam esse.

26 Junii habita est Harlemi, in aed. A. D. Dec. Cap. Cath. H. congregatio ord. verna pr. o. DD. cap. Unanimiter resolutum est, in proxima congreg. autumnali eligendum novum canonicum in locum Amp. D. OEM. [1]) Praeterea Amp. D. Decano commissa est cura scribendi Romam, ut Illmum Dnum DEL MARE certiorem reddat de morte A. D. OEM, ac de sua in ejus locum electione. Distr. A. D. Dec. singulis cap. 20 florenos. Insuper per Amp. D. DE MOOY, A. D. Decano tradita sunt novem numismata argentea, in memoriam obitus A. D. OEM, ex affectu Nobilis ejus Familiae singulis DD. capitularibus distribuenda, quae et distribuit D. Decanus.

Pag. 84.

Eodem die Amp. D. DE MOOY, Collegii Divae Pulcheriae Provisor, ad exemplum praedecessorum suorum elegit sibi comprovisorem dicti Collegii in locum Amp. D. J. S. H. OEM defuncti, Amp. D. JOANNEM STAFFORD Capituli Decanum et Begginagii Harlemensis pastorem,

---

1) Hier vindt men onder aan de bladzijde bijgeschreven als volgt:

Gez. voor zegel te Amsterdam, twaalf April 1815 *N.* 9351 *en geregd. aldaar tenzelfden dage f°* 19, 8vo 75. *Ontv. met de versch. achttien stuivers vijf penningen.* *Zegel f* — 6 — 5.

Croiset. *Reg.* „ — 12 —

f — 18 — 5.

Het schijnt dat de Haarlemsche Kanunniken, toen in het jaar 1815 het overlijden gevreesd werd van den Kanunnik Stafford, die in de hierboven beschrevene Kapittelvergadering tot Vicaris generaal en Deken benoemd was, er op bedacht werden, (wegens de vroeger ondervondene moeielijkheden met de Jansenisten. Vergelijk afl. 2 van dit Deel der Bijdr. bl. 308—14) de benoeming van den Vicaris behoorlijk en wettig te doen registreeren. En zóó zullen we ook in het vervolg gehandeld vinden bij de benoemingen, gedaan in de jaren 1816, toen Stafford, in zevenentachtig-jarigen ouderdom overleden was, in 1817, 1827 en 1841.

qui approbante et applaudente toto Capitulo onus hoc benigne acceptavit.

1771, 8 Octobris, hab. e. cong. Cap. Cath. H. ord. autumnalis, pr. o. DD. cap. Electus est Amp. D. F. van Ester, pastor Hornae et Archipresbyter Hornanus, Canonicus capitularis in locum Amp. D. J. S. H. Oem, 25 Maji pie defuncti. Distr. A. D. Dec. red. ex oblig. Sax. Pag. 85. Distr. insuper A. D. Dec. unic. cap. 20 flor. Unan. voto resol. ut darentur 50 fl R. D. pastori in Bovenkarspel, 50 pastori in Munnikendam, 50 pastori in Medenblik, 50 pastori in Lammerschagen, 50 R. D. Palen et totidem R. D. Van Weert. Insuper resolutum est ut darentur 50 fl. philosopho Nanning. Praeterea statutum est, ut tradatur A. D° Cartel obligatio Medenblicana ƒ 6000, qui dignabitur Medenblicam tendere et curare ut illa adscribatur nomini Decani. Hanc obligationem nomini meo adscriptam Ampl. Dnus Cartel 10 Decembris mihi, Alkmariae existenti, reddidit.

1772, 5 Maji hab. e. Cap. Cath. H. cong. ord. verna, in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. Introductus est Amp. D. Folcuinus Van Ester, in ultima congregatione electus. Deliberatum est de litteris per Amp. D. van Burik ad Capitulum datis, quibus proponit Capitulo tamquam medium quo concordia resarciatur, ut capitulares deponant Pag. 86. nomen Capituli Cathed. Eccl. Harl. Resolutum est, ut A. D. Decanus conferat de hoc negotio cum A. D. van Burik, eique exponat, nil Capitulo magis cordi esse, quam pax, concordia et bonum Ecclesiae nostrae, eique exponat medium hoc propositum capitularibus illicitum esse, ac, destructo Capitulo, Ecclesiae nostrae ruinam inevitabilem esse; verum si alia media idonea inveniri possint, nos ex cordis intimo pacem et concordiam desiderare, ac paratos esse, in hunc finem pro viribus quid-

quid licitum et honestum est praestare. Distr. A. D. Dec. red. ex oblig. Sax. et insuper unic. cap. 20 fl. Deinde A. D. Decanus tradidit cuique Capitulari numisma argenteum in Memoriam Amp. D. JACOBI DE ROEPER, 25 Martii 1772 pie in Domino defuncti.

1772, Octob. 6. Hab. e. Cap. Cath. Harl. cong. ord. in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. exc. A. D. P. G. CAVELLIER. Unanimi voto electus est R. A. D. THEODORUS BAASJEN, pastor in Crommeniedijk, Canonicus capitularis, in locum Amp. D. JACOBI DE ROEPER, 25 Martii 1772 pie in Domino defuncti. Reddidit A. D. Dec. rationem commissionis, sibi in ultima congregatione commissae, nimirum sese exposuisse AA. DD. VAN DE CAPELLE, WIJNOUTS et VAN BURIK, quod Capitulum Harlem. sit antemurale contra Jansenistas, atque ex Capituli conservatione Collegii nostri, adeoque et totius Missionis nostrae pendeat conservatio; uti patet ex lite, quam seculi hujus anno 24 contra Jansenistas, suffragante jure Capituli, coram tribunali supremi Consilii Hagae-com. lucrati sumus. [1]) Nos itaque salva conscientia Capituli nomen deponere non posse; ut tamen pateat quam nobis cordi sit pax et concordia, paratos nos esse, quantum in nobis est A. D. Archipresbytero opem ferre, ubi res subsidium pecuniarum postulabit, sic tamen ut cessent injustae illae vexationes, quibus tanto tempore gravati sumus. Haec animi nostri promptitudo quam grata fuerit DD. praefatis, patet

Pag. 87.

1) Hier is te vergelijken bl. 298 van het 8ste deel dezer *Bijdragen*, waar men zien kan, dat het zeer onjuist is, wat hier gezegd wordt. Het Kapittel heeft zijn proces tegen de Jansenisten niet gewonnen; de zaak is niet door eene rechtspraak of vonnis uitgewezen; maar door de bemoeiingen van de Universiteit van Leuven en den Kardinaal Aartsbisschop van Mechelen zijn de Jansenisten er uitgezet en is het Collegie Pulcheria aan den rechtmatigen eigenaar, het Kapittel, teruggegeven.

ex litteris D. VAN BURIK, 3 Julii ex Noordwijk ad A. D. Decanum datis. [1])

Distr. A. D. Decanus red. ex oblig. Sax. Distr. insuper Pag. 88. A. D. Dec. unic. cap. 20 flor. et 18 asses. Unan. voto resol. ut darentur 50 fl. R. D. pastori in Monnikendam, 50 R. D. pastori in Medenblik, 50 R. D. RATELMAN, 50 R. D. VAN WEERT, 50 R. D. PALEN, 100 D. Nanning et pro sacerdote quodam poenitentiam agente 30 floreni.

---

1) Tot beter verstand van deze onderhandeling, achten wij het niet ondienstig, uit andere bescheiden te dier zake, in het Archief van het Bisdom van Haarlem berustende, hier een en ander bij te voegen. De aanmatigingen der Kapittelheeren, de wijdsche titel, dien zij zich gaven van *Amplissimi Domini*, hun beweren (zie hierboven in de Acten van 5 Mei 1772) dat hun Kapittel onontbeerlijk was voor de Kerk en de Hollandsche Missie — dit alles zette bij velen kwaad bloed; er was eene rampzalige tweespalt onder de Geestelijkheid ontstaan. De Aartspriester van de Capelle, krachtig gesteund door den ijverigen Pastoor van Noordwijk, Joannes van Burik (zóó wordt hij in de *Acta Cap.* genoemd; zijn opvolger Pastoor Sonjee, noemt hem in zijnen *Status Missionis* Buerigh) en den onder-Aartspriester (zooveel als Deken) van Kennemerland, Joannes Baptist Wijnouts, Pastoor te Overveen, stelden alle pogingen in het werk om tot eene verzoening met het Kapittel te geraken. Vooral werden zij daartoe aangespoord, wijl de Aartspriester het plan had opgevat tot stichting van een fonds voor behoeftige priesters, in der voege als reeds door den Apostolischen Vicaris Rovenius onder den naam van *Olla Sacra* was opgericht, dat echter te niet was gegaan. Daartoe achtte hij de medewerking van het Kapittel wenschelijk.

Uit bovenstaande Akten der Kapittelvergadering van 6 October 1772 zien we dat het Kapittel, ofschoon geenszins in het voorstel van den Aartspriester c. s. willende treden, zich toch bereid verklaarde hem behulpzaam te zullen zijn, als het op geldelijke bijdragen aankwam. Dit was voor het oogenblik genoeg en werd dan ook in dank aangenomen. Daarop besloot de Aartspriester zijn plan door te zetten; en werkelijk gaf hij reeds den 3 April 1773 in een rondgaanden brief aan de Geestelijkheid kennis van de oprichting eener *Societas pro nobis et posteris*. Door Mgr van Vree z. g. bij zijn Mandement van 17 Juli 1854 opnieuw geregeld en op meer vasten voet gezet, blijft die gelukkige instelling altijd nog in het Bisdom van Haarlem voortbestaan onder den naam van *Fonds pro nobis et posteris*, dat als voortzetting van de *Societas* door den Aartspriester van de Capelle opgericht, den 8 October 1874 zijn honderd-jarig bestaan mocht vieren.

1773, Apr. 27, hab. e. Cap. Cath. H. cong. in aed. A. D. Dec. pr. o. DD. cap. exc. A. D. CAVELLIER, impedito, et D. BAASJEN, in praecedenti congregatione electo. Distr. A. D. Dec. red. ex oblig. Sax. Distr. insuper A. D. Dec. unic. cap. 20 fl. Resol. ut dentur 30 fl. pro sacerdote quodam poenitentiam agente. Contulit A. D. VAN ESTER *f* 300 pro oblig. Sax.

1773, Octob. 5. Hab. e. Cap. Cath. H. cong. in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. exc. A. D. CRAMER impedito; et introductus est A. D. THEODORUS BAASJEN in penultima congregatione electus Distr. A. D. Dec. red. ex oblig. Sax.; et insuper cuique cap. 20 fl. Unan. voto resol., ut dentur 50 fl. pastori in Munnikendam, 50 past. in Medenblik, 50 past. in Lammerschagen, 50 past. in Schorel et totidem past. in Hem et Venhuisen. Insuper resol. ut dentur 300 fl. past. in Pijnakker, pro reaedificanda domo pastorali et ecclesia nuper in cineres redacta. Pag. 89.

1774, Apr. 19. Hab. e. Cap. Cath. H. cong in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. exc. A. D. VAN ESTER, impedito. Distr. A. D. Dec. red. ex oblig. Sax. et ins. cuique cap. 20 fl. Dati sunt *f* 30 pro sacerdote poenitentiam agente; contulit quoque A. D. BAASJEN *f* 300 pro oblig. Sax.

1774, Octob. 4. Hab. e. Cap. Cath. H. cong in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. exc. A. D. VAN LEEUWEN, infirmitate impedito. Distr. A. D. Dec. red. ex oblig. Sax. et ins. cuique cap. 20 fl. Dati sunt 50 fl. pro past. in Monikendam, 50 pro past. in Schorel, 50 pro past. in Lammerschagen, 50 pro past. in Hem et 20 ad alias pias causas.

1775, Maji 9. Hab. e. Cap. Cath. H. cong. ord. verna in aed. A. D. Decani pr. o. cap. exc. A. D. CRAMER, infirmitate impedito. Distr. A. D. Dec. red. ex oblig. Sax. et ins. cuique cap. 20 fl.

Pag. 90. 1775, Octob. 3. Hab. e. Cap. Cath. H. cong. in aed. A. D. Dec. pr. o. DD. cap. exc. A. D. Cavellier. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuique cap. 20 fl. Dati sunt 50 fl. pro past. in Munnikendam, 50 pro past. in Lammerschagen et 50 pro past. in Hem et Venhuizen.

1776, Apr. 26. Hab. e Cap. Cath. H. cong. ord. verna in aed. A. D. Dec. pr. o. DD. cap. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuique cap. 20 fl. Dati s. 50 fl. pro past. in de Quakel et 100 pro past. in Munnikendam. Unan. voto electus est R. A. D. Petrus Top, pastor in Outdorp, Canonicus capitularis in locum Amp. D. Volquini Van Ester, 7 Novembris 1775 pie in Domino defuncti.

1776, Octob. 8. Hab. e. Cap. Cath. H. cong. ord. autumnalis in aed. A. D. Dec. pr. o. DD. cap. exc. A. D. Cavellier, impedito. Introductus est A. D. Petrus Top, in ult. cong. electus. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuilibet cap. 20 fl. Dati sunt 100 fl. pro past. in Munnikendam, 50 pro past. in Lammerschagen, et 50 pro past. in Hem et Venhuizen. Contulit quoque A. D. Top *f* 300 pro obl. Sax.

Pag. 91. 1777, Apr. 17. Hab. e. Cap. Cath. Eccl. H. congr. ord. verna in aed. A. D. Dec. pr. o. DD. cap. exc. A. D. Baasjen, infirmitate imp. Distr. A. D. Dec. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 20. Dati sunt *f* 50 pro missionario in de Kuindert.

1777, Oct. 7. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. aut. in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. De Moy, Cramer et Top, infirmitate imp. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 20. Dati s. *f* 50 pro past. in Lammerschagen, *f* 50 pro past. in Ilpendam et totidem pro missionario quodam in Frisia orientali.

Dec. 23. Deputati sunt ad A. D. Decanum DD. *Pelt* et *Botmans*, Jansenistarum in urbe Harlemensi pastores, ut mortem Dni *Stiphout* praetensi Harl. Episcopi, Dno Decano significarent. Quibus responsum est nos Dnum Stiphout numquam pro Episcopo Harlemensi habuisse, nec quidquam nobis et ipsis commune esse, quamdiu deplorando suo schismati inhaerent. Hanc occasionem arripui [1]), ut ipsos schismatis convincerem, ac exhortarer, ut ad unitatem, a quo deviando recesserunt, poenitendo redirent.

1778, Jan. 5. Deputati sunt a praetenso Archiepiscopo Ultraject. iidem DD. *Pelt* et *Botmans*, ut A. D. Decano insinuarent, memoratum Pseudo-archiepiscopum jure (uti praetendit) sibi devoluto constituisse in Vic. Generalem Sedis vacantis Harlemensis Dnum *Joachim Berveling*, qui Amstelodami suorum pastorem agit, ac omnibus mandare, ut eum pro Vic. Gen. habeant et venerentur. Quibus responsum: nos contra praetensam hanc et inanem institutionem omni modo possibili protestari, primo, quia praetensus Archiep. Ultraject., utpote excommunicatus, omni jurisdictione privatus est; secundo, quia dictus Berveling, utpote schismaticus, hujus muneris incapax est; et tertio quia defunctus Stiphout, quantumvis sibi titulum Harlemensis Eccl. inaniter arrogare praesumserit, tamen sedem Harlemensem numquam implevit et consequenter sedes haec per mortem ejus vacare non potest. Cumque interrogarent, num Capitulum Vicarium constituisset, responsum est, id minime ad ipsos, utpote ab Ecclesia separatos, spectare. Et rursum eos ad submissionem et reconciliationem adhortatus sum.

Pag. 92.

Jan. 19. Tradita est D. Decano, pro DD. WIJNOUTS,

---

1) Het is de Deken STAFFORD zelf die de notulen schrijft.

pastorem in Overveen ac Kennemariae Archipresbyterum et J. B. SCHUIT, past. Harlemi, schedula tenoris sequentis:

Conceptus unionis inter membra dirigentia Societatis et membra Congregationis Harlemensis, ex commissione Amp. Domini Van De Capelle, Hollandiae ac Zelandiae Archipresbyteri, per Ampliiss. Dominos Joannem van Burick et J. B. Wijnouts et Rev. Dnum Joanem Bapt. Schuit, propositus.

Pag. 93.

1.

Omnia membra utriusque Societatis debent uniri et constituere unum Corpus in bonum Missionis nostrae Batavae.

2.

Cum tamen numerus personarum nimis sit extensus, utraque Societas sibi duo membra assumet, qui in initio repraesentabunt pro corpore utriusque Societatis.

3.

Vacante loco per obitum alicujus ex utroque corpore, non debet nec potest novus assumi, sed locus vacuus debet repleri per membrum alterius corporis; excipe tamen si subdelegati munus poneret in quibusdam casibus obstaculum.

4.

Omnia, quae utraque Societas possidet, in unum fundum ponentur, et secundum regulas Societatis pro nobis et posteris ea debent dirigi; attamen, si contrahentibus placuerit, deceret, ex Congregatione Harlemensi Thesaurarim et Scribam assumere, ut mutuo adjutorio cum Thesaurario et Scriba Societatis pro nobis et pastoris in commune Missionis bonum laborent.

5.

Directio Collegii Hollandici manebit penes Rev. Dominos Provisores Stafford et De Moy, ita tamen, ut illi praedicti Domini assumant in Provisorem Amplissimum Hollandiae Archipresbyterum, nunc et in tempore existentem, et in posterum, uno de- Pag. 94. mortuo, statim unus ex membris Societatis unitae eligatur, qui in defuncti locum succedat.

6.

Si per mortem vacet munus subdelegati Archipresbyteri, praeferentiam dabit Archipresbyter Hollandiae membris Congregationis Harlemensis.

7.

Membra Congregationis Harlemensis manebunt donec vivant in possessione suorum annuorum redituum; ast mortuo uno membrorum, debent proventus illi poni in olla Societatis. Si quis autem membrorum in bonum Societatis hos reditus cedere velit, ipsi honor et gloria.

Hujus copiae concordantiam cum originali testor

Actum Harlemi — J. STAFFORD, Cap. Cath.
22 Janu. 1778. — Eccl. Harl. Decanus, Protonot Apost.

1778, Maji 5. Hab. e. Cap. C. E. H. ord. verna, in aed. A. D. Dec. pr. o. DD. cap. exc. A. D. CRAMER, infirmitate imp. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 20.

Deliberatum est de supramemorato conceptu unionis, qui unanimi voto rejectus est, cum pateat eum in Capituli destructionem unice tendere. Eadem die ad Capitulum destinatae sunt litterae, quarum copia authentica sequitur. Pag. 95.

Inscriptio erat: Plurimum Reverendo Domino
JOANNI STAFFORD; caeterisque
Reverendis Dominis Congregationis
Harlemensis etc. etc.

Plurimum Reverendi Domini.

Cum nuper a nobis schema quoddam Rev. Domino Stafford sit communicatum, juxta quod inter membra Societatis erectae et membra Congregationis Harlemensis inire animus est unionem quamdam in commune totius Missionis nostrae bonum, dignum judicavimus coram vobis omnibus sinceram mentem nostram aperire.

Non quaerimus quae nostra sunt sed unice Missionis bonum; et certe quis est nostrum omnium, qui non ignorat, quod con-

cordia res parvae crescant, discordia vero res maximae dilabantur. Nos, in quantum in nobis fuit, semper amicitiam vobiscum colimus, et in omni eventu eam fovemus; attamen non omnium nostrorum sacerdotum idem est animus. Multi vos (invitis vobis) scommatibus sunt persecuti et unicum Capituli nomen eis bilem Pag. 96. movit, uti ex multis ante praelo datis libellis patet, et quam odiosum hodiedum sit apud aliquos, vos, vosmetipsi, quotidiana experientia edocemini, et illa eadem magistra hocce tempore et prioribus temporibus nobis omnibus compertum est, per dissonantiam sacerdotum saecularium hujus Patriae florem Missionis nostrae flaccessere, cum interim sacerdotes alii huc vocati, ut nobiscum in vinea laborent, quaerant quae sua sunt, et hinc media inveniant quibus possint dilatare philacteria sua in maximum detrimentum stationum saecularium sacerdotum. Inveniunt hi praedicti suos fautores, et Patronos, invitis quamquam, et sese semper opponentibus Archipresbyteris nostris.

Et certe, Fratres Charissimi, nobiscum animo perpendite: quis nostrae Missionis splendor?, quae exterior facies? quae hierarchia ecclesiastica? pupilli absque matre, caput cum exigua auctoritate ecclesiastica, Sacramentum Confirmationis quasi abolitum, et alia multa, quae enarrare omnia longum foret, minusque forte incircumspectum. Confractum calicem nullus nostrum potest restaurare; et cum forte occasio se praesentaret Missionem nostram in pristinum suum splendorem restituendi, quis nostrum haec serio meditatur? Et cogitanti quidem ei media desunt, cum non omnia membra in unum corpus coalescant. Haec animis nostris volvimus, haec meditamur; et nullum nobis superest remedium, nisi ut in unum coalescamus, ad hoc vos iterum iterumque invitamus. Si olim per superiorum mandatum uniti sunt Geervliet en Heyloo ad erigendum Episcopatum Harlemensem, uniamur et nos libera Pag. 97. et spontanea nostra voluntate, ad erigendum Vicarium Apostolicum. Si quae difficultates circa bona, quae vestrae directioni commissa sunt, obveniant, per mutuum conventum, si non omnium, saltem aliquorum hac tolli poterunt. Si qui scrupuli, si quae conscientiae anxietates torquent, utrum libere talis unio incunda sit, exposcamus judicium Eximiorum Theologorum Lovaniensium, qui summopere desiderant, ut quidam ex illis scribit, ut inchoatum

illud salutare opus exoptatum obtineat finem. Et vos nobiscum allaborate, ut in unitate spiritus et mentis opus hoc consumamus [sic]. Deus unionis et pacis sit vobiscum.

Omni veneratione subscribimus.

Plurimum Reverendi Domini.

Harlemi, 4 Maji 1778.

Famuli vestri obsequiosissimi
Nomine membrorum dirigentium Societatis

Et erat signatum: JOAN. BAPT. SCHUYT, Scriba Societatis.

Hujus copiae concordatiam cum originali testor.

J. STAFFORD, Cap. Cath. Eccl. Harl. Decanus, Protonot. Apost.

Actum Harlemi, 6 Maji 1778.

Epistola haec in congregatione praelecta fuit, ac judicatum eam non mereri, ut litteris ei respondeamus.

1778, Oct. 6. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. aut. in aed. A. D. Dec. absentibus AA. DD. DE MOY, CRAMER et MAJU, infirmitate impeditis. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. florenos viginti. Dati sunt *f* 50 pro past. in Schorel, et 50 pro past. in Ilpendam ac totidem pro past. in Lammerschagen. Pag. 98.

1779, Apr. 20. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec. abs. AA. DD. DE MOY et CRAMER, infirmitate imped. et A. D. BAASJEN. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. quindecim flor.

Oct. 5. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. aut. in aed. A. D. Dec. abs. AA. DD. CRAMER, senio et BAASJEN morbo impeditis. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax et ins. cuil. cap. 15 flor. Post redditum computum dati sunt *f* 50 pro past. in Schorel, et totidem pro past. in Ilpendam; ac ins. *f* 150 ad restaurandum ornamenta pauperis ecclesiae in Woggenom.

Pag. 99. 1780, Apr. 11. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. Cramer, senio et Van Leeuwen infirmitate impeditis. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. 15 flor.

Oct. 3. Hab. e. Cap C. E. H. congr. ord. aut. in aed. A. D. Dec. abs. AA. DD. De Moy, Cramer et Cartel legitime impeditis. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Dati sunt *f* 50 pro past. in Ilpendam, *f* 50 pro presbytero indigente ad recommendationem A[i] D[i] Cavellier, et *f* 300 pro past. Bommer, et *f* 50 pro past. in Schorel.

1781, Maji 8. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. De Moy, Cramer et Van Leeuwen legit. imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. 15 flor.

Oct. 2. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. aut. in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. De Moy, Cramer, Cavellier, Van Leeuwen et Maju, infirm. imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax et ins. cuil. cap. 15 flor. Dati sunt *f* 50 pro past. in Schorel et *f* 50 pro past. in Ilpendam.

Pag. 100. 1782, Apr. 16. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec. abs. AA. DD. De Moy, Cramer, Van Leeuwen et Baasjen, infirm. imped. Distr A. D. Dec. red ex obl. Sax. et ins. cuil cap. 15 flor. Dati sunt octoginta quatuor fl. pro sacerdote quodam indigente ad recommendationem A. D. Cavellier.

Oct. 8. Hab. e. Cap C. E. H. congr. ord. aut. in aed. A. D. Dec. abs. AA. DD Cramer et Baasjen infirm. imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. 15 fl. Significavit A. D. Dec. DD. capitularibus, sese recepisse legatum morte Dni *Heymenberg* ad Capitulum devolutum, quo legato Capitulo Harlemensi acquisita est

collatio Vicariae, fundatae per *Catharinam Rijne;* et omnia hac spectantia Capitulo exposuit. Dati *f* 50 pro past. in Wijk aan Zee, *f* 50 pro past. in Schorel, *f* 50 pro past. in Ilpendam et *f* 50 pro past. in Wognom.

1783, Maji 6. Hab e. Cap. C. E. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. DE MOY, CRAMER et CAVELLIER, infirm. imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. 15 fl.

Oct. 7. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. autumn. in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. DE MOY et CRAMER infirm. imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. 15 fl. Destinati sunt *f* 50 pro past. in Wijk aan Zee, 50 p. past. in Wognom, 50 p. past. in Ilpendam, 50 p. past. in Hem et Venhuizen, 50 p. past. in Schorel et 150 pro reparando pastoratu Wieringano.

1784, 27 Apr. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. Pag. 101. verna, in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. CAVELLIER et VAN LEEUWEN, infirm. imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15, et cuilibet aureum, valoris septem florenorum, ex dispositione A. D. CRAMER p. m. In Secretarium Capituli electus est A. D. MAJU in locum A. D. DE MOY p. m. Cum per obitum A. D. DE MOY vacaret munus Provisoris D. Pulcheriae Lovanii, et per hyemis rigorem non liceret convocare capitulares, A. D. Dec. 15 Febr. per litteras expetivit vota omnium capitularium, qui omnes unanimiter responderunt, assumendum esse in vacantem Provisoris locum A. D. G. CAVELLIER VAN ADRICHEM, quae electio hodie unanimi voto confirmata est. In locum A. D. CRAMER, 11 Decembris 1783 pie in Domino defuncti, electus est R. A. D. JOANNES KOCK, pastor in den Vogelenzang, et in locum A. D. DE MOY, 4 Febr. 1784 pie in Domino defuncti,

R. A. D. Everardus Bernardus Cramer, pastor in Buitenveldert.

N.B. His peractis significavit A. D. Decanus Capitulo, sese A. D. Cavellier, conprovisori suo, tradidisse catalogum seu indicem specificum omnium obligationum, ad Collegium D. Pulcheriae spectantium, quas qua Provisor sub sua administratione habet, et similem catalogum se ab A. D. Cavellier recepisse. Proposuit quoque A. D. Decanus Capitulo, an non expediat statuere, quod AA. DD. Provisores dicti Collegii in posterum sibi invicem ejusmodi catalogum tradere teneantur; itam an non expediat statuere, quod A. D. Decanus teneatur A. D. Vicedecano tradere similem catalogum omnium obligationum quas qua Decanus sub sua administratione habet. Et unanimi voto statutum est, utrumque hunc articulum in posterum inviolabiliter observandum esse.

Pag. 102. 1784, Oct. 5. Hab. e. Cap. C. E. H congr. ord. autumnalis, in aed. A. D. Dec. pr. o. DD. cap. Introducti sunt AA. DD. Joannes Kock et Everardus Bernardus Cramer, in praeced. congr. electi. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Dati sunt *f* 50 p. past. in Wijk aan Zee, *f* 50 p. past. in Woggenom, *f* 50 p. past. in Ilpendam, *f* 50 p. past. in Hem et Venhuizen et *f* 50 p. past. in Schorel. Capitulo significaverunt AA. DD. Provisores, cum metuendum sit, ne aula Bruxellensis [1]) forte decretura sit inspectionem bonorum temporalium omnium collegiorum Lovanii existentium, sese Praesidi Collegii nostri interdixisse, ne cuiquam sine expresso Provisorum consensu, Collegii nostri statum exponat. Quod a Capitulo approbatum est. Insuper una-

1) Namelijk van Keizer Joseph II. Zie de verhandeling van den Hoog-Eerw. Heer Vregt: over *De vroegere Collegien of Seminariën... voor de H. Missie*, in het VIIIste Deel dezer Bijdragen, bl. 337 volg.

nimi voto resolutum est, demandandum esse DD. Provisoribus, ut, si circa Collegium difficultates oriri contingat, suo et Capituli nomine pro re nata prospiciant, ne Collegium nostrum detrimentum patiatur. Insuper demandatum est A. D. Capituli Secretario, ut ad requisitionem DD. Provisorum hujus resolutionis actum sub Capituli sigillo ipsis expediat.

Insuper exposuit Capitulo A. Dnus P. G. CAVELLIER VAN ADRICHEM, Vicedecanus et D. Pulcheriae Provisor, reditus, ab Amp. D. WANDELMAN pro honorario 150 missarum relictos, tam exiguos esse, ut nemo se hoc onere gravare velit; re itaque mature perpensa, statutum est pro honorario dandas esse duodecim asses.

1785, Apr. 12. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Decani, absent. A. D. VAN LEEUWEN infirmitate imped. et A. D. CARTEL. Distr. A. D. Dec. red. ex obl Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Unan. voto electus est in locum A. D. PETRI TOP, 13 Febr. 1785 pie in Dno defuncti. R. A. D. EVERARDUS PETRUS VAN DE AA, pastor in Zaandam.

1785, 4 Oct. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. in aed. A. D. Dec., pr. o. DD. cap. Introductus est A. D. EVERARDUS PETRUS VAN DER AA, in praec. congr. electus. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Dati sunt *f* 50 p. past. in Wijk aan Zee, *f* 50 p. past. in Woggenom, *f* 50 p. past. in Schorel, *f* 50 p past. in Ilpendam, *f* 50 p. past. in Hem et Venhuizen et *f* 50 pro R. D. HULSTMAN, aegroto, et *f* 50 p. past. in de Helder. Cum ab Amp. D. Archipresbytero audiverim, pastorem in de Helder noluisse recipere subsidium ab Olla Sacra, judicavi hoc subsidium ipsi offerendum non esse.

Pag. 103.

1786, 9 Maji. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec. pr. o cap. exc. A. D. VAN LEEUWEN infirm. imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15.

3 Oct. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. autumnalis, in aed. A. D. Dec. pr. o. DD. cap. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 20. Destinati sunt *f* 50 p. past. in Ilpendam, *f* 50 p. past. in Hem, *f* 50 p. past in Schorel, *f* 50 p. past. in Wijk aan Zee et totidem p. past in Wognom.

1787, 24 Apr. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. VAN LEEUWEN et BAASJEN, legit. imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Resolutum est, ut D. Decanus vendat majorem partem obligationum Saxonicarum, et summam hinc provenientem ad majorem censum exponat.

Pag. 104.

Indicta fuerat Cap. Cath. Harl. [congregatio] ordinaria autumnalis in diem 2 Octobris; verum cum undique arma ac turbae grassarentur, eam celebrare non licuit.

1788, 8 Apr. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec. pr. o. DD. cap. Distr. A. D. Dec. red. ex obligationibus quondam Saxonicis, et ins. cuil. cap. 25 fl. Retulit D. Decanus de statu Collegii D. Pulcheriae, cui, cum Praeses propter acerbiam temporum, sibi fuga consulere coactus fuit, remoto lectore, administratorem provisionaliter DD. Provisores constituerunt Dnum ANTONIUM KERSTENS, S. Theol. et juris utr. licentiatum. [1]) Dati sunt 50 fl. p. past. in Ilpendam, 50 p. past. in Hem et Venhuizen. Unan. voto electus est in locum A. D. KOK, 13 Jan. pie in Dno def. R A. D.

---

1) Men vergelijke andermaal de verhandeling, boven aangehaald. *Bijdragen*, VIII[ste] Deel, bl. 353 volg.

Joannes Andreas Offerman, pastor orphanotrophii Amstelodamensis.

7 Oct. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. autumn. in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. Van Leeuwen, Cartel et Baasjen, legit. imped. Introductus est A. D. Offerman, in praec. congr. electus. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. quondam Sax. et ins. cuil. cap. *f* 20. Dati sunt *f* 50 p. past. in Ilpendam, *f* 50 p. past. in Wijk aan Zee et *f* 50 p. past. in Wognom. Insuper destinati sunt *f* 300 ad causam summopere urgentem.

Pag. 105.

Retulerunt AA. DD. Provisores de statu Collegii, et quid egerint, ad restaurandam disciplinam omnino collapsam. [1])

Licet bona administrationi nostrae commissa, de jure non sint subjecta oneri nummi vigesimi quinti, cum tamen magna obligationum copia adscripta sit nomini Domini Decani, resolutum est, ne hic ex hoc capite incidat in difficultates, ut de his nummus 25 solvatur.

Insuper resolutum est, ut Amp. D. Offerman deinceps recipiat reditus Alkmarienses.

1789, 28 Apr. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. verna, in aed. A. DD. ec. absent. AA. DD. Cavellier, Van Leeuwen et Baasjen, infirm. imped. et A. D. Cartel, aliunde excusato. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. quondam Sax., et dati sunt *f* 150 ad finem urgentem. Retulit A. D. Dec. de statu Collegii.

13 Maji. Hab. e. Cap. C. H. [congr.] extraord. in aed. A. D. Decani, qui distr. cuil. cap. *f* 10, et insuper *f* 10 ex legato A. D. Cavellier. Absentes erant A. D. Van Leeuwen, infirm. imped. et A. D. Cartel, aliunde excusatus. Electus est in Provisorem Divae Pulcheriae A. D. J. Maju, in locum A. Dni P. G. Cavellier Van

1) Verg. *Bijdragen* VIII, bl. 354.

Adrichem, 5 hujus pie in Dno def. et in Canonicum Harl. R A. D. Leonardus Kuytenbrouwer.

Pag. 106. 1789, 6 Oct. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. autumn. in aed. A. D. Dec. pr. o. DD. cap. exc. D. Cartel excusato. Introd est A. Dnus Kuytenbrouwer, in praec. congr. electus. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. quond. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Dati sunt *f* 50 p. past. in Ilpendam, *f* 50 p. past. in Wognom, *f* 50 p. past. in Wijk aan Zee. Insuper distinati sunt *f* 300 ad causam summopere urgentem.

1790, 20 Apr. Hab. e. Cap. C H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec. absent AA. DD. Cartel excusato, Van der Aa impedito et Offerman infirmo. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15.

5 Oct. Hab. e. Cap. C. H. cong. ord. autumn., in aed. A. D. Dec. pr. o. DD. cap. exc. A. D. Cartel. Distr. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Dati sunt *f* 50 pro past. in Ilpendam, *f* 50 p. past. in Wognom, et *f* 50 p. past. in Wijk-aan-Zee.

1791, 10 Maji. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. verna, in aed. A D. Dec. absent. AA. DD. Van Leeuwen et Baasjen infirmis et A. D. Cartel excusato. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15

Pag. 107. 1791, 4 Oct. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. autumn. in aed. A. D. Dec abs. AA. DD. Van Leeuwen et Van der Aa, infirm. imped. et A. D. Cartel aliunde excusato. Distr. A. D. Dec. red ex obl. q. Sax. et ins cuil. cap. *f* 15. Dati sunt *f* 50 pro eccl. Dni Steenbergen, *f* 50 p. past. in Ilpendam, *f* 50 p. past. in Wognom, *f* 50 p. past. in Wijk-aan-Zee et *f* 50 p. past. in Hem et Venhuizen.

1792, 24 Apr. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. verna in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. VAN LEEUWEN, BAASJEN et VAN DER AA, infirm. imped. et A. D. CARTEL, aliunde excusato. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax., et ins. cuil. cap. *f* 15, et cuilibet capitulari *f* 14 ex legato D. MAJU p. m. Communicavit Capitulo A. D. Dec. epistolam, quam 22 hujus ab A. D. CARTEL acceperat; ad quam negative respondendum unanimi voto resolutum est. Cum per obitum A. D. MAJU vacaret munus Provisoris D. Pulcheriae Lovanii, et per hyemis rigorem non liceret convocare capitulares, A. D. Dec. per litteras expetivit vota omnium capitularium, qui omnes unanimiter responderunt, assumendum esse in vacantem Provisoris locum Amp. D. OFFERMAN, quae electio hodie unanimi voto confirmata est. In Capituli Secretarium electus est A. D. L. KUYTENBROUWER, in locum D. Dni J. MAJU, 2 die hujus anni pie in Dno def.

N.B. De electione novi membri Capitularis vide congregationem autumnalem anni 1793.

1792, Oct. 2. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. autumn. Pag. 108. in aed. A. D. Dec. abs. A. D. CARTEL. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Dati sunt *f* 50 pro eccl. Dni STEENBERGEN, *f* 50 p past. in Ilpendam, *f* 50 p. past. in Wognom, *f* 50 p. past. in Hem et Venhuizen et *f* 50 p. past. in Warmenhuizen. Insuper dati sunt *f* 150 ad causam urgentem.

Retulit A. D. Dec., se ab Archipresbytero invitatum ad colloquium cujus finis esset inter Capitulum Harlemense et Societatem sinceram concordiam stabilire; qui 21 Sept. se hunc in finem Amstelodamum contulit, ac ibidem cum DD. Archipresbytero, HEGEMAN, OFFERMAN et CRAMER fraterne de praeviis ad hanc concordiam egit. Ex parte Capituli deputati sunt A. D. Decanus et A. D.

Offerman, qui cum Directoribus Societatis hanc concordiam prosequantur. [1])

1793, Apr. 16. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. verna, abs. AA. DD. Van Leeuwen infirmitate et Cartel aliunde excusatis. Distr. A. D. Dec. ex obl. q Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15 Communicavit A. D Decanus Capitulo querelas gravissimas, quas adversus Praesidem et quosdam e Theologis nostris protulit Excellentissimus Dominus, uti et copias litterarum quas tam Nuntio quam Praesidi de hoc negotio scripsit D. Decanus; et resolutum est, in hoc negotio sollicite curandum, ut et disciplina Collegii et jus nostrum sarta tectaque serventur. [2]) Insuper resolutum est, promovendam esse concordiam cum Directoribus Societatis, ne dissensiones, quae hactenus clerum diviserunt, in ruinam hujus Vineae tendant.

---

1) Er was nu blijkbaar meer zin tot toenadering bij het Kapittel dan vroeger. Zooals uit de volgende vergadering van 16 April 1793 blijkt, was het den Kanunniken ernst, tot herstel van vrede en eensgezindheid op de Missie mede te werken. In het Bisschoppelijk Archief berusten nog drie verschillende plannen van overeenkomst tusschen het Kapittel en het Bestuur der Societeit *pro nobis et posteris.* Twee daarvan zijn geschreven door Stafford, en een door Offermans, beiden gedeputeerden van het Kapittel bij de onderhandeling met den Aartspriester ten Hulscher c. s. Die drie plannen komen, behoudens eenig verschil in sommige bijzonderheden, hierop neder, dat de twee corporaties met elkander zullen verbonden zijn, maar zóó dat ieder op zich zelf blijft bestaan en zijne eigene goederen en fondsen behoudt en blijft beheeren. Twee leden van het Kapittel zullen ook lid zijn van de Societeit pro n. et p. Het Kapittel zal den Aartspriester steunen en zijn gezag handhaven. De Provisoren van het Collegie *Pulcheria* zullen geene beurzen begeven, geene wetten voor het Collegie invoeren, zonder eerst den Aartspriester te kennen; deze echter kan geen Provisor wezen, wijl dit altijd een lid van het Kapittel zijn moet. Wat het Kapittel vroeger aan arme Pastoors gaf, zal het nu in de Societeit brengen, maar er moet bijgevoegd worden, dat die gift van het Kapittel is.

Of echter een dergelijke overeenkomst werkelijk tot stand gekomen is, meenen wij te moeten betwijfelen: althans we vernemen er niets meer van; en het is toch moeielijk te denken, dat van zulk een gewichtig en heugelijk feit niet 't minste spoor in de Archieven zou te vinden zijn.

2) Verg. weder *Bijdr.* VIII, bl. 381 volg.

1793, 8 Oct. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. autumn. Pag. 109.
in aed. A. D Dec. abs. A. D. CARTEL excusato. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Destinati sunt *f* 50 pro past. in Ilpendam, *f* 50 p. past. in Wognom, *f* 50 p. past. in den Helder et *f* 50 p. past. in Warmenhuizen.

Retulit A. D. Dec. quid gestum fuerit ad restaurandam pacem et concordiam in Missione. Cum jam cessarent rationes, propter quas dilata fuit electio successoris Amp. D. JOSEPHI MAJU, pie in Dno def. electus est R. A. D. HENRICUS FRANCISCUS HECKING, pastor in suburbio Amstelodamensi.

1794, 6 Maji. Hab. e. Cap. C. E. H. cong. ord. verna, in aed. A. D. Dec. abs. A. D. CARTEL excusato. Introductus est A. D. HECKING, in praec. congr. electus. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Communicavit A. D. Dec. Capitulo querelas injustas, ob quas Superior Missionis Theologis nostris Sacros Ordines conferre recusavit, uti et epistolas hinc et inde de negotio hoc exaratas.

7 Oct. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. autumn. in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. VAN LEEUWEN, CARTEL, BAASJEN en [sic] VAN DER AA, legitime imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Dati sunt *f* 50 p. past. in Warmenhuizen, *f* 50 p. past. in Ilpendam, *f* 50 p. past. in Wagnom et *f* 50 p. past. in Helder.

1795, 6 Oct. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. autumn. Pag. 110.
absent. AA. DD. VAN LEEUWEN, CARTEL et VAN DER AA, impeditis. Exposuit A. D. Decanus rationes propter quas hoc anno Capituli congregatio ordinaria verna haberi non potuit. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et insuper cuil. Cap. *f* 15. Dati sunt *f* 50 p. past. in Ilpen-

dam, *f* 50 p. past. in Warmenhuizen, *f* 50 p. past. in den Helder et *f* 45 p. past. TERLAAR.

1796, 12 Apr. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. VAN LEEUWEN, CARTEL, BAASJEN, VAN DER AA et OFFERMAN. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15.

4 Oct. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. autumn., in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. VAN LEEUWEN, CARTEL, BAASJEN et VAN DER AA infirm. et aliunde imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Dati sunt *f* 50 p. past. in Ilpendam, *f* 50 p. past. in Warmenhuizen, *f* 50 p. past. TERLAAR, et *f* 50 p. past. STEENBERGEN.

1797, 9 Maji. Hab. e. Cap. C. E. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. VAN LEEUWEN et CARTEL, senio impeditis. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Dati sunt *f* 50 ob rationem urgentem. Retulerunt Provisores de statu Collegii D. Pulcheriae.

Pag. 111. 1797, Oct. 3. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. autumn. in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. VAN LEEUWEN, CARTEL, BAASJEN et KUITENBROUWER. Distr. A. D. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Destinati *f* 50 p. past. in Warmenhuizen, *f* 50 p. past. in Ilpendam et *f* 50 pro past. TERLAAR.

1798, Apr. 24. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec., absent. AA. DD. VAN LEEUWEN, CARTEL, BAASJEN et VAN DER AA impeditis. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15.

Oct. 2. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. autumn. in aed. A. D. Decani, absent. AA. DD. VAN LEEUWEN et CARTEL senio impeditis. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Dati sunt *f* 50 p. past. in War-

menhuizen, *f* 50 p. past. in Ilpendam, *f* 50 pro alio et 40 pro quarto pastore.

Actum est de possessionibus Collegii nostri, uti et de domo quam D. Archipresbyter nobis insciis in Warmond emit, ut ibidem Collegium erigat; ac demonstratum Capitulo minime licere actui huic irregulari participare. [1])

---

1) Toen in 1797 de Universiteit van Leuven door de Fransche Republiek opgeheven was, en hare bezittingen gesequestreerd en tot nationaal eigendom verklaard waren, verviel daarmede ook het Haarlemsch Collegie Pulcheria, welks fondsen en beurzen wederrechtelijk in handen van het gouvernement kwamen, ofschoon ze niets te maken hadden met de bezittingen der Universiteit, maar particuliere fondsen waren, door de Hollanders bijeengebracht voor de studiën van hunne landgenooten, en alzoo privaat eigendom.

Begrijpelijk dus, dat er in onze Provinciën gedacht werd aan de oprichting van een eigen Seminarie. Reeds in 1787 was er om de Josephistische woelingen spraak geweest van de oprichting van een Seminarie te Maastricht of te 's Hertogenbosch. (Zie Bijdr. VIII, bl. 356 volg.). Thans echter had de Nuntius Ciamberlani de zaak aangevat en er in een schrijven van 28 Maart 1798, bij den Aartspriester van Holland op aangedrongen, dat hij voor een Seminarie in Holland een plan zou ontwerpen, hetwelk de Nuntius dan naar Rome zou opzenden, om de Pauselijke goedkeuring en vergunning te verwerven. Zoo deed dan ook de Aartspriester ten Hulscher den 24 Sept. 1798 een openlijk en algemeen beroep op de geloovigen om bijdragen te schenken voor de oprichting van een Seminarie te Warmond, alwaar hij een gebouw „met ruimen omtrek" gekocht had, hetwelk vroeger tot een pensionnaat had gediend. Dat hij in deze zaak het Kapittel niet gekend had namen de Kanunniken hem zeer euvel af, gelijk uit deze akten blijkt. Reeds in Mei 1798 had Stafford dan ook bij den vroegeren Nuntius en Vice-Superior Zondadari, thans aartsbisschop van Sienna, zijne klachten daarover ingediend, welke hij nog eens den 22 Oct. daaraanvolgende bij denzelfde herhaalde in een schrijven, waarvan de minute nog in het Archief van het Seminarie te Warmond berust. Uit dezen brief blijkt tevens de bijzonderheid, dat men eerst het Seminarie had willen oprichten in *Amsterdam.* Gelijk uit eenen derden brief blijkt, door hen 23 Nov. 1801 geschreven en in de Akten opgenomen, heeft hij op de twee eerste brieven geen antwoord mogen ontvangen.

Uit correspondentiën en minuten die van het jaar 1800 in de Archieven van het Kapittel en van het Seminarie te Warmond berusten, vernemen wij, dat tegen het Kapittel werd aangevoerd, dat dit na de opheffing der Leuvensche collegies in gebreke was gebleven, hetzij uit verwaarlozing van

1799, Apr. 9. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. VAN LEEUWEN, CARTEL et BAASJEN infirm. imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15.

Pag. 112. Indicta fuit Cap. Cath. Harl. congregatio ordinaria autumnalis in diem 8 Octobris; verum per vicinas belli turbas eam celebrare non licuit.

1800, Apr. 29. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. VAN LEEUWEN et CRAMER, senio et morbo impeditis. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Electus est in Canonicum Cap. Cath. H. loco A. D. JOANNES CARTEL, die 13 Apr. 1799 def. R. A. D. HENRICUS KOK, pastor in Heemskerk.

Oct. 7. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. autumn. in aed. A. D. Dec., absent. AA. DD. VAN LEEUWEN, senio et VAN DER AA infirm. imped. Introductus est A. D. KOK, in praec. congr. electus. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Destinati sunt *f* 50 p. past. in Warmenhuizen, *f* 50 p. past. in Schorel, *f* 50 p. alio past. et *f* 50 pro sene emerito.

Hujus anni die 3 Decembris, cum Amstelodami essem, per Sacellanum ad me transmissa est epistola, quam cur-

---

de zaak, hetzij uit onmacht; waartegen Pastoor Offermans (die met Stafford Provisor van Pulcheria was) weder inbracht, dat, toen Pulcheria opgeheven werd, de politieke toestand in ons vaderland door de voortdurende oorlogen zoo onzeker was, dat het niet voorzichtig was, in die omstandigheden een Seminarie op te richten. Ze zonden toen de studenten voorloopig naar Munster of elders. Nu was het hun plan geweest, bij teruggave van de goederen van het Collegie, of althans door aankoop van een domeingoed, zich in staat te stellen een algemeen Seminarie voor de geheele Bataafsche Republiek op te richten. Nu echter de Nuntius en de Aartspriester zonder hun medeweten en in stilte begonnen waren, zou het Kapittel zijne rechten in deze zaak handhaven, die het, zoo luidt het vrij stout, niet kan noch mag afstaan zelfs niet om des vredes wil.

sor publicus, ad me destinatam pridie domum meam attulerat; cujus superscriptio erat:

Den Eerw. Heere
Den Heere J. Stafford, R. C. Pr
te Haarlem.

Epistola autem erat tenoris sequentis.

Amplissimo Domino Decano Caeterisque Canonicis Capituli Cathedralis Harlemensis. Pag. 113.

Aangezien het den Heere behaagt heeft Ulieder doorlugtig Hoofd Zijn Hoogwaarde de Heer Adrianus Joannes Broekman, Bisschop van Haarlem, uit deeze waereld door de dood op de 28 van voorleedene maand voorgevallen, tot zig te roepen, hebben wij niet kunnen naarlaaten, maar integendeel ons verpligt geagt, om van dit smartelijk afsterven des Doorlugtigen Bisschops uwe Wijdluftigheden kennis te geeven.

Vertrouwende dat U Amplitudo en verdere Canoniken in dit overlijden een regtschapen deel zal neemen, blijven ondertussen met alle agtinge

Amsterdam, 1 Dec. 1800.

Amplissimi Domini
UE. Dw. Dienaar

Erat signatum: JOANNES NIEUWENHUYS, Pastor Amst. necnon Illustrissimi ac Reverendi Domini praefati Secretarius.
J. SMAL, Past. Amst.
A. SCHADÉ.
CORNELIS SCHADÉ.
Executeuren.

Futili huic epistolae, tamquam ex omni parte omni attentione indignae, respondendum non duxi. Die 20 Decembris ejusdem anni ad me pervenit altera epistola, tenoris sequentis:

Amplissime Domine Decane Virique Amplissimi Ecclesiae Harlemensis Capituli. Pag. 114.

Cum divina Providentia ita disposuerit, ut post Mortem Illustrissimi Adriani Joannis Episcopi Harlemensis, Sede vacante, et

jure devoluto, a Metropolitano Nostro Jacobo Joanne Archiepiscopo Ultrajectino, Vicarius Generalis Harlemensis institutus sim; officii mei existimavi, id Amplitudinibus Vestris communicare.

Commendans me Vestris benevolentiis et precibus sincere pacisque omni affectu subscribor.

JOANNES NIEUWENHUIS, Vic. Gen. Harlem.

Amstel. hac 20 Dec. 1800.

Cum nulla juris forma in ridicula hac epistola servetur, supervacaneum duxi, ex tali causa Capitulum convocare. Ne tamen refractarii silentium nostrum pro approbatione irritorum suorum gestorum habeant, huic respondendum duxi, ac responsum meum, ad Dnum Nieuwenhuis destinandum, 2° hujus A. D. Offerman transmisi. Erat autem tenoris sequentis :

Pag. 115. Domino Joanni Nieuwenhuis Amstelodami.

Reverende Domine.

Futilem utcumque epistolam, quam labente hoc mense per cursorem publicum ad me destinasti, jure optimo tamquam omni responso indignam, seponere potuissem. Quid enim mihi et vobis, Filii Sarviae? Ast ne in silentio meo pro more vestro ansam accipiatis decipiendi infirmos, paucis tibi respondebo.

Plurima in utraque epistola tua jure carpere possem, in quibus vel scientia canonum vel bona fides vel forte utrumque desideratur. Sed id operae pretium non est; ad primarium litterarum tuarum caput haec tibi repono.

Liceat tamen verbo tibi proponere, quam inconsequenter procedatis. Obitum Dni Brockman mihi irregulariter communicatis, praetendentes, Virum hunc Capituli nostri caput fuisse, quem tamen non agnovimus umquam, et qui numquam ausus est institutionis suae sacrilegae nos certiores reddere. Institutionem ipsius nobis significandam non judicaveritis, et obitum ipsius celare debuissetis. An ita dementes estis, ut non videatis obitum ipsius nobis aeque indifferentem esse ac institutionem. Sacrilege institutum non novimus, et, licet in Schismate defunctum lugeamus,

mors ipsius Capitulum nostrum Catholicum nullo modo concernit. Sed haec per transennam.

Deplorandus ille Adrianus Joannes Broekman, quem tu theutonico more Episcopum Harlemensem jactitas, illegitime nominatus, a Sede Romana numquam confirmatus, imo nominatim excommunicatus et sacrilege ordinatus, Sedis hujus Episcopus numquam fuit, adeoque Sedes Harlemensis per ipsius obitum Pastore suo viduata non est.

Larvatus tuus Jacobus Joannes van Rijn, qui quoad omnia in eadem damnatione est, pari injuria se Archiepiscopum Ultrajectinum dicit. Utrique ergo fabulae tuae Personae primariae deest titulus legitimus, cui innitatur praetensa et inanis tuae personae institutio in Vicarium Generalem Sedis vacantis Harlemensis. Pag. 116.

Huc accedit, quod, cum umbratilis tuus van Rijn, nominatim sit excommunicatus, omnis jurisdictionis ecclesiasticae omnino incapax sit, ac omnes actus jurisdictionis, quos temere attentat, nullius sint roboris.

Quod autem personam tuam attinet, intimo animi moerore, et per te compulsus dico, cum infausto scismati Janseniano sis irretitus, ad exercendam quamcumque jurisdictionem ecclesiasticam omnino inhabilis es.

Qua demum fronte et tu, et miserabilis tuus Coryphaeus, D. van Rijn, vos rebus nostris immiscere praesumatis, non concipio. Gratis imo falsissime supponitis Capitulum nostrum muneri suo defuisse, quasi vobis gestorum nostrorum rationem deberemus. Scias ergo, nullam nobis communionem in spiritualibus vobiscum intercedere posse, quamdiu a centro unitatis Ecclesiae, a Cathedra Petri segregati, scismatis vestri fatiscentis faecibus inhaeretis. Imo licet, quod avertat Deus, nos muneri nostro defuissemus, id vestra nihil refert; neque per vos in tali casu plusquam per quemcumque coetum scismaticum Graecum, defectus ille suppleri posset. Non ignoramus, quam recte dixerit S. Hieronymus: Si quis Cathedrae Petri jungitur, hic noster est. Ob haec et plura alia motiva, quae allegare opus non est, protestamur ex superabundanti contra futilem et prorsus invalidam personae tuae electionem in Vicarium Generalem Dioecesis Harlemensis, uti et contra omnia et singula quae in praetensa hac qualitate vel modo egeris vel in posterum ausu temerario agere praesumes. Pag. 117.

Quod superest, Patrem misericordiarum supplici corde precor, ut te tuosque per merita piissimi Salvatoris ad unitatem Ecclesiae Suae Sanctae reducere dignetur priusquam Spiritus furoris Domini relliquias vestras miseras a facie terrae projiciat.

Oro te, ut reverteris ad cor; larva illa scenica qua te induere praetendit histrionum vestrorum supremus, cothurni quos assumsisti te minime decent. Depone hanc fastum, tunicam Christi ne ultra dilaceres. Si pacis amans es, uti asseris, persequere pacem; sed corde contrito et humiliato submitte te voci Ecclesiae, supra petram fundatae, cujus dispersa vox non minus infallibilis est quam congregata. Haec sola via ad pacem, Christi morte partam; tibi aditus patere potest. Hanc pacem tibi ex animo precatus subscribor.

Harlemi hac 23 Decbris 1800. J. STAFFORD.

Superscriptio erat: Den Heere
Mijn Heer JOANNES NIEUWENHUIS, Pr.
te Amsterdam.

Pag. 118. 1801, 21 Apr. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Decani, absente A. D. VAN LEEUWEN, senio excusato. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15.

Exhibuit A. D. Dec. duas epistolas quas, mortuo Dno Broekman, a Jansenistis acceperat, uti et copiam responsi, quod ipsis destinavit.

Electus est in Canonicum Cap. C. H. loco A. D. EVERARDI CRAMER 29 Junii 1800 defuncti, R. A. D. PETRUS LAURENTIUS BATENBURG, pastor Hornanus.

6 Oct. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. autumn. in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. VAN LEEUWEN senio et BAASJEN infirmitate excusatis. Introd. est A. D. BATENBURG in praec. congr. electus. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Destinati sunt *f* 50 p. past. in Schorel, *f* 50 p. alio pastore et *f* 40 pro sene emerito.

Insuper resolutum est, ut A. D. Decanus ad Eminentissimum Dnum Zondadari, Archiepiscopum Siennensem, litteras daret quibus causam Capituli Viro huic Eminentissimo commendaret. Huic resolutioni A. D. Decanus per litteras tenoris sequentis satisfecit.

Eminentissime Domine! Pag. 119.

Licet plures ad Em^{mam} Dom^{num} Tuam abhinc triennio de rebus nostris litteras destinaverim, ad quas nullum tuli responsum, id procellis quae totum exagitaverunt orbem terrarum, adscribendum existimo. Scio enim inter bellorum tam exitialium tabellarios publicos multis expositos esse periculis. Scio insuper, quid sustinuerint Ecclesiae Praesules dignissimi. Cum vero tempestatibus tam horrendis tranquillitas saltem initialis successerit, et spes affulgeat, fore ut pax universalis Orbi concedatur, ab aliquo tempore proposui Em^{mam} Dom. Tuam litteris meis denuo interpellare, confidens, benevolentiam illam qua me longe ultra merita mea prosequi dignatus es, imminutam non esse.

Ad scribendum me impellit Ecclesiae nostrae, curae tuae quondam commissae, status, uti et Personae tuae dignissimae ad Sacram Purpuram elevatio, quae mihi nuper innotuit. Patere Em^{me} Praesul, tibi de adepta hac dignitate, quam Tibi dudum exoptavit, ex cordis intimo congratuletur. Scio quidem celsitudinem statui huic annexam tanti Praesulis animam minus afficere quam onera ab hoc statu inseparabilia, praesertim hisce temporibus. Interim aequum est, ut omnes genuini Ecclesiae filii, ac prae ceteris sacerdotes, quibus Ecclesiae salus cordi est, prae gaudio exultent dum intelligunt, post diros fluctus qui in Petri naviculam impetum fecerunt, per dignissimum Petri successorem (quem Deus dudum servet incolumem) Praesules meritissimos ad naviculae hujus regimen et tutamen per Sacram Purpuram assumi et elevari.

Fateor quidem Sacrae Purpurae onera esse gravissima; sed non deërit umquam Princeps Pastorum iis Ministris, qui non quaerunt quae sua sunt, sed quae Christi. Concedat tibi omnium bonorum Largitor Deus, sedium suarum assistricem sapientiam, ut tecum sit et tecum laboret. O utinam! consilio, prudentia ac zelo tuo

cooperantibus, Ecclesiae Dei pristinus reddatur decor! falsi no-
Pag. 120. minis sapientia evanescat; pristina reviviscat disciplina; morum sanctitas in fidelibus eluceat, lumen fidei errorum tenebras depellat, et in omnibus glorificetur nomen Domini nostri J. C.

Haec sunt cordis mei vota infucata, pro quorum assecutione preces meas quantumvis indignas precibus Ecclesiae Sanctae Dei jungere non cessabo.

Persoluto hoc grati animi erga personam tuam Em^mam debito, oro Te, ut liceat mihi quaedam de Ecclesiae hujus statu exponere. Ne tamen litterarum prolixitas gravis sit, refero me praesertim ad duas epistolas in quibus initio mensis Maji 1798, et circa finem Octobris ejusdem anni E. D. Tuae rerum nostrarum seriem deduxi. Si tamen epistolae hae ob belli turbas, ad manus tuas non pervenerint, quamprimum ut mihi innotuerit, earum copiam transmittam.

Cum pacis universalis spes affulgeat, ac forte Ecclesiae nostrae rationem habere S. Sedi placebit, culpandus forem si ulterius silerem. Novisti E^me Due quae de concedendis huic Patriae Episcopis anno 1789 mihi Leodii communicare dignatus sis. Hoc S. Sedis consilium tunc temporis, per Patriae Moderatores executioni mandare non licuit. Ab hac parte jam nihil metuendum.

Perspicuum est, in re tanti momenti summa opus esse prudentia, ne viri pravis opinionibus imbuti S. Sedi vel sub- vel obreptitie fucum faciant. Quod si fiat umquam, quis in tali casu fidelibus medebitur? Certum mihi etiam est, Summum Pontificem in tali negotio non processurum praecipitanter, sed eos, quorum maxime interesse posset, paterno affectu consulturum. Imo confidimus, si res nostrae eo modo examinentur quo eas examinavit Em. D. Spinelli, cum Bruxellis Ministrum Apost. ageret, brevi manifestum foret Capitulum Harlemense, canonice erectum, non interrupta successione continuatum nec umquam dissolutum, plus quam per bina saecula tamquam murum ahaeneum pro domo Dei stetisse. Viri hi non tantum molimina praetensorum Reformatorum sed et Jansenistarum represserunt semper. Hi, cum S. Sedis Vicariis per concordata unanimitate stabilita, in dirissimis persecutionibus, in direptione bonorum, in carceribus et exiliis participes laborum et passionum sese semper exhibuerunt. In ipsis Vicarii Apostolici in arduis sana consilia, in adversis levamen, in aerumnis solatium et in laboribus cooperarios fidissimos reperiebant.

Nil Majoribus nostris ita cordi erat ac hujus Ecclesiae bonum. Hinc ne defectu ministrorum haec Ecclesiae Dei portio interiret, in ipso persecutionis aestu propria et amicorum suorum munificentia, ineunte saeculo 17mo, Seminarium erexerunt et dotaverunt, ac tandem ad eum statum perduxerunt, ut alendis plusquam triginta theologis par esset. Pag. 121.

Curam hujus Collegii gratis gessimus semper, laborem, sollicitudinem, obloquia, ingratum multorum animum, expensas, pericula pro Ecclesiae hujus bono patienter sustinuimus. Tu ipse E^{me} Praesul, pro parte novisti, quid laboris mihi pro Collegii hujus et suae doctrinae conservatione subeundum fuerit tempore Nuntiaturae Tuae. Quid post discessum Tuum sustinuerimus longum foret exponere.

Liceat hic addere, et in hunc usque diem Capitulum Harl. firmissimum esse propugnaculum contra Jansenistarum molimina. Specimina quaedam vigoris, quo scismaticis hisce perniciosissimis restitit Capitulum, in historia Ecclesiae Ultrajectinae, ab Illmo Dno Mozzi edita requirere est; imo nuper mihi cum ipsis concertatio fuit. Praetensus ipsorum Episcopus Harlem. obiit die 28 Nov. anni elapsi. Obitum hunc per litteras 1 Dec. ad me destinatas Decano et capitularibus significaverunt. Litteras has tamquam omni responso indignas, seposui. Verum die 20 ejusdem mensis alias ad me destinarunt, quibus nos certiores reddunt, per suum praetensum Metropolitanum Ultrajectinum, jure devoluto, Dioecesi Harlemensi constitutum esse Vicarium Generalem Dnum Nieuwenhuis. Erant autem tenoris sequentis.

Harum insertio hic facta est.

Ad futilem hanc epistolam, ne silentio nostro abuterentur, sequentia respondi.

Responsi mei hic facta est insertio.

Ad epistolam hanc non responderunt Jansenistae. Interim aliunde audivi, eumdem hunc Joannem Nieuwenhuis paucis abhinc septimanis sacrilege in Episcopum Harl. ordinatum esse.

Hinc patet E. Praesul, nos cujuscumque generis hostibus semper expositos ac per coetum nostrum semper in prima acie dimicandum, et, si nos multorum exemplo desidiam et rerum novarum studia amplecteremur, lupos impune in Gregem Domini grassaturos esse. Haec et plura alia, quae brevitatis causa praetermitto,

nobis fiduciam addunt, fore ut sub Em^iae Tuae patrocinio paterna ratio nostri habeatur.

Mentio, quam superius de Emo Dno Spinelli feci minime al- Pag. 122. legatur, quasi omnes qui Viro huic dignissimo successerunt inculparem. Absit; in illis diebus tranquillitas summa inter S. Sedem et aulam vigebat. Non sustinuit tempestates quas ab illa parte subivit Em. Dom. Tua. Per pacem hanc desiderandam Viro huic zelosissimo omnia funditus examinare licuit. Hunc in finem litteris ad Capitulum datis, duos e nostris invitavit, ut Bruxellis, cum ipsis rem omnem serio discuteret; quod eo successu peractum est, ut videret se a malignantibus quibusdam deceptum fuisse, quibus se imposterum aures non praebiturum promisit; imo dignatus est supplices nostras et totius negotii seriem S. Sedi transmittere, idque eo effectu, ut de mandato S. Sedis nobis rescripserit, S. Sedem Vicario Cap. Harl. concessuram facultatem exercendi jurisdictionem ordinariam per totam Dioecesim Harlemensem, ea tamen lege ut per Patriae Moderatores dicto Vicario Harl. permitteretur, ut in reliquis Missionis partibus Vicarii Apost. muneri fungeretur. Obnitente factione Janseniana id nobis a Statibus denegatum fuit. Sed id nostra culpa non evenit. Id si tunc temporis obtinere licuisset, pars haec Vineae Domini a pluribus sub quibus nunc gemit incommodis libera fuisset. Omnes zelosissimi hujus viri conatus per hanc Statuum resolutionem evanuerunt, sed affectum hunc paternum erga coetum nostrum Em. Spinelli ad finem vitae suae conservavit. Haec et plura alia ex autographis ipsius epistolis, si opus fuerit, adstruere possumus. Itaque Em. Praesul, sine, te exorem, ut causam nostram quae Viro huic Excellentissimo semper cordi fuit, in patrocinium tuum suscipere digneris. Tanti viri exemplum, Dignitas qua emines, Ecclesiae Tibi commissae et charissimae bonum, causa Virorum S. Sedi devotissimorum, qui sese Majorum suorum exemplo (sit venia dicto) pro domo Dei impendunt et superimpendunt: haec et plura alia patrocinium Tuum suppliciter efflagitant. Benignitati et aequitati tuae, quas saepe expertus sum, confidens, et Sacram Purpuram tuam exosculatus, summa veneratione et observatione sum.

Eminentissime Domine

Em. Tuae humillimus et observantissimus Famulus

Harlemi, 23 Nov. 1801. J. Stafford.

1802, 4 Maji. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. verna, Pag. 123. in aed. A. D. Dec. abs. A. D. VAN LEEUWEN, senio excus. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Deinde communicavit A. D. Dec. copiam epistolae, quam 23 Nov. 1801 de rebus nostris ad Eminentissimum Dnum ZONDADARI scripserat.

5 Oct. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. aut. in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. VAN LEEUWEN senio et BAASJEN, infirm. imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Destinati sunt *f* 50 p. past. in Schoorl. A. D. Decanus exposuit Capitulo, se domi suae 1 Junii visitatum ab Amp. D. Archipresbytero et R. D. G. HEGEMAN; hac occasione actum esse de sarcienda concordia [1]) inter Capitulum et eos qui Warmondanum institutum administrabant, ac tandem statutum, negotium hoc prima data opportunitate Amstelodami resumere. Plurimis impedito Decano ante 10 Augusti Amstelodamum petere non licuit, qua die, licet minus recte valens, post prandium solus Dnum Archipresbyterum accessit; ac tandem resolutum est, die 12 Augusti ad medium undecimae antemeridianae conventuros in aedibus Dni Archipresbyteri, Decanum Capituli Amp. D. OFFERMAN, et supramemoratum D. HEGEMAN, ut una cum Dno Archipresbytero dijudicarent, quid in hisce rerum circumstantiis utilitas Ecclesiae hujus exigeret. Conventui huic casu etiam interfuit R. D. OKKE, pastor Lugdu- Pag. 124. nensis. Tandem resolutum est, nil probis omnibus magis

1) Door het misnoegen des Kapittels, ten gevolge van de oprichting des Seminaries, was er ook onder de geestelijkheid noodlottige tweespalt ontstaan. Velen waren tegen het Seminarie en legden allerlei moeielijkheden in den weg, raadden de studenten en hunne ouders aan liever te Emmerik of op andere plaatsen te studeeren, of kondigden zelfs niet eens de circulaires van den Aartspriester af, waarbij liefdegiften van de geloovigen gevraagd werden. Het bleek dus meer en meer noodig, dat Aartspriester en Kapittel tot een vergelijk kwamen.

desiderandum, quam ut Ecclesiae huic proprii aliquando reddantur Episcopi, et epistolam hanc exarandi [onleesbaar] demandata est A. D. Decano, qui hujus copiam capitularibus communicavit. Insuper in hoc conventu statutum est, Collegium Warmondanum concordi et communi consilio dirigere, et Collegium hoc finitis feriis visitare, cui visitationi assignatus est dies 13 Octobris.

1803, Apr. 26. Hab. c. Cap. C. H. congr. ord. verna, in aed. A. D Decani absent. A. D. Baasjen et AA. DD. Offerman et Batenburg gravi infirmitate impeditis. Distr. A. D. Decanus red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Retulit A D Dec. die 13 Octobris anni elapsi ex condicto visitatum esse institutum Warmondanum; repertum esse, domum illam ejusmodi instituto non convenire.

Retulit quoque A. D. Dec. sese 24 Nov. una cum A. D. Offerman et R. A. D. G^do^ Hegeman, Dnum Archipresbyterum convenisse ac de multis Warmondanum institutum concernentibus latius egisse. Ea occasione exposuit A. D. Dec. sibi nec statuta Collegii nec rationem studii nec habitum alumnorum nec docendi modum placere, et haec omnia corrigenda esse. Unanimiter placuit, A. D. Decano omnium huc spectantium copias exhiberi, ut quid corrigendum judicat proponat.

Pag. 125. Promiserunt Provisores Capitulares, se ex iis quae administrationis suae commissa sunt, annue in Instituti hujus subsidium subministraturos mille florenos, ea lege ut Provisores capitulares in omnibus quae Collegii hujus directionem concernunt agnoscantur. Tandem circa Quadragesimae initium per Dnum Lexius tradita est A. D. Decano copia statutorum etc. hujus Collegii, quam examinavit A. D. Decanus; ac 23 Martii A D. Archipresbytero occurrentes defectus exposuit et ab hoc rogatus est, ut

nova statuta proponere dignaretur; quod onus in se suscepit A. D. Decanus.

Electus in Canonicum Cap. C. H. loco A D. VAN LEEUWEN, 20 Januari 1803 def. R. A. D. J. H. LEXIUS, pastor op 't Kalf et Collegii Warmondani Professor.

1803, 4 Oct. Hab e. Cap. C. H. congr. ord. aut. in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. VAN DER AA et BATENBURG, infirm. imped. Introd. est A. D. LEXIUS in praec. congr. electus. Distr. red. ex obl. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Destinati sunt *f* 50 p past. in Schorel et totidem p. past. in Hazerzoude [sic].

Exhibuit A. D. Dec. Nova Statuta pro Collegio Warmondano, novas instructiones pro Praeside, Professoribus et Moderatoribus externis; quae omnia ante binas septimanas, cum A. D. Decanum convenissent A. D. Archipresbyter, [ab] A. D. OFFERMAN et RR. DD. HEGEMAN et OKKE, examinata et approbata fuerant. [1])

1804, Apr. 17. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. verna, Pag. 126. in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. BAASJEN et BATENBURG, infirm. imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q.

1) *Exhibuit A. D. Decanus Nova Statuta...... examinata et approbata fuerant.* In een exemplaar van *Statuta Seminarii Warmondani*, van de hand van Prof. Lexius en waarschijnlijk hier bedoeld, is te lezen in de afdeeling: „pro Moderatoribus externis" : „Cum concordia inter Ampl. D. Archipresbyterum et eos quos sibi in coadministratores Collegii Warmondani assumpserat ab una et eos qui nomine Capituli Harlemensis Collegio Lovanii semper praefuerunt ab altera parte stabilita sit: hinc adunati hi administratores necesse duxerunt, sibi quasdam praescribere leges, ne dudum desiderata haec concordia bonorum omnium moerore dissolvatur." Daarop volgen de artikelen, waarvan het eerste luidt: „Omne omnino partium studium utrimque in perpetuum deponendum est. Omnis utrimque anteactorum memoria sincere ex animo eradicabitur, ac se invicem fraterno animo et infucata veneratione prosequentur." Art. 2: „Archipresbytero semper licebit duos et non plures, qui non sunt membra Capituli ad Collegii Warmondani administrationem nominare; similiter Capitulo Harlemensi semper licebit e suo corpore duos et non plures ad eumdem finem nominare."

Sax. et ins cuil. cap. *f* 15. Exposita sunt Capitulo querelae contra despotismum indignum, quem sibi Archipresbyter cum suis in Collegium Warmondanum arrogare praesumit [1]), et hujus negotii cura Provisoribus capitularibus demandata est.

2 Oct. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. aut. in aed. A. D. Decani, absente A. D. BAASJEN, infirm. imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Dati sunt *f* 50 p. past. in Schorel, *f* 50 p. past. in Hazertswoude. Loco A. Dni PETRI LAURENTII BATENBURG, 15 Julii pie in Dno def. electus est R. A. D. TERBEEK, past. in Noordwijk. Commissum est Provisoribus capitularibus, ut in negotio Warmondano honori Capituli consulant. [2])

1805, 7 Maji. Hab. e Cap. C. H. [congr.] ord. verna, in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. BAASJEN legit. excus., KUYTENBROUWER et KOK infirmis. Installatus est

---

1) Men ziet dat, helaas, de eendracht niet lang stand hield. Reeds in October 1803 had de Leidsche pastoor B. Ocke, die Provisor was, in een schrijven aan den Aartspriester de opmerking gemaakt, dat er in het ontwerp der Statuten, te veel distinctie was tusschen de Capitulares en de anderen, zoodat het Bestuur te weinig één Collegie of één lichaam van administratie was; tevens sprak hij de grief uit, dat Stafford en de Capitulares den Aartspriester wilden overheerschen. Hier zien we uit de notulen dat het Kapittel eene zelfde grief had tegen de Aartspriester en de zijnen. Wie mag er zich over verwonderen. Het Kapittel, of liever Stafford, kon moeielijk eene gelijke overheid naast zich dulden en de Aartspriester mocht ook weer niet voor het Kapittel buigen. Zóó was eenmaal de rampzalige toestand! Allernatuurlijkst klinkt dan ook in de Kapittelvergadering van 5 Oct. 1802 tusschen de beraadslagingen over het Seminarie de ontboezeming: „Tandem resolutum est, nil probis omnibus magis desiderandum quam ut Ecclesiae huic proprii aliquando reddantur Episcopi."

2) De eer van het Kapittel, ziedaar wat het zwaarste scheen te wegen. Het gevolg was, dat men het zelfs niet over een modus vivendi eens is kunnen worden, tot dat ten laatste, gelijk het de notulen van 8 October 1805 ons leeren zullen, het Kapittel voor alle aandeel in het bestuur des Seminaries bedankt heeft.

A. D. ALBERTUS TERBEEK, in praec. congr. electus. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Actum de negotio Warmondano, quod hucusque in eodem statu haeret.

1805, 8 Oct. Hab. e. in aed. A. D. Dec. Cap. C. H. Pag. 127. congr. ord. autumn. praes. o. DD. cap. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Destinati sunt *f* 50 pro past. in Schorel, *f* 50 p. past. in Wormer, *f* 50 p. past. in Hazerswoude.

Retulit A. D. Dec. Amp. D. Archipresbyterum cum suis ad saniorem mentem nulla ratione perduci posse, et, cum indignum sit, ut Capitulum sese tam absurdae dominationi submittat, sese Capituli nomine curae Collegii Warmondani renuntiasse. Exposuit deinde A. D. Decanus, se labente mense Julio per litteras, a Ministro negotiorum internorum Reipublicae nostrae, ad colloquium de possessionibus Collegii nostri Lovaniensis invitatum, ibidem singulari urbanitate exceptum fuisse ac Ministri hujus sollicitudine obtinuisse, ut Excell. Reipublicae hujus Pensionarius sponderet se pro virili per quaecumque media allaboraturam, ut restitutio bonorum nostrorum a Gubernio Galliae nobis concedatur.

Exhibuit A. D. Dec. copiam memoriae, quae una cum Amp. D. OFFERMAN, Excell. Dno Pensionario obtulit, uti et copiam Notae quam E. D. Pensioniarius de hoc negotio Parisios misit.

Insuper exposuit A. D. Dec. Dnum Ministrum hujus Reipublicae sermonem movisse de concedendis Ecclesiae Batavae Episcopis, ac post multas discussiones, instantissime rogasse, ut D. Decanus negotium hoc Romae proponeret et omni conatu promovere vellet; quod in se suscepit, et per medium Em^mi^ Dni ZONDADARI executioni dari conatus est.

Pag. 128. 1806, 22 Apr. Hab. e. in aed. A. D. Dec. C. H. congr. ord. verna, praes. o. DD. cap. Distr. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et cuil. cap. *f* 15.

Retulit A. D. Decanus quae Hagae et in Italia pro recuperandis Collegii Lovaniensis bonis et pro consequendis Episcopis actum sit.

Loco A. D. Theodori Baasjen 2 hujus anni pie in Dno def. electus est R. A. D. Cornelius Bakker, pastor Purmerendanus.

7 Oct. Hab. e. in aed. A. D. Dec. Cap. C. H. congr. ord. autumn. praes. o. DD. cap. Installatus est A. D. C. Bakker, in praec. congr. electus. Distr. A. D. Dec. cuilibet capitulari *f* 15; reditus autem ex obligationibus quondam Saxonicis distribuere non potuit, quia Imperator Austriacus reditus annuos nondum solvit. Destinati sunt *f* 50 pro past. in Schorel et *f* 50 p. past. in Hazerswoude.

Exhibuit Capitulo A. D. Decanus copias litterarum quas ad Em^mum^ Dnum Zondadari dedit.

Negotia Capituli et D. Pulcheriae sollicitudini AA. DD. Provisorum denuo commendata sunt. [1])

Exhibuit insuper A. D. Decanus copiam instrumenti detestandi, quod malevoli 5 Oct. 1805 Gubernio exhibuerant. [2])

---

1) Dit slaat op een brief dien het Kapittel aan Koning Lodewijk geschreven heeft om de goederen van het Collegie Pulcheria, die door de Fransche Regeering genaast waren, terug te erlangen. Aan het slot van dat adres voegt Stafford als Deken van het Kapittel eenige vertoogen bij over de wettigheid van het Kapittel, en deelt hij tevens aan den Koning mede, dat hij met de vorige Regeering, d. i. met den Raadpensionaris Schimmelpenninck alsook met de Nuntius Zondadari gehandeld heeft over de benoeming van Bisschoppen hier te lande, over welk een en ander hij ten slotte betuigt de orders van Zijn Majesteit te zullen inwachten. Bij dat adres moet eene Memorie geweest zijn, welke echter, tot ons leedwezen, niet in het Archief te vinden is.

1) Het verfoeielijk stuk, waarvan Stafford hier een afschrift in de Kapittelvergadering overlegde, is ongetwijfeld hetzelfde, waarover hij meer

1807, 14 Apr. Hab. e. in aed. A. D. Dec. Cap. C. H. congr. ord. verna, absente A. D. HEKKE [sic]. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Loco A. D. TERBEEK, die 19 Sept. 1806 pie in Dno def. electus est R. A. Dnus E. VINKENSTEIN, pastor Alkmarianus.

Retulit A. D. Dec. de negotiis Capituli Romae et Hagae pendentibus.

1807, Oct. 20. Hac die habita est in aed. A. D. Decani, hucusque ob Decani infirmitatem delata, Cap. Cath. Harl. congregatio ord. autumn. absent. AA. DD. HEKKE et LEXIUS. Introductus est A. D. E. VINKENSTEIN, in praec. congr. electus. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Pag. 129.

Retulit A. D. Decanus negotia Capituli et Collegii Lovanii in eodem statu versari. Destin. sunt *f* 100 pro past. op den Helder, *f* 50 p. past. in Schorel et totidem p. past. aan de Quakel.

---

uitvoerig den 10 October 1806 aan Kardinaal Zondadari, vroeger Nuntius te Brussel en Vice-Superior der Hollandsche Zending, schreef, dat hij kort te voren een stuk had ontvangen, waarbij eenige „homines turbulenti, omni auctoritate destituti in modum concordatorum" een ontwerp hadden opgesteld over het aanstellen van Bisschoppen hier te lande. Hij zegt daarvan: „Instrumentum hoc lingua vulgari exaratum, post turpem, scandalosam et „homini Christiano indignam praefationem, continet articulos 41 qui omnes „eo tendunt ut Ecclesiae Canones conculcent, Religionem turpissimae sub- „jiciant servituti, eamque tandem penitus evertant. Res ipsa clamat, quam „probe invigilandum sit, ne talibus Religionis proditoribus aures praebeantur." Tot ons leedwezen hebben we in het Bisschoppelijk Archief niets meer van dat stuk gevonden; ook niet het afschrift door Stafford aan het Kapittel overgelegd. Wat het eigenlijk bevatte, van wie het is uitgegaan weten we alzoo niet. Alleen kunnen we, en niet zonder grond, gissen, dat het eene van die pogingen is geweest, waarvan men ook later onder Koning Lodewijk verneemt, door zekere valsche broeders onder de Katholieken in verstandhouding met de vrijmetselarij aangewend, om in die dagen, toen de Katholieken vrijheid hadden gekregen, en men algemeen over een herstel der Bisschoppelijke Hierarchie dacht, een soort van concordaat met de Regeering tot stand te brengen, waarbij de Kerk met hare Bisschoppen geheel aan de Staatsmacht zou onderworpen zijn.

1808, Maji 10. Hac die hab. e. Cap. C. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec. absent. AA. DD. VAN DER AA et HEKKE infirm. imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Significavit A. D. Dec. negotia Capituli et Collegii in eodem statu versari.

Pag. 130. 1808, Oct. 4. Hab. e. in aed. A. D. Dec. Cap. C. H. congr. ord. autumn. praes. o. DD. cap. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Distribuit quoque A. D. OFFERMAN cuilibet capitulari *f* 7 in memoriam A. D. HEKKING, 24 Sept. pie in Dno def. Ob rationes dilata est electio successoris loco A. D. HEKKING in congregationem sequentem. Destin. *f* 50 p. past. op den Helder, *f* 50 p. past. in Ilpendam et totidem p. past. in Schorel.

Exhibuit A. D. Decanus Dnis capitularibus decretum Serenissimi Regis nostri circa cultuum Religiosorum Ministros, ac deputati sunt AA. DD. OFFERMAN et LEXIUS, ut re mature considerata, una cum D. Decano deliberent, quid in hoc negotio agendum sit.

1809, Apr. 18. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Dec. praes. o. DD. cap. exc. A. D. OFFERMAN, morbo imped. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15. Electus est loco A. D. HEKKING, 24 Sept. 1808 pie in Dno def., R. A. D. LUDOVICUS QUESNEL, pastor in Overveen.

Pag. 131. 1809, Oct. 3. Hab. e. in aed. A. D. Dec. Cap. C. H. congr. aut. ord. praes. o. DD. cap. Introd. est A. D. LUDOVICUS QUESNEL, in praec. congr. electus. Distr. D. Dec. red. ex obl. q. Sax., et ins. cuil. cap. *f* 15. Destinati sunt *f* 50 p. past. aan den Helder, *f* 50 p. past. in de Zijp, et p. past. in Schorel totidem. Resolutum est, in proxima congr. determinare, quid pro Bergen destinari possit.

1810, Jan. 18. Domum meam ex parte Jansenistarum allata est epistola tenoris sequentis. Superscriptio erat:

Den Wydluftigen Heere
Den Heere J. Stafford, Deken van het Capittel
van Haarlem, in eige handen.

Wydluftig Heer.

Den Hoogwaardigsten en Doorluchtigsten Heer Joannes Nieuwenhuis, Bisschop van Haarlem, den 11 dezer te Amsterdam overleeden zijnde, zo ben ik verzogt, namens de Eerw. Heeren der Cleresie tot het Bisdom van Haarlem behoorende, Uwe Wijdluftigheid in qualiteit van Deken van voorn. Capittel daar van kennis te geven. Door omstandigheden buiten staat om mij in Persoon hier van te kwijten, neem ik de vryheid my van deze schriftelyke weg te bedienen, terwyl ik de eer heb my met behoorlyke eerbied te tekenen

Pag. 132.

Wydluftig Heer

Uwe Wydluftigheids oodm. Dienaar,
J. Bon, R. C. Pastoor.
In de Gecombineerde Statien Sinte Anna
en Maria binnen deze stad.
Haarlem, 18 January 1810.

Eadem die circa quartam pomeridianam, idem qui mihi hanc epistolam tradidit, a Dno Bon denuo ad me missus est, ut responsum a me exigeret, cui per ancillam meam respondi, mihi non vacare ejusmodi nugis tempus meum terere.

Jan. 27. Per cursorem publicum Amstelodamo alteram recepi epistolam.

Erat autem tenoris sequentis. Superscriptio erat:

Den WelEerwaarden Heer
Den Heer J. Stafford, Roomsch Cath. Pastoor enz. enz.
op het Begijnhof te Haarlem.
Gerecommandeerd te Amsterdam.

Wydluften Deken,

Heb aan Uwe Wydl. te berichten, dat de Hoogw. en Door-

luchte Heer J. van Nieuwenhuis, Bisschop van Haarlem, den 14 van Loumaand te Amsterdam overleden is.

Pag. 133. Heb de eer met veel achting te zijn

Wydluften Deken

Uwer Wydl. D. W. Dienaar

W. van Os,

Vicaris-Generaal van het Aartsbisdom van Utrecht. Ook uit naam van mynen Medevicaris

C. de Jong.

Amersfoort, den 27 van Loumaand 1810.

Futilibus his epistolis, Capitulum nostrum nullatenus concernentibus, respondendum non duxi.

Aprilis 10. Tandem hac die per cursorem publicum ad me pervenit epistola tenoris sequentis. Superscriptio erat:

Den Heere

Den Heere J. Stafford, R. C. Pastoor van het Begynhof, in de Sint Jansstraat Te Haarlem.

Gerecommandeerd den 10 April 1810.

Ad Capitulum Cathedrale Harlemense.

Reverendi Admodum Amplissimique Viri et Domini Decane et Canonici.

Cum placuerit Capitulo Metropolitano Ultrajectensi in vacantis Ecclesiae Harlemensis Vicarios generales eligere et instituere in-

Pag. 134. frascriptos, nostrum est, id verbis significare, quemadmodum et per praesentes litteras et per electionis et instructionis instrumenti apographum, hisce litteris appositum, oculis manibusque vestris exhibentes et tradentes, his verbis significamus; nec non quod omni, qua par est, veneratione simus, ut subscribimur.

Reverendi Admodum Amplissimique Viri et Domini Decane et Canonici.

Amplitudinum Vestrarum humillimi famuli Vacantis Ecclesiae Harlemensis Vicarii Generales Stephanus Wallaart, Parochus in Zaandam. Johannes Bon, Harlemi Parochus.

Ex Zandam, 10 mensis
Aprilis 1810.

Ridiculae huic epistolae inclusum erat nullius valoris instrumentum tenoris sequentis:

Decanus et Canonici

Capituli Metropolitani Ultrajectensis, Reverendis admodum Viris ac Dominis Stephano Wallaart, Parocho in Zaandam, et Joanni Bon, Harlemi Parocho.

Salutem in Domino.

Quum xe S. Concilii Tridentini decreto (Sess. 24 Cap. 16) infra octo a morte Episcopi dies, Vicarius generalis a Capitulo Cathedrali sit constituendus, et si secus factum fuerit, ejusmodi deputatio ad Metropolitanum devolvatur, Capitulum autem Harlemense, decretum illud negligens, nullum in praefixo temporis spatio viduatae Ecclesiae instituerit Vicarium, hinc nos, Decanus et Canonici, praefatam Ecclesiae legem executioni mandare cupientes, Vos Reverendos admodum Viros ac Dominos Stephanum Wallaart, Parochum in Zaandam, et Johannem Bon, Harlemi Parochum, in vacantis Ecclesiae Harlemensis Vicarios generales, jure devoluto, eligimus et instituimus, cum omnibus et singulis facultatibus, Privilegiis et Praerogativis, ad hujusmodi munus exercendum necessariis et importunis. Pag. 135.

In quorum fidem has litteras confici, Capituli nostri sigillo muniri atque a nostro Secretario subsignari jussimus.

Datum Ultrajecti hac quarta Aprilis 1810.

Locus sigilli:

(Sign.) De mandato Capituli
W. van Os,
Capituli Secretarius.

Insulsae huic epistolae die Aprilis [1]) Anni ejusdem respondi ac responsum meum ad Dnum Bon misi; erat autem tenoris sequentis.

Dominis S. Wallaart et J. Bon, temerario et irrito ausu praetendentibus, sese in Vicarios generales Vacantis Sedis Harlemensis institutos esse. Pag. 136.

Viri Fratres!

Liceat mihi Vos, quamvis devios et inobedientes, quamvis

---

1) Het cijfer is oningevuld gebleven.

scismatis faecibus immersos, et ab unitatis centro, a Cathedra Petri segregatos, hoc nomine appellare; eumdem enim invocamus Deum Patrem et Salvatorem, qui plenitudinem divinae illius potestatis, quam Pater ipsius illi tradidit, in coelum reversurus Ecclesiae, sponsae suae, commisit, quam vos ore et verbis Matrem vestram dicitis, licet eam factis contristatis et spernatis; cujus in vos auctoritatem inconcussam inobedientia vestra obdurata ad tempus conculcare, irritam autem reddere non poterit umquam. Hei mihi! quantos rivos lachrymarum ex oculis piissimae hujus Matris expresserunt crudelissimae factionis vestrae in viscera ipsius machinationes! Aequum sane est, ut nos, qui divinae gratiae auxilio suffulti, in Matris hujus voce Sponsi ipsius divini vocem adorandam agnoscimus et veneramus, cum afflicta Matre nostra condoleamus et collachrymemur.

Epistola quam 10 hujus ad me destinastis, novum specimen inobedientiae vestrae minime ferendae exhibet. Inanis haec epistola Capitulum nostrum, omnino Catholicum, nullatenus concernit; nihil enim communionis ecclesiasticae intercedere potest inter nos, qui luce meridiana clarius demonstrare possumus unionem nostram cum centro unitatis, cum Cathedra Petri, et Vos qui ab hac Sede omnino separati et abscissi estis. Potuissemus itaque jure meritissimo epistolam vestram spernere ac sine responso relinquere; sed miseret nos plebis, cui silentium nostrum fortasse pro approbatione obtendere velletis. Hinc paucis vobis respondemus.

Pag. 137. Quid de inanibus et sacrilegis Episcoporum vestrorum larvis, quid de ipsorum praetensa potestate et jurisdictione, quid de institutionibus quas excommunicati et scismatici qualescumque moliuntur, quid de inepto et perverso vestrorum procedendi modo judicet Capitulum nostrum, in epistola 23 Decembris anni 1800 ad deplorandum Joem Nieuwenhuis per nos transmissa, videre potestis. Pertinaciter enim aures suas obturantibus eadem saepius repetere taedet.

Ne tamen omnem affectum erga Matris nostrae filios, quantumvis refractarios, deposuisse videamur, oramus et obsecramus vos, per viscera misericordiae Dei et Salvatoris nostri, ut hocce praesertim tempore, mentis vestrae oculos a fascinis illis avertatis, quibus refractariorum superbia et pertinacia Vos in exitium aeternum praecipiter agit. Considerate vos ipsos, et deposito omni

praejudicio, interrogate vos, an vix visibilis pugillus gregis vestri, qui indies tabe consumitur, possit dici civitas illa, supra montem posita, quae abscondi non potest, cujus sonus in omnem terram, et verba in fines orbis terrae exeunt? Si praetensos Episcopos vestros consideratis, reperietis viros illegitime nominatos, a Sancta Sede numquam confirmatos, nominatim excommunicatos, sacrilege ordinatos et omnis jurisdictionis ecclesiasticae incapaces, qui nomine titulum Episcopatus dante, eum vi arripuerunt. Oro vos, viri fratres, an hi sunt quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei? an id quisquam sensatus credat? Ulterius, quo numero sunt larvae illae in quibus omnem fiduciam vestram collocatis? Quiscumque vestrum statum animo pacato considerans, non obstupescit? [?] non homo sit oportet. Unicus nunc vobis superest Daventriensis, larvarum omnium quae umquam in terris visa sunt inanissima. In viro hoc effingitis vobis Episcopum sine grege, Pastorem sine ovibus, sacerdotem sine altari, verbo larvam cui multum histrionis, nihil autem Episcopi inest; et coram hoc spectro genua flectitis, in hujus verba juratis, dum successores Petri et omnium Ecclesiae Catholicae Episcoporum judicia contemnitis, et pro nihilo habetis. Oro vos Fratres, considerate, in quam deplorandam abyssum vos metipsos demerseritis. An obliti estis, vobis ipsis judicibus, Ecclesiam nec a veritate diviare nec a charitate excidere posse? An non meministis, Summi Pontificis primatum non esse tantummodo honoris sed potestatis et jurisdictionis? Memento te verae fidei professionem non esse proprie centrum exterioris communionis, quae debet esse inter omnia Ecclesiae Catholicae membra, sed illud centrum esse Cathedram Petri ab illo Apostolo Romae collocatam unde unitas sacerdotalis exorta est.

Pag. 138.

Quis, dum haec consideratis, vobis in tanti momenti negotio sensus? An numquam circumspicitis, unde veram exteriorem vestram cum hac Sede communionem palam facere possitis? Dolens dico, nihil reperitis praeter condemnationes, excommunicationes, et his similia, quae deplorandum scisma vestrum orbi terrarum manifestant.

In memoriam revocate Petro Principem Pastorum et Agnos et Oves commisisse; Petro dictum: Ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos;

Petro traditas claves regni coelorum; et ipsi dictum: tu es Petrus et supra hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam. Nonne hic agnoscere debetis Ecclesiam a Christo Domino Petro super aedificatam? Qua ergo fide pergitis adhaerere pusillo gregi vestro, cui nihil cum Petro commune, qui Petro nec innititur nec superaedificata est? An Ecclesia Christi a fundamento suo quod ipse ex sua potestate posuit, unquam divelli potest? Nolite errare, Fratres, ubi Petrus est, ibi solummodo est Ecclesia Christi, quae a fundamento suo non divellitur umquam.

Plura his addere possem, sed ea se vobis sponte offerent, si mente sincera vos ad Deum convertatis; et per se pretium non est calumniam refellere, qua histriones vestri [onleesbaar] contra veritatem incasse et irrito Capitulum nostrum aspergere nituntur. Nota est orbi terarum Capituli nostri sincera et inviolata obedientia, omnibus Ecclesiae Catholicae dictis semper exhibita.

Pag. 139.

Extremum, ex superabundanti protestamur contra omnia et singula, quae in praetensa hac et inani qualitate vel modo egeritis vel in posterum ausu temerario et irrito forte agere praesumetis.

Quod superest, Patrem Misericordiarum precor, ut vestri misereatur, ac vos tandem aliquando cum filio prodigo miserias considerantes, in quas vos per deplorandum vestrum a Patre piissimo discessum dejecistis, cum in regressu suo ad Patrem humiliter et ex corde sequamini, et hac via a Patre mitissimo, qui non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur et vivat, stolam primam recipiatis. Obsecro vos per quidquid Vobis carum est, hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra Eia! Serio considerate, quid piissimo Salvatori, quid Ecclesiae, sponsae Christi, pretioso sanguine ipsius acquisitae, quam Matrem vestram dicitis, quid successori Beati Petri, quem Pastorum Princeps suum in terris constituit Vicarium, quid universo orbi, quid populo qui hactenus illusiones vestras secutus est, quid denique propriis animabus vestris debeatis, ut angeli in coelis super conversione vestra gaudeant, et pace Ecclesiae reddita. Quod supremum cordis nostri votum est, mihi liceat Vos tamquam ejusdem Matris filios genuinos amplecti; cor enim meam patet ad vos. Sum etenim. [1])

---

1) Ik mag hier de waarschuwing niet achterhouden, dat ik bij het overschrijven van dezen brief, wellicht enkele woorden verkeerdelijk gelezen kan hebben. Het schrift toch van den Kanunnik Stafford is op meer dan eene

1810, Maji 8. Hab. e. in aed. A. D. Dec. Cap. C. H. congr. ord. verna praes. o. AA. DD. exc. A. D. BAKKER, legit. imped. et A. D. LEXIUS. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15.

Retulit quoque D. Decanus acta cum Jansenistis occasione mortis praetensi ipsorum Episcopi Harlemensis, et ex quae huc spectant Capitulo exhibuit, quorum copiam superius videre licet. Pag. 140.

Oct. 2. In aed. A. D. Dec. hab. e. Cap. C. H. congr. ord. autumn. praes. o. membris. Distr. A. D. Dec. red. ex obl. q. Sax. et ins. cuil. cap. *f* 15.

Exposuit A. D. Decanus, cum urgeret mandatum ad ipsum missum, declarandi quot et quaenam Obligationes Batavae administrationi Capituli nostri commissae forent, sese Amstelodami in aedibus A. D. OFFERMAN convocasse AA. DD. KUYTENBROUWER et LEXIUS, ut communicato consilio negotium tanti momenti exequi possem [sic]; et unanimi voto conclusum esse, mandato huic obtemperandum esse; quod a Capitulo approbatum est.

1811. Aprilis 30. Hab. e. in aed. A. D. Dec. Cap. C. H. congr. ord. verna, praes. o. membris. Distr. A. D. Decanus cuilibet cap. *f* 15. Mandato de quo in congregatione praecedenti mentio, satisfactum est.

Oct. 8. Cum incertum sit, quibus diebus Imperator statuisset hujus Patriae partes lustrare, nulli nostrum domo abesse licebat, adeoque congregatio ordinaria autumnalis haberi non potuit.

1811. Die 12 Nov. obiit R. A. et Amp. D. ANDREAS Pag. 141.

---

plaats slechts met behulp van gissingen te onteijferen. Toch is het aandoenlijk, dat de onvermoeide man, in zijnen hoogen leeftijd van meer dan tachtig jaren, met bevende hand zijnen langen en schoonen brief geschreven heeft, nog niet geheel zonder hoop (men bemerkt het gemakkelijk) of hij soms, met Gods genade, nog iets mocht uitwerken tot terugkeer van zijne jammerlijk verdoolde broeders.

Offerman, pastor Amstelod. et Cap. Cath. Harl. Collegii Theol. Provisor. In ejus locum nominatus est A. D. Lexius.

1812, Apr. 12. Hab. e. in aed. A. D. Dec. Cap. C. H. congr. ord. verna, absente A. D. Bakker, infirm. imped. Distr. A. D. Dec. cuil. cap. *f* 10 et ex obl. Sax. *f* 6. Electus est loco A. D. Offerman, R. A. D. Henricus Joannes Gerteler, pastor Enchusanus.

Oct. 4. Hab. e in aed. A. D. Dec. Cap. C. H. congr. ord. autumn., absente A. D. Gerteler, in praec. congr. electus [sic], cui significata fuerat ipsius in Capitulum electio. Distr. A. D. Dec. reditus Saxonicos et cuilibet capitulari *f* 10.

1813. Maji 11. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. verna, in aed. A. D. Decani. Introductus est A. D. Gerteler, in poenultima congr. electus. Distr. A. D. Dec. reditus Saxonicos et cuil. cap. *f* 15.

Oct. 2. Hab. e. Cap. C. H. congr. ord. autumn. praes. o. Cap. Electus est Amp. Dnus L. J Geeres, loco A. D. Quesnel, pie in Dno def. Distr. A. D. Dec. red. ex oblig. Sax.

Pag. 142. 1814, 26 Apr. Hab. fuit congr. vernalis in aed. A. D. Dec. Aberant A. D. van der Aa et Bakker. Ampl. D. Lambertus Geeres, pastor in Berkenrode et Archipresbyter Kennemariae, qui praec. Capitulo erat electus, fuit introductus.

4 Octobris, omnibus praesent. congr. ord. autumn. habebatur in aed. A. D. Dec. Ampl Dnus Dec. Joannes [sic] Stafford, administrationem abdicante, eligebatur Amp. D. Leonardus Kuitenbrouwer, pastor Amstel. Unanimi voce in locum A. D. Cornelii Bakker. 22 Aug. Purmerendae def. eligebatur R. D. Joannes Theodorus Spaan, nominatus pastor Harlemi.

1815. 11 Aprilis, omn. praes. congr. vernalis in aed.

A. D. Dec. fuit habita A. D. JOES THEOD. SPAAN, praec. cap. electus, fuit introductus.

In locum A. D. EVERARDI PETRI VAN DER AA, 17 Martii in Wateringen def. unanimi suffragio electus est R. D. THEODORUS GUSTAVUS SEEGERS, past. in Sparwoude op de Lie.

3 Octobris, autumn. congr. f. hab in aed. A. D. Dec., quo ob morbum absente, congregationi praefuit Ampl. D. senior KUITENBROUWER. A. D. SEEGERS, praec. congr. electus, fuit consueto more introductus.

Amp. Dno LEXIUS, demandatae sibi et a Decano abdicante ipsi traditae administrationis Capitulo rationem exhibere cupiente, Capitulum rogavit A. Dnos KUITENBROUWER et GERTELER, qui rationem illam examinarent et in hunc finem postridie in aedibus A. Dni LEXIUS convenirent.

1816, 12 Mart. Congregatio extraordinaria Amstelodami in aedibus A. D. LEXIUS. Pag. 143.

Absentes erant AA. DD. KOK et SPAAN legitime imped., qui tamen vota sua pro electione in hac congr. facienda scripserant.

Praesidente igitur A. D. Seniore KUITENBROUWER et Secretarii officio fungente A. D. SEEGERS, procedebatur ad electionem Vicarii Generalis, Sede vacante, in locum Amp. Dni JOANNIS STAFFORD, 5 hujus pie in Dno def. Electus est Vicarius Generalis Sede vacante A. D. JOANNES HENRICUS LEXIUS, qui simul eligebatur Decanus Capituli Ecclesiae Cathedralis Harlemensis.

Contulit pariter Capitulum Vicariam Catharinae van Rijnen, fundatam in ecclesia S. Laurentii Rotterodami electo A. Dno Decano LEXIO.

LEONARDUS KUYTENBROUWER, Praeses.
THEODORUS GUST. SEEGERS, Secretarius.

D. II. N. 45. W. Gezegeld te Amsterdam zeventien Junij 1816. Ontvangen met de verhoging zes stuivers en vier penningen en geregistreerd aldaar ten zelven dage. Deel 5. F. II. 7° Cas[a] 3.

Ontv. met de verh. twaalf stuivers.

CROISET. [1])

Pag. 144. Congregatio ordinaria Amstelodami in aedibus D. Decani 30 Aprilis 1816.

Omnibus cap. praes. electus est Ampl. D. GERARDUS ANTONIUS VAN DER LUGT, Canonicus capitularis Cap. H. in locum Ampl. D. JOANNIS STAFFORD. 5 Martii h. a. pie in Dno def.

Exhibuit Dec. statum praesentem censuum Capituli, uti et illorum quorum administratio ad Capitulum pertinet, prout ille status post administrationem A. Dni STAFFORD per ipsum Decanum ordinatus et reductus est; qui status sic dispositus per Capitulum unanimiter approbatus est.

Pariter statutum est, ut chartae censuales asservarentur in cista ferrea Capituli, clausa duobus clavibus, quarum una erit sub custodia alterius administratoris.

In congregatione ordinaria determinabitur, quibus studiosis subsidium ex proventibus Pulcheriae adjudicabitur. De proventibus pro sacerdotibus indigentibus capitulariter concludetur.

Congregatio ordinaria ut supra 8 Octobris 1816.

Praesentes erant omnes Capitulares.

More solito introductus est A. D. GERARDUS ANTONIUS VAN DER LUGT, Pastor Amstelodami, praec. congr. electus.

Distr. Dec. cuil. cap. septem florenos, a defuncto A. Dno EVERARDO PETRO VAN DER AA in hunc finem designatos, ut post ejus obitum a quolibet capitulari pro

---

1) Vergelijk boven blz. 319

solamine ejus animae Missae sacrificium offerretur. Ampl. Dni SEEGERS et VAN DER LUGT, post mortem Dni VAN DER AA electi, 7 florenos pro octavo designatos inter se diviserunt sub eadem conditione.

Conventum est, ut Pastori in Wormer R. D. STEENWIJK ex proventibus pro sacerdotibus indigentibus hac solummodo vice darentur triginta floreni. Subsidium rogatum fuit pro van Leeuwen, ex Nieuwkoop, studioso humanistae [sic]; ipsi adjudicati sunt 40 fl.

Deliberabatur de censibus Viennensibus et Hispanis pro quibus nulli reditus solvuntur; unanimiter judicabatur illos ad interim esse servandos. Pag. 145.

Refert Decanus ab haeredibus Domini *Joannes Christiani van Anrae*, 3 Octobris 1815 Amstelodami defuncti, sibi traditas esse sequentes chartas.

1 Certificaat Nationale Werkelijke Schuld *f* 400 N. 281, cum scedulis sive coupons, nomine administrationis S. et D. Saportas cum suis.

1 certificaat Nationale uitgestelde Schuld *f* 800 N. 111, ejusdem administrationis.

4 Kansbiljetten ieder *f* 200, N. 359258 A. B. C. D.

Proventus debent distribui inter tres sacerdotes Amstelodami natos, qui modo sunt 1° Decanus J. H. LEXIUS, 2° R. Pater WIJNANDUS BEEKMAN, Ord. Fratrum minorum Paderbornae et 3° R° Dno J. A. LEXIUS, Pastor Bamestriae.

Ex cujus ultima voluntatis dispositione fundatio haec proveniat, non constat, servata semper fuit in familia, quae illam secundum mentem fundatoris administravit. Post obitum supradicti D. van Anrae, familia rogavit Capitulum, ut has cartas supradictas inter suas servare et secundum mentem fundantis distribuere dignaretur. Placuit Capitulo petitioni huic annuere.

1817, 22 Aprilis hab. e. congr. ord. vernalis in aed. A. D. J. H. LEXIUS. In ea omnes A. D. Canonici erant praesentes; his omnibus pro praesentia distr. D. Dec. septem fl. et ins. unic. cap. octo fl., ut quisque duas Missas celebraret pro defuncta *Catharina van Rijnen* ejusque familia

quod testor

LEONARD[s] KUYTENBROUWER, Capituli Senior et Secretarius.

Congregatio Extraordinaria.

Pag. 146. 1817, 8va Julii.

Post obitum A. D. JOANNIS HENRICI LEXIUS, Cap. E. H. Decani, Ego ejusdem Cap. Senior et Secretarius, caeteros Ampl Dnos ad congr. extraord. in aedibus meis in diem octavam Julii Amstelodami habendam convocavi, qui omnes (excepto A. D. VINKENSTEIN, legitime impedito) determinata die in ea praesentes fuerunt. Hac occasione cuique Dno cap. dedi ducatum aureum, quos a Rev. Dno Joanne Anthonio Lexius, fratre defuncti Dni Decani, distribuendos acceperam, ut quisque pro solamine animae defuncti fratris Missae Sacrificium offerre dignaretur. Procedebatur deinde ad Electionem Vicarii Generalis Sede vacante, in locum Amp. D. Decani J. H. LEXIUS 3a Julii pie in Dno def.; et pluralitate votorum constabat me, primo infrascriptum, electum esse Vicarium Generalem, simul et Decanum Capituli Ecclesiae Cathedralis Harlemensis.

Contulit pariter Capitulum electo mihi praenominati Capituli Decano, Vicariam Catharinae van Rijnen, fundatam in ecclesia S. Laurentii Rotterodami.

In eodem hoc conventu electus est Capituli Secretarius Ampl. D. GERARDUS ANTHONIUS VAN DER LUGT. Distribui deinde unicuique pro praesentia septem florenos.

Post haec inter praesentes resolutum est, ut omnia ad

Dominium Capituli pertinentia ex pastoratu defuncti Dni Decani, dicto *de Posthoorn* ad pastoratum electi Dni Decani dictum *de Papegaai* transportarentur et haec omnia eodem die 8va Julii 1817 in suo ordine sic peracta esse, testamur infrascripti. Pag. 147.

LEONARDUS KUYTENBROUWER, Decanus etc.
HENRICUS KOK, Senior Capituli.
G. A. VAN DER LUGT, Secretarius.

D. 14. N. 270. Gezien voor zegel te Amsterdam veertien November 1817. Ontv. met de verhoging eenendertig cents. En gezeg^{d} ten zelfden dage in Deel 6, f° 7130, vak 4. Ontv. met de verhoging negenenvijftig cents.

CROISET.

Hab. fuit die 7 mensis Octob. A. 1817 congr. ord. autumnalis in aed. A. D. Dec.

Ea ipsa die congregationis nostrae obiit in Berkenrode A. Rev. ac Ampl. D. LAMBERTUS IGNATIUS GEERES, pastor ibidem, canonicus Eccl. Cath. Harl. et Archipresbyter Kennemariae. Aberat eadem die Amp. D. E. VINKENSTIJN, gravi infirmitate impeditus.

Distr. itaque D. Dec. cuique cap. septem fl. pro praes. Pag. 148. deinde cuilibet fl. sedecim ex proventu Vicariae Cath. v. Rhijn, sub hac tamen obligatione, ut quisque capitularis quatuor SS. Missas celebret pro anima fundatricis ejusq. fam. def. Deinde A. D. Dec. dedit fl. viginti cuique capitulari, qui ad emendum censum annuum florenos trecentos olim contulerunt.

Hab. e. congr. C. C. ord. verna in aed. A. D. Decani 7 Apr. 1818, absente A. D. HENRICO JOHANNE GERTELER, pastore Enchusano, legit. imp. Electus est, loco A. Dni J. H. LEXIUS, pie in Dno def. adm. R. D. J. F. VAN CAMP, pastor in Westerblokker; cui Capituli

electio significata fuit; quam et admisit. Distr. A. D. Dec. annuos red. et cuique cap. *f* 7, dein *f* 9 ad duas missas celebr. pro anima A. Dni LAMB. IGN. GEERES, insuper *f* 8 pro determinatis sacrificiis in solamen def. Cath. v. Rhijn ejusque fam. etc.

Hab. e. congr. Cap. Cath. ordinaria autumnalis in aed. A. D. Dec. 8 Octob. 1818, abs. A. Dno TH. G. SEEGERS, pastore in Voorburg, legit. imped. Introd. e. A. Dnus J. F. VAN CAMP, praec. congr. electus in locum A. D. J. H. LEXIUS, pie def. In locum A. Dni LAMB. IGN. GEERES, def. in Berkenrode, electus est R. adm. D. ANTH. HENR. JOES TERMARS, pastor Harlemi. Distr. A. D. Dec. annuos red. dein cuique cap. *f* 7 pro praes. *f* 9 pro def. Cath. v. Rh. et pro Anrae *f* 3.

Pag. 149. 1819, 27 Aprilis. Hab. e. congr. C. C. H. vernalis, in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. Introd. A. D. ANTH. HENRICUS JOANNES TER MARS, praec. congr. electus in locum A. Dni L. I. GEERES, def. in Berkenroode. Distr. A. D. Dec. annuos red. et cuique cap. *f* 7 deinde singulo Dno *f* 6 pro dub. Missis in sol. an. Cath. v. Rhijn et fam. def.

1819, 5 Octob. Hab. e. congr. C. C. H. autumnalis in aed. A. D. Dec. Abfuerunt A. Dni HENRICUS KOK, pastor in Heemskerk, et THEODORUS GUSTAVUS SEEGERS, pastor in Voorburg, unus infirmitate, alter aliunde imped. Electus est, loco A. Dni ENGELBERTI VINKESTIJN, past. Alcmariae 1 Sept. hujus anni def. adm. Rev. Dnus ANTONIUS HUBERTUS MALI, past. in Oestgeest; cui Capituli electio nota facta est, quam et benigne acceptavit. Distr. Dec. cuique cap. ex annuo red. fl. 14, pro praes. *f* 7, ad intent. missae pro defto Amp. Dno VINKESTIJN, *f* 7 Pag. 150. et *f* 6 pro 2 miss. in sol. an Cath. v. Rh. et fam. def.

Rogavit D. Dec. medicum Beekman, per matrimonium

junctum familiae Domini Joannes Christiani van Anrae, an quaedam esset obligatio persolvenda a tribus sacerdotibus Amstelodami natis, qui annue quemdam recipiunt proventum ex chartis ab haeredibus Domini Jois Christ. van Anrae, Capitulo datis.

Respondit supradictus medicus, nullam subsistere, quinimo donationem esse mere gratuitam.

1820, 18 Aprilis. Hab. e. congr. C. C. H. vernalis in aed. A. D. Dec. pr. o. DD. cap. Introd. more solito A. D. ANTONIUS HUBERTUS MALI, electus in locum A. Dni ENGELB. VINKENSTIJN, Alcmariae 1ª 7^bris^ praec. anno def. A. D. Dec. cuique praesenti distr. fl. 7, ex annuo red. *f* 14, sex vero cuique pro celebr. 2 Missis pro C. van Rhijn e. fam. def. Conclusum est unanimi voto, ut imposterum absentes, ob quascumque etiam causas (excepto aegritudinis impedimento) pecunia pro praesentia non fruantur, qui vero post medium duodecimae advenerint, pro mulcta daturi sint flor. tres.

1820, 3ª Octob. hab. e. congr. C. C. H. autumnalis. Pag. 151. Aberant A. Dni HENRICUS KOK, past. in Heemskerk et THEOD. GUST. SEGERS, past. in Voorburg, ambo legitime impediti. Dati s. cuique cap. ex annuo red. *f* 7, totidem pro praesentia, sex autem fl. ut quisque 2 celebret Missas pro refrigerio def. C. v. Rhijn, e. fam. def.

1821, 8ª Maji hab. e. congr. C. C. H. vernalis in aed. A. D. Dec. pr. o. Dnis Canonicis. Dati sunt cuique 7 fl., 6 ut ab unoquoque 2 offerantur Missae pro def. C. v. Rh. ejusque fam. Ex annuo autem red. decem fl.

1821, 2 Oct. hab. e. congr. C. C. H. autumnalis. Aberant A. D. T. G. SEGERS et J. F. VAN CAMP; praesentibus A. D. Dec. distr. ex annuo red. fl. 14, pro praes. *f* 9, sex autem fl. pro determinatis missis ad solamen def. C. v. Rh. e. fam.

Pag. 152. 1822, 23 Apr. hab. e. congr. C. C. H. vernalis, in aed. A. D. Dec. pr. o. Dnis Can. Dedit. A. D. Dec. cuique praes. ex ann. red. fl. decem, 9 pro praes. 6 autem pro determin. M. in refrig. an. C. v. Rh. e. def. fam.

1822, 8 Oct. hab. e. congr. C. H. autumnalis, in aed. A. D. Dec. Aberant A. D. H. KOK, past. in Heemskerk et TH. G. SEGERS, past. in Voorburg. Dedit D. Dec. 12 fl. cuique cap. pro praes. 14 ex ann. red. et 6 fl. pro determ. S. M. ad refrig. an C. v. Rh. e. fam. def.

1823, 15 Apr. hab. e. congr. Cap. Cath. verna, in aed. A. D. Dec. Huic omnes Dni interfuerunt. Dedit A. D. Dec. cuique praes. ex ann. red. fl. decem, 12 fl. pro praes. et 6 fl. pro celebr. 2 M. pro C. v. Rh. e. fam. def.

Cum Capitulum sexcentos flor. acceperit e Domicella *Maju*, beguina (sorore A. Dni MAJU olim hujus Capituli membri et provisoris) quos praedicta Domina dominium Capituli esse asseruit, in hac nostra congr. deliberatum est, in quos usus haec pecunia esset impendenda; et re- Pag. 153. solutum est, quod hujus summae medietas Pulcheriae, altera fundo Canonicorum capitularium esset assignanda.

1823, 7ª die mensis Oct. hab. e. congr. C. H. autumnalis, in aed. A. D. Decani, absente A. D. TH. G. SEGERS, past. in Voorburg. A. D. cuique praes. ex ann. red. fl. 14, pro praes. *f* 14, *f* 9 pro determ. 3 M. ad solamen def. Catharinae ejusque fam. destribuit.

1824, 4 m. Maji hab. e. congr. C. H. verna, in aed. A. D. Dec. praes. o. Dnis Can. Distr. sunt cuique cap. 12 fl. pro praes. ex ann. red. *f* 10 et 6 pro 2 M. legendis ad intent. Cath. v. Rh. ejusque fam. def.

1824, 5 die m. Oct. hab. e. congr. C. H. aut. ordin. in aed. A. D. Dec., absente A. Dno TH. G. SEGERS. Distrib. sunt cuique praes. fl. 14 pro praes. *f* 15 ex ann. red. honorarium autem 9 fl. ut celebr. 3 m. pro def. C. v. Rh. e. fam.

1825, 19 m. Aprilis hab. e. congr. C. H. verna, in aed. A. D. Dec. praes. o. D. Can. Distr. sunt cuique cap 12 fl. pro praes. ex fundo Capituli 10 et 6 fl. ad 2 sacra celebr. pro def. C. v. Rh. e. fam. def. Pag. 154.

4 Oct. hab. e. congr. C. H. autumnalis, in aed. A. D. Dec. absente A. D. T. G. Segers. Dati s. cuique praes. fl. 15 pro praes. 18 fl. ex ann. proventu; honorarium autem 9 fl. cuique membro Capituli, ut celebr. 3 sacra pro C. v. Rh. e. fam. def.

1826, 11 Apr. hab. e. congr. C. H. vernalis, in aed. A. D. Dec. praes. o. D. capitularibus. Dati sunt cuique A. D. Canonico 12 fl. pro praes. ex fundo cap. 10 et 6 pro intentionibus ad solamen C. v. Rh. e. fam. def.

3 Oct. hab. e. congr. C. H. autumnalis, in aed. A. D. Decani, absentibus A. Dno H. Kok, T. G. Segers et F. J. van Camp legit. imped. Unusquisque Dnus Capitularis accepit pro praes. fl. 15, ex ann. proventu fl. 18 et fl. 9 ut celebr. quisque 3 M. pro def. C. Rhene [sic] ejusque def. fam. Pag. 155.

Anno 1827, die 2 Apr. in Dno def. est A. D. Leonardus Kuitenbrouwer, Decanus Cap. Eccl. Cath. Harl. et vacante Sede Vicarius generalis. Eodem anno et ejusdem mensis die 6 habita fuit extraordinaria omnium canonicorum congregatio in aedibus Ampl. Viri Henrici Joannis Gerteler, ad eligendum in loco defuncti Vicarium generalem, convocante Ampl. Dno G. A. van der Lugt, Capituli Secretario.

In ea praesentes erant Ampl. Dni H. J. Gerteler, G. A. van der Lugt, J. F. van Camp, A. H. J. Ter Mars et A. H. Mali, absentes vero ob legitimam causam Ampl. Dni H. Kok, J. T. Spaan et T. G. Segers, qui tamen scripto vota sua ediderunt.

Facta electione erat Vicarius Generalis Sedis vacantis

nec non Capituli Decanus A. Dom. H. J. GERTELER, cui electo Capitulum simul contulit Vicariam Catharinae van
Pag. 156. Rijn, Rotterodami fundatam in ecclesia S. Laurentii, per obitum Ampl. Viri praefati etiam vacantem.

De caetero 10 fl. cuique cap. praesenti distributi sunt pro praes.; circa absentium pensionem inspiceretnr decretum a Capitulo abhinc aliquot annis hac de re emanatum.

Similiter resoluta est translatio Bonorum Capituli ex aedibus Ampl. Domini defuncti in potestatem Dni Decani fungentis, et tandem electio novi canonici et capitulo vernali proxime habendo.

G. A. VAN DER LUGT, Sec.
A. H. MALI.

N. 177[7].

Gezien voor zegel te Amsterdam den drieentwintigsten July 1800 zevenentwintig. Ontv. met de verhogingen Acht en dertig cents.

De Ontvanger
DANIELS.

Geregistreerd te Amsterdam den drieentwintigsten July 1800 zeven en twintig, in deel zeven, folio drie en zeventig verso, vak vijf en zes.

Ontvangen voor regt tachtig cents	*f* —,80
13 opcenten tien en een halve cent	〃 —,10½
13 id. syndicaat tien en een halve cent . .	〃 —,10½
De Ontvanger	*f* 1,01.

DANIELS.

Pag. 157. 1827, prima Maji congr. ord. vernalis hab. e. in aed. A. D. Dec. praes. o. DD. cap. In loco def. A. Dni LEON. KUYTENBROUWER, canonicus electus est Adm. Rev. D. HENRICUS TOMAS, pastor Harlemi. Dein unam. resolutum est, electionem novi Decani indicare Illustriss. Dno A. CIAMBERLANI, Vice-Superiori Missionis; quod onus Decanus ipse in se suscepit. Postea cuique Ampl. Duorum 12 fl. distr. sunt pro praes. 10 ex annuo red. 7 ad celebr.

unum Sacrum pro anima A. Dni L. Kuytenbrouwer, Decani, et insuper *f* 6 pro 2 M. in refrig. C. v. Rijn et fam. ejus dicendis.

1827, die 2 Oct. ordin. autumnalis congr. hab. e. in aed. A. D. Dec. Absentes erant AA. DD. T. G. Segers et J. van Camp, morbo impeditus. A. D. Henricus Tomas, pastor Harlemi, qui praec. Cap. in can. electus erat, canonice introd. est. De studiosis S. et T. [1]) resolvit Capitulum sequentia: prioris subsidium augere, alteri subsidio succurrere. Pro praes. distr. *f* 15. Pro 3 M. in refrig. an Cath. ejusque fam. def. *f* 9, et tandem ex annuo red. *f* 20.

1828, die 22 Apr. vernalis congr. ord. hab. e. in aed. Pag. 158. A. D. Dec. Capitulares DD. omnes praes. erant. In favorem studiosorum indigentium resolvit Capitulum sequentia *f* 60 dabuntur T., 40 studioso M., juveni M. conceditur subsidium pecuniale ab A. D. Secretario determinandum, inspectis ejus circumstantiis. Finaliter receperunt AA. DD. quisque *f* 12 pro praes. *f* 10 ex annuo red. et *f* 6 ad 2 sacra pro an. C. v. R. ejusque fam. def.

1828, die 7 Oct. fuit Cap. autumnale ord. in aed. A. D. Dec. Absentes erant A. Dni H. Kok et T. G. Segers, quorum prior morbo, alter alio imped. retinebatur. Cum numerus studiosorum, subsidio indigentium, ad viginti quinque excreverit, decrevit Capitulum, neminem, manente hoc numero, indigentium catalogo esse adscribendum; ne ipse fons intereat. Postea cuique Ampl. jus habentium distr. sunt *f* 15 pro praes. *f* 20 e nostro reditu et insuper *f* 6 ad 2 int. ut alias, pro Cath. def. et ejus fam.

---

1) De lezers zullen het, vertrouwen wij, goedkeuren, dat de namen der studenten die in dezen laatsten tijd ondersteund werden, slechts met eene enkele letter zullen worden aangeduid. Als geestelijken toch zijn zij aan velen der lezers bekend geweest, of zelfs gedeeltelijk thans nog onder de levenden.

Recesserunt AA. DD. denuo congregaturi in adventum Novi Episcopi, de quo iterum sermo erat. [1])

1829, die 5 Maji hab. e. ord. vernalis congr. in aed. A. D. Dec. absente A. Dno T. SPAAN, morbo impedito. Pag. 159. Distr. sunt *f* 12 pro praes. *f* 10 ex nostro red. Insuper *f* 6 pro 2 sacris dic. in refr. an. def. C. v. R. cum fam.

1829. Hab. ord. congr. autumnalis die 6 Octob. praes. omnibus cap. acceperunt singuli *f* 15 pro praes. *f* 20 e. red. nostro et *f* 6 ad 2 sacra dic. pro Cath. et ejus fam. def.

1830, die 27 Apr. hab. e. ord. vern. congr. praes. o. D. cap. In ea distributio erat fl. 12 pro praes. *f* 10 e. red. nostro et *f* 6 pro 2 sacr. in refr. an. Cath. et fam. e. def.

---

1) Dit heeft betrekking op de verwachte uitvoering van het Concordaat van 18 Juni 1827. Wat het Kapittel daaromtrent van zins was, blijkt uit de *Acta* niet; maar we vinden in het Archief van het Kapittel eene „*Synopsis Historiae Capituli Cathedralis Harlemensis*" door den Kanunnik en Pastoor Tomas op 11 Februari 1829, met het oog op de toen verwachte herstelling der Hierarchie opgemaakt. Na een kort overzicht van de geschiedenis des Kapittels, waarin hij vooral hunne getrouwheid aan het Geloof en den H. Stoel doet uitkomen, zegt hij: „Hoc igitur Capitulum, salvo meliori „judicio, si umquam Ecclesiae Harlemensi daretur Episcopus, non egeret „renovatione, et quum Dioecesis Harlemensis in nova circumscriptione „Dioecesis Amstelodamensis omnino sit ponenda, quidni poterit futurus „Antistes Amstelodamensis initium sumere cum hocce Capitulo?"

Daarop geeft hij de namen op der toen fungeerende Kanunniken, en teekent in een P.S. aan, dat die *Synopsis* in de Kapittelvergadering van 5 Mei 1829 door al de Kanunniken is goedgekeurd en op de volgende Vergadering van 6 October 1829 in het Archief is gedeponeerd. Van dit alles vinden we echter niets in de *Acta* aangeteekend. In November 1852 — alzoo kort voor de herstelling der Hierarchie — zond Past. Tomas eene gelijke *Synopsis* aan den Paus, welke op hetzelfde neêrkomt, maar ietwat uitvoeriger en met enkele onjuistheden en scheeve voorstellingen vermeerderd. Daar lezen we o. a.: „Cum jamjam decimo octavo Junii anni 1827 inierunt Leo XII Pont. Max. et Wilhelmus Rex Neerlandiae pactum concordatus quod nostris in Oratoriis et Ecclesiis 23 Decembris ejusdem anni promulgatum fuit, mandato Vice-Superioris, mediante Archipresbytero J. van Banning, et juxta hoc pactum nova episcopalis Ecclesia Amstelodamensis

1830, die 5 Oct. fuit congr. autumn. ord. abs. A. D. H. Kok. Distr. singulis Ampl. cap. fuit *f* 15 pro praes. et *f* 20 e. red. nostro. Ins. cuique praef. Dnorum data sunt 2 sacra dicenda pro an. Cath. et def. e. fam.

1831, die 19 Apr. erat ord. congr. vernalis, pr. o. cap. exc. A. Dno H. Kok aegrotante. Distribuebantur cuique *f* 12 pro praes. *f* 10 e. red. nostro, et *f* 6 pro 2 sacris, pro Cath. et def. e. fam. dicendis.

1831, die 4 Oct. hab. e. ord. congr. autumn. absent. A. Dnis Kok et Segers, quorum prior aegritudine, alter ob alia negotia detinebatur. Pro praes. dabantur *f* 15; e. red. nostro *f* 25. Ins. cuique A. virorum commissa sunt 2 sacra dicenda in refr. an. Cath. et fam. ejus.

Pag. 160.

---

fuit erecta, in cujus dioecesana descriptione Ecclesia Harlemensis assumpta est, poterit hoc Capitulum Harlemense, quod ipso facto aboletum erit, si pactum concordatus executioni mandetur et Ecclesia Cathedralis cum suo Pastore appareat, servitutem obsequiosissimam praestare et in novum assumi Capitulum, de quo etiam in pacto concordatus res aguntur, et cum plurimis membris ampliatum ob majorem latitudinem novae Dioecesis Amstelodamensis procedere."

Daarop geeft hij weder de namen op van de toenmalige Kanunniken. Onder aan vinden we 't volgende:

„Hujus descriptionis Capituli Harlemensis Ecclesiae Cathedralis exemplar obtuli anno 1828 [dit zal 1829 moeten zijn, want eerst in Februari 1829 had hij het stuk opgemaakt] Illmo Dno Vice-Superiori nostro Capaccini, et nunc de novo descripsi cum levi mutatione, mutatisque abhinc canonicorum nominibus, cum ab anno praedicto major pars eorum defuncta sit, in quorum locorum vacatione alii successerunt canonici juxta antiquam regulam Capituli. Mense Novembris 1852 misi talem descriptionem Summo Pontifici Pio IX vere Magno."

Deze aanteekening was onderteekend: H. Tomas, Canonicus. Lugd. Bat. 17 Maji 1853. Op dien datum toch zond hij de copie zijner *Synopsis* aan Mgr van Vree. Ofschoon hij in het stuk zelf niets rept van de toen aanstaande herstelling der Hierarchie, heeft hij het toch blijkbaar aan den Paus gezonden in de hoop, dat zij in het nieuw op te richten Kapittel zouden opgenomen worden. Zoo poogde het wegstervend oud-Kapittel zich eene herleving in het te verwachten nieuw Kapittel voor te bereiden.

1832. Hab. e. ord. vernalis congr. die 8 Maji, praes. o. A. Dnis. Eorum cuique distr. sunt *f* 12 pro praes. *f* 10 e. reditibus nostris, et insuper injuncta 2 sacra pro Cath. et e. fam. def. ad honorarium *f* 3 quodque.

1832, die 2 Oct. hab. e. ord. congr. autumn. absent. A. Dnis KOK, SEGERS et VAN CAMP, impeditis. Honorarium praesentiae erat *f* 15, e. red. erat proventus *f* 25; addebantur duo sacra in refrig. an. Cath. Reine et ejus fam. def. Ampl. Dnus VAN CAMP, ob minitantem choleram domi detentus, etiam praesentiae honorario decoratus est.

1833, die 23 Apr. erat ord. vernalis congr. absent. A. Dnis KOK et VAN DER LUGT. Distrib. sunt praesentibus et legitime, ob morbum scilicet, impeditis *f* 12 ad honorarium, cuique vero Amplissimorum *f* 10 e. reditu nec non *f* 6 ad dicendum 2 sacra pro an. Cath. ejusque fam. def. Dein unanimi voto concessum est theologis R. et T. subsidium aliquod extraordinarium ob iter longinquum ab iis necessario subeundum pro ordine sacro adipiscendo.

1833, die 8 Oct. erat congr. ord. autumnalis, absent. A. Dnis H. KOK et T. A. SEGERS impeditis, quibus Ca-

Pag. 161.

pitulum indulsit praesentiae honorarium. Conclusum dein, nemini ob quascumque rationes absenti in posterum praefatum honorarium esse reddendum. Distribuit Capitulum cuique capit. *f* 20 pro praes. *f* 20 e. censu annuo et *f* 6 pro 2 M. in refr. an. Cath. et fam.

Exhibuit A. D. Secretarius G. A. VAN DER LUGT instrumentum aliquod scriptum a Rev. Dom. B. H. VAN KOKKELINK, Begginagii pastore in hac urbe, confectum, quo sciente et approbante Capitulo aliquot scedulae obligationis donantur ipsimet Capitulo in finem administrandae ab illo intentum et ibi latius indicatum. Quod onus praefatus Ampl. Dnus nomine Capituli in se suscepit.

1834, die 15 Apr. hab. e. congr. Cap. ord. absente A. Dno H. Kok, impedito. Distributio praesentibus Dnis facta erat *f* 12, *f* 10 ex annuo red. nostro, quibus addebantur *f* 6 pro 2 M. in Requiem Cath. et ejus fam. dicendis.

1834, die 7 Octob. ord. autumnalis hab. e. congr. pr. o. cap. exc. A. D. H. Kok, senectute impedito. Quisque Ampl. DD. accepit *f* 20 ut praesentiae honorarium, itidem *f* 20 e. reditu et insuper *f* 9 ad 3 sacra celebr. in refr. an. Cath. Reine caeterarumque ejus fam. animarum.

1835, die 5 Maji hab. e. vernalis ord. congr. Ampl. omnes exc. A. Dno H. Kok, erant praesentes. Distributio erat pro praes. *f* 12, e. red. *f* 10 et tandem *f* 6 ad 2 S. pro an. Cath. def. et fam. ejus. Pag. 162.

1835, die 6 Oct. congr ord. Cap. hab. e. in qua omnes Capitularii viri, A. Dno H. Kok exc. praesentes erant. Praesentibus distrib. sunt *f* 20, itidem *f* 20 e. red. nostro, et *f* 6 pro 2 S. in refr. dicendis pro an. Cath. et e. def. fam.

1836, die 19 Apr. ordinario modo et loco vernalem congr. habuimus, absent. A. Viris Henr. Kok et Segers. In ea praes. praesentiae honorarium *f* 12 distr. est, quibus additi sunt *f* 6 ad dicendum 2 M. pro Cath et defunctis ejus. Reditus erant Amplissimorum cuique *f* 10.

1836, die 4 Oct. fuit ord. autumnalis congr. absent. A. Viris Kok, Segers et Thomas, ob infirmitatem impeditis vel potius ob legitima impedimenta excusatis. Distr. sunt praes. pro eorum praesentia *f* 20, itidem *f* 20 e. red. nostris, cum *f* 6 pro 2 S. in refr. offerendis pro Cath. def. et ejus fam.

De tribus studiosis K, L. et H., qui se Decano pro subsidio habendo obtulerant, in postera congregatione decisio fieret, post inquisitionem scilicet circa eorum res et circumstantias; quam in se suscepit Decanus Capituli.

Pag. 163. 1837, die 11 Apr. ord. congr. vernalis erat, absent. A. Dnis H. KOK et SEGERS, senectute et aegritudine impeditis. Distribuebantur praes. *f* 12, quibus addebantur *f* 10 e. fundo nostro, cum *f* 6 pro 2 M. pro Cath. et def. ejus fam.

De studiosis antea et in ultima congregatione nobis commendatis, resolutum est ut sequitur: juvenem K. catalogo distribuendorum adscribendum esse. L. dum de ejus habilitate pro Sacris Ordinibus satis constabit, benefaciendum in Seminario Warmondano; H. quoque assumendum anno proximo; cum G. et duobus aliis ab Amp. D. Secretario et a me [1]) praesentatis.

1837, die 3 Oct. erat congr. ord. autumnalis, in qua omnes DD. can. praes. erant, A. Dnis H. KOK senectute impedito et TH. G. SEGERS nuper scil. 13 Maji hujus anni defuncto. Honor. cuique praes. erat *f* 25; red. noster *f* 23; quibus addebantur *f* 9 ad 3 S. dicenda pro Cath. ejusque def. fam. et aureum veteris monetae pro Missa in refrig. def. A. Dni SEGERS, Fratris nostri. Postea in loco def. electus est pluralitate votorum Rev. adm. D. HENRICUS AWATER, past. hujus civitatis, quem A. D. Secretarius de sua electione certiorem reddere promisit.

Pag. 164. 1838, die 1 Maji vernalis congr. ord hab. e. omnibus A. viris, solo seniore A. KOK exc. praesentibus. In hac congr. introductus atque inauguratus est A. D. HENRICUS AWATER, in anter. congr. legitime electus. Pro praes. distr. sunt *f* 12; e fundo *f* 10 et *f* 6 pro 2 S. pro Cath. ejusque fam. def. dicendis. Amp. D. HENRICUS AWATER, more inter nos usitato, *f* 300 obtulit ad censum quemdam emendum, nostro privato fundo addendum. Amp. D. VAN CAMP rogatus est nomine Capituli agere cum pastore

---

1) Pastoor *Gerteler*, den Deken.

Lexius in Bamestra, de negotio ipsum inter et Capitulum quondam incoepto, cui petitioni praef. Ampl. annuit.

1838, die 2 Oct. erat congr. autumnalis ord. praes. o. A. Viris, solo Ampl. Kok excepto. Conclusum est humanistis R. B. W. W. et B. *f* 40 distribuere, et theologo H. dimidium honorarii fratris sui annumerare quando hic sacerdotio initiatur. Insuper deliberandum statuimus proxime congreg. de humanistis et eorum distributione in posterum. Acceperunt praesentes DD. *f* 25 honorarium praesentiae suae, *f* 20 e fundo nostro et tandem *f* 6 pro die 2 M. pro Cath. Vicariae fundatrice et ejus fam. def.

1839, die 16 Apr. hab. e. ord. vernalis congr., omn. cap. praes. demto solo A. D. Henrico Kok. Conclusio Capituli unanimis fuit, studiosis humanistis incipientibus nihil distribuere nisi post annum et alterum studii et exhibitionem testimonii, locum eorum inter sodales suos continentis, Decano exhibendi; quod et in posterum requisitu nostro ostendendum erit. Philosophis annuatim *f* 50 annumerare decrevimus. Distributio praesentium fuit *f* 12; e fundo *f* 10, quibus *f* 6 additi sunt pro dicendis 2 S. in refrig. an. Cath. et fam. ejus more solito.

1839, die 8 Oct. erat ord. congr. autumnalis, praes. in ea o. A. Viris, solo D. H. Kok demto. Correctionem notularum antecedentis congr. in quibus vitium irrepserat, conclusum est. Postea absolutis omnibus facta est distrib. honorarii praesentiae *f* 25; e reditu nostro *f* 20, quibus additi sunt *f* 6 pro duplici S. in refrig. Cath. caeterorumque dicendo.

1840, die 5 Maji hab. e. ord. congr. vernalis, praes. omnibus, demto A. D. Kok, ob senium impedito. Resumtis notulis anterioris congregationis nulla erant negotia pertractanda; quare facta distributione consueta discessimus. Honorarium praesentiae erat *f* 12. Reditus noster

f 10, quibus annumerabantur *f* 6 in stipendium pro 2 S. in refrig. Cath. ejusque fam.

Inter alia ad Capitulum Harlemense pertinentia testatur infrascriptus, apud A. D. Decanum defunctum invenisse quamdam scedulam, acta Capituli praecedentis congregationis continentem et verbatim ut sequitur.

1840, die 6[ta] Octobris erat congregatio autumnalis. Excepto A. D. Kok omnes Ampliss. viri praesentes erant. Finito Capitulo distributi sunt unicuique praesentium *f* 25 pro praesentia; e reditu nostro *f* 20 et insuper 6 pro duobus Missis pro Catharina van Rijnen et defuncta ejus familia

hac 15 Martii 1841.

G. L. van der Lugt, Cap. Sec.

Pag. 166. Congr. Cap. Cath. Harl. extraordinaria, hab. in aedibus Secretarii 18 Martii 1841, praes. omnibus Capit. membris, exc. A. D. Kok, ob senectutem impedito.

Convocatis per Secretarium Capituli membris, loco Ampl. ac Rmi Dni Henrici Joannis Gerteler, Vicarii Generalis Sede vacante, nec non Cap. Harl. Decani, die 13 Martii 1841 pie in Dno defuncti, unanimi suffragio successor electus est A. D. Gerardus Antonius van der Lugt, canonicus ac praed. cap. Secretarius. Huic electo contulit insuper Capitulum Vicariam Catharinae van Rijnen in ecclesia ad S. Laurentium Roterodami fundatam. Distr. dein Decanus cuique Canonico praesenti decem fl. et concludit Capitulum.

In quorum fidem haec acta Capituli manu propria subscripsimus hac 27 Aprilis 1841.

J. Th. Spaan.

Ant. H. J. Termars.

Deel 64, N. 692. Gezien voor zegel te Amsterdam den zestienden Junij achttien honderd een en veertig. Ontvangen voor regt en verhooging een en twintig cent

de ontvanger
f 0,21. METWORST.

Geregistreerd te Amsterdam den zestienden Junij achthienhonderd een en veertig, deel een en dertig, folio honderd dertien verso, vak vijf.

Ontvangen voor regt en verhooging een gulden tien en een halve cent.

de ontvanger
f 1,10½ METWORST.

In congr. vernali die 27 Apr. 1841, omn. can. exc. A. D. KOK praes. declarat Dec. omnia ad Capit. Harl. pertinentia bona e domo hefti Ampl. Dni GERTELER in suam potestatem esse transpertata. Fit dein electio novi Cap. membri loco A. D. Dec. GERTELER in Dno def. et pluralitate votorum electus est Rev. adm D. HENRICUS VAN LOTTOM, Amstelodami in statione sub signo Psittaci pastor; cui Capituli electio per Ampl. Dnos SPAAN et MALI significata fuit, quam et electus admisit. Finito Cap. distr. Dec. cuique praes. *f* 12 pro praes. *f* 10 ex censibus fundi et *f* 6 pro 2 S. ad int. Cath. v. R. celebr. Pag. 167.

1841. In congr. ordin. 5 Oct. in aed. A. D. Dec. pr. o. cap. membris, exc. A. D. KOK, habita, resumtis ac approbatis praeteritae congr. notulis introductus est A. D. HENRICUS VAN LOTTOM, loco A. D. Dec. GERTELER in Dno def. antea legit. electus. Sequentibus dein, qui studia inchoarunt, quique sunt: O. W. G. S. R. S. et A., capitulum concessit annuum subsidium quadraginta flor., cum caeteri subsidiati qui ad altiora promoti sunt studia, subsidii augmentum obtinuerunt.

Reddidit praeterea Secretarius de proventibus et expensis Capituli rationem, quae summam octingentorum octoginta duorum florenorum necnon octingenti [sic] duorum et unam dimidiam cents superesse innotescit. Fina-

liter distr. Dec. praes. 20, octo canonicis ex fundo 25, ac omnibus pro 3 S. in refr. an. Cath. v. R. et fam. 9 florenos.

Congregatio ordinaria 12 Apr. 1842.

Praes. omn. exc. A. D. KOK ob senectutem impedito et A. D. VAN CAMP, 26 Nov. anni praet. in Dno def.

Resumtis ac approbatis ultimae congr. notulis, A. D. Dec. septem cap. membris pro praes. distr. 14 fl., octo capitularibus ex fundo 12 fl. ac totidem pro 2 M. in refr. an. Cath. v. R. aliorumque ex fam. 6 fl. Instituit insuper Decanus electionem pro membro cap. loco def. A. D. VAN CAMP; et plural. vot. electus est R. D. SPLITHOF, past. in Westerblokker. De hac electione pastorem certiorem Pag. 168. reddere in se suscepit A. D. VAN LOTTOM. Demandatur dein A. D. Decano cura pro conversione vulgo Kansbilletten et finitur sessio.

Congregatio autumnalis 4 Octob. 1842 habita, praes. omn. Cap. membris, exc. A. D. KOK.

Post approbatas praeced. congr. notulas, introd. est more sol. et observ. observ. A. D. JOANNES SPLITHOF, pastor in Westwoude, pro def. A. D. VAN CAMP in congr. vern. electus. Contulit ulterius Capitulum A. D. Decano facultatem de necessaria pecuniae summa disponendi in conversione vulgo Kansbilletten; ita ut in bonum administrationis emere, vendere ac omnia prout circumstantiae dictaverint, agere valeat.

Admisit insuper Capit. pro subsidio annuo sequentes studiosos W. T. et G. Distr. dein A. D. Dec. cuil. cap. praes. *f* 20, omnibus can. ex priv. fundo *f* 30 ac stipendium *f* 6 pro 2 M. in refr. an. Cath. v. R. et fam. Ad dispositionem A. Dni def. VAN CAMP dedit Dec. finaliter singulis cap. membris *f* 5, ut pro ejus animae requie unum, opportuno tempore celebret Sacrum.

Congregatio vernalis hab. e. 2 Maji 1843, in aed. Dec. praes. o. can. Notulae praec. congr. praelectae approban-

tur. Distr. dein Dec. septem Capitul. cuique *f* 14 pro praes. *f* 14 ex fundo privato, *f* 6 pro 2 M. pro C. v. R. et fam. def. et unum ducatum aureum, in honor. pro 2 S. dicendis pro an. requie Ampl. Dni HENRICI KOK, senioris, et ab anno 1800 venerabilis capituli membri, 30 Octob. 1842 in Dno def.

Eadem 30 Octob. 1842 obiit Harlemi R. adm. D. BERNARDUS HENRICUS VAN KOKKELINK, olim pastor Begginagii Amstelodami. Erga Capitulum benevolus dederat anno 1833 – uti videre est in notulis hujus anni – obligationem valoris *f* 1000 ad onus Regni Russiae, reddentem quinque in centum N. 25035 a Capitulo administrandam, sub ea tamen conditione, ut annui reditus, qui donec viveret ab ipso perciperentur, post mortem in stipendium pro Missis celebrandis cederent, ita ut pro ejus animae suffragio quisque canonicorum annue unum Sacrum ad quinque florenos celebraret; qui autem superessent quinque floreni Pastori in Begginagio Amstelodamensi pro tempore existenti in eumdem finem darentur. Honorarium hoc est pro prima vice in congregatione autumnali solvendum.

Pag. 169.

5 Nov. 1842. Amstelodami e vita discessit A. D. JOANNES THEODORUS SPAAN, olim pastor Harlemi, Capit. nostri venerabile membrum. In refrigerium animae ejus voluit, ut quisque canonicus unum celebraret sacrum, et pro hoc stipendium quinque florenorum acciperet. Reliquit insuper Ampl. testator Capituli custodiae obligationem *f* 200, ad onus Regni nostri rendentem [sic] annue quinque florenos in centum N. 109, Adm. Ketwich c. s., et quidem sub conditionibus, quae in epistola ejus manu scripta, signata et ad Capitulum directa exprimuntur. Convenerunt Capitulares omnes, contentum hujus epistolae notulis capituli non inserendum; sed ipsamet epistola sub involucro custodienda, ad tempus quo effectum sortiri valeat.

Loco duorum in Dno def. capit. membrorum Kok et Spaan, pluralitate votorum electi sunt Rev. adm. Dnus Henricus Hoek, pastor Amstelodami in ecclesia dicta de Posthoorn, et Rev. adm. Dnus Gerardus Zwaanenburg, pastor in Spanbroek; quibus Capituli electio nota facta est, quam et benigne acceptarunt.

Finaliter effecta est conversio ƒ 104200 Kansbilletten et ƒ 95000 Uitgestelde schuld in ƒ 8600 certif. debiti activi et ƒ 167 in pecunia; ut jam in partitione horum omnis vitetur difficultas, resolvit congregatio quod, excepta una charta censuali valoris ƒ 1000, quae Pulcheriae in sortitione 1825 pro anno 1843 obtigerat, proventus caeterarum certif. ac restans pecuniae summa inter diversas administrationes in posterum dividerentur, et aliis, quae in communi remanent, adderentur.

Congregatio ordinaria autumnalis 3 Octobris 1843.

Notulis approbatis ac omn. can. praes. more sol. introd. sunt A. D. Henricus Hoek, loco A. D. Henrici Kok 30 Octob., et A. D. Gerardus Zwaanenburg, loco A. D. Spaan 5 Nov. anno elapso in Dno defunctorum, ambo in praeced. congr. electi.

Distr. dein Dec. ƒ 20 pro praes., ƒ 30 ex fundo, ƒ 9 pro 3 S. in refr. an. C. v. R. et fam. ƒ 30 pro triginta M. ad eamdem intentionem celebrandis ac tandem ƒ 5 pro Pag. 170. uno S. ad mentem R. D. Kokkelink defuncti dicendo. Ob majorem numerum studiosorum, qui subsidium petierunt et subsidiari non possunt, concessit congregatio Decano facultatem cum iis agere [sic] prout consultum duxerit, ne summae distribuendae limites transgrediantur.

Congregatio vernalis 23 Aprilis 1844.

Omnibus, exc. A. D. Zwanenburg, praes. distr. Dec. post post prael. et approb. notulas, et cum nulla insuper negotia essent pertractanda, cuilibet praesentium fl. 14,

omnibus canonicis ex fundo *f* 14, et pro 2 in refr. an. Cath. v. Rijnen et fam. sacris celebr. *f* 6.

Congregatio autumnalis habita 8 Octobris 1844.

Omnibus praeter A. D. VAN LOTTOM et ZWANENBURG praes. prolegebantur et approbantur [sic] praec. congr. notulae. Occasione dispositionis Gubernii, ut nempe obligationes ad onus nostri Regni, quae hucusque quinque flor. in centum reddebant, in posterum ad quatuor in centum reducerentur, concessit congregatio A. D. Decano facultatem, circa hanc conversionem agere prout in bonum Capituli agendum judicaverit.

Distr. praeterea Dec. cuique cap. praes. *f* 20, omnibus capit. membris ex fundo particulari *f* 28, pro 3 S. in refr. an. C. v. R. et fam. *f* 9 et deinceps *f* 5 pro una sacro ad int. R. D. van Kokkelink celebrando.

Notulis praec. congr. cap. approbatis, hab. e. congr. vernalis 8 Apr. 1845 in aed. Dec., omn. cap. membris praes. Declarat Dec. pro facultate ipsi in congr. autumnali concessa, conversionem obligationum, quinque fl. in centum reddentium, ad dispositionem Gubernii rite esse factam Cum nulla ulterius pertractanda erant negotia, processit Dec. ad distributionem *f* 14 pro praes. *f* 14 ex fundo, *f* 6 pro 2 S. dicendis pro C. v. R. et fam.

7 Oct. 1845 congr. ord. autumn. omn. DD. can. praes. in aed. A. D. Dec. fuit habita. Pag. 171.

Resumtis et approb. praec. congr. notulis elegerunt Ampl. Dni cap. loco A. D. MALI, mense Aprilis in Dno def. Rdum D. JOANNEM, EGBERTUM, ANTONIUM GEURS, past. in Zwaag, qui et nominationem hanc gratissime acceptavit. Dein electus est A. D. VAN LOTTUM, ut in administratione Capituli A. D. Decano assisteret et Secretarii munere fungeretur. Statuit insuper Capit. ut inter

studiosos, qui subsidium a Cap. petunt et quorum numerus annue crescit, ii praeferantur, qui ad parochiam vel stationem cujusvis capitularis pertinet [sic], et ab illo specialiter commendatur. Distr. finaliter A. D. Dec. pro praes. *f* 20, e fundo *f* 30, pro 2 M. pro C. v. R. et fam. celebr. *f* 6, pro uno dicendo Sacro in refr. an. R. D. van Kokkelink *f* 5, et pro requie animae def. A. D. MALI unum S. ad *f* 5.

Congreg. hab. 28 Apr. 1846, praes. o. can. exc. A. D. ZWANENBURG, ob infirmitatem impedito.

In hac congr. introd. est more sol. A. D. JOANNES EGBERTUS ANTONIUS GEURS, antea legit. electus, loco A. D. MALI, in Dno def. Cum nulla de caetero tract. essent negotia, distr. A. D. Dec. cuique cap. pro praes. *f* 14 e fundo priv. *f* 14 et pro 2 S. ad int. C. v. R. dicendis sex florenos.

Congregatio habita 6 Octobris 1846.

Omnibus Cap. membris, exc. infirmo A. D. ZWANENBURG, praes. lectae et approb. sunt praec. congr. notulae. Cum proin in hac congr. nihil notatu dignum actum aut statutum esset, processit A. D. Decanus ad distrib. pro praes. *f* 24, ex fundo partic. *f* 30, pro S. ad int. Cath. v. R. celebrandis *f* 6, et pro M. dicenda pro def. R. D. van Kokkelink *f* 5.

Pag. 172. In congr. vernali, quae 20 Apr. 1847 hab. est, abs. A. D. HOEK infirmo, plural. votorum in membrum Cap. electus est Rev. adm. Dnus JOANNES LAMBERTUS BEKKER, pastor in Velsen, loco A. D. ZWANENBURG, 23 Nov. anni praet. in Dno def. Dein distr. A. D. Dec. cuique Ampl. Can. qui aderant pro praes. *f* 14, caeteris ex fundo priv. *f* 15 et pro 2 S. in solamen Cath. v. R. et fam def. *f* 6.

In congr. 5 Octob. anni 1847, praes. o. cap. membris hab. more sol. introd. est R. adm Dnus J. L. BEKKER, past. in Velse, loco A. Dni ZWANENBURG, pie in Dno def. Resolvit ulterius in hac congr. Capitulum, quod juvenes, qui in posterum studia humaniora incipiant, nullum, antequam ad Philosophiae studia admittantur, ex fundo Capit. accepturi sint subsidium. Occasione hujus resolutionis determinavit etiam Capitulum subsidium pro humanistis *f* 40, pro philosophis *f* 50 et pro theologis *f* 60, attentis tamen circumstantiis augendum vel minuendum. Distr. finaliter A. D. Dec. pro praes. *f* 30, ex f. priv. *f* 30, pro 3 S. ad int. Cath. v. R. *f* 9 et pro uno S. ad int. R. D. van Kokkelink *f* 5.

Praes. ex omn. Can. congr. vernalis hab. e. 9 Maji 1848. In ea distr. A. Dec. unic. Cap. membro pro praes. *f* 14, ex f. priv. *f* 15, pro 2 S. ex fundatione Cath. v. R. et fam. *f* 6.

Omnibus praes. can. congr. autumn. hab. e. 3 Oct. 1848. Cum nihil notatu dignum in hac congr. sese obtulit, processit A. Dec. ad distrib. ordinariam pro praes. *f* 30, ex f. priv. *f* 30, pro 2 S. ad int. C. v. R. etc. dicendis *f* 6 et ex fundatione R. D. van Kokkelink cuique cap. pro una M. celebr. *f* 5.

1849, die 24 Apr. fuit Cap. vernale ord. praes. omn. capit. In hac congr. statuit Cap. pro missis fundatis, exceptis iis quae proprium habent fundum, vel majori stipendio gaudent, solvendum esse florenum, et insuper, ut earum numerus pro rata proventuum augeatur. Distr. finaliter A. Dec. cuilibet cap. pro praes. *f* 15, e fundo priv. *f* 15 et pro 2 S. in refrig. an. C v. R. et fam. def. *f* 6. Pag. 173.

1849. In congr. autumn. hab. 2 Oct. 1849, praes. omn. can. fuit distributio pro praes. *f* 30, ex f. priv. *f* 30, pro 2 M. in refrig. an. C. v. R. et fam. *f* 6 et pro uno S. ad int. R. D. van Kokkelink *f* 5. Resolvit finaliter

Capitulum, ut quae in cassa pro Missis fundatis supersunt pecuniae, successive ad celebranda sacra pro fundatoribus def. erogantur.

1850. Omnibus can. praes. hab. e. congr. vernalis 16 Apr. 1850. Cum nihil notatu dignum actum esset, processit Dec. ad distrib. nempe pro praes. *f* 14, ex fundo *f* 15, stipend. 6 fl. pro 2 M. in refrig. an. C. v. R. et fam. Insuper 96 sacra ad intentionem Pulcheriae, necnon 50 pro benefactoribus defunctis Capituli dicenda.

Pag. 174. Congr. autumn. praes. omn. can. hab. est in aed. Dec. 8 Oct. 1850. Distr. Dec. cuique cap. pro praes. *f* 30, ex f. priv. *f* 30, duo S. pro def. C. v. R. et fam. et *f* 5 pro una M. celebr. ad int. R. D. van Kokkelink.

Occasione abdicationis ac discessus Ampl. Dominorum Decani et Secretarii, facta est in hac congregatione electio pro hisce duobus functionibus; et est unanimi voce ut Administrator loco Decani A. D. Awater, et ut Secretarius loco R. D. van Lottum, A. D. Hoek nominatus.

1851, die 6 Maji in aed. R. Dni H. Awater congr. cap. vern. hab. est, praes. exc. R. D. Hoek aegroto, omnibus can. In hac ipsi tamquam coadjutori R. ac Ampl. D. Decani G. A. van der Lugt, omnes Thesauri pecuniae et possessiones venerandi Capit. Harl. traditae sunt, quas et accepit. Cuilibet cap. distrib. fuit *f* 14 pro praes. octo canonicis, et ex fundo priv. *f* 15 novem capitularibus, insuper stipendium 6 flor. pro 2 M. in refrig. Cath. Rijnen et fam. novem canonicis et dein 50 S. pro benefact. def. Capit. dicenda, et quoque 96 ad int. Pulcheria.

1851, Mensis Oct. die 7 hab. e. in Decani coadjutoris aede, autumn. Capituli, omn. cap. adstantibus congregatio. In hoc conventu cum nihil notatu dignum resolutum sit, processum est ad cuique canonico distributionem 30 fl. pro praes. ac ex priv. fundo totidem. Itemque cuique cap.

6 pro 2 M. in requiem Cath. Rijnen et fam. et 5 in refrig. an. R. D. Kokkeling.

1852. Congr. Cap. vern. in Dec. coadjutoris aed. hab. e. die 27 Apr. praes. exc. Rmo Dec., caet. cap. Distr. est octo praes. pro praes. *f* 14 fl. et novem cuique 15 ex fundo priv. deinde cuique Cap. 6 fl. in stip. pro 2 M. in refr. C. Rijnen et fam. insuper 50 S. pro benefact. def. et 96 ad int. Pulcheriae.

1852, die 5 Oct. hab. e. congr. autumn. cui omnes astiterunt Capitulares. Hocce in conventu statutum est, attenta et pretii et reddituum differentia, litteras censuales 2½ pro centum Nostri regni inter et quos vocant Metallicas 5°/₀ Imperii Austriaci sub L. B., illas in has convertendas esse. Pro Pulcheria 20000, totidemque pro quae in communi relicta sunt et pro privato fundo Mille et trecenti floreni. Cujus conversionis exercitionem communi suffragio in se assumsit coadjutor.

His peractis omn. et sing. cap. distr. sunt pro praes. *f* 25, ex fundo *f* 35, pro una M. dicenda in refr. R. D. Kokkeling *f* 5, pro M. 2 pro Dno Rijnen et fam. *f* 6 et tandem distr. 180 fl. pro totidem Missis fundatis.

1853, die 12 Aprilis congregati sunt omnes capitulares in aede R. Dni Awater. Hacce in congregatione omnes consensuere, in allocutione SS. Dni Papae Pii IX Capitulum Harlemense solutum esse; quam ob rem Commissio electa est, ut Reverendissimo Episcopo Harlemensi nomine Capituli obedientiam praestaret, et negotia ejusdem ejus Dominationi offerret. Haec Commissio composita erat ex Rmo Dno Vicario Generali et Rdis Seniori Termars, Tomas et Coadjutori Awater. [1])

---

1) Pastoor Tomas, de laatste vurige voorvechter van het Kapittel, had reeds bij het eerste ruchtbaar worden der Pauselijke Allocutie van 4 Maart 1853, bij Mgr. van Vree op 10 Maart Audientie voor het Kapittel aangevraagd. Deze raadpleegde den Vice-Superior, die antwoordde dat zij zich

Insuper statutum est, privatum fontem, utpote ex privatis uniuscuique [sic] pecuniis coagulatum pro rato inter Capitulares dividendum esse. Hisce peractis acceperunt singuli pro praesentia *f* 25, et ex fundo privato *f* 35,

---

eenvoudig en zonder eenig voorbehoud aan de beschikkingen van den H. Stoel hadden te onderwerpen. Dit begrepen zij dan ook zelven, blijkens de bovenstaande *Acta* van 12 April 1853. Opmerkelijk, dat de Kannuniken in die *Acta* eenvoudig R. Dni worden genoemd. Hun wijdschen titel van *Amplissimi Dni* schijnen ze er ook al aan gegeven te hebben. De commissie in die vergadering benoemd, werd op 30 Mei 1853 bij Mgr. van Vree toegelaten, ofschoon Z. D. H. liever had gewenscht, dat zij zich tot den Vice-Superior vervoegd hadden, zooals hij zelf vroeger reeds aan Tomas had te kennen gegeven, wijl de Vice-Superior met de uitvoering van de Decreten betreffende het herstel der Hierarchie belast was. Op die Audientie dan verklaarde de commissie van het Kapittel bij monde van den Deken, Past. van der Lugt, na felicitatie, „uit naam van alle leden des Kapittels hunne nederige onder„werping aan te bieden op het spoor van hunne voorzaten, die zich door „alle tijden heen onafscheidelijk aan den H. Stoel vastklemden, de beschik„king van hunnen algemeenen Vader, als gehoorzame kinderen toe te „juichen en te eerbiedigen." Ze voegden daar het verzoek bij, dat de Bisschop hunne nederige en kinderlijke onderwerping ter kennis van Z. H. wilde brengen, onder het ootmoedig verzoek, van den H. Stoel met een goedkeurend antwoord over hun gehouden gedrag vereerd, en tevens gemachtigd te worden om met den Bisschop de zaken des ontbonden Kapittels te regelen en de geldelijke bezittingen, tot heden met de meeste trouw en nauwgezetheid bestuurd, aan den Bisschop over te dragen. Nog dienzelfden dag gaf de Bisschop van deze algeheele onderwerping des Kapittels kennis aan den Superior Mgr. Belgrado, en na de toespraak van Past. van der Lugt in schrift ontvangen te hebben, gaf Monseigneur van alles verslag aan de Propaganda, met eene letterlijke vertaling van het gesprokene. Den 1 September zond de Propaganda een goedkeurend en dankzeggend antwoord van den Paus, met lastgeving aan den Bisschop om, na nader onderzoek, een nauwkeurigen staat van de personen en bezittingen van het „*praetensum*" (*gewaand*, zoo is het Kapittel altijd door Rome beschouwd en genoemd) op te geven; van welk aangenaam antwoord Past. van der Lugt ten spoedigste door den Bisschop in kennis werd gesteld. Daarop hebben zij verder met prijsbare onderwerping al hunnen fondsen aan den Bisschop overgegeven, alsook hunne Archieven, die voor onze kerkgeschiedenis van zoo onschatbare waarde zijn. Zoo is de Synagoge met eere begraven en heeft het Kapittel zijn veel bewogen leven door eene volkomene onderwerping aan het hoog Kerkelijk gezag, zacht en rustig mogen eindigen.

f 6 pro duobus Sacris pro Catharina Rijnen, *f* 5 pro Pastore Kokkeling, *f* 96 pro Pulcheria et *f* 50 pro benefactoribus defunctis.

16 Junii post praestationem obedientiae Reverendissimo Episcopo, omnes Reverendi Domini dissoluti Capituli congregati sunt; eisque cum Dominis communicatam [sic] est gratissimam acceptationem ejusdem Praesulis. Capitulum dissolutum suam administrationem deposuit, et sic Notulae finem imposuit.

J. J. GRAAF.

OVER DE TOELATING DER PRIESTERS TE AMSTERDAM

IN DE VORIGE EEUW.

In Deel XV van deze *Bijdragen*, bl. 22, heb ik beweerd dat de priesters, die tusschen 1730 en 1794 in Amsterdam tot de heilige bediening wenschten te worden toegelaten, verplicht waren eerst het bekende formulier te onderteekenen en dan in den regel, bij verplaatsing of bevordering, niet voor de tweede maal tot de teekening van dat formulier genoopt werden. Als uitzondering op den regel verwees ik naar de dubbele handteekeningen van Basilius Lejeune en Henricus Milius. Deze beide gevallen zijn in de vorige aflevering van dit tijdschrift door den Heer de Bont (bl. 164) nog met vele andere vermeerderd; waaruit blijkt, dat de uitzonderingen geenszins *zeldzaam*, maar veeleer *dikwijls* voorkwamen.

Jammer echter is het, dat de evengenoemde Heer uit de hem bekende gevallen meent te mogen besluiten, dat „bijna alle priesters, die hetzij van statie veranderden of van kapelaan tot pastoor bevorderd werden, wel degelijk opnieuw het formulier ten stadhuize moesten komen onderteekenen." Eenige regels verder beweert hij zelfs: „van uitzonderingen in den geest [door mij] bedoeld is geen sprake."

Ik meen deze beweringen niet beter te kunnen weder-leggen dan door de aanbieding van het onderstaand lijstje, dat wellicht nog aanmerkelijk kan vermeerderd worden:

Toen in 1730 het voorschrift voor de eerste maal in werking trad, was *Gislenus Priem* pastoor op 't Cingel

en teekende als zoodanig het formulier; maar toen hij zes jaar later verhuisde naar de Nieuwe-Zijds Voorburgwal, behoefde hij het formulier NIET voor de tweede maal te onderschrijven.

Lambertus Wijntjes teekende in October 1733 als kapelaan op de Ygracht; maar toen hij in 1740 bevorderd werd tot pastoor in de Posthoorn, teekende hij NIET.

Joannes van Voornen teekende den 18 October 1743 toen hij kapelaan of assistent was in de Mozes en Aaronskerk; maar bij zijne bevordering tot pastoor dierzelfde kerk, in Juni 1745, werd zijne onderteekening NIET opnieuw gevorderd.

In October 1744 teekende *Henricus Kerkeling*, kapelaan in de Papegaai, het formulier; maar in Augustus 1746 naar het Duifje verplaatst, teekende hij NIET.

Lucas Le Blond teekende den 7n November 1747 toen hij kapelaan was benoemd in de Fransche kerk; maar in Mei 1748 werd hij pastoor in dezelfde kerk en teekende NIET.

Wilhelmus Boom, kapelaan in de Papegaai, teekende den 12 November 1748. In 1750 werd hij als kapelaan verplaatst naar het Kuiperspad; maar teekende NIET. Twee jaren later werd hij kapelaan in de Posthoorn, maar teekende NIET. Toen hij echter in 1771 pastoor werd in laatstgenoemde kerk, moest hij wederom teekenen.

Clemens Narbonne, kapelaan in de Fransche kerk, teekende het formulier op 22 Mei 1749; maar in December van het jaar 1750 werd hij pastoor dier kerk, en teekende NIET.

Joannes Christophorus Hoefkens, kapelaan in de Posthoorn, teekende den 14 Juli 1746; zes jaren later werd hij pastoor in de Papegaai, maar teekende toen NIET.

Petrus Borger, kapelaan in de Keizerstraat, teekende 13 December 1742; zeven jaar later werd hij verplaatst

en benoemd tot pastoor op den Voorburgwal, maar hij teekende NIET voor de tweede maal.

Joannes Stappers, die als kapelaan in de Heintjehoek-steeg, den 31 Maart 1733, het formulier had onderteekend, behoefde dat NIET voor de tweede maal te doen, toen hij twintig jaar later pastoor werd in de statie buiten de Utrechtsche poort.

Jacobus van der Hoeven, kapelaan in de Boom, teekende den 25 October 1742; vijftien jaar later, pastoor wordende in genoemde kerk, teekende hij NIET.

Hubertus Verbist, kapelaan in de Ster, teekende den 16 Augustus 1753; hij werd, elf jaar later, in dezelfde kerk pastoor, maar teekende toen NIET.

Philippus Kuijlert, kapelaan in het Stadhuis van Hoorn, teekende het formulier den 21 Maart 1741; toen hij echter 25 jaar later tot pastoor dier kerk werd bevorderd, teekende hij NIET.

Joannes Hollingerus, kapelaan in de Keizerstraat, teekende den 9 Februari 1742; tien maanden later werd hij verplaatst naar de Vinkenstraat, maar teekende NIET; in 1745 werd hij bevorderd tot pastoor in de Vinkenstraat, maar hij teekende NIET.

Albertus Ahuis, teekende toen hij in September 1752 kapelaan werd in de Keizerstraat; hij teekende NIET in 1754 toen hij verplaatst werd naar de Vinkenstraat, om daar als pastoor op te treden.

Joannes Fredericus Goders, teekende den 31 October 1759 als kapelaan der statie op het Kuiperspad; in 1761 werd hij verplaatst naar de Boommarkt, maar teekende NIET.

Nicolaus van Rhenen, kapelaan in de Papegaai, teekent den 27 April 1751; in 1752 wordt hij naar het Haantje verplaatst, maar behoeft NIET te teekenen.

Toen *Cornelius P. de Graaff* kapelaan werd op het Beggijnhof, teekende hij den 11 Januari 1752; maar toen hij er, na den dood van *Gijsbertus Ouwerogge*, die den 23 November van dat jaar stierf, pastoor *ad interim* werd, behoefde hij NIET te teekenen.

Hilarius Bourdon, kapelaan in de Fransche kerk, onderteekende den 26^{n} October 1730 het formulier; in 1738 werd hij tot pastoor dier kerk bevorderd, maar teekende NIET.

Amsterdam, Dec. 1890. B H KLÖNNE.

3e NAAMLIJST

VAN

R. K. PRIESTERS TE AMSTERDAM IN BEDIENING EN ALDAAR OVERLEDEN VÓÓR 1800.

(Vervolg van Deel XVII, blz. 178.)

(Voor de in deze lijst voorkomende verkortingen, zie Deel XVII, blz. 58).

De 2e naamlijst (Deel XVII, blz. 161) heeft een paar kleine verbeteringen noodig, wat betreft den ouderdom van enkele priesters bij hun overlijden. Tot verontschuldiging diene het volgende. Bij gebrek aan de doopboeken, waarin het geboortejaar van den door mij te behandelen priester opgeteekend staat, moest ik mij bepalen tot gegevens welke ik hier en daar vermeld vond. Ik schreef ze letterlijk over, gewoonlijk met opgave der bron. Bij herlezing bemerk ik echter enkele onjuistheden, welke mij in het eerst niet opgevallen waren. Vriendelijk verzoek ik ter plaatse te veranderen: *Aegidius de Glabbais* is geboren in 1647, en stierf niet op 71 jarigen leeftijd, zooals onder op zijn portret gedrukt staat, maar was bij zijn overlijden 75 jaar oud. (Arch. Mozes en Aronskerk). *Joannes Rademaker* overleden in 61 en niet in 63 jarigen ouderdom. *Gijsbertus Pyselman* werd niet geboren in 1735 maar in 1737.

„AERTS. NORBERTUS, priester heeregraft by de Brou„wersgraft *f* 8.–, 2½ uur luyden *f* 1.15. 21 november „1707." N.K. – Jezuiet in het *refugium* de „Zonnebloem" op de Heerengracht bij de Brouwersgracht. Hij was van 1673–98 missionaris te Hodenpijl of Schipluiden en archi-

varis van de missiën der Societeit in Noord-Nederland. De 10 folio-deelen van de *Acta missionis batavae*, S. J., berustend op de Burgondische Bibl. te Brussel, zijn door hem eigenhandig geschreven. (De S. Franc. Xav.-kerk, door H. J. Allard, 1883, blz. 17, noot 2, en Studiën jaarg. XVIII, blz. 152). Hij is geboren 23 Juli 1639 te Antwerpen. Zijn leven wordt uitvoerig beschreven in B. VII, blz. 435. Zie ook B. VIII, blz. 112, 120, 122.

„Alberts. Meester Barent, priester, in de Koestraet „opte 20 december 1559 begraeve *f* 4.7." De grafgelden „per zijn moeder." O.K.

„Alstensz. Heer Melis, in deese kerck begr. opte „4 december 1557." O.K.

„Amarick. Heer, noothulper van de cappellaen 2 July „1573." O.K. – Daar „de capellaen" *Mr. Albert Jansz.* overleden is 24 Juli 1573, zoo kwam „Heer *Amarick*" waarschijnlijk tijdens diens ziekte als assistent.

„Becker. Sebastianus, *f* 15.– 3 uuren luyden *f* 2.2 „23 January 1742." N.K. – Franciscaan in de Mozes en Aron. „Aet. 45. Prof. 24. (Arch. Mozes en Aron).

„Boel. Heer Hilbrant, begr. opt hoech coor in deze „kerck. 6 augusty 1559 *f* 8.14." Grafgelden „per de „erfgenaemen van Heer Hilbrant boel." O.K. – In „Het „patriciaat van Amsterdam, vertegenwoordigd door de „genealogie van het geslacht Boelens, door Prof. J. A. „Alberdingk Thijm", komt voor blz. 2 (*b*) „*Mr. Hille-„brand Boelens Dirck Dirckenszoon*, was priester."

„Brant. Mr Ghysbar, canonick, begr. opten 6 may „1562 tot de minnebroers *f* 4.7 die groote clock." Hij was Kanunnik van Utrecht en vóór 1544 of 49 pastoor van St. Laurens te Weesp. (B. III, blz. 49, 50). Daar Weesp eerst in 1577 de gehoorzaamheid aan Spanje opgezegd heeft, zoo is te veronderstellen dat *Brant*, uit vrijen wil, zich te Amsterdam met ter woon gevestigd

heeft. Waarschijnlijk was hij commensaal bij de Minderbroeders.

„Bril. Heer Jan Pietersz., den 17e dach marty A°
„1561 in deese kerck begr. *f* 4.7." O.K.

„Caeter. Heer Jacop, opt Ronde Baghynhof begrae-
„ven 2 Juniijs 1567 *f* 4.– groote clock *f* 6.–"

„Coeck. Heer Claes, op die afterburghwal, beluyt
„1½ uyr met de grote clock *f* 13.7. february 18 1599."
O.K. – Het geslacht Coeck leverde tot in de 18e eeuw nog alleruitstekendste Katholieken op. (Zie de Alphab. naamlijst der Gesch. v. h. Maagdenhuis, door T. C. M. H. v. Rijckevorsel). Hij was in 1571 bezitter eener vicary in de Oude Kerk. (B. IX, blz. 129; XIII, blz. 222, 223 en 224).

„Coper. Heer Pieter, van de Heyliijcherstee, 14
„augusti 1568 *f* 4.7." – De grafgelden werden betaald door Egbert Pietersz. O.K.

„Dirck. Heer, onsse cappellaen in deze kerck begr.
„opte vii July 1553." O.K. – Kapelaan in de Oude of S. Nikolaas-kerk.

„Doede. Heer Egbert, begraeven ter minrebroeders
„den 6 Sept. 1567 *f* 4.7, heeft gehadt die grote klock
„*f* 6.-" O.K. – De grafgelden werden betaald door „Jan Claesz. Pijl."

„Fransz. Pater Jacob, pater tot Sintte Claere 14
„July 1566 begraeve met de grootte clock." O.K.

„Gaeff. Heer Jan, Sinte Barbaren, 17 marty 1578."
Den 22 Maart 1548 behaalde hij aan de Hoogeschool te Leuven den graad van Licentiaat. Volgens de „Analectis
„pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique,
„Tome III, p. 247" was hij op de promotie de 127e van de 143 gepromoveerden.

„Gerritsz. Heer Pieter, prouvenier tot Sinte Cecilien
„den x octob. 1569 *f* 4.7, noch Regyna (doodsklok) *f* 3." O.K.

„Hayn. Heer, in deze kerck begr. 24 february 1560 „*f* 4.7.” O.K.

„Heynderick. Heer, provijsoor, opt coor begraeven „opten 12 octobris 1569. *f* 8.14, noch die groot clock „*f* 6.–” O.K.

„Heijnesz. Heer Gherrit, *int marssgen*, 23 aprilis „1573 *f* 4.7. Regyna (klok) *f* 3.–” O.K. – De grafgelden werden betaald door „Evert Corst.” Deze „*Evert Corst*” was *Evert Corssgen in 't marsgen*, die in 1578, na het geusworden van Amsterdam zitting had in den Raad.

„Hermanus, eertyts carthusers monnick inde Barnende „steech *f* 4.7 2 february 1600.” O.K. – Hier wordt waarschijnlijk bedoeld: Broeder Herman van Thienen. Hij „maakte zijn vaderlijk erfdeel, na den dood zijner moe„der, aan het klooster.” (Aemstels Oudheid, Deel II, blz. 49). Na het geus worden van Amsterdam in 1578, werd het Karthuizerklooster door het Burgerweeshuis in bezit genomen dat „daarentegen op zich nam, voor het „onderhoud der nog levende Karthuizer-monniken tot „hunnen dood te zullen zorgen.” (Aemstels Oudh. Deel II, blz. 30).

„Jacob. M^r, pr van Sinte barbare convent, int con„ventskerk begr. opte 15 novembris 1559.” Het klooster van S. Barbara moest het lijnwaad, dat aan de Oude Kerk behoorde, in orde houden, waarvoor het jaarlijks *f* 20.– ontving. (Wagenaar I, blz. 20).

„Jacopsz. Pater Jan, van pouwelsbroeder convent, be„luyt met die groote clock *f* 10.7, 7 december 1589.” *Jan Jacobszoon* was een der 5 „gemeene conventualen „van 't Paulyten convent.” (Zie Aemstels Oudh. Deel III, blz. 54). Hij was mede-onderteekenaar van het onder Pater *Jan* medegedeelde verzoekschrift.

„Jan. Pater, opt St. Joorishoff *f* 4.7, 25 november „1598.” O.K. – Het S. Jorishof was in 1598 een gast-

huis, waartoe men de gebouwen van het Paulinianen-klooster in gebruik had genomen. „Pater *Jan*" is waarschijnlijk in dat gasthuis gestorven. Volgens regeling bij het geuswordεn der stad, werden aan de nog in leven zijnde paters van het S. Paulus-klooster, zoolang zij leefden toegekend vrije woning, en verzorging in ziekte. Met „Pater *Jan*" wordt zeker bedoeld „Jan Klaasz. van Horssen, pater", een der 6 monniken, die in 1578 aan de regeering van Amsterdam verzochten, afstand te mogen doen van hun convent, mits daarvoor een gewenschte voldoening ontvangende. (Zie de belangrijke beschrijving van dit klooster in Aemstels Oudh., 3e deel, blz. 41).

„Jansz. Mr Albert, capellaen, 24 Julius 1573 *f* 4.– „die groot klock *f* 6.–" O.K. – Hij was kapelaan in de Oude of S. Nikolaas-kerk.

„Jansz. Heer Joest, priester, begr. 3 Jannuario 1571 „inde cellebroederskerck *f* 7.7."

„Louwerens. Heer, tot Sinte Barbaren begraeve ande „nywe sijde 7 augusti 1575 *f* 6.4."

„Louwerenszoon. Heer Harmen, priester, 5 Juliijs „1567. *f* 4.7.–" O.K.

„Maju. Joseph, beenderen aen de kerck *f* 12.– 7 „January 1792." Engelsche Kerk. – Kanunnik, mede provisor van Pulcheria en pastoor van het Begijnhof van 1788–92. (A. IV, blz. 128). In de pastorie van het Begijnhof hangt zijn portret op doek geschilderd. In „Missionis Batavae Status" (A. VIII, blz. 354) leest men: „zelosus pastor, mediocris doctrinae, sed integrae vitae."

„Overbeeck. Eerw. Pater Geldolphius van, drie „uure geluyt groote clock, hoge coor 24. *f* 26.10. 14 „April 1728." O.K. – Franciscaan in „'t Boompje", (B. II, blz. 261) van 1692–1728. (A. IV, blz. 134).

„Pau. Heer Cornelis, pastoor van smits-outaer, hier „begr. opte 16 may 1559." O.K. – Het S. Eloy- of Smidsgilde had een eigen kapel in de Oude Kerk.

„PERCYN. Heer JAN, de groote klock, de 18 october „1573 *f* 6.– De grafgelden zijn betaald door „Heer Garbrant Lyssen", pastoor der Oude Kerk. Hij stamde uit het ridderlijk geslacht van „Persyn, ridder, heer van „Waterland." Zijne ouders waren *Jan Persyn* en *Christina van der Schelling*. Hij is gehuwd geweest met *Alijd Gaaf Claesdr.*, bij wie hij 6 kinderen had, waarvan 3 dochters den geestelijken staat aannamen. Na den dood zijner vrouw „wiert hy canonink tot Amsterdam." (Batava Illustrata, blz. 1018). Hij werd begraven bij de Minderbroeders, wier klooster in 1464 rijkelijk begiftigd was door *Hendrik Koemans van der Schelling*, waarschijnlijk een voorzaat zijner moeder. Hij teekende zich „Jan *van* Persyn, priester", zooals blijkt uit eene door hem geteekende opgave van kosten van een „maeltyt ghehouden in die Cantaet van „die Minnebroeders. Actum Anno 1570 den 16 July „binnen Amstelredam." (Aemst. Oudh. I, blz. 63).

„POTGEN. Heer WILM LAMBERTZ., 5 Julius 1573, *f* 4.7. Regyna (klok) *f* 3.–" O.K. – Hier wordt waarschijnlijk bedoeld D. Wilhelmus Pot, die in 1571 possessor was eener vicarie op het altaar van S. Jacobus in de Oude Kerk. (B. IX, blz. 129, 131).

„PRAECH. Heer FRANS, priester te pouwels broeders, „in deze kerck begr. opte 15 october 1555." O.K.

„RUWIJEL. Heer PIETER SYMONS, 18 februario 1574, „noch die groot klock *f* 10.1." O.K. Daar de grafgelden betaald werden door „Symon Martsz." zoo was hij waarschijnlijk een zoon van Sijmon Maarten Dircksz. van Ruwiel, Burgemeester van Amsterdam in 1552.

„SMYT. Heer JAN, pater van Sinte Margreet den 11 „february 1560. Sinte margreet begraeven *f* 4.7."

„WEERDT. JOSEPHUS DE, pastoor buyte de Utregtse „poort *f* 8.– 23 decb. 1751. Grafnummer OG n° 123." N.K. Pastoor in de Statie „Achter den Pauwentuin." Zie

mijne beschrijving dier Statie B. XVII, blz. 42 en volg. — Blz. 51 van genoemd deel 2e regel van boven, gelieve men te lezen 1752 in plaats van 1751.

„Wilms. Heer, de nieuw kerck 4 may 1573 heeft die „groot klock ghehat *f* 6.–" N.K.

(Wordt vervolgd.) BERNARD J. M. DE BONT.

AMSTERDAM
EEN «GEHEILIGDE SCHUILPLAATS» IN 1572.

Aldus noemde Petrus Opmeer, „Amsterdammer", in zijn „Nederlands Catholyk Martelaarsboek" [1]) zijn geboorteplaats, welke door Hendrick van Biesten „wylen „orateur van de Minrebroeders binnen Amsterdam" in 1572 als volgt bezongen is geworden:

„Amsterdam, die 't all te boven gaet,
„Als een lely onder de doornen staet
„Is zy onbesmet gebleeven.
„Al lagh sy in haer vyanden quaedt,
„De moed heeft haer niet begeven.
„*Verdreve priesters heeft sy ontfaen*,
„Haer poorten laet en vroegh opgedaen
„Om de vroomen te logeeren
„En haer van kruys en lyden 't ontslaen;
„Daer om zal ze bloeyen met eerere." 2)

Opmeer, in zijn genoemd boek, verhaalt dat „uyt alle „hoeken van Hollant allerlei priesters vlugten" naar Amsterdam, en aldaar een „veilige herberg" vonden. „In „soo grooten getal vlugten zy daer na, dat alleen in den „jaare 1573 binnen der stad over de 70 Geestelyken per„soonen van hertseer en droefheid kwamen te overlyden."

---

1) Deel II, blz. 222.
2) *Dietsche War.* VII, blz. 547.

Daar het nu voor de kerkelijke geschiedenis van ons land belangerijk is de namen te achterhalen van hen die, bij het geusworden hunner standplaats, in Amsterdam een veilige haven vonden en aldaar overleden zijn, zoo hebben wij het sterfregister uit die jaren nageslagen. Het grafboek der Oude Kerk is de eenige vraagbaak, welke ons ten dienste stond. De registers der Nieuwe Kerk, H. Stede en die der kerkhoven beginnen eerst na de „alteratie."

Wij vonden derhalve slechts een klein getal „*verdreve priesters*" wier namen zijn, alphabetisch gesteld:

„*Alcmaer.* Mr *Dirck Jacopsz.* capellaen *van*, 22 Sept. „1574 *f* 4.7." De grafgelden per „heer *Cornelis Nanningsō*", die tevens betaalde voor des kapellaans zuster: „Diever Jacopsdr., professide suster vant convent van „Medenblick *f* 4.7, begr. 24 Sept. 1574." Oude Kerk. In v. Heusen en van Rijn, Haarl. Bisdom blz. 97 komt een *Dirk Jacobsz.* in 1570 voor als: onderpastoor van Castricum.

„*Alcmaer.* Heer *Jan Jansz. van*, alias *paep mug.* 16 „october 1573 *f* 4.7." Oude Kerk.

„*Alcmaer.* Heer *Andries van Oltrop* by, begr. 16 oc- „tobris 1573 *f* 4.7." Oude Kerk.

„*Anssendelft* (Assendelft). Heer *Heyndrick van,* is opten „11 in february 1573 hyr begraeven opt hooch coor *f* 8.14, „noch die groot clock *f* 6.–" De grafgelden werden betaald „*per Adrijaen Janszn.*" Oude Kerk.

„*Cuydelstaert.* Pastoor *van*, begr. opten 21 april 1573 „*f* 4.7." Oude Kerk. De grafgelden „per *Ide Claesdr.*"

„*Edam.* Mr *Meynert* pastoor *van*, opt hooch choor 1 „Augustus 1573." Oude Kerk. Deze „Mr *Meynert*" was *Meyndert van Enkhuizen*, verbannen pastoor van Edam. (Zie Bijdr. XVII, blz. 79).

„*Haerlem.* Pater *Joost van*, in Sint Lasijen (S. Lucia) „begr. 2 november 1572 *f* 4.7, noch ghehat van Regyna „(doodsklok) *f* 3.–" Oude Kerk. De grafgelden „per de „pastoor van Haerlem."

„*Hauwerden.* Pastoor *Jan van*, is hyr begr. 23 maert „1573 *f* 4.7." Oude Kerk. Hier wordt zeker bedoeld de pastoor van *Hauwert* in Noord-Holland.

„*Lamerstaege.* Pastoor *van*, begr. 16 may 1573." Oude Kerk. Lamerstaege = Lambertschagen in Noord-Holland?

„*Leyen.* Heer *Willem van*, met Regyna (doodsklok) en „zyn vaeder opt 7 december 1573 die zal bet(alen) ind „yssere waech opt waeter *f* 11.14." Oude Kerk.

„*Leyen.* Heer *Jan Claesz. van*, te mindbroeder begr. „20 augusty 1574. Hyr heeft heer Dirck onsse capellan „voor gesaeydt te betalen als Leyen aen den coning is." Oude Kerk. Daar Leiden, na 1573, geus gebleven en niet meer „aen den coning" gekomen is, zoo zijn de begrafenispenningen onbetaald en oningevuld gebleven.

„*Leyen.* Heer *Jan* canonnick *van*, begrafe 8 augusti „1573 *f* 4.7." Oude Kerk.

„*Nibbich*(woude). Heer *Jacob* pastoor *van*, avon(d) be„graf. 6 Julius 1573." Oude Kerk.

„*Purmerynd* de pastoor *van*, al hyr begr. den 1 Jan„nuary 1573 *f* 4.7. die groot clock *f* 6.–" Oude Kerk.

„*Spanbroeck.* Heer *Heynric van*, begr. den 3 may 1573 „*f* 4.7." Oude Kerk. Zou hier bedoeld worden *Heinrick Claesz.*, pastoor tot Spanbroek? (Zie Bijdr. X, blz. 313).

„*Voorschoten.* Pastoor *van*, begr. den 3 Junnyus 1573." Oude Kerk. Daar de grafgelden voldaan zijn door „*Anna Jaspers*", zoo wordt hier ongetwijfeld bedoeld *Judocus Gasparszoon*, pastoor der S. Laurenskerk te Voorschoten. (Zie v. Heusen en v. R. Utr. Bisd. blz. 896).

Amsterdam, Jan. 1891. BERNARD J. M. DE BONT.

REGISTER

van de roomsche Priesters welke ingevolge van de 3e en 6e Articul van het Placaet van Haar Ed. Groot Mogenden in dato 21 September 1730 in handen van de Heeren Burgemeesteren hebben gedaen en met haere gewoone handteekening ondertekent de volgende verklaering en daarop door haer Ed. Groot Achtb. tot wederseggens toe geadmitteert zyn tot het doen der priesterlyke functien binnen deze stad (Amsterdam).

Ik onderges. verklaere op myn priesterlyk woord in plaats van Eede dat ik een hertelyke afkeer heb van het gevoelen der geenen, welke leeren dat de Paus, of eenige andere Kerkelyke overheid, de magt heeft om de onderdaenen te ontslaen of dispenseeren wegen ketteryen of om eenige andere oorzaak van den eed en gehoorsaamheid aan de Burgerlyke overheid en dat men geen trouw en onderdanigheid schuldig is aan de geenen die in kerkelyke ban en buyten de schoot vande Roomsche Kerk zyn en dat ik niet alleen het tegendeel gevoel, maar na myn uytterste vermogen zal inboesemen aen de Leeden van myn gemeenschap en dezelve zo door myn voorbeeld als door myn leer zal vermaenen tot gehoorsaamheid aan de Staaten en Magistraaten als aan myn wettige Overigheid, en tot een vreedsaam en zeedig gedrag. Dat ik bovendien niet zal contribueren met raad of daad, directelyk of indirectelyk in eeniger manieren om door eenig ingezeeten dezer provincie te doen destineeren, belooven of geeven eenig geld of geldswaarde of wat het ook anders zoude mogen wezen aan of ten behoeve van eenig Buytenlandsche kloosters, collegien, Seminarien, kerken of andere roomsche Gestichten en Gemeenschappen of van de Leeden

van dien, hoe ook genaemt, en eyndelyk dat ik generhande absolutie nog dispensatie van de Paus of van ymand anders, zal versoeken nog ...... tegen de bovenstaende myne verklaring en ondertekening, tegen eenig deel off lit derzelven geen uytgezondert.

Naar aanleiding dezer verklaring werd den 25 October 1730 onderstaand request ingediend:

Aan d'Edele Grootachtbaare Heeren Burgemeesteren der stad (Amsterdam).

Geeven met d'onderdanigste Eerbied te kennen d'ondergetekende Roomsche Priesteren deser stad dat zy suppljanten by het placaat van Haar Edel Grootmogende de Heeren Staten van Holland en West-Friesland van de 21 September 1730 en wel by het 6e artikel van hetzelve hebben gezien dat Haar Ed. Grootmogenden volgens denzelve Souvereine Macht, — waaraan de suppten zig altoos als hunne getrouwe onderdanen zullen onderwerpen — hebben gelieven te ordonneren, dat de roomsche priesters reeds in functie zynde gehouden zouden zyn te doen zekere schriftelyke verklaring in het 3e artikel van hetzelve placaat vervat en dat zy priesters hetzelve gehouden zyn te ondertekenen binnen den tyd van een maand na het Emaneren van 't zelve, zoo ist dat zy weetende wat ze volgens naturelyke en goddelyke wet aan hunne wettige Souvereynen in het tydelyke schuldig zyn, bereid zyn hetzelve te ondertekenen. Maar dewijl zommige onverstandige Luyden niet begrypende de intentie van Haar Ed. Grootm. hebben kunnen goedvinden onder deze suppten gemeentens te devulgeren, dat de suppten hetzelve 3e artikel noyt kunnen ondertekenen omdat daar in gevonden word dat zy een hertelyk afkeer moeten hebben van het gevoelen dergenen welke leeren dat de paus of eenige andere Kerkelyke overheid de magt heeft om de onder-

danen te ontslaen of dispenseren, wegens ketteryen of eenig andere oorzaak van den eed en gehoorzaamheid aan de Burgerlyke overheid, waardoor deselve onkundige menschen oordeelen, dat haar Edel Grootm. haare macht en gezag zoude gelieven uyt te strekken tot en over buitenlandsche volkeren en onderdanen niet ressorterend onder het oppergezag en het gebied van Haar Ed. Grootm., daar integendeel de supp^{ten} zeer wel gerust en verzekert zyn dat als Haar Ed. Grootm. in hetzelve placaat gelieve te spreken van overheid en onderdanen Haar Ed. Grootm. daar ook niet anders gelieven te verstaan als overheden van deze Landen en onderdanen van dezen Staat, waarom hetz. artikel met dien verstande ook gerustelyk door de supplianten van woord tot woord kan worden ondertekent, zoo keeren de supp^{ten} – de welke tot onrust van hunne gemeentens niet gaarne zouden zien dat zy ten dien eynde door een bode ofte iemand anders van UEd. Grootachtbare zoude worden geciteert – zig in alle onderdanigheid tot UEd. Grootachtb. met ootmoedig versoek dat UEd. Grootachtb. goede gelieft te zyn omme de supp^{ten} te permitteren omme 't gevolge en tot voldoeninge van 't gemelde placaat hetz. 3^{e} artikel invoege voorschreven binnen korten en bepaalden tyd buyten citatie oft gerechtelyke dagvaardingen te komen ondertekenen, in welke verwagting hebben zy d'eer van met diepe respect in alle onderdanigheid zig te ondertekenen

Ed. Grootachtbare Heeren

UEd. Grootachtb. Hedens onderdanigste
Dienaren en getrouwste onderdanen.

HEND. GRASPER.
JOANNES SCHOUWEN.
JOANNES DE JAGER.
FRANCISCUS CORNELIUS DIEROUT.

FRANCISCUS VAN DEN HEUVEL.
JOANNES KRAMER.
JOANNES RADEMAKER.
JOSEPHUS DE LONGAS.
FRANCISCUS VAN MUNNIKHOVEN.
PETRUS VAN DEN BRANDEN.
SIMON REYNIERS.
LUDOVICUS REYNIERS.

Ad mentem istius libelli mihi praelecti
et explicati subscribo
fr. THEODORUS BREILLY.
HILARIUS BOURDON.
ENGELBERTUS BROUWER.
AD. VAN CAUWENBERGH.
FRANCISCUS VAN DEN BOLCK.
ANTONIUS DE ROY.
JACOBUS JANSSENS.
JOANNES HEUKELMAN.
JACOBUS BROERS.

25 October 1730.

Aan d'Edele Grootachtbaaren Heeren Burgemeesteren en Regeerders der stad Amsterdam.

Geven met d'oodmoedigste onderdanighyt te kennen de ondergetekende Roomsche priesters binnen Uwer Ed. Grootachtbaarhedens stad, dat zy supplianten op den 25^{e} dag der voorledene maand October aan UEd. Groot Achtb. hebbende gepresenteerd zekere supplecatie ofte request en daar by onder andere te kennen gegeven dat zommige onverstandige Luyden, niet begrypende de intentie van Haar Ed. Groot Mogenden, hadden konnen goedvinden onder de gemeentens van de supp^{ten} te devulgeren dat de supp^{ten} het 3^{e} articul van het placaat van Haar Ed.

Groot Mogenden van dato 21 Sept. 1730 noyt konden ondertekenen, om redenen by het opgemelde request gemeld; de supp^{ten} in tegendeel, gerust zynde, dat de intentie van haar Ed. Groot Mogenden niet anders was, als sy by deselve requeste hebben geposeert, ten blyke van hunne onderdanighyt en onderwerpinge aan hunne wettige souverain en overigheid in het tydelyke en burgerlyke, zig dan ook by deselve requeste hebben aangeboden en versogt omme ingevolge en ter voldoeninge van het opgemelde placaat, het selve 3 articul op dien voet te mogen ondertekenen, sonder daar toe selfs alvoorens door UEd. Groot Achtb. te worden geciteert: dat UEd. Groot Achtb. deselve requeste hebbende geexamineert en sommige uyt de supp^{ten} in hunne gedagten omtrent het opgemelde placaat selfs mondeling nader versterckt, dan ook aan hun goedgunstiglyk hebben gepermitteert omme buyten en zonder geregtelyke citatie oft dagvaarding het opgemelde 3^{e} articul invoege vermeld komen ondertekenen, 't welck dan ook immediatelyk door de supp^{ten} in deesen is geschiet. En dewyl de supp^{ten} met een sensibel leedwesen beginnen ontwaar te worden dat eenige qualyk geintentioneerde menschen, ziende, tegens hunne verwagtinge, de onderwerpinge der supp^{ten} aan hunne wettige burgerlyke Overigheid, als nu hunne eenvoudige Leeken tragten wys te maken dat de supp^{ten} het meergemelde articul in een seer generale en zelfs redicule zin zouden hebben ondertekent en hun daardoor van de gehoorsaamhijt van den Paus van Rome als hun geestelyk Hoofd hebben onttrocken, even als of dit niet zoude konnen te zaamen gaan, dat de supp^{ten} in opsigte van het Burgerlyke waren en bleven gehoorsame onderdanen van de Staat en hunne wettige overighyt en tegelyk in opzigte van het geestelyke gehoorsaame onderdanen van den Stoel van Rome, en waardoor men dan nu veel onrust in de

gemeentens van de suppten tragt te veroorsaken om was 't mogelyk, daardoor veele eenvoudige Leeken van hun af te trecken: en dewyl in het opgemelde request van dato 25 October onder UEd. Grood Achtb. als nog berustende, klaar doorstraalt, met een regtmatige intentie de suppten het meergemelde 3e articul hebben versogt te ondertekenen, zoo keeren de suppten tot conservatie van meerder rust en vrede in hunne gemeentens, zig op het onderdanigste tot UEd. Groodachtb. met een ootmoedig versoek, dat UEd. Groot Achtb. de opgemelde requeste aan de suppten weder gelieven af te geven en te laten volgen alleenlyk met dese subscriptie:

Wy Burgemeesteren en Regeerders der stad Amsterdam gesien en geexamineerd hebbende de annexe requeste van sommige der roomsche priesters binnen dese stad hebbende selve hun versoek by de requeste vermeld geconsenteerd.

Oft andersints zoodanige andere periode als UEd. Groot achtb. na derzelver beroemde voorzigtigheyd en wyshyd ter intentie van de suppten zullen goedvinden te behooren. Blyvende de suppten inmiddels en altoos met de uytterste onderwerping en nederigste onderdanigheyd

Ed. Grootachtbare Heeren

UEd. Grootachtb. Heden's onderdanigste

Dienaren en getrouwste onderdanen.

(was niet onderteekend).

van buiten staat:

Ingelevert 8 november 1730.

Aan het verzoek om de „requeste aan de suppten weder „af te geven" schijnt niet voldaan te zijn, daar het zich nog, met de twee hierboven vermelde stukken, bevindt in het sted. Archief alhier, Lade R. 10 n° 13.

Januari 1890. Bernard J. M. de Bont

TWEE ONUITGEGEVEN BRIEVEN

VAN DEN

PROVICARIS THEOD. DE COCK, ENZ.

Onlangs vestigde de eerw. heer Jos. Habets, rijksarchivaris in Limburg, mijne aandacht op twee brieven, eigenhandig door Theod. de Cock geschreven en tusschen een aantal andere archiefstukken van het Roermondsche bisdom verscholen. De eerste dier brieven is gedagteekend den 28en November 1702, de tweede den 13en April van 't volgend jaar. Beiden zijn door bovengenoemden provicaris der gewezen Hollandsche Missie uit Leiden opgezonden aan Angelus graaf d'Ongnies en d'Estrées, van 1701 tot 1722 bisschop van Roermond.

In beiden komen ettelijke nieuwe bijzonderheden voor aangaande de geschiedenis van 't Jansenisme hier te lande. Een beter ingelichte en meer vertrouwbare zegsman dan het slachtoffer zelf van Jansenistischen wrok is er in deze niet te vinden.

Uit het eerste schrijven blijkt, dat de Roermondsche Kerkvoogd – die door zijn opvolger Franc. L. de Sanguessa zoo hoog geprezen wordt om zijn ijver tegen de „Jansenistische en Quesnellistische ketterij" [1]) – al aanstonds zijne gelukwenschen had doen toekomen aan Theo-

1) In een rondgaand schrijven van Sanguessa (18 April 1722) aan zijne geestelijkheid luidt het over zijn voorganger: „Debet hoc [Gelria d. i. Oostenrijksch Nederland] vigilantiae ejus, conjunctae cum prudentia, quod a Janseniana et Quesnelliana haeresi hucusque illibata perseveret, imo quod ne vestigia (quidem) in ea reperiantur." Zie Jos. Habets: *Geschiedenis van 't Bisdom Roermond* II, blz. 534.

dorus de Cock, toen deze Leidsche pastoor den 13n Mei 1702 door Paus Clemens XI was aangesteld als provicaris der Hollandsche Missie, ter vervanging van den apostolischen vicaris Petrus Codde, ter zelver tijd in de uitoefening zijner waardigheid geschorst en twee jaren later (3 April 1704), uit hoofde van zijn hardnekkig Jansenisme geheel en al ontzet.

Na wederkeerig zijne heilwenschen te hebben aangeboden aan den edelman-capucijn, die op den Roermondschen zetel zijn streng kloosterleven niet verloochend heeft, verzoekt hem de van alle zijden bemoeilijkte de Cock, dat de bisschop van Roermond zich gewaardigen mocht de priesterwijding toe te dienen aan al degenen, die hij, provicaris, goedkeuren zou, en al degenen af te wijzen, die zich uit eigen beweging zouden aanbieden om de heilige wijdingen te ontvangen. Hieruit blijkt zonneklaar, dat de Cock reeds toen, reeds van den aanvang af dus, vreesde en vermoedde wat den Jansenisten later bij uitheemsche kerkvoogden gelukte op vertoon van onwettige en ongeldige demissorialen. – Hierover aanstonds meer.

Vervolgens antwoordt de briefschrijver den Roermondschen bisschop op diens verzoek om aan Cornelis van der Steen eene studiebeurs toe te kennen, die in 't Leuvensche Willebrords-collegie ter begeving stond van den Apostolischen Vicaris der Hollandsche Missie. Helaas, op allerlei wijzen, 't spreekt luide uit zijn schrijven, waren den provicaris de handen gebonden! [1])

Ziehier eene trouwe vertaling uit het Latijn van den eersten brief.

„Ik vind mij, hoe onverdiend ook, door uwe Doorluchtige Hoogwaardigheid in eerbewijzing voorgekomen

---

1) Zelfs was reeds het door Joh. v. Erckel uitgelokte plakkaat van 17 Augustus 1702 tegen de Cock en 't waarnemen zijner bediening uitgevaardigd.

bij middel van een brief, den 7en der loopende Novembermaand onderteekend en den 25en daaraanvolgende ontvangen. Wat uwen heilwensch betreft, ik neem dien nederig aan van een Kerkvoogd, die, in zijne herderlijke waakzaamheid en onverwinnelijke kloekmoedigheid te midden dezer rampzalige tijdsomstandigheden, voor mij een voorwerp van vereering, voor zijn onderhoorige geloovigen een voorwerp van voldoening en voor zijne Kerk een sieraad is geworden, eertijds door de loffelijke aflegging der kloostergeloften en thans door de stipte onderhouding van den strengen ordesregel onder den bisschoppelijken mijter zelf. Daarom wensch ik mij zelven geluk, dat ik als nabuur een zoo uitstekenden Kerkvoogd heb getroffen, die voortaan onder denzelfden tijdelijken vorst [1]) met mij in dienst zal staan van den Vorst der tijden.

„'t Kan ongetwijfeld gebeuren of misschien zal het gebeuren, dat eenigen mijner onderhoorigen – 't zij gehoorzamen, op mijn bevel; 't zij weerspannigen uit eigen beweging – tot uwe Doorluchtige Hoogwaardigheid naderen met de bede, dat hun de handen worden opgelegd. 'k Zou dus uwe Doorluchtige Hoogwaardigheid willen verzoeken, dat Zij welwillend degenen ontvange, die door mij gezonden worden, en hen afwijze, die uit eigen beweging komen toeloopen.

„De aanbeveling van Cornelis van der Steen, ten einde de beurs te verkrijgen, door eene zijner bloedverwanten in 't Sint Willebrords-college gesticht, aanvaard ik met eerbied vanwege uwe Doorluchtige Hoogwaardigheid en,

1) *Tijdelijke vorst:* te weten de Staten der republiek. Ten gevolge van 't zoogenaamde partagie-tractaat (26 Dec. 1661) waren een aantal Limburgsche plaatsen van 't Roermondsche bisdom onder 't gebied der Hoogmogenden gekomen. Ook de stad en 't rijk van Nijmegen, de stad Grave en 't land van Cuyck behoorden sinds 1559, kerkelijk, tot het bisdom Roermond, al stonden zij, sinds den vrede van Munster, onder 't gebied der Staten.

stond het in mijne macht, ik zou ze reeds aanstonds verleenen. Maar uwe Doorluchtige Hoogwaardigheid is wellicht nog niet bekend met de hardnekkigheid der weerspannige Assessoren van ons vicariaat, die, aan 't pauselijk bevelschrift gehoorzaamheid opzeggend, tot nu toe geweigerd hebben mij te erkennen. [1]) Dientengevolge is het bestuur der beurzen nog niet in mijne handen gekomen evenmin als dat van andere goederen, welke zij nog onder zich houden. Overigens, wanneer ik eens mijne beschikking vrij zal hebben, zal ik niet in gebreke blijven voornoemde aanbeveling mij in 't geheugen te roepen, of ten minste zal 't mij aangenaam wezen, dat ze mij door Cornelius zelf in 't geheugen herroepen worde. En hiermede, vol eerbied uwe handen kussend, onderteeken ik mij, allerdoorluchtigste en hoogwaardigste Heer, te Leiden den 28^{en} November 1702.

Van Uwe Doorl. Hoogwaardigheid de nederigste
en gehoorzaamste dienaar,
THEODORUS DE COCK,
Apostolisch provicaris der Vereenigde Nederlanden."

Hoe het verder afliep met de gelden en goederen en studiebeurzen van 't St. Willebrords- en St. Bonifaciuscollege, ook wel genaamd het college van *den Hoogen heuvel*, waarvan destijds (1692–1723) de Jansenist Franc. Verschueren de president was, kan men lezen in een degelijk opstel van den hoogeerw. heer J. F. Vregt over *De vroegere Collegiën of Seminariën van Geestelijken voor de Hollandsche Missie.* [2])

---

1) Bij 't aanvaarden van zijn provicariaat telde de Cock maar 89 hem onderworpen priesters, tegen 240 weerspannigen; bij 't nederleggen van zijn ambt (17 December 1705) liet hij van laatstgenoemden slechts 131 over. (*Missio foederati Belgii*, pag. 87, 90, 91). Zoo weinig gemeend was het verzet van velen!

2) *Bijdr. v. Haarlem* VIII, blz 19 en volg.

De tweede brief van de Cock handelt over de heilige Oliën, die hij, zelf geen bisschop zijnde, niet wijden kon, en, natuurlijk, niet meer uit de handen van den gesuspendeerden Codde aannemen mocht. Om zijne kerken te kunnen voorzien had hij een vertrouwden priester naar 't buitenland gezonden, die, vermoedelijk op aanbeveling van den Roermondschen bisschop, de noodige heilige oliën te Munster ontving uit de handen van den wijbisschop aldaar. De Cock drukt zijn hartelijken dank uit aan Angelus d'Ongnies voor diens liefderijke bemoeiing en schrijft als volgt:

„Doorluchtige en hoogwaardige Heer.

„In den loop van 's Heeren passieweek hebben wij onze te wijden oliën naar Arnhem gezonden, met verzoek aan onzen geliefden en eerwaarden heer Franciscus Tuynslyper, priester, om zoo spoedig mogelijk zich te begeven naar een hoogeerwaarden Kerkvoogd, dien hij het spoedigst en het veiligst zou kunnen bereiken. Maar uithoofde der oorlogslasten en der aanhoudende invallen van de Franschen [1]), is hij, naar ik verneem, niet naar Roermond, ook niet naar Keulen, maar naar Munster in Westphalen vertrokken en heeft daar voornoemde oliën aangeboden aan den Doorluchtigsten heer Wijbisschop. Ook heeft hij heden de oliën, gewijd, teruggebracht. Weshalve breng ik mijn allernederigsten dank aan Uwe Doorluchtige Hoogwaardigheid voor den zoo bereidvaardig bewezen liefdedienst, waarover ik reeds het verschuldigde getuigenis bij den Doorluchtigen Internuntius heb afgelegd. [2])

1) Gedurende den Spaanschen successie-oorlog, vooral in de jaren 1702 en 1703, had Roermond en omstreken veel te lijden van de Franschen, onder den hertog van Burgondië en den maarschalk Boufflers. Verg. Jos. Habets t. a. p. blz. 192 en volg.

2) J. B. Bussi, internuntius te Brussel, veelvuldig in de zaken der Missie betrokken.

Uwe hand nederig kussend, onderteeken ik mij, Doorluchtige en Hoogwaardige Heer, te Leiden 13 April 1703.

Van uwe Doorluchtige Hoogwaardigheid
de nederigste en gehoorzaamste dienaar,

THEODORUS DE COCK,
Apostolisch provicaris der Vereenigde Nederlanden."

De hier vermelde Franc. Wolterus Tuynslyper was een nog jeugdig priester, die pas den 10en Nov. 1702, op demissorialen van den provicaris, de heilige wijding had ontvangen en destijds te Emmerik, zijne geboorteplaats, kapelaan was van Petrus Rosmeulen, kanunnik en pastoor der St. Maartens-kerk. Den 20en Sept. 1703 zou Tuynslyper, onder goedkeuring van Oswald III, graaf van 's Heerenberg, door den provicaris tot pastoor benoemd worden van Didam. [1])

De Munstersche wijbisschop, van wien hier gewag wordt gemaakt, is Otto Willem, graaf van Bronkhorst en Gronsfeldt, bisschop van Columbia, die reeds ten jare 1682 in bediening was als wijbisschop van Munster en Osnabruck [2]) en eerst in April 1713 schijnt overleden te zijn. Hij was een zoon van Joost Maximiliaan, graaf van Bronkhorst tot Gronsfeldt, keizerlijk veldmaarschalk uit den dertigjarigen oorlog, en van Anna Christina van Hardenrath uit Keulen. [3])

Ook deze hoogadellijke Kerkvorst heeft zich aldus verdienstelijk gemaakt jegens de zwaarbeproefde Hollandsche

---

1) *Missio foederati Belgii*, pag. 51, 67, 92. Verg. *Archief v. Utrecht* I, 453; IV, 146; XII, 216—219.

2) Tibus: *Nachrichten über die Weihbischöfe von Münster*, blz. 199.

3) Verg. Jos. Habets: *Geschiedenis van 't bisdom Roermond* II, blz. 516, 517. Uit de doopregisters te Gronsfeldt blijkt, dat hij in 1683 aldaar vertoefde en in de maanden Juli en Augustus er de parochiediensten waarnam.

Missie onder het provicarisschap van Theod. de Cock. Waarlijk, die tijden waren zeer hachelijk!

In 't voorbijgaan teeken ik hier aan, dat de weerspannigen, volgens Backhuizen's getuigenis [1]), jaarlijks de heilige oliën ontvingen van den franschen bisschop van Boulogne-sur-mer, Pierre de Langle, en dit op aanbevelen en aandrijven van P. Quesnel en den doctor der Sorbonne, Nicolas Petit-Pied. [2])

Benevens twee andere manuscripten, later door den druk algemeen bekend gemaakt [3]), en eenige toen reeds gedrukte stukken, vond ik naast de beide missiven van de Cock nog een derden handschriftelijken brief, aan den bisschop Angelus d'Ongnies den 10en Februari 1716 uit Brussel opgezonden en den 15en daaraanvolgende te Roermond ontvangen. De schrijver is Vincentius Santini, abt van St. Jan Baptista, destijds internuntius te Brussel en in 1721, met den aartsbisschoppelijken titel van Trebizonde, als nuntius naar Keulen gezonden. In dat, tot nu toe onuitgegeven stuk handelt de Romeinsche prelaat over de wijding der Jansenistische priesters en verzoekt den bisschop van Roermond eens te willen navorschen, wie toch de bisschop mag geweest zijn, die aan sommige weerspannigen de heilige priesterwijding heeft toegediend.

Ik geef hier het stuk, volgens den oorspronkelijken tekst, met toevoeging der fransche toonteekens, welke de italiaansche schrijver overbodig schijnt geacht te hebben.

---

1) *Bijdr. v. Haarlem* IX, blz. 118. Verg. *De Studiën*, 13e jaarg. II, blz. 445, 446.

2) *De Studiën*, t. a. p. blz. 428.

3) Zie Mozzi: *Histoire des révolutions de l'Eglise d'Utrecht* III, pag. 8 en 54, N° VI en XXVIII.

„Monseigneur.

„Je ne saurois m'empêcher de vous communiquer une chose, qui me desole entièrement dans l'administration que j'ai de la Mission de Hollande, pour vous prier dans le même tems de m'honorer là dessus de votre conseil et de votre secours. Vous savez que toute l'espérance que nous avions de finir une fois l'horrible rebellion des Prêtres désobeissans au St. Siège, ne consistoit que dans le soin qu'on avoit de n'ordonner que des jeunes Ecclésiastiques, des sentimens et de la doctrine des quels vous pourrions être seurs [sûrs]. De cette manière comme les Refractaires seroient venu peu à peu à manquer, et [comme] il leur auroit été impossible d'introduire dans la Mission des Prêtres Etrangers, nous aurions pu substituer par tous [partout] des bons et obéissans Ecclésiastiques. Mais ils ont été enfin assez heureux pour trouver un Evêque, qui, sur les dimissoires des prétendus Capitulaires d'Utrecht, n'a pas eu difficulté d'ordonner depuis peu plusieurs jeunes Ecclésiastiques, les quels étant revenus peu après dans le Pays y font impunément la fonction de Pasteur ou de Chapelain. Ce qui m'afflige le plus, c'est que, malgré toutes les diligences que j'ai faites, je ne puis pas encore avoir aucune connoissance de cet Evêque, qui a tenu une telle ordination. Quelque' uns me mandent que le mal vient de France, et certainement il y en a beaucoup d'apparence, mais d'autres m'asseurent que la chose a été faite dans quelque Diocèse d'Alemagne près de la Hollande, et que vous vous immaginerez facilement sans que je vous le nomme. [1]) J'ai l'honneur de vous envoier cy-jointe la liste des Ecclésiastiques en question, pour autant qu'on en connoît jusqu' à cett' heure,

---

1) Wie hier bedoeld wordt weet ik niet.

et je vous prie avec toute l'efficace possible d'avoir la bonté d'emploier les connoissances et les amitiez, que vous avez en Hollande et ailleurs pour voir si on ne peut pas découvrir la sorcre d'un inconvénient de cette nature. Il ne s'agit de rien moins que de la conservation de la Religion Catholique en Hollande, et c'est pour cela que je crois que je ferois tort à votre zèle, si je vous priois avec plus de paroles de vouloir bien l'assister. Vous serez déjà informé du Sacre de Mr de Malines [1]), que j'espère de voir icy bientôt de retour. J'espère après cela que le Sacre de Mr van Susteren [2]) me fournira l'occasion de vous asseurer personnellement de mes respects, et en attendant je suis avec toute la sincérité possible, Monseigneur,

à Bruxelles ce 10e Fevrier, [1716].

Votre très humble et très obéiss: serv:
V. Santini, Abbé de S. Jean Baptiste."

Het nevengaand lijstje, waarvan hierboven gewag is gemaakt, behelsde het volgende:

Nonnulli Clerici Hollandi, qui circa finem anni 1715 dicuntur in Gallia ad sacros ordines et ad sacerdotium promoti absque legitimis Dimissonalibus:

Godefridus Aegidius Acoy, Ultrajectensis; studuit Lovanii in collegio Divae Pulcheriae, in sacra Theologia Licentiatus ac nuper intrusus, opera Refractariorum, in stationem Ultrajectensem vulgo in het Drakenburgsteegie, defuncto ibidem Refractario Scheuning. [3])

1) De aartsbisschop Thomas Phil. d'Alsace, later Kardinaal de Boussu.

2) De Amsterdammer Hendrik Jozef van Susteren, bisschop van Brugge 22 Maart 1716—24 Februari 1742.

3) Zie over Ackoy: *Van Espen te Maastricht* in *„de Studiën"* XXV, blz 24—27; over Ambrosius Augustinus Scheuning den eerw. heer A. v. Rossum in 't *Utrechtsch Archief*, I, blz. 148.

N. [Hermannus] Legerbant, qui in Nativitate Dni 1715 primum Sacrum celebravit in Oratorio Wannartsii, Refractarii Goudae. Fuit Theologus Embricensis sub professore Matthia Torckio pariter Refractario, ac est amicissimus praefati Acoy.

Wilhelmus [Willibrordus] Wytmans, Ultrajectensis.

Henricus Grasper, Amstelodamensis.

Hyeronimus de Beeck [Bock], Amstelodamensis.

Petrus Verbeek, Amstelodamensis.

Cornelius Boes, Amstelodamensis. [1])

N. [Petrus] Boede, Amstelodamensis.

Wilhelmus van den Droog, Rotterodamensis. [1])

Qui omnes studuerunt Lovanii et ab aliquo tempore in Hollandia habitarunt.

N. Willebrinck, Rotterodamensis. Fuit in collegio alticollensi. [1])

N. Broedersen } uterque ex Noorstrand, alumni
N. van Vreden [1]) } Collegii D. Pulcheriae Lovan.

N. [Antonius] Meyers, Rector Diestemiensis, et

N. Meynders, Groningensis, ibidem ejus socius.

't Is heden genoeg bekend, dat de Internuntius Santini zich vergiste, wanneer hij, *toen reeds*, aan Frankrijk dacht. De eerste bisschop, die de eerste weerspannigen gewijd heeft, was een stokoude grijsaard, met name Lucas Fagan, bisschop van Meath in Ierland, later aartsbisschop van Dublin. Hij werd misleid door Kenny van der Cruyce, alias Marison, een regulier missionaris in Ierland, vooral echter door de wijbrieven, welke Hugo Franc. van Heussen, zoogenaamd generaal-vicaris van 't quasi-openstaande aartsbisdom van Utrecht, eigenmachtig, ook aan de Haarlemmers, verstrekt had.

---

1) Deze namen tref ik op geen enkele lijst aan; 't zal wel een vergissing zijn of verfomfaaiing van hollandsche namen tot onerkenbaar-worden toe.

Of bovenstaande lijst volledig en in alle deelen nauwkeurig is zou ik niet durven beweren. De twijfelingen, welke men in andere dergelijke lijsten aantreft en het onderling verschil zullen wel toe te schrijven zijn aan de strenge geheimhouding, zoowel door de wijdende bisschoppen als door de wijdelingen zelf in acht genomen. De brieven, van hun priesterschap getuigend, mochten dezen niet zelf bewaren. Ze moesten ter hand gesteld worden aan H. F. van Heussen en geborgen in 't geheim archief van 't Utrechtsche waankapittel, uit vreeze dat die lichtschuwe papieren in vreemde handen zouden vallen, ook nadat allen zich bij eede verplicht hadden, aan niemand ooit den naam te noemen des bisschops, die hen gewijd had. [1]) De heiligschennis kon het daglicht niet lijden. 't Was dan ook in waarheid een *opus tenebrarum*, een werk der duisternissen.

Tot aan de dagen van den grooten heiligschenner, Dominicus Maria Varlet, den gesuspendeerden bisschop van Babylon, hebben, behalve Lucas Fagan, drie fransche bisschoppen-appellanten de heiligschennige handen opgelegd aan een groot dertigtal nederlandsche Jansenisten, te weten: Joannes Soanen, bisschop van Senez; Franc. Armand van Lotharingen, bisschop van Bayeux en Joannes Franc. Paulus de Caumartin, bisschop van Blois.

Maastricht, 9 Jan. 1891. H. J. Allard.

---

1) *Studiën* XXV, blz. 26.

BIJLAGEN.

I.

Illustrissime ac Rev^me^ Domine.

Me, licet immeritum, ab Illma D. V. reperio honore praeoccupatum, per epistolam, die 7 currentis Novembris signatam, receptam autem 25 ejusdem. Congratulationem equidem submisse suscipio a Praesule, quem emerita Ordinis Religiosi professio, et sub ipsa infula arcta professionis rigidae observatio, quem vigilantia Pastoris, et in hisce calamitosis temporibus virtus invicta, tum mihi venerabilem, tum fidelibus desiderabilem, tum spectabilem Ecclesiae fecerunt. Quapropter mihimet ipse congratulor, me talem ac tantum Antistitem obtinuisse vicinum, sub eodem jam temporali dominio Domino temporum servientem. Profecto fieri potest, et fortasse fiet, quod ex subditis meis aliqui, sive morigeri ex meo jussu, sive refractarii ex proprio motu, ad Ill^m^ D. V. accedant, ut sibi manus imponi deflagitent. Proinde Ill^m^ D. V. rogatam velim, ut et a me missos benigne suscipiat et ex se currentes abjiciat.

Commendationem Cornelii van den Steen, in ordine ad Bursam, a consanguinea sua in Collegio D. Willebrordi fundatam, ab Illma D. V. venerabunde suscipio: et si in mea foret potestate, jam inde conferrem. Ast Ill^mae^ D. V. nondum fortassis innotuit pervicacia Refractariorum Assessorum Nostri Vicariatus; qui diplomati Pontificio obedientiam detractantes, hactenus me admittere recusarunt. Unde in manus meas nondum directio Bursarum, uti et aliorum Bonorum, quae in ipsorum manibus detinentur, obvenit. Caeterum si quando liberam habuero dispositionem, praefatam commendationem in memoriam revocabo; aut certe gratum habebo, illam ab ipso Cornelio in memoriam revocari. Et, reverendissimo eum manus osculo, me venerabunde subscribo:

Leydae, 28 Novemb. 1702.

Illustrissime ac Rev^me^ Domine

Ill^mae^ ac Rev^mae^ D. V. humill. et obsequiosiss. famulus

Theodorus De Cock,

Prov. Aplic. foed. Belg.

II.

Illustriss^{e} ac Rev^{me} Domine.

Infra hebdomadam Dominicae Passionis olea nostra consecranda direximus Arnhemium, rogantes dilectum Nobis R. D. Franciscum Tuynslijper Presbyterum, ut quantocyus sese conferret ad Rev^{mum} Antistitem, ad quem proximior et tutior ei pateret accessus. Ob bellorum autem incommoda et continuas Gallorum excursiones, ut audio, non Ruraemundam, non Coloniam, sed Westphaliae Monasterium profectus, ibidem praefata olea obtulit Illmo D^{no} suffraganeo, et hodie ad Nos retulit consecrata. Quamobrem Ill^{mae} D. V. humillimas ago gratias pro tam prompto charitatis officio, cui jam debitum testimonium reddidi apud Ill^{m} D. Internuntium. Et, submisso manus osculo, me subscribo:

Ill^{me} ac Rev^{me} D^{ne}

Leidae, 13 April 1703.

Ill^{mae} ac Rev^{mae} D. V.

Humill. et officiosiss. famul.

THEOD. DE COCK,

Prov. Aplic. foed. Belg.

ALPHABETISCH REGISTER.

C.

G.

I.

J.

L.

M.

N.

O.

P.

Q.

R.

S.

T.

Z.

EINDE VAN HET ZEVENTIENDE DEEL.